

अचलकाटनादखण्डानाद्युपलब्धं । मनांसि न पुनस्तेषां वीराणां साहसस्पृहां ।
मान्तर्यामिषुरेवैताः प्रष्टुं द्रष्टुश्च काङ्क्षिताः । इति तेऽन्धकारोदहन् प्रवीरा ननु तद्गतात् ।
मनैः मनैस्ततो धानो मौनपूर्वं महाप्रथाः । योगिनीनिकटं प्रापुर्बिकटप्रकटाजसः ।
योगिनीनायको दूरात् परिज्ञाय नृपात्मजं । साक्षिणं श्रीधुस्वकं प्राहिणोन्मत्तितं ततः ।
चन्द्रसादृशं तन्निभाजा राजावशेषितं । उदयश्रीमुखपेक्षो न सन्मृत्तिमेषयत् ।
भवितव्यबलादसपानं सपदि विस्मरन् । उदयश्रीरश्वेन्तत्पोला तन्नि पराममात् ।
आसुर्यतन्नेत्रेषु तेषु तन्नेषु योगिनी । निमित्तज्ञावदद्राजपुत्रं बद्धास्त्रलिं ततः ।
अखण्डं भावि ते राज्यं चन्द्रस्वद्विभवांश्चभाक् । आजीवमुदयश्रीय मण्डितोऽखण्डया श्रियः ।
अश्वपालस्त्वसावस्मदनुगृह्यविवर्जितः । अचिरेणैव कालेन मूढं प्राणैर्विधुज्यते ।
भविष्यत् सूचयित्वैव योगिनीभिः समन्विता । सान्निर्धे पुरः प्राणाः पश्चात्तुरगपालिनः ।
अविचारतमोमग्नान् जन्तून्कृतुं मोक्षराः । सन्धवन्ति प्रजापुष्टैः प्रकाशोत्कर्षहेतवः ।
शङ्कराङ्गकर्तृभागं यदधीरा पुंस्त्रली बधूः । हरन्वामोत् स तं राजा दुराचारं न्यवारयत् ।
जयापोडपुरे कृत्वा राजधानीं महामतिः । श्रीरिश्मनपुरे चके बोद्धा बुद्धगिराभिधं ।
एकोनविंशं वर्षेऽथ दुष्कृतोद्भवमद्भुतं । दुर्भिक्षं बोभयामास लोकं शोकाकुलं महत् ।
मासानष्टौ दादशाब्दस्त्वयोदश दिनानि च । स्त्रां भुक्ता भिक्षवर्षेऽथ धेचे राजा व्यपद्यत ।
मन्दराजकथास्थानाञ्जडिमा वाचि संस्तुतः । तीक्ष्णप्रतापश्चात्तदीनाख्यानान्मन्यत ।
रात्रिं ग्राहावदीनेऽथ स्मरणं क्षितिरत्यजत् । ललितादित्यसम्पत्तिविपत्तिमुखदुःखयोः ।
यीश्वार्कैर्यौरिवान्यर्त्तुन् राजोऽतीत्य बद्धस्वही । प्रवमापञ्जयापीडमेतं न तु स किञ्चिदौ ।
पूर्वं परे च भूपाला नायकेनेव भूषिताः । स्त्रानायकेन तेनाथामुक्तागुणलसच्छ्रिया ।
तदीयो जयलक्ष्मीभिः प्रविष्टाभिः पदे पदे । न प्रतापानलोऽष्टयत् सरिद्धिरिव सागरः ।
जयं विना गणयतः क्षणमात्रं हृद्या गतं । दृष्ट्वा तर्हणीवामुद्याचा तस्मातिबन्धभा ।
न मृगाक्षी न वा श्रीधुपानलीला न चन्द्रिका । याचैव केवलं तस्य भूमिभर्तुर्भनोऽहरत् ।
न तापो न हिमन्तस्य न सन्ध्या न निशा तथा । न कुम्भ वा पिपासा च राशो याचामविज्ञयत् ।
न सविदुस्तरतरा दुरारोहो न पर्वतः । दुर्लभो न महत्ताभूद्याचायां मानिनः प्रभोः ।
अजिता पूर्वभूपालैः पारसीकुलाकुलां । उत्तराद्यां विजेतुं स प्रस्थानं प्रथमं व्यधात् ।
जगतां विजयी कामो मधुश्रीधुबधूरिव । चन्द्रलोककटूरान् स सहायलेऽदृणोत्प्रभुः ।
सैन्यचेतांसि सत्त्वेन तमसा स्त्रविरोधिभिः । अपूरयत् स रजसा दिगन्तानुद्धतानकः ।
प्रविष्टं तस्य गोविन्दस्थानपालनञ्चालनि । उदभाण्डपुरे पूर्व वाणैश्चदनु सैनिकैः ।
त्रैलोक्यं नृपानीके प्राप्ते तस्य विरोधिभिः । भयातुरैरवारोहः शृङ्गानुक्ताश्चाधीयत ।
सबुद्धं प्राशुतं दातुमसमर्थोऽस्य सिन्धुपः । उपधीकृतवान् कन्धारजमादाय भूपते ।

२४५

२४०

२४५

२४०

२४१

२४०

राजस्तु गौरवं वासो गाभाराणां भुवोदया । चिन्तु लाघवं तेषां भये भारामुच्यतः ।
 भङ्गस्तुङ्गस्य ग्टङ्गस्य खङ्गानां मेव भुभुजा । शिङ्गानामपि देवैः स्मिन्विहितः शौर्यशालिना ।
 आकर्ण्य राजसिंहस्य सिंहनादमयीं चम् । मदस्तस्याज चक्षुषाल विभाय गजिनो पुरी ।
 आचिद्यक्षत्रियैरष्टमगरेऽरोहि शाल्यतोः । तद्व्याघ्रप्रतापान्योर्ध्वमेव भयातुरैः ।
 यशसा मह मन्थसिं तस्मिंश्चण्डयति प्रभो । प्रापत्पुङ्खवोराख्यदेवास्या कठिञ्चरतां ।
 दत्तवाप्यनिवापाभोगगराद्यहरस्त्रियः । जीवतः स्त्रस्य पत्युश्च पिण्डालेननिभाहृदः ।
 अश्वपालेषु गच्छन्तु घोषधातुतटच्छलात् । उदक्पतितिरस्कारप्रशस्तिं स व्यधात् प्रभुः ।
 ततो व्याट्टस्य गच्छन्तु दक्षिणायां स्ववाजिनां । मार्गखेदोचितं तापं शतद्रवारिणाहमत् ।
 डिङ्गीमुष्णस्य तत्कालमुदक्पतिसुपागतं । मार्गरोधेन नृपतिर्नितास्तमुदवेजयत् ।
 तुरङ्गवस्त्रदानेन स तान् सामान्यभूपतिः । स्वदेशं प्राहिणोत्कीर्तिराशीन्सूक्तान्महनिव ।
 सुवर्णपुरराजेन तस्मात् स्वामर्शमर्हना । दुर्गाहङ्कारमुत्सृज्य देखेव शरणोक्तता ।
 स्वयं नत्या नटुश्रुत्या भौटानामस्य भूपतेः । अर्घ्यतां पर्यन्तारोहदारोविनिवारितः ।
 दुस्तरत्वात्तस्यस्य देवताभिल्लनूतः । मिश्रलोचो नृपतेरेव पूर्वैभ्यः श्रुतमद्भुतं ।
 एवं नित्यजयोद्योगात् स्वदेशः परदेशवत् । परदेशस्तु तस्मात्तत् स्वदेशवत् भूपतेः ।
 प्रतोपेनेति मन्माद्य दिक्षुसे तिलकप्रियं । व्यधात् प्रविश्य कम्पीरान् स पौरानयनोत्सवं ।
 तस्य वर्णयतां शौर्यं प्रमज्जादतिमानुषं । अस्माकं चाटुकारित्वं शास्यते भाविभिर्जनैः ।
 व्याघायातः कदाचित् स दूरदेशे मचीपतिः । अस्परःमदृशी काञ्चिच्छ्रुतवान् हरिलेखणां ।
 निजानुगान् वक्ष्यन्ति राजा युत्वा कथाचम । अयैकाकी स तं देशमविशङ्कोगलालमः ।
 नर्षणा मोहयित्वा तां द्वितीयद्वय मन्मथः । मनोरथानसिञ्चत स तदोष्ठामृतपानतः ।
 अपश्यन्सामाग्रह्यं हतं केनापि वैरिणा । अथ कोपधमावेशमुद्गतास्तद्गटाद्ययुः ।
 अन्विष्यद्विस्तदश्वेन निधङ्गेनाङ्गनादहिः । समभाष्यत तेराज्ञो वैरिभिर्निर्जयः कृतः ।
 शौर्यस्त्राग्नगुग्गुमान् विधातुं युद्धमुद्गटैः । तद्गटैः सदनं बहुमबहुकवचान्तरेः ।
 अत्रमद्विष्य तस्मिंश्चनादपूर्णात्ततः पुरा । चित्तैः प्रोत्था मुखैर्भीत्या नोत्था मुहुर्भिराननं ।
 एवं स खजयस्तम्भयुपान् गुणमुखान् बह्वन् । हतवैरिपशुंश्चके सुप्रतापाननार्चिषः ।
 स्वदेशे मन्त्रिणोस्तस्य कोटभट्टेदद्यश्रियोः । समरेषु भरस्वाभीचन्द्राभरलौलघोः ।
 देवशर्माण्योदयचन्द्रोराज्ञार्पितंमुक्तः । वैरागादिभवं त्यक्त्वा कोटशर्कां वनं ययौ ।
 तस्य दर्शयितुं राज्ञः खबलाधिकतां भुवं । कदाचित्तमजा देवी व्यापद्गाढमपीकवत् ।
 पुरीकैरविणोस्तरः शूरः पादपरिविधोः । घट्टिचिंशेऽब्दे जलापूरः क्रूराद्यश्वत प्रजाः ।
 नगरवृद्धनांदसु मुक्षुकोनिर्धरच्छलात् । तस्मोद्दीपस्य महतः पर्यन्तास्ततामगुः ।
 न स वृष्टो न वा सीमा न स सेतुर्न तद्गृहं । तटस्त्वपि यक्षैव जलपूरो ब्यनाशयत् ।

२०२

२००

२०१

२०३

२०४

२०५

नाद्रिदुर्गाक्षपक्षस्य जातुचिदैरिभीतितः । अम्बुपूरभयात्तेषु राजा समचरन्तरां ।
 पोते तत्तेजसेवाम्बुपूरे ब्रान्ते मितैर्दिनैः । भूषणसिद्धिवाग्द्वी सोऽचिकीर्षद्विरो पुरीं ।
 नासा लक्ष्म्या मन्त्रिणा च प्रसिद्धां नगरीं व्यधात् । सौदार्यानुगुणं राजा निर्माणमविलोकयन् ।
 शारिकां शैलराजस्य मूले पुष्पजनाश्रितां । यामद्राक्षीत्तरां लोकः सुमेरोरलकामिव ।
 वितस्तासिन्धुसन्धेदे खनासा च पुरीं व्यधात् । प्रतिविम्बच्छलात्तेषु अपया स्निग्धमञ्जति ।
 सौधोत्सेधमयीं राजोभृतां कीर्त्तिमिवाचलां । अलोलभोः पुरीं लालझामरः स्वाभिधां व्यधात् ।
 आजग्लोहता मन्त्र्याः स्वरसाभ्याश्च वर्द्धिता । निहन्ति च्छावया तस्माद्युमणिस्यर्धजं सुखं ।
 या लक्ष्म्या भागिनेयोत्पादालापानि निजान्तिके । लासाख्या सा समाक्राममृपतेस्त्रिपदपणे ।
 यस्यानुरोधतन्मुक्तं चिरं लक्ष्म्या निबद्धवान् । स च्छिन्नो रागवेगेन लासासौन्दर्य्यप्रक्षाना ।
 बलिजिन्मूर्त्तिना तेन वसन्त्या वक्षसि श्रिया । प्रतिवेष्मकिंतां मोता लासा सौभाग्यभागिनी ।
 च्छाया तद्रचितोदयापि दिवसशोभोगमातन्वतः । सूर्यात्समुत्थतां जहाति बहति श्रेयोहरीं कालतां ।
 स्त्रीणामस्ति चतुर्गुणा मतिरिति स्थानेन हस्त मुनिधरा दुर्निधिपङ्कमाकलयितुं शक्नो न कश्चिद्भवं ।
 प्राकृतस्यावताराख्या भक्तस्यापि सुता सती । लक्ष्मीर्नामानुरक्तोऽधादय रोषं महीपते ।
 रोषास्त्रिभुपतेर्देशमन्वन्धित्वाङ्गतां नृपः । प्रत्यानयत्तपोद्रेकाश्च पुनः च्छेदगौरवात् ।
 अपनीय तापखेदं मरुकरिणी पद्मिनीतोयैः । तत्पद्ममेवलाभोनिर्माये कर्षणीभवति ।
 लक्ष्म्या मातृस्वसुः सर्वमातृकृतकतोऽभवत् । राजप्रियाश्च राकेव लासा पचन्वयोद्यता ।
 सत्कर्षपाकसमयोऽस्य न चेदिकाग्रशोभा न किं परिहरेत् कुमुदाकरस्य ।
 विश्वप्रबोधहरणप्रवणक्षणेन कुक्षी निशा च सहधैव निशाकरेण ।
 चिन्तासूचकनिश्यामच्छानौठाभं कदाचन । श्वोचक्षोऽगिनी वेति लासाख्या भोगिनी नृपे ।
 न चेदिकाग्रयेद्वास्मान् पद्मिनीं खलसा स्फुटं । तस्मान्छेदाय श्रेवालसङ्ख्यादव यतेत कः ।
 पतन्तीं प्रेमभाराद्वा मयि दृष्टिं तवावसा । मां निहन्तुमुपायेन कुर्वते मरिषी तव ।
 अभिचारे दुराचारमुपचारप्रियङ्करं । सा चाराक्षी मयि देवादुदयश्रियमैरयत् ।
 देव देवपरेतस्त्रिभुविचारविनिर्भितः । असम्भाष्येति तां राजा प्रत्युवाच विशङ्कणः ।
 निर्वन्धनेनापजल्पस्त्रीं तदेव वचनं ततः । तां प्रत्याययितुं देवोमुदयश्रियमवधीत् ।
 व्यथितातिशयेनाहो कोमोरिक्त्वमागतः । प्रार्थयन्ते जना राज्ञः सर्वं कल्पतर्कनिव ।
 प्रविणोत्पत्तये तस्मादुपायः प्रतिभात्ययं । प्रतिमा श्रीजयेन्मर्यादास्ति रीतिमयो वृष्टुः ।
 तां खण्डयित्वा विहितैष्टकैर्भागमचिह्नितैः । व्ययनिर्व्वहणं कीर्त्तिस्त्रिरत्नसोपजायते ।
 बाधेतत् किन्तु तन्मूर्त्तिर्लेखी किं प्रभवियति । हृददुष्टेन मुद्रास्तु कुद्रस्तं सचिवोऽभ्यधात् ।
 भरोपकरणं सञ्जीवयान्येयुहपागतं । राज्ञीं प्रत्यय्य भूपालोऽहोमन्त्रिणमवधीत् ।
 याः पूर्वैर्निरमोयन्त यत्रःसुकृतलब्धे । अङ्गीकर्त्तासि ता देवप्रतिमा भङ्गुमञ्जरा ।

अमरप्रतिमा विधाय केचित्परिपूज्याथ परे प्रसिद्धिमाप्ताः ।

परिपाक्य यथोचितं तथान्ये विदल्य्याहमहो महदुरन्तं ।

निर्माणाज्जलधेः कृतेषु सरितां कौमारप्रोक्तावधि प्रख्यातः सरोभगीरथनृयोगज्ञावताराय सः ।

दुष्प्रज्ञः स च विप्रविप्रविजयाज्जिष्णोर्भयान्यावहन् रामोदन्त दक्षाननेन विदितास्त्रोतापहरात्पुनः ।

राजा शाहावदोनायः सुरमूर्तीरिलोठयत् । सा दुर्भार्ता यमद्युयाचकल्पद्वाविने जनाम् ।

४१५

उदयश्रीर्नतश्चिरा राज्ञीत्युक्तवति स्त्रियं । महीरन्मिवैषिष्ट द्वागधोगतिवाञ्छया ।

भास्करोद्युपरीरन्धरसासदितकौतुकः । स्त्रपुत्रमनिमुखाणां यहायां हानिमिच्छति ।

रागी तद्दोषवादिन्या तथा देव्या प्रबोधितः । यवाययत् स्वदेवात् स राजपुत्रान् परानिव ।

कार्येऽस्तिमनुष्येषु शाहायकविधायिभिः । योगिनोपुरनायस्य तैर्यको विक्रमः कृतः ।

चौदार्थ्याहसदृशीन् स हिन्दुकानेव बोधितः । खेच्छाम् भेकन्धरमुखाम् राजद्रोहकृतोऽवधीत् ।

४१७

पिण्णैर्जनिताग्रहः शूरोमदनलाविकः । राजा विप्रवयस्योऽपि येनयास्य निवारितः ।

राजा जातस्वरं थाया व्यसनेनाभ्यवेणयत् । नौसेतुकौतुकं सिन्धोः परिखायादवाहरत् ।

शूरः खड्गनय्यां स पर्यटन् मृगधारसात् । सिंहमभ्यद्रवद्राजा सिंहसंहतसाहसः ।

गच्छन्सिद्धाधिकं राजा वाजिना वेगराजिना । अन्वगादतिभक्तेन रुदनेनैव केवलं ।

एकाकिनं चिरं बहुयुद्धमुद्धतकेसरः । तमधःकृतवान् राजसिंहं सिंहोऽतिहास्यं ।

४१८

उत्प्लव्य वाजिनस्त्राणं शूरोमदनलाविकः । निपातितनृपं सिंहं कृपाया सहसावधीत् ।

प्राणरजोपकारेण प्रसन्नः पिण्णज्जनात् । युक्त्वा मारणमेतस्य शङ्कमानो नरेश्वरः ।

स विवाहच्छलाद्व्या द्रविणं कदम्बामयः । मदनं व्यभजत् त्रिहीपतेर्निकटमञ्चसा ।

उत्पन्नचम्पकं दीप्या कुर्भेतीं श्याम जातचित् । स्त्रे प्रकर्षसाहस्योदृष्टवान् काञ्चनो पुरीं ।

वेश्म वेश्म विशंस्तत्र शून्यं पश्यन्नयं ततः । राजधान्यां स्त्रियं काञ्चिदपश्यत्कान्तिदन्तुरां ।

४१९

अपृच्छच्च त्वमेकैव हनोयति महापुरे । बोधोव त्रिभुवेऽपि किं चिच्च तिष्ठसि निर्भया ।

कल्लयं नगरी कस्माच्छून्या सर्व्वे च वर्त्तते । अनेदं पतितं कस्य वर्त्तते च कलेवरं ।

सा तं जगाद गन्धर्व्वराजस्यासौ महापुरी । सुन्दरी पतिहीनेव विधुहीनेव सर्व्वरी ।

स यामातैः समं सर्व्वैः पातुं कम्प्योरभेदिनी । अचनीर्णः परिखाय निजमच कलेवरं ।

शाहावदोनरति यः प्रथितोऽस्ति जगत्त्रये । तत्कलेवररथार्थमच तिष्ठामि केवला ।

४२०

स च निष्पादिताश्वेकार्थ्या मासचयान्तरे । स्त्रामिमां नगरीमेव भुवं रक्षितुमेत्यति ।

प्रसृष्टोऽभ्यधिकार्य्यशोकस्तिनारसान्तरे । मञ्जश्ववर्णयद्राशे स्त्रप्रहन्तिमखण्डितां ।

अमत्ये किं भयं स्त्रे सत्ये तैश्चर्य्यमेव मे । इत्यन्तर्भिस्त्वहन् राजा न तथा पश्यन्नेवुषा ।

मदनिकमुपागम्यमिति भूमिपतिस्ततः । दूरस्थितानां पुत्राणां सद्योलेखास्त्रिदृष्टवान् ।

तनोमुर्धुर्भूपासो हिन्दुकानां निजे परे । अप्राप्ततनयो धोमानभविस्त्रत् स्त्रियं ततः ।

४२१

ज्येष्ठशुक्लचतुर्दश्यां तामाहोऽह्ने महीपतिः । आलिङ्ग्य नाकजनितास्तनौजस्यमयीफलत् ।
 कुम्भदीननरेन्द्रेऽथ मौलावाद्यां महीभुजां । चित्ते सुखं मुखे हर्षं मूर्तिं वाचि न्यधात्ततः ।
 गतितीक्ष्णो न वा मन्दः सर्व्वेऽत्रैव महीपतिः । चित्तमादित लोकास्त्य वैपुवोभानुमानिव ।
 लोहरप्रत्यवेष्टार्थं यावद्वात् पूर्व्वभूयतिः । लोहराधिपतेर्भीत्या ते पलाय्य गतास्ततः ।
 ज्ञान्यन्यौषधयः सर्व्व्याः ज्ञान्यस्तं गते सति । दृष्टो हि सुख्यकान्तानो रवौ चाति सुतिष्ठतः ।
 लोहरं प्रतिस्न्यातुं कुम्भदीनमहीपतिः । शौर्य्यशालिनमादिचतुर्दश्यामरलोकां ।
 श्रवण्यस्ततो गत्वा लोहराद्रिं स सर्व्वतः । प्राणा हि स्वामिभक्तानां वृणायने महात्मनां ।
 असामर्थ्यास्त्रिजं दुर्गैर्दुर्गैरेऽर्पयितुं ततः । भास्वणान् यस्तज्जुताम् जामराधिपतिं प्रति ।
 दिजलिङ्गान् स तान् मत्वा सारङ्गमुपागतान् । न्यपहीद्विषहादुघात् दिजानव्यपमानयः ।
 दिजदैवतमप्येतं श्रुत्वा तदपकारिणः । लोहरेन्द्रे न कोटायां जीवाशास्त्र विस्मृतवान् ।
 पश्यन्तोमरणं स्वस्य युद्धे वाद्य पलायने । जनिद्याणां निजं धर्ममपहीयुस्ततो रत्नं ।
 ब्रह्मासारशिलावैर्षदुर्दुर्बान्दुर्बनाहव । लोहराद्रेरवारोहयोगेऽहंस्तु यत्रासि ते ।
 विप्रकीर्णः स पाषाणैरेलजामरनाथकः । अन्तर्हितः समं कीर्त्या भावि को नाम लङ्घति ।
 शत्रुकीर्णशिलाराशिच्छलो जामरलोकाः । धवनप्रेतसंस्काराश्च विपश्यन्हीयत ।
 ब्राह्मवदीनभूपासो निर्व्यास्यापि सुतास्त्रिजान् । आकारयत् स्वसं खेखैर्निजवर्षपरिष्कृतैः ।
 गुणैश्च वयसा तेषां ज्येष्ठोमाहेन्द्रमण्डलं । हस्तानां राजपुत्रः स प्राप तावदनकुम्भं ।
 स मन्त्रशुक्तिमुक्ताभिर्मुक्ताभिर्वाप्यवीचिभिः । श्रुत्वा तच्च पितुर्मृत्युं निवापाच्छलिमार्य्ययत् ।
 व्यावृत्त्य गमनेच्छायाः स्त्रच्छात्रयममुं ततः । न्यवारयत् पित्रव्यस्य लेखः कश्मीरभूपतेः ।
 ब्रह्मादिभौख्यलोभेन भृत्यानस्मानुपेक्ष्य सः । समस्तकुह्य ब्राह्मवदीनभूमिपतिर्दिवं ।
 स्त्रःस्त्रीभोगरसेनैव गमनाय त्वरावतः । तस्यास्माभिर्भवत्कार्य्यमशेषं निरपश्यत ।
 स्नानचालक्षणमाशां विचक्षणशिरोमणेः । तन्मन्त्रमालितां मौलिमूले मालां विदधत्ते ।
 प्रवामागमनाभ्यां त्वं स्त्रपितुः पालितास्तथा । श्रीरामदत्त भूलोकं यत्रोभिः स्त्रमपूपुरः ।
 भूतो भावी च सम्मानो यद्यपि स्त्रगुणैस्तव । यौवराज्य्यवहाङ्गारं लघुकुर्व्योस्तथापि मे ।
 स्त्रधैर्य्यं सम्भस्योगोनानासम्भुसमागमः । तव रक्षाधिकारस्य दौर्मनस्यं विलुप्यते ।
 यद्यप्येव प्रभोतानां परदेशनिवासिनां । महतां नहि जातः स्याद्विभवेन सुखोद्गमः ।
 स्त्ररूपप्रतिविम्बिन भवता स्त्रगर्वांसिनः । तदुत्कृष्टाभरोऽस्त्राकं दर्शनेन निवार्य्यतां ।
 पुनः ब्राह्मवदीनस्य मोऽग्रमित्यन्यमण्डले । अङ्गुलीमुखनिर्देशः प्राकृत्येव मास्य ते ।
 राक्षां मदनुकम्प्यानां मुखप्रेक्षो भवन् भवान् । कश्मीरैर्य्यमतुलं मानैर्वीररूपकं स्त्रयं ।
 विमज्ज भवति क्षोणीभारं मेदगिराविव । सुखं सन्पत्तिमतुलामनन्यतुतिराश्रुतां ।
 येन मानेन मामन्यपहीत् स वसुधाधिपः । त्वं वसुधैव कुटुम्बकम् इति पालयति प्रजाः ।

१११

११२

११३

११४

११५

११६

उदयश्रीमुष्णामाद्यमनागुहानशालिनीं । सप्रार्थनानिधेनेन कश्चोमेव वृथा कथाः ।
अजानन्लोककर्तृत्वं राजेन्द्रकरिणामय । पन्थानं लेखवाची स काश्चोरासामगाहत ।
पर्जन्यैः सस्रुसायातेक्षाकाररवधारिभिः । न्यवार्यतेव कश्चोरप्रवेशाद्राजनन्दनः ।
स विप्रमथ कश्चोरमरणोमुदजिज्मन्त । अमलोमस्यद्राक्षः भुतिकु खलचोदना ।

नकाः समुद्रमिव केषिददेतुकामा वातालतात्ममिव केचन दर्पदृष्ट्या ।

दुर्धर्म्मिणोभुवनकाननचक्रवालहृद्याग्राननरपतिं प्रविलोलयन्ति ।

४८५

अथ प्रविष्टे कश्चोरान् हस्त्यने राजनन्दने । कुम्भदीनमहोपालः पिशुनैरित्यकथ्यत ।
बर्मासामेव बुद्धीनामुपरोधरमुद्भयः । तथापि सचिवेभ्योऽप्यो द्विताहितविनिर्णयः ।
पुरन्दरादिलोकेशतेजोऽश्वाश्रयशालिनां । खड्गश्रेष्ठो महीश्राणात्मनराधो विलोक्यते ।
स्वर्भनाशितया ख्याताङ्गाटकपाङ्क्तिजिह्वागात् । हृष्यवर्षादिवाञ्छिष्टात्कष्टं दूरो न कश्चस्मिन् ।
विभवेस्तर्प्यमाणोऽयं न च स्त्रीभविता तव । खेहेन सिध्यमानोऽग्निः शीतलत्वं किमृच्छति ।
न चिन्त्यं स्वयमेकाकी राज्ञो मे किं करिष्यति । हरेः पुरः सधूयोऽपि कतमो वारणेश्वरः ।
मकुट्या विक्रमस्तस्य हन्यतामिति नाञ्जयत् । बुद्धिमानुदयश्रीसं स्वामिभक्त्या हिरण्यति ।
आद्ये दर्पोदयः पक्षे दोषोद्रेकः परे धनः । नानुधातो न चोत्सृज्यता राजेन्द्र हस्त्यनः ।
नैवेप्रायतादृष्टिं तेजस्वी स चामिष्यते । यस्मिन्दहति नाशोर्ध्वं स लोवाडवस्य कः ।
अतस्तस्य निरोधेन निरुत्पिच्छसुखाः प्रजाः । कुण्ठयन्तुतरं पूर्वभूपालोत्कृष्टितां विरं ।
प्रविष्टैरिति दुर्धर्म्मापार्मिगताङ्किरिव हृदः । वैरस्यमभरद्राजा खलवाक्यैः स च मने ।
पश्यन् शृण्वन्नुभवेस्तस्याप्युत्सेकविक्रियां । भ्रातुः पुत्र इति खेदात् तं राजा न्यरोधयत् ।
उदयश्रीरथालक्ष्य विरक्तं हस्त्यने नृपं । सोलङ्कामरभार्यां तद्भावीं समदिशततः ।
स्वामिरागमिवाकूटो नाकं कामरलोत्कः । अहारयद्यपि न खं कुस्वामिमुखवीर्यैः ।
अस्मादुर्ध्वनसाराशो विभवाभासु दूरतः । वर्द्धितस्य त्वया प्राणशत्रोहस्त्यनस्य तु ।
तस्मात्त्वया निजार्थाभां यद्वर्णार्थं महीपतिः । प्रार्थनीयो यथाभ्येति लङ्कहानये लुम्बयोः ।
तवागतं महीपालं हनिष्यामो वयं बलात् । ब्रजोमो वा ततो राजपुत्रोऽङ्किमुपेयति ।
अथ देवाङ्गते तस्मिन् मन्त्रे भेदं महीपतेः । उदयश्रीस्तो भीतः पलाययत हस्त्यनं ।
आत्मनो प्रतपन्ने वा शोदयस्वपरान् जनान् । रसेन्द्र रव लोकेऽग्निन् स्वाघनीयत्वमभूते ।
कर्म्मण्यतीक्ष्णतीक्ष्णेऽपि तथा लखितमुद्यतं । समाम्नोलः समापलो नातन्त्रेः दुदयश्रियं ।
गुणैः संहृत्य रन्नाणि शूचितां शीलयन् बहिः । विषवत्कालमनयत्पद्मसु जलेषु च ।
तावदहति यतोऽथे दूरात्पृष्टो हिमांशुना । किंस्त्रिजैव तदाञ्छिष्टमपिवा सवेदिति ।
उदयश्रीर्गन्तुकामो राजपुत्रान्तिकं तनः । उदयश्रीः भुतद्वेष्टो राज्ञा कारां निवेष्टितः ।
परीक्षितमिवोद्युक्तेर्गुरोस्तस्य च जेमुवीं । सुरैरिवार्थितो राजा क्रोधाद्वापादयत् स तं ।

४८६

४८७

४८८

४८९

मद्यन् पशं गजो भक्षन् मदसन्दनपादपं । निम्नं पुष्करजस्य राजा निम्नो जगत्तवे । ४९०
वचः पुष्पपुष्पाणां भुवनोद्यानवर्तिनां । वारभः तिष्ठत्यं छात्रं विविनोति मनोहरं ।
विनष्टहस्तपादोऽन्धो यथातिथकिनाश्रयः । उदयशीतले राजपुत्रोऽभ्युदयनक्षया ।
प्रसादप्रोक्षितः प्रायः खड्गजैर्दुरात्मभिः । राजपुत्रो हस्तगः स हस्तं प्रत्यक्षितः प्रभोः ।
उत्पिञ्चे गर्हिते ब्रह्मवर्गेऽप्याश्रयते सति । मतिः सतेजालोकानामालोकनिधमावधौ ।
वितस्तायां स्नानामाहा पुरी तेनाथ निश्चिता । उच्छ्रितैः कनकच्छत्रैर्धर्ममुद्रयति वा श्रिया । ४९५
प्रत्यक्षं जगन्मालस्य दुर्भिक्षव्यतिपाद्यं । मासि भाद्रपदेऽस्मादीन् य वर्षं भूरिदक्षिणं ।
बाधुस्तुतिमुधास्नानात्कर्षाभ्यर्चतले कथैः । ब्रुवं धवलिमायेदे बार्हणे चाख भूपतेः ।
भूषणं निजवंशस्य पुष्पं धरसेरसौ । ब्रह्मजीदूषणं पुष्करजं न च स लब्धवान् ।
योगिनो ब्रह्मनाथस्य कश्चोरदागतस्य सः । प्रसादेन महीपालः सन्ततिं प्राप्तवांश्चिरात् ।
अन्वधाभरणं देवो पितुरानन्दपारणो । तमोहरणमर्थ्यन्त्यंकरणं सुषुप्ते सुतं । ४९०
ऋतुारमङ्गलावासमवलोक्य वपुः शिशोः । ऋतुाररति नामास्य बाधुस्तुतिमुधाश्रयः ।
हर्षादादिशति क्षापे बन्धुर्मात्रं तदुत्सवे । अन्वभावितदा चित्रं बन्धो नौ सेतुभिः परं ।
अथ द्वितीयपुत्रं सा देवी हेतुसंज्ञितं । असूत कान्तिमन्तानतर्ज्यमानमुधाकरं ।
चन्द्रस्त्रेव कलहोऽभूद्यं देवोमहीभुजः । कुलागतां महीं यस्य सवाक्यामपाहरत् ।
भाद्रे कृष्णदितीयायां पञ्चमष्टे स वत्सरे । अक्षे जगाम राजेश्वरः कुक्षदीनमहीपतिः । ४९५
राक्षी शोकातुरा राजपुत्रो बालाविति प्रजाः । अभूवन्शकिताः सर्व्वा विनायवदयाधिकं ।
देव्या वाष्पजले शोकवर्षजाने पृथौ सति । परस्परममाद्यानां मास्ये न्योऽभवद्भुविः ।
अलं शोकनिवेष्टेन धैर्यमवोचितं सतः । हन्ते मलिनताम्नाः क्षाममूर्गमराजकां ।
इति प्रबोध्य सुभटां देवीमुद्रकादकौ । ज्येष्ठं श्रेकन्धरं पुत्रं महाराज्येऽभ्यविश्रुतां ।
राक्षोमतेनोदकोऽथ बाहपुत्रं महकदं । स्नजामातरमप्येव सजानिमदहच्छलात् । ४९०
सुखानन्ति तिमिरं हान् खकुलजानन्मानजानन् बधं क्षामन्मामपि मक्षिका वत मधुपाहाङ्गविविधधा ।
लक्ष्मीलोभभरेण मोहितधियः कल्पानलस्रोतव्रित्तिं जानन्नोऽतिजडा न किं कुचरितं कुर्वन्ति वा हन्त वा ।
मोक्षोभाया महादेव्याः छाया लक्ष्मीरभूतरां । क्षोभमलिनीयौ पृथग्लिङ्गीयौ वीरमण्डपत् ।
एतद्वन्धुमेवोऽपि मां हनिष्यति निश्चितं । इत्युदकोराजपुत्रं विवेणाथ व्यपादयत् ।
निजयेन कृपाश्रावं खं क्षिप्त्वा कष्टमेतया । यद्यहं त्वा निदम्यान्मा हन्यां वेत्यथ संविदा ।
विश्रास्य साहकं वीरमुद्रकोऽथ व्यपादयत् । आसन्नविनिपातानो द्रोहादूता हि दुषिधां । ४९५
यथा भातुस्तथा खस्य बधं सन्धावद्यजुषः । प्रौढीभूतस्तनोदहिं खं पक्षे क्षिप्तिदानयत् ।
भौटान् जिता गतो दुष्टोऽसहमानोऽन्वैभवं । जीवोभाभ्रातरं सुहृत्पुत्रराजमुद्रोऽवधीततः ।
आदिष्टन् सेवकं खं स दारोत्पिञ्चानि मन्त्रकं । राक्षोऽपि प्रसन्नं त्यक्त्वा वीरमणमगमदत् ।

तच्छ्रुत्वा लहराजाश्च भूपतेरनुवाचिनः । योद्धुं बहोव्रताः पश्यपुरध्वनि ध्वजम् ।
 प्रत्यासन्नविनाशार्ता प्राप्ये मतिमतामपि । पित्राद्यादिभ्यो नूनं स्वच्छावास्तपि जायते । १८०
 उद्दमेत्येतेनोयोद्धुं बहोव्रतमुपागतैः । पारेवित्तुं महिषीम्यभ्रान्वा पलायत ।
 आवितस्तापुरं रात्रौ तमनुदुत्य भूपतिः । व्यवर्त्तताथ तं बद्धा नगरोत्पिच्छबद्धया ।
 तं बध्यमपि कारायां कारुण्यात् नृपोऽक्षिपत् । उद्दकस्तु स विश्वस्तद्गोपापमलीमघः ।
 ब्रह्मानो बधं भूपात् कलषाकोमलादपि । निजैव कृपायाथ स्वगलच्छेदमाचरत् ।
 पत्रिराजइव व्यालान् ब्रह्मालानिव केवरी । पालान् धरणिपालः स कालान्तिकमद्यानयत् । १८१
 राज्यं शौर्यं वपुस्तेजो निर्निष्कण्यता तथा । तदा तथाभवद्राज्ञः पश्चात्प्रितपवः फलं ।
 हन्त राज्ञां ततं दर्पतिमिरं खण्डयन्भूयः । थाचामसूचयच्चिचं गोचभिद्भवदां ततः ।
 विश्वं रक्षयता तस्य प्रतापेन प्रतीयसा । राजस्त्रीमखलक्ष्मीः पाण्डिमानमवापिता ।
 तदैव दीनाभरणमपालकतया युता । श्वेच्छराजो व्यधात् द्विर्जी विधवाभिव लुण्ठयन् ।
 ततः प्रत्याग्रजन् श्वेच्छराजः कक्षीरभूपतेः । ब्रह्मानोगजेन्द्रो दावपाचनमचीकरत् । १८२
 हस्तिद्वयगलहानराजिष्वाभान् स्वयं व्यधात् । देववीमाविभागं स कक्षीराधिपतेः किल ।
 हस्तिद्वये समकट्टे हिमाद्रिखिखरन्निधि । विन्ध्यद्विद्विधमाद्विन्ध्यनियन्ता कोपमागमत् ।
 नागो कोपमगातान्मौ वितस्तातरणक्षणे । प्रतिविम्बं निजं दृष्ट्वा प्रतिहस्तिभ्रमं गतौ ।
 राजस्त्रीस्तनभौन्द्यैर्धौकारिकटौत्कटौ । तौ गतौ भूमिपालेन वारीकारां प्रवेक्षितौ ।
 कदाभ्येन नरेन्द्रेण सुवर्णपरिपूरिताः । मेवाधिः परं देहेनिजोऽपि प्रव्यधोयत । १८३
 अथाकामार्पणप्रोतथाचकस्तुतिस्त्रयया । विनमन् संकुचन् हस्तस्तस्य दानक्षणेऽभवत् ।
 दानं वर्णयितुं तस्य ब्रह्मते नैव केनचित् । पाणिरूपमधः पश्यं यत्रपरि जलं सदा ।
 सदा दानाम्बुसेकाद्यन् प्रारोहयवः करे । खड्गस्तरुविमर्दनां मन्ये तत्र निमित्ततां ।
 प्रजापापविपाकेन ततोयवनदर्शने । बालश्चैव स्मृद् धैर्यपनेहचिरवर्द्धत ।
 अनेके यवनादानप्रसिद्धन्तमद्यामयन् । विद्यायापरभूषालान् पुष्पाणीत्रालयो दिपं । १८४
 दीर्तेन्दुरिव चक्षणां तेषां बालोऽपि विद्यया । यवनानामभूज्येष्ठामरेदेवं महकदः ।
 अममदृत्यवच्छिन्नां शिष्यवक्षित्यमपहोत् । दासवच पुरो नीया राजा तत्र न्यविचन ।
 मरुद्विरिव दृक्षाणां बालीनां बलभैरिव । कक्षीरदेशाचाराणां ध्वंसोऽथ यवनैः क्षतः ।
 स्वामिनोदानमानाभ्यां वैश्या गुणहस्तया । कक्षीरान् विव्रन् श्वेच्छाः सुचेरं बलभारव ।
 उद्भाष्यपुराधीशं हप्तो जातु जयक्षुपः । श्रीमेरान्तस्तुतां प्राप मूर्त्ताभिव जयमियं । १८५
 अवातरच्छादिकुले नूनं सा कापि देवता । योजयिष्यति तत्पुत्रः कक्षीरान् श्वेच्छनाश्रितान् ।
 श्रीजेनोक्ताभदीनास्त्रोमूर्त्तौधर्मः कलावपि । राजापि योजिराजोऽयं राजचूडामणेः प्रियः ।
 केनापि रथविद्धे न दत्तलोकरसोत्तमं । रथविद्धिं वदन्भूर्त्तमहादेवामिधोऽभवधात् ।

सदा राशि महीभारीदधनादङ्गरोधवान् । अदाभोरर्षादेवकृपेक इविषं वज्र ।
 रश्मिद्विप्रधादोऽथ महादेवस्य शीगतां । अगमयतु कम्पोरनिवाकविषये मयाक् ।
 रश्मिद्विभूमार्थं स कला दृग्मभ्यमैषधैः । हेमेव मूषिकामध्ये चिरमाशोत् किरन् किल ।
 प्रज्ञानज्ञापितो राजा तच्छ्रमं स्वयमेकदा । अकीर्त्तिमवणाङ्गीतोमहादेवोऽजहादसुम् ।
 लहराजोऽगदङ्कारमङ्गरो भद्रसूचकः । मन्त्रिष्वखान्तरङ्गास्य सन्धेदेवाभवन् प्रभोः ।
 मेरुखानः प्राचिखानखानो मङ्गददत्यपि । जैः वंशा अभ्यभूयन्त भङ्गाधैर्विष्टपादव ।
 प्रत्यक्षादव धर्मार्थकामाः कामसनोरमाः । मेरुदेव्यास्तयः पुष्करास्त्रास्तोदपस्तत ।
 कृत्रिमलाचिरस्तानां बोभादेव्यात्मजस्तानां । पुत्रं पितृजनामृजं न निरासन् पुराजपः ।
 अलकासदूर्ध्वं राजा मानसप्रतिविम्बितां । पुरीं पुण्ड्रजनाकीर्णं प्रद्युम्नाद्विजिते व्यधात् ।
 अचक्षुप्राप्तविस्तानां यवनानां महीपतेः । वराटके च कोटौ च दृष्टिरासीत्समा तदा ।
 कम्पोरमण्डले चेष्वदुराचारेऽतिदृष्टिते । मतिमा प्राङ्मुखैर्कर्मैर्देवैश्च स्वः समुज्जितः ।
 प्रभावतेजो धेदेवैः सततं प्रकटीकृतं । खद्योतैरिव तैरेव देवप्रदायाद्विजितं ।
 प्रत्याहते ततस्तोजोविशेषे चिद्वैरभूत् । प्रतिमानां शिलाभावोमन्त्राणां वर्णमाचता ।
 पुण्ड्रस्येण कर्तृणां कलिदोषेण चोज्जिताः । गीर्वाणैः प्रतिमाः सर्वा निर्वीका भुजगैरिव ।
 रक्ते रागं शुचौ शैल्यं मलिनं मलिनां स्थितिं । संक्रान्ते सति गाहको स्फटिकानीव भूभुजः ।
 स्वयं ब्राह्म्यक्रियादेवो चेष्वैव प्रतिबोधितः । सूक्ष्मभूः प्रभुं जातु देवभङ्गार्थमेरयत् ।
 विहाय राजकार्याणि प्रजाभाग्यविपर्ययात् । देवानां प्रतिमाभङ्गे राजारज्यदर्शनं ।
 पापिने पापमूलाऽभङ्गुभूतामनयद्रुमः । हर्षदेवतुल्योऽभूद्यस्य प्रागङ्गुराधितः ।
 पञ्चधितोलवन्मानामुत्पिञ्जो दारुणोऽभवत् । उल्लोचोच्छ्वराजोऽभूद्यस्य पुण्याधितः सदा ।
 देवानां मूर्त्तिभङ्गेष्वा यस्यासीत्तत्त्व भूभुजः । चेष्वप्रेरणया निधं विज्ञवः स फलाधितः ।
 मार्त्तण्डविषयेज्ञानचक्रभृत्पुण्ड्रेश्वराः । भद्रा येनस्य कोविद्रः शेषभङ्गेन कथ्यते ।
 सुरेश्वरीवराहादिप्रतिमाभङ्गकर्षणि । अकम्पन भियेदेवर्षी नात्य सर्थदृवा तु धीः ।
 न पुरं पस्तनं नापि न यामो न च तदनं । सच सूक्ष्मदृष्टेः सुरागारममंभ्यत ।
 कथाश्रवणेन सर्वगीर्वाणप्रतिमागणे । व्याधिसुकरवानन्दं सूक्ष्मभङ्गेऽभजस्ततः ।
 अप्रय्याशीव बालः स सामन्तसहितस्ततः । जनानां जातिविध्वंसं सूक्ष्मभङ्गः कृताद्यमः ।
 जातिध्वंसे मरिच्यामो द्विजंभ्वति वदत्स्वयं । आतिरक्षानिमित्तं स तान्दुर्दृष्टमजिपद्यत् ।
 प्रसादप्राप्तिलोभेन भूपतेरुपजीविषु । ब्राह्मणत्वार्थिकां जातिं त्यजत्स्वयंविस्मृतं ।
 श्रीधर्मभट्टकसूटो वरिजो स्थाव्यतां गतो । श्रीनिर्वाणाचार्यवर्षाजगत्स्थाव्यतां गतः ।
 त्यक्त्वा जातिगर्भं यत्तावन्महर्षिर्नरेविभौ । शुष्कं तुल्यमदृष्टं विन्दवारयतां यतः ।
 निर्वाणाचार्यवर्षः स सर्वसंज्ञं हसवत् कृतात् । त्यजन् राजप्रभादेन न जातिं स्थावदृचयत् ।

१००

१०१

१०२

१०३

१०४

१०५

धात्रेणामहदस्याय भञ्जकोनिगडान् दुडान् । सुहभट्टमन्यन्त भग्नं धाकं खड्गभूमिः ।
 महम्मदवदेवास्मिन् बहूमानः पलायनं । वृद्धं निपोतकोशोऽपि मार्गं समवधीत् दिजः ।
 हते मार्गपतौ वृद्धे सुहभट्टेन दुर्धिया । अमन्दनिन्दमकन्दन् पितरोवाखिलाजनाः ।
 दशैः संलक्ष्यकाशा विभेवं निमि निमिष्य । पक्षीव नाडभट्टः स सुहोलोकभयादयात् ।
 अहस्तस्य विहस्तस्य रात्रिराशीभिश्चादिनं । विपश्येति भुवं सर्वं विधौ विधुरतां गते । १००
 कारानावं समुत्पन्नं चलितं तं स्मरन्मुहुः । महम्मदतिमं सुहधीवरः शुचमासदत् ।
 मन्विष्णा सुहभट्टेन पालितैर्लालितैर्जनैः । ज्ञातोदर्शनमात्रेण स्खय्यातः शीशिकन्धरः ।
 शीशिकन्धरशक्तिं शोभादेव्याः स्मृतात्मजं । उत्पिच्छानामभावायै स्वेष्टाशिरवावधत् ।
 उदोषोपतिना राजपुत्रत्वादभिगन्धितं । काष्ठांरानाघयौ जेतुं तमादायाच मल्लदः ।
 तुरुष्ककटकैः सार्द्धं युत्वा पिरुजमागतं । व्यसृजन्तश्चिरोधाव सुहः श्रीलङ्गौरकौ । १०१
 मन्त्रैः श्रीलङ्गराजस्य विक्रमैर्गौरकस्य च । सा तुरुष्कचमूः शान्ता व्याधिदानजपैरिव ।
 वीतभोतिस्ततो मन्त्रो कम्पनाधिपतिं व्यधात् । लङ्गराजं गौरभट्टं कमराज्येश्वरं च सः ।
 मन्ध्याक्षणेनदोदये सुहरे रञ्जितभूयति । नाभूतामुदितौ राजयुवराजौ रवीन्दुवत् ।
 श्येनो हन्ति पतन्त्रिणो मृगपतिर्बिष्यातयिष्णुर्मुग्धाश्विश्चने मणयोऽपि वज्रमणिना खाता खनिर्भेदी ।
 पुष्पाणीव च भास्वता घग्गणाः सुख्येण निर्धूमिताः प्रायेणात्र विलोक्यते परिभवकायः सजातोद्यतः ।
 दिजातिपीडनं नेन प्रेरितोऽपि मुहुर्मुहुः । शीशिकन्धरभूपालः कर्णकोमलाग्रयः । १०२
 यवनाश्चिमहाजैर्लं यामकृपितं कथञ्चन । उन्नहिता दिजातीनां तेन दण्डस्थितिततः ।
 दर्शनात्तरविदेष्टो प्रदेष्टस्तमसां निधिः । यागयात्रादि नागानां दुर्गन्धः स न्यवारयत् ।
 बहूमानः कृतातड्मङ्गोचानां दिजयानां । विदेशगमनाञ्चातिरक्षामक्षाममत्सरः ।
 मोक्षार्थं विना मार्गो दातव्यो नैव कस्यचित् । इत्यादिशब्दशेषान् स मार्गरक्षाधिकारिणः ।
 ततोमीनामिव व्याधौ दन्तबन्धे मरिक्जले । दिजातीनतिदुर्ज्ञातोद्देशेऽस्मिन्नयशोत्तरा । १०३
 तद्गृहान्नमन्तापं पापञ्च वह्नो दिजाः । अग्निज्वालाप्रवेगेन सहस्रैव न्यवारयन् ।
 केचिद्विषेण पाशेन परे तोयेन चापरे । भृगुणा वद्विना चान्ये विप्रा भीत्या विपेदिरे ।
 राजद्वेष्टिसहस्रेण रक्षितुं राजबन्धुभः । नैलकमशकन्तिप्रमेतस्मिन् द्वेषदृष्टिने ।
 दुर्व्यहस्तेन निन्दन्स राज्यभारादहं खलः । अस्माद्यत दिजाकन्दमण्डलानन्दलाभतः ।
 गृह्णाद्भूम्येव विप्राणां पङ्क्तिर्जात्यभिमानिनो । बहूदारास्ततोद्देशादपमार्गैरपाशरत । १०४
 त्यक्तापि पितरं पुत्रस्तं पिता चागमद्विजः । सुहान्तके कृताशये विदेष्टं परलोकवत् ।
 आकृच्छाचाममञ्जनं व्याभेष्टेवेदनामयः । जीवन्नरकता तेषां विदेष्टोऽगाद्विजयानां ।
 धाटीफणीन्द्रभीतीभ्रतापस्त्रव्याजनातुरैः । मार्गेऽनेकैर्दैनैर्द्युत्सामासुखमलभ्यत ।
 क च खानं क च ध्यानं तपः क च जपः क च । निश्चार्थमटतां यामाजनात् कालोदिजयानां ।

द्विजानामुपकारोऽभूदपकारमुखादहो । यत्तस्मिन्निधिताः सर्वे पापं तीर्थेऽवनाशयन् ।
 विदेशमगताः शुष्यकलत्राण्यचिन्तया । श्लेष्मवेष्टा द्विजाः केषित् कम्पोरेऽप्येव चाभयम् ।
 विष्केलुमिच्छता विशां नेनापहतवृत्तिभिः । लङ्घितं प्रतिवेष्ट्यापं पिण्डोलोभाद्विजैः श्वत् ।
 तुल्यकदर्शने भत्या न तु देवेण स द्विजान् । व्यज्ञावचदनशस्त्रिन् हन्या न प्रजगत्किरे ।
 इत्याख्यञ्च मयैवां स तस्य परिहारदः । देवघोतनशक्तानां कार्याणामेव दर्शनात् ।
 रत्नाकरं यमाश्रित्य ब्राह्मण्या जगतीभूतः । पञ्चरक्षां बधुः सोऽभूत्पुद्गमद्विजोऽस्य बलम् ।
 मलानोद्दीननामानं यवनानां परं गुहं । वैदग्ध्यञ्चकुरुमानः स द्रोहीति तमबन्धयत् ।
 यतः प्रभृति स प्रापद्राज्यमच्छेषाभारं । ततः प्रभृति रोगान्तिरिव दर्शनदूषणा ।
 स्वप्नेऽपि नात्यजत् सुहृभङ्गं घटितवैरिणं । भोगः सदासना चातिशुद्धानां तपसां फलं ।
 तस्यैव फलपूर्णात्मस्तुत्यामिव मन्त्रिणां । मानस्य हानिमन्यन्ती भास्वतोऽधीनतां गते ।
 एकस्मिन् शास्त्रिखाने स दृष्ट्वा मन्त्रपराक्रमो । अत्यन्तचिन्ताचकितोनिद्रां नापत् कदाचन ।
 पश्यन्नेवास्मिन् सुहृदर्थं सविषया दृष्ट्वा । शास्त्रिखानप्रदोपोऽभूत्तमः संवर्तुमशमः ।
 द्विजातिपीडया शास्त्रनिन्दया द्रोहचिन्तया । चिकित्स्या च तस्याऽप्येतन्निश्चतुरैस्तथा ।
 प्रजापुण्योदयेनेव प्रेरितो दुष्कृतोत्थितः । जयामयोदुश्चिकित्सोद्विजराजमशोषयत् ।
 अनालोभ्येवेन्दोऽदृश्यमगमिच्छद्यदि समं समन्तात्प्रादित्योपलदहमराश्रित्यतिकरः ।
 किमिच्छन्त्यायन्तदुदयवज्रस्त्रावितुहिनद्युतिघावाभ्याभिः कृतधरणितापोपशमनैः ।
 वधैस्त्रिचतुरागन्यान् जीवेत्सेवा न किं ततः । शास्त्रिखानोदये पश्येद्विहैव स्नाहमां फलं ।
 जीवत्येव ततः सुहृभङ्गे भोक्त्या पलायिते । विश्वास्य लहराजन्त्राक् इंसगौरौ बबन्धतुः ।
 श्रीधेनौ रागिणौ तौ द्वौ मदोदयो वृषाविव । अन्योन्यगृह्णभङ्गार्थं प्रावर्त्ततेद्विजे स्मृते ।
 काराया मोचने लहराजे हंसैव संयति । प्राणांस्त्यक्ता गौरभङ्गः सुरस्त्रीणां मुदं व्यधात् ।
 त्यक्त्वा गत्यन्तराभावात् करिकर्णविलोसतां । पुंश्चक्ष्वेव पतिर्द्विभेजे हंसस्तदा श्रिया ।
 बालोऽपि शास्त्रिखानोऽस्य नोत्सेकं सोढवान् पुनः । शशीव तिमिरस्कारं नहि तेजोवयोऽनुगं ।
 ठङ्गुरैः सह हंसस्य युवराजोऽस्य मन्त्रवित् । लहराजं विनिग्रस्तं हंसभङ्गं रणेऽवधोत् ।
 शास्त्रिखानं प्रजारागो निर्वपयद्वागमत । अमन्दचूनमस्य तौ कुन्दं निन्दति वटपदः ।
 युवराजं जयोदयं परिरन्धुं समुत्सुका । राज्यश्रोः समयालाभाच्चिन्ताकुलमवर्त्तत ।
 खेतादिदग्धभावाच्च प्रजारागभरादपि । अधिकारभरं राजा युवराजे समापिपत् ।
 मेरुकसारसंशयस्तुल्यस्याय दुर्धनेः । द्विपक्षेव मदाम्बस्य दिष्टोऽभूत्पुण्ड्राङ्गुलः ।
 सुचिरं मलिनैराशो मानसं वारिदेरिव । पैशङ्गवर्षिभिर्भेतुं मालिन्यं न स्या प्रकृते ।
 भक्ते दक्षेऽनुजे शिष्याभूदभितवस्तुलः । अतिप्रेरकत्वा तेषां राज्येषुद्विप्रतामनात् ।
 युवराजं श्वेत्कांश्च रचितुं खान्महीपतिः । तीर्थानुसरणाकाङ्क्षो तस्मिन्नेवमशेषत ।

१११

११०

१०९

१०८

१०७

१०६

॥ जीनराजकृता ॥

३०३

अनर्थितपणं वित्तं वित्तमभ्यानतपणं । अतीर्थसर्पणं देहं पथ्यन्ते बोध्यतां व्रजेत् ।
 दिग्गजेष्विव युष्मासु भूभारं न्यस्तवानहं । पुष्पोत्तमसेवाद्ये धते प्रेक्ष इवापरः ।
 साहित्यागार्णवः प्रेममन्दरान्दोलितस्तनः । वाणीं सुधाकरकलामोचराय नवामदात् ।
 अस्तु सन्देहसन्देहाद्दूरे तीर्थकदर्थना । हारं वज्रः सुकृतयोः प्रजापालनमस्तु वः ।
 चिरस्य पालितो पितृणां हित्वा निःशरणां महीं । मेघेष्वेनेव सूरस्त्वमवतैशङ्कने ऽखिलैः ।
 देवस्य यदि तीर्थार्थमुत्कृष्टा वर्णतेतरां । आराधकानामस्माकं किमन्यत्कार्यमुच्यतां ।
 व्यक्तमित्युक्तवत्येव युवराजे नरेश्वरः । ईषत्स्मितवचा साहं पुनर्वाचमवोचत ।
 प्रजानुपालनात्पुण्यं केवलात् किमदर्ज्यते । रसायनागामस्य यदेनकरसचर्मणं ।
 देहात् पृथक् निवसतोमहजस्येव ते तव । इष्टा पराक्रमं ब्रह्मा मदशक्तौ कथं भवेत् ।
 एतावदपि वाक्यं मे यदि नैवानुतिष्ठसि । त्वयि सङ्कल्पिताः शेषास्तदाद्याः सन्तु दूरतः ।
 निर्वर्त्येनेति जल्पन्स तीर्थार्थं धरणापतिः । युवराजं वृथादायभारमपादयस्विरात् ।
 श्रीजैनोक्तः हभदीनाख्यः सुरचाणोऽभवद्भवान् । विरं राज्यं क्रियादेवं राजाख्यास्त्रिवमभ्यधात् ।
 तीर्थदर्शनलोभेन खदेष्टाश्चिरमासृपः । न पुनर्युवराजस्य वित्ताग्रे मार्गलाक्षितात् ।
 कोषसाराणि रत्नानि वाजिरत्नानि चार्पयन् । आतरं वषतीर्दिवः सोऽन्यगात् प्रेमगौरवात् ।
 मार्गे क्लेशं प्रयत्नेन विद्विं तीर्थफलान्पतां । उक्ता मार्गे खला राजस्योर्थमद्भुतमप्युचयन् ।
 स्वजामातुलिरस्कारं मन्यमानेन मानिता । मदेन्द्रेणाय भूपालो हारान्पीयीक्षिर्निर्मितः ।
 प्राप्तायां शरदि अष्टदशायाभिव भूपतिं । मद्राजस्तमादाय कश्मीरान् प्रत्यगान्ततः ।
 आतुरागमनातुष्ट्या मद्रासारयहाद्रुषा । नवराजः प्रमादे च कान्तुष्ये च निमग्नवान् ।
 क्षुब्धेऽप्य समुद्रेषु युवराजो महामतिः । आतुः खेदाद्रुषं त्यक्त्वा राज्यत्यागं स्वार्थं व्यधात् ।
 तच्छलं दिवमावमानसमये सूर्यस्य तेजो निजं प्रत्युने प्रतिपादयन्नतिशयस्त्रास्यस्तेजाभवन् ।
 वक्रिर्ध्वजकुलैस्ततोऽपि दिवं अद्भुतबन्धकुलैस्तोजाद्भुतमुषा नवेन हविषा यज्ञेषु सन्तर्प्यते ।
 ठक्कुरैरुत्थिता राजा पवनः कुसुमेरिव । कश्मीरेभ्यो गतः सर्वदेष्टाधीर्भूतस्ततः ।
 सुखं तावदगाहिष्ठ वीतनकां नदीमिव । ठक्कुरैरुत्थिता मद्राचमूः कश्मीरमेदिनी ।
 अथ वित्तीर्णमाकान्तमालिङ्गाहेन भूभुजा । पिच्छं भिक्षासनं तेन नतु सज्जनमानसं ।
 उद्यच्छेत कथं जडयुतिरहो दूरोक्तसङ्काष्कनो गच्छेद्दीप्तकरोन खेदितकरं लोकान्तरं स्नेह्यया ।
 वीरेणात्यवेहलया विरचितोऽपचो जडः कातरः सञ्जाय्य स्वपराक्रमेण विजयं विश्वं द्रष्टुं मन्वते ।
 आस्त्राभङ्गेन सञ्जायमुद्यानं प्रवगाहव । मण्डलं सोभयामासुस्तदस्त्रागजवक्त्रः ।
 कातरास्त्राम भूपालादनित्यस्य निमन्त्रणः । यवनोभिरकंसरोव्यधान्मण्डलविश्वं ।
 अकार्षिन्पालिनो भङ्गः संकुचन्तीरिवास्त्रिनीः । पौरनारीरनार्यः स हारस्योगदूषिताः ।
 महाकरैर्भदेनाभ्यैः पद्मसङ्कुलतां भयात् । अलोभि मन्त्रलं खल्यैः धैरोमदमजैरिव ।

१२५

३००

३०५

३१०

३१५

३२०

मन्त्रिमन्त्रैरवार्याणां दिवसेऽप्यनिर्वर्तिनां । रक्षसामेव कम्पितास्तदा हस्तवक्त्रताः ।
 अराजकं वरं राज्यं न स्नामी तादृशः पुनः । अभूषणो वरं कर्णो न पुनर्लोहकुण्डलं ।
 सद्यस्तु वरगोवाजी स्वच्छं वासो मणिमहान् । स्त्रीकृतं यत्रनेस्तस्ययच्छोभावहं प्रभोः ।
 अकार्षीत् पशुषाम्मासान् राज्यं स जडनायकः । प्रजापापविपाकेन न पुनः स्नेन कर्मणा ।
 मालिन्यं मुमनः प्रथाः प्रथयते दैन्यं निधत्ते दृष्टः । सूर्योलोकतिरस्कृतं च कुर्वते मंदारमाशानयन् ।
 उन्मिद्रः कमपद्रवं न तरसा कुर्वीत धूमोद्गमोद्योतेततरां । शिखी यदि महाज्वालाकलापाकुलः ।
 श्रीशिकम्बरदन्तस्य राज्यस्य क्षणमात्मनः । निवारयितुकामेन खलस्त्रीफलकाङ्क्षिणा ।
 महेश्वरदेशपूर्णेन सुःखरुस्नामिना ततः । नवराजोऽर्थितो दृतेर्निजदेशागमं प्रति ।

७२५

नको न चेज्जलनिधेर्गहिरभ्युपेयात् काकस्यजेन्न वरपादपमुखनं चेत ।

आशुर्न धेद्वहनगर्तगुहाविमुक्षेत् हन्त्यवतां कथमवापुयरेव तत्ते ।

आश्रयो युवराजस्य मद्रिषो दीयते ऽमुना । असूयं प्रति भूपालः क्रोधादित्यभ्येवणयत् ।
 स्वच्छादितमाहात्म्येर्ददौः सचिरेर्निजैः । अनिषिद्धोद्यममतिर्दृतेरुमयेतनैः ।
 युष्मापादलितश्रद्धाया देराज्यप्रोविभिः । नवराजोदयं लेखमुखेन प्रापयिष्णुभिः ।
 प्रसादलोभाद्यनैरतिमात्रकृतमृतिः । नवराजज्योद्रेकश्रवणभ्रष्टमाहभैः ।
 स्वमेन्दैर्न्यक्तिकीर्तिर्न्यमानोद्यमो नृपः । मन्त्रैर्न जस्यं जेतुं प्रस्थानमकरोत्ततः ।

७२०

अभ्यमित्रोपतां तस्य कथीरेन्द्रस्य गच्छतः । आसीन्मित्रस्य बांमुखं न मित्राणां महीभुजां ।

७२१

यत्र यथागमत् स्वच्छकटकः स मदोत्कटः । तत्र तत्र राजाव्याजासनेर्मूर्त्तमदृश्यत ।
 पालनीयेषु देशेषु राजपूर्यादिषूकृताः । परदेशेस्त्रिवाकावर्ति स लुण्ठनपराभवं ।
 प्राप्तेऽथ मङ्गरव्यालनामस्नानं महीपतौ । सन्देहमित्यमन्दोजाः प्राहिणोन्मदभूपतिः ।
 पत्तिलोकः समस्यत्तिर्वाजिनेविगराजिनः । भटारणोद्धटाः सन्ति कटके तव यद्यपि ।

७२२

तथापि च्छलबन्धेषु प्रसङ्गेषु महीतले । यूयं सुःखरयुद्धेषु नैव नाम प्रगल्भय ।
 वयमेव तु आमीमः सुःखराणां रणच्छलं । अहिरेव भुजङ्गस्य पदं जानाति नेतरः ।
 अनायावदयं प्राप्तास्त्वेषां विधिभिर्द्वये । भवद्विस्तावदनेव स्वातव्यं पर्वतोपरि ।
 मद्रेशस्य स सन्देहो मन्दैर्यत्नपुङ्गवैः । स्वप्रशालभये ज्ञातो मदभंमूढदृष्टिभिः ।

राशि मूढेऽवकटेऽथ मानादिव महीधरात् । ध्वजैर्भ्यायुचलेयातं सुःखरेष्वलङ्घिष्या ।
 धावदश्वलघोदासनीयसि महीतले । हर्षभीरसमभेदे मज्जति स्म फणीश्वरः ।

७२३

अश्वक्षुणोऽस्मभिरुक्तं भूतले भिक्षाश्विने । वीराः प्राणान् प्रतापार्थं तत्राजुहुवुराहवे ।
 आलिङ्गादस्तनोराजा धिमे प्रवहं यथा । अभाग्यदुर्लभदेगादभञ्जित रणार्णवे ।

विषाभ्यङ्गरणान्यकारनिकरयस्तस्य सूर्यादयं हेमन्ते हिममावतेर्हतधृतैः पुष्पाकराभ्यागमं ।
 दुष्टकार्पातितार्तस्य जगतेऽनिर्दोषलोभं प्रभुं लोकेभ्यो जनयस्यन्नकिं नितरां काश्यपस्युज्ज्वलं ।

जीजेनाशामदीनोऽय कम्पोरामपञ्चकः । अनुकूलोऽन्धतेव प्राविशद्विजयोर्मितः ।
 वतां सुता दिवा भोजी मुक्ताणि ध्वजचक्रं । पौराणां प्राक् भनः बहाद्वाग्धनीं मुनेऽविबन् ।
 धीनेर्ध्वं जनकादि जातं राक्षोऽभिकेतः । प्रतापेवैरिषां प्राक्कर्त्तव्यं काकि विभक्तिः ।
 तज्जीतिः पूर्वरात्रेण सुप्तेनकाः प्रकाशयाम् । मुक्तानिपिनी का च प्रवैरेकुरवेजिब ।
 पूर्वरात्रवस्थाः च विनष्टानवचक्रभट् । विविरेयवता वजीर्वेनारव भूपतिः ।
 परस्परार्थिकं प्रचभू कचद्विदुर्ध्वयानपि । प्रवैरेनानिजासाकः मन्वीप्रकापि च प्रभोः ।
 कान्पाङ्गं वदनं वासा विधोरः कनकाभनः । विभं वदन्त्यागूर् कीर्तिरीर्वावधारिव ।
 राज्ञः कलिदकामये धर्म्यं वाक्काव्यवृत्तिः । कनदीयेन इड्डमे इड्डमा कतवुनक वा ।
 भोगे सखा मये मन्वी विवेका प्राक्कनिर्धने । जीमद्वदकानोऽड्डत् कम्पिरेप्रका मेदरः ।
 किमन्वद्राग्यमेवाद्योत् कचवा मरवर्त्तिने । जीमद्वदकानक कम्पिरेप्रकावतः ।
 वयन्तरव कामस्य भूपतेरभङ्गं वदा । कुःसुराधिपविक्रम भूधेवाधिविक्रमिः ।
 दुर्ध्वंकां निवाध्वं देवेऽस्मिन् चैव्यनामिने । इति राक्षस्रिजातिप्रभं वाक्कविक्रमम् ।
 तावद्देवाचितं कर्म द्रोणकरो राजवक्त्रमैः । चद्रैव मदीयार्थं नीता वीतमयेः सुदं ।
 यत्रो दिवि मित्रं कावो सुखं लोकेषु रोपयन् । कथाम् प्रकमभङ्गं तं कचपुनदसूचयन् ।
 एकान्ता निवृत्ता भोगार्थदिना प्रथिनः पुनः । कथोजेहनिवापुक्त् तत्तर्गनवीं विभं ।
 असङ्ख्यानं वदिते तदुक्तान् कर्त्तव्यानि किं । इत्युक्तानां मुदामये कर्त्तं वदितनिर्धनेत् ।
 तस्माच्छेत्तवचिरे मुकुरे कर्त्तव्यमयत् । न्यङ्गानि तदुक्ताङ्गानमय विधे निवेकयत् ।
 प्रीतोप्यवारिवोप्यारो विपुर्देवनिरोरिषः । तस्य मन्वीऽभयमुक्तः को परे वापि दधने ।
 राजा वसिनिवात्यर्थं तुकासाः पुष्पवोरिषः । कचमङ्गं दग्धेनमोर्वाचमिद कचयन् ।
 ग्रामे विद्वानमे विधैर्मेमादव न पीडिताः । तुदधैः पुष्पकभवेर्वाङ्गाः पूर्व्यः पारा ।
 दोषाकरेण सुदेन चेवां बहोचिता स्थितिः । कचमङ्गं ततोभासान् मुचिमकाकरीपतिः ।
 रत्नेरधोगतिं प्राप्ता सुखेवोदुक्त भवता । विद्या प्रवादिता तेन मुचिना मुचराणिवा ।
 दोषच्छेदकरोराजा कमाद्विपमिवागर्त्तः । कम्पिरेण सदाचरमपीपसदुपकमैः ।
 अहङ्कारागदहारो राजा मङ्गनिद्वद्वे । दग्धेनानां वधादुक्तानिरोपवममीकमत् ।
 कर्त्तव्येण वदिना नाकस्यममवर्त्तिने । अहोर्ध्वे वतेर्मेवधारककाक ववर्त्तः ।
 च सुवभद्वेस्यमेदुहायाः इड्डये भुनः । प्रतापार्तिं मुपं वीरमवाकाप्रमविजयकम् ।
 राज्ञः वंश्चिन्तामन्त्रप्रभं पक्षपा स्थितिः । निगीववेव तकारिवर्त्तः वदन्त्यामकम् ।
 अनित्यवाक्कमिदेविनर्त्तव्यमिदं कचः । विद्यानाः कारिरेवर्त्तुक्तक प्रयुक्तमर्त्तकम् ।
 प्रोऽपि कायपीडकः प्रकाशेवमेवकम् । वीति कारी करिद्वयैः कनार्देनदु वीदुपे ।
 न जिगीवन् च तिमिली प्रभू विमद्वद्वका । वरिषोवादिदोमेव विवकि च वि वदिनः ।

श्लेषु तद्विषयोभानुप्रतापाधिदवचमैः । प्रायश्चित्तोचितं पक्ष तपस्तपुवमाश्रयम् ।
 मार्गार्थं महीष्टोऽपि नोत्पयेन च जातुचित् । राकेन्दुर्न निवारयं विना जालपुदेति चम् ।
 गर्भं प्रहृष्टावासाया होना मेव च वं गमन् । इति नीतिविदा राज्ञा तेभ्योवदिरम्यस्यत ।
 वैरिर्कोर्त्तितुं होतुं च विक्रमस्य विद्योमतः । यथाश्विपदुर्भे राज्ञः प्रतापे बहिः प्रमुखाया ।
 विक्रीयपीडितं जातु जखयं शरणागतं । द्रोणीगुहासु योऽरुणत् तमोऽहिरिब भास्करात् ।
 तस्मिन् श्रवितरि योपीं विमेलरि दुरात्मनां । अथायोऽपुत्रस्य भूमिदेवस्य कथयित् ।
 अथायामभिलाषादा विधातुर्वा नियोगतः । तदा चिन्तायगाहेनूर्ध्वं वासा सुधामुजां ।
 गतोमहवराण्यं च तोर्यक्षानाथ जातुचित् । सां परिज्ञातवद्वेतां गां परिज्ञातवान् द्विजः ।
 सनिखयो गृहं यान्तीं याचमानमुपयन् गां । विवाहमकरोदेष्यामिना सह तत्र वः ।
 तौ लोभनिखययस्तावन्नामकलहावुभौ । महीपालसभाक्षाने विवाहं कर्तुमुद्यतौ ।
 तथारक्षकयोर्जितुमुपवर्त्ति परस्परं । दृष्ट्वाटानि परोक्षार्थं गोरये व्यकिरञ्जयः ।
 सा वाग्ये ययनाभ्यासाच्छीघ्रमात्राय बभूवुः । गौरभुङ्क्त फलानोव नतु तस्मन्नातिशिरं ।
 सभायां राजनैपुण्यं श्रुत्वाकृतनिश्चयात् । दण्डोवाजिपददण्डं भाष्यं राजा द्विजस्यना ।
 तस्य दाक्षिण्यदण्डस्य प्रजानां हितहेतुना । पुञ्जे मन्त्रिणि मित्रे वा दुष्टे वासप्यत यमा ।
 अपराधं विना जायां चोरो निग्नन् प्रियोऽपि सन् । मेरेष्वायोऽपि यवनो बधं भूपेन लक्षितः ।
 शत्रुपक्षे निकारं च क्षिपन् क्षितिपुरन्दरः । अकरोदादरं निष्कं योगिनां नययोगिनां ।
 पराक्रमस्य नीतिस्य तस्य तेवाक्ष भूभुजां । कदम्बा च विवेकस्य यस्मिन् राजनि राजति ।
 कामोविद्योगिवर्गस्य करोत्यपचितिं सदा । निर्बिकारः क्षरोद्योगिवर्गस्यापचितिं व्यधात् ।
 सैन्या भीमगुणा यस्मिन्प्रवक्ष्यममङ्गलं । कान्धव सागराद्गुहा विवाह्यतज्जगन्नाः ।
 चिरं श्लेषैरुपासो र्थप्रत्यर्थिभ्यां धनघटः । तेन धर्मप्रहतेन सदृसेन निवारितः ।
 केनापि हेतुना पूर्व्यं सौलराजद्विजग्नना । भूपक्षदक्षकामयो विकीतोलेखपूर्वकं ।
 बालानां नेनराजादिपुत्राणां तमुदीर्य वः । विक्राम्ये मङ्गलभ्यं सौलराजोऽगममतः ।
 नेनराजाद्यसामर्थ्यात् प्रसूपावैरभुज्यत । अविकीतमपि प्रसूतवकम्बलिभिसतः ।
 एवं कृते दक्षप्रस्थी भोगे तैर्बलिभिश्चिरं । नयभोगाय कपटं कृतं विक्रयपत्रके ।
 विकीतं प्रसूदक्षकमिति वर्षानलेखयन् । तेऽस्मिन् राशि विचार्ये नेनराजस्य मन्दनः ।
 बलाजुतां भुवं राजसभायामहमौचित्यं । प्रत्यर्थिभिरसामीप्यं तृषे राजाश्रया नृपः ।
 युक्तिशः सलिलस्यान्तर्धोययिनाक्षिपमतः ।
 मष्टेषु नववर्षेषु पुराणेषु क्षिरेष्वथ । भूपक्षमेकं विकीतमिति सन्धानवाच्यम् ।
 राजाकोर्त्तितमं भूमिं दृष्ट्वाहृष्टमहते । प्रजाः सुखं यस्याभीतिं प्राप्नुवन्तः वसन्ततः ।
 इन्दोराजभयं कदापि कुर्वते काक्यकवाः पुरयन् विद्वन् बलिमुते तर्हिप्रपतनेषाम तरोर्नारिदः ।

वेधाः सत्यदृष्ट्या सर्वज्ञमनामाह्लादनाद्योद्यमं कुर्वन्नामवदर्शनं कुरुते भीतिप्रकर्षं च ।
 अवाधितरं कष्टो विवस्कोटः कदाचन । प्रकीर्तं भूमिपालस्य प्रजानां हृदयस्य वा ।
 माचमाद्यैव पुण्याणां क्षेत्रप्रालेखबाधका । न कामोन्निवैद्यानां देहेऽस्मिन्भवत्तदा ।
 यज्जा गार्हपत्यस्यः त्रिविक्रमोन्निवैद्यानां । अवाधितरं कष्टो विवस्कोटः कदाचन ।
 चिकित्सायां विदग्धः स क्षेत्रभीत्या व्यलन्त । स्फुल्लिङ्गदम्भः पुष्टः स्फुल्लिङ्गपि न किं चिरात् ।
 स्वयं दत्ताभयोरारुहा प्राज्ञसमुद्रमूलवत् । त्रिविक्रमो विवस्कोटः कदाचन विवस्कोटः ।
 तस्य कीर्तिः सुखं राज्यः प्रजानां हर्षवर्धनः । प्रारोहकोपि विस्कोटे तत्रैकस्मिन् विपाटिते ।
 तुष्टेन भूभुजा दत्तां वषट्कमपि कन्द । नैष्ठिक त्रिविक्रमः स यतालोव वराङ्गना ।
 अक्षयं निवार्य सः । दिव्यानां जातिरक्षार्थं रीत्यमावमकल्पयत् ।
 स्थापितोपामयोमायां यामेभ्यः प्रापितोद्यमं । अक्षयोरक्षमाद्यस्य पान्थस्येन महीभुजा ।
 हावाः योश्चानन्देयोनां हृदयभङ्गं प्रतीव तं । त्रितिक्षानं विमानानि प्रेतानामच्युतकदा ।
 क्षेत्रैरपद्रुतां योक्षोमयोक्षकक्षोमपुः । उद्वर्धितं कमादेवं दानवैरिव केवः ।
 उच्छृङ्खल स नयनं भङ्गं विद्यानापूरवक्षुपः । अक्षोर्निवेज्यामार्थमनुदातां मर्षो व्यधात् ।
 भूपतेः परदारेषु निष्कर्तकमर्थं व्रतं । अमञ्जत परं तस्य परयोपरिरक्षणे ।
 सम्यग्द्वन्द्वेनाथ सर्वज्ञेन महीभुजा । वीगतस्त्रिलकाचार्योमहत्तमपदे कृतः ।
 सत्रिविक्रमस्त्रिलकः सत्रिविक्रमोपतिः । योपानावभवन्तस्य सद्वारोहे दिव्यमनां ।
 मेदिन्याखण्डलकाधीतं पिकक्षेत्रं रक्षयिषा । अक्षयं रक्षयिष्यति तं त्रिभुवन्लोकवेषा ।
 कर्पूरभङ्गोद्यः श्रीमान् प्राणिरथो महीभुजः । मुक्तिनां व्रतं चक्रे खगुणैः सुरभिं समा ।
 पूर्वोद्भवस्यस्यारदुत्तराख्यपक्षितिं । हृदयभङ्गोविद्वत्कायोदिनैव गणितमनं ।
 श्रीरामानन्दपादानां वाक्यव्याख्या अर्थं अर्थं । वी .. तैदारदाद्योर्णी ..
 गान्धारसिन्धुमद्रादिभूभुजस्य भूभुजः ।
 युद्धे जितं ततोबहुं कुःसुरेन्द्रिभूषतिः । मासदेवं मद्राजमाश्रया निरमोचयत् ।
 राजा राजपुरोराजा । अक्षयं रक्षयिष्यति तं त्रिभुवन्लोकवेषा ।
 उदभाष्यपुराधीनं सिन्धुराजोपहृष्टितं । अक्षयं रक्षयिष्यति तं त्रिभुवन्लोकवेषा ।
 भोक्तृभूमौ महोद्रेण गोम्येन्द्रे कदाचन । वासामारक्षराक्षेण गुणैर्लोकैश्च रक्षिताः ।
 समिञ्जिते व्रथादेवे कूरादेवे महीपतिः । सुवर्णमुद्रप्रतिमां अमनेभोररथ सः ।
 कषाक .. हृदयस्य निष्करोमोहनेजया । अमकां प्रतापोऽयं स कृतमगरीं व्यधात् ।
 केवलं हृदयं शुद्धं भोक्तृनां नाभवत्तदा । भूमिपालस्यवाक्कात् कोषोऽपि चिरवर्धितः ।
 प्रुतीनां ददद्राजोविषाधोषोचिन्तितं । प्रत्यवेचामकाधीनं प्राचीनानि च कर्षकः ।
 अक्षयिष्ठेव तत्पार्प तुलां अक्षयिष्ठाकषोः । दूरकाव्यार्थेधाधिन्वा भूमिपालाभुवा पुनः ।

८१०

८११

८१२

८१३

८१४

८१५

अथ यत्नमसौ कुक्षानि वक्तुं नितुं महा वाक्कति श्रीं तं वसुनाभिपूर्य्य वस्त्रिणं समर्द्धयत्तु कथा ।
 काश्याप्यामवकाशमचघटनेन आद्यामुत्प्रेरुतो हृत्वादुष्टिमेव येऽस्य कनयो भगिस्तुतामर्हति ।
 लहराजसुतं राजा नेत्यतं समर्द्धयत् । अद्यनद्विषे तं व द्रेःसीति निरवाचयत् ।
 मङ्गदेवजागते जातु पुस्तकाङ्गर्षं बहन् । वदौलनामा धवलो रजिम्भं तमुपागमत् ।
 गुणान् विकल्पमानं ते मुचिरागी नरेन्दरः । उपामन्तुः ।
 स तस्य पटहस्तैव राजापश्यत् कलादवौ । अन्तःसारविहीनं परीक्षायां विशदयत् ।
 चेष्टामस्करिणि चैतिश्राव्येदोर्नयेऽपि यः । प्रेमायां नामुच्य पुनः पितेव कश्चाद्विदः ।
 प्रदोषस्तैव तमसं दुर्जमस्तैव विद्युतां । दोषाणां बद्धता तस्य प्रजाः समुदयेजयत् ।
 तस्मिन्महारे कश्चित् योगिराजो जितेन्द्रियः । अविच्यतोक्तो क्त्वा चोमाभासस्य विद्वये ।
 स्तोत्रोपरि नवाद्यानि निराधारमपश्यतः । तत्काञ्चिदेव मर्द्विषी राज्ञः पुत्रमजीजनत् ।
 तपस्तप्तया तस्य तप तत्त्वमं दिनं । राज्ञस्तप नभं पुष्पजमकासमहोत्सवः ।
 अत्यर्धदर्शनदेवात्मदिरामदमेहितः । य चेष्टयद्विहो योगिराजं तमवजीक्यरैः ।
 यन्मैर्धनिनेः स्तुतेर्जनानां तद्विलोकनात् । भूतस्य पतितं वाग्यैववादेष्ट राजनि ।
 पुण्योपायोऽयं तच्छ्रुत्वा इदं हर्षयिष्य ममनात् । भोजोभोजकमुपास्यैक्ययविनाशिकेषु यः ।
 प्रथमोद्गतपुष्पेऽपि तस्मिन्महि महीभुजा । नाकाणि नाभ्यवाहारि व्यावाहारि न नाकश्चि ।
 अन्येषुर्भूतपतिः पुष्टस्तुतिश्रुतकोविदः । इन्दुर्दृष्टं यं इत्यन्तं कदाप्यव्यक्तोऽभवत् ।
 प्रतीथं खरमारोप्य प्रतिद्वष्टं परिभ्रमन् । नरमूषाभिर्विक्रम कृच्छ्रं परिकीर्तनं ।
 द्वीपं चर्मोत्तापनां प्रेतामैर्वाहयन्तं । जीवन्मरणमादिदृष्टं तस्य कलाचमैः ।
 राजनि आनिदीनानि दिक्क्षेपगन्धर्वहानि च । अग्रतकापुष्पाणि पीराजीर्णचनानि च ।
 महाराजदुष्टिषोः स चतुरस्तनयान् नृपः । यथा दक्षरथो राजा जमकान्तामजीजनत् ।
 व्याधानादामखानः य देव्याखानकथा परः । आनेतिस्वरयज्ञानो वरेरामस्य संज्ञितः ।

जीराण्यस्य ममनात् परतः सुभादिराजानि ताम्यतुषभोगनिरर्थकानि ।

योनीतवान् सकलतोऽस्मिन् पाचद्वानात् कुक्षः स मन्दरगिरिर्गिरिराजवेगं ।
 नदीरवटपातेन मद्याद्यान्विजाफलाः । ध्वजेनात् सकलोक्तस्य वमस्त्रिभमजीजनत् ।
 राजेत्पलपुरे यो कुक्षं प्रापय्य वमिषीं । तयोर्निर्दयंकेन दूवडा चिनिवारिता ।
 मन्मथैलमरी कुक्षामवतार्य महीपतिः । अकारयचक्रधरं वागराजविश्वकिम् ।
 करालम्भः सतां विभ्रदकराको दितं वज्रः । कुक्षवाकारचन्द्रेण करालाखं स्तुतेः पदं ।
 कापदारा द्विजा यथापदाराश्च योजितः । साय जैनपुरी राज्ञा कराले निरजीकृत ।
 अवनितपुरभूमे च कामोदकोन भूभुजा । कुक्षोपतारिता तुक्षा वासिष्णुपतिवाशिनी ।
 गिरिर्गणैव गङ्गाद्यः मानधं प्राप्तिं नसे । किं पुनं मानधेनेदममुया किम् मानधं ।

॥ जैनराजकृता ॥

६०१

वापाहारा दिजायव वापाहाराबोधितः । वायजेनपुरीराज्ञः करालेनिरमोचन ।
 ज्वलिपुरभूमौ च कान्ता दलोनभुभुजा । कुशावतारिता तु आबालिबन्धनिजालिनी ।
 गिरिमागैव ससगङ्गायामागधं प्रापितेजले । किमुतं मानसे नेदममुषा किमुमानसं ।
 व्यज्जयत् खमूनिष्यो मानसप्रतिविम्बिता । विधास तप्तटे तेन जगरी वफलायिता ।
 श्रीमान् सुखपुरात् पारेवित्तं धरणेनृपः । संदीर्घं प्रसरत्तापव्यापदं च न्यवारयत् ।
 आप्रसुन्नगिरिप्राप्तादमरेऽनुरावधि । मठापहारहृदायां च जैनजगरीं व्यधात् ।
 स्मरं जेतुमिवोदसादुसुतैरस्मवेष्मभिः । सङ्क्रान्ता जैनगङ्गायां फणिलोकस्य जाममतः ।
 जैनगङ्गां रणस्यामिप्रसादं प्रापितां कृती । व्यविहारत् खेरयज्ञा हरिपादकुट्टसं ।
 पारेसुखपुरं स्थानगिरिसंज्ञा पुरीं व्यधात् । कैलासावसतुल्येव प्रासादैरभिभूयिता । -
 सिद्धुचेने सुरेश्वर्या प्रसिद्धे विलसयज्ञाः । राजधानीं निविहारिष्यं धात् सिद्धिपुरोमया ।
 प्रासादशिकरे राजा मार्तण्डामरनाथयोः । राजधान्या व्यधात् सौधघोतदूरमभसले ।
 सुभिषं सुखराजेन पूर्वमव्यकरितं किल । ततः प्रस्थत्यतीतेषु सङ्क्रान्तिषु च राजसु ।
 प्रजानामव्यपुण्यत्वात्वावर्तुत मनागपि । तपोबलात् पक्वितं पुष्पितं फलितं तथा ।
 श्रीजनेकाभदीनेन युगपत्तुष्टीयत । तपसामतिशुद्धत्वात् किमिव ज्ञापकं परं ।
 पूर्वपुण्यस्ये राज्यात् पतनस्ये महीयतः । तत्र जन्मान्तरे राज्यप्राप्तौ राज्यमभूत्प्रभोः ।
 स नदीमातृकाः कृत्वा धरणीर्देवमातृकाः । अथहाराननुष्णापो दिजेभ्योयददात् सदा ।
 वराहोत्पन्नगरविजयेजानकादिषु । सचदानेन च चासमपि गोचभिदोव्यधात् ।
 भूमिविक्रयभूर्जादिकृतचिह्नं महीभुजा । निष्कवप्रागभावाय धर्माधिकरणं कृतं ।
 योजयापोडदेवेन प्राप्तोनागप्रसादतः । स दण्डमिव तस्यादात् तां तां तासकरोगिरिः ।
 मणीन खनिभ्यस्तुलाभ्यांस्तद्राज्ये भूरजीजनत् । ये जैनमणयः ख्याताः पद्मरागमदण्डिदः ।
 सरितां वेकते नीतविक्रताभ्यमदं तदा । काष्ठनं काष्ठनप्रायां विभक्तोऽकैरपीयत ।
 सरिमुवर्णात् षष्ठांशो पाश्चा भाविभिरोत्तरेः । तासपट्टेऽलिखत्तात्प्रावाथमेवं नरेवरः ।
 जगराधिकृतः काचडामरे दुसारे पथि । क्रोडमात्रं व्यधात् सेतुं जगराणां त्रिकामधं ।
 नात्मैव सेतुदानेन तेन पङ्क्तं समुद्भूतः । सकलोऽपि जनो मध्येनगरं पुण्यप्राप्तिना ।
 विषये विषये चक्रे त्रिविधं मठान् दृष्टुम् । अन्येऽपि ब्रविवा राज्ञो धर्ममालावर्ज्यधुः ।

पद्माकरस्य मधनाच्च गजाधिराजावभ्युद्यता सततमेव तदनुद्भूता ।

तावत्कराकरि रसादिश्च चातिमत्तो कृत्वा सप्तादगमतां सत्यमेव नात्र ।
 सवोधशूरो धात्रेवो भूपतेरेकगोचरो । दो रन्ध्रान्नेविणावाक्यामन्योन्वविभवायवो ।
 राज्ञा ते वारितकौपी खेददाचिष्मप्राप्तिनो । स्वान्तरमुत्पिच्छन्त्यावभर्तां चिरं ।
 कदाचिदुपतेरये वृष्टः शूरेष वाक्शूरैः । भयोदठशूरः स्वधर्मन्यायं चमत्कासयत् ।

न्यस्तप्रकाः स रजनीं न्यस्तमितपरिच्छदः । रत्नं सन्नाथ दूरेण मसोदः उकुरीकृतः ।
 विष्णोश्चकुरैकस्य आत्मनिः स्वातपोदधैः । हनुमभ्यर्चितः दूरो भूपतेः प्रेमसाक्षिनः ।
 दूरे बालुचरे विस्तृतकुरेण सति । प्रसादमगमत् कीर्तिं चकुराणां धीतदा ।
 तथा स योगिनां मानमभूत्सौकसायवः । तेषामपि सन्नामद्राजाद्यैर्जितं यवत् ।
 यद् योगिनां भागं द्याम् तेषांऽप्यहोसृपः । सुखं येन पापाणि दुःखमपि दत्तवान् ।
 कृत्वा पर्यन्तपक्ष्मीरपि नमः । केचन हत्वाप्यर्हिं कृत्वा यज्ञमतं चित्तोकविमयी कीर्त्या न हर्षितः ।
 दन्तः पोतयितायितादस्य हरिदर्थं विधत्ते तनुज्योतिर्धूमसमीरनोरचटनामापेऽप्यशरे घने ।
 भूतानां भाविनां वापि यद् यत्कथं महीभुजा । तद्विदुषाचपी राजा कीर्त्तये कर्तुमिष्टवान् ।
 कर्त्तव्यं बाह्वं यद्यदुचितं यदर्थं नृपः । कालक्षान्तधत्वाच्च विपुलमेव च चित्ते ।
 तत्तत्सन्नाथ साध्यं स भाविभिर्धेदिनीश्वरैः । दूरादभिरिवाद्यातो रज्ज्वधिकदीप्तिषु ।
 बाह्वेभ्येकमादातुमपि प्राप न निश्चयं । उपचारैर्देरिद्राणां संभवाहारमानवः ।
 न तोषितः सुतैराज्ञासतोनामाच्च बाह्वे । अगम्येवपि भूपालः त्रैलोक्ये च सरःसु च ।
 शब्देभ्यर्थस्त्रिव कविकृतः समचरन्नुपः । वर्णिजामिव वाक्यानि व्यवहारसमुत्सुकः ।
 राजा नीलपुराणादीन् पण्डितेभ्यस्तोऽष्टयेत् । चिन्तामनराणि संत्यज्य बाह्वेकममुत्सुकः ।
 कदाचिद्दुरणीपालश्चिरमेवमचिन्तयत् । देहसेव चित्तोक्तस्य मुखकृत् चित्तिमखलं ।
 प्रधानं तच्च कस्योरमखलं नवनं यथा । त्रैलोक्यविद्याः पञ्चतुलां यच्च वहन्ति ताः ।
 तारात्मखलवत्तच्च महापद्मसरोवरः । महापद्माखलं त मखलसोदरं ।
 तदापूयं कथञ्चिच्छेत्किं कमान् । निर्माणं ब्रह्मते कर्तुं तदा राज्य ।
 अगाधबलिलच्छक्रकोबाह्याविर्बेतिप्रमः । सरोराजः सह महानाद्ययो महतामपि ।
 ... सवि कष्टं ततोपायं सरोवरं । नावाच्च गतवान् मध्यं योगीवात्सल्यमात्मना ।
 सदैवोद्धतकक्षोलमहापद्मसरो महत् । नागादन्त नृपाः पूर्वं तरणीभङ्गजङ्घिनः ।
 तपःप्रभावाद्देव्यादा कार्यगौरवतोऽपि वा । खलवत् सलिले तच्च स राजान्मघरत्सुखं ।
 अथेतदा चिरतरं परिचिन्त्यमानं चिन्तामणिः किल ददाति तदेव नान्वत् ।
 चिन्तया चापि यद्गोचरतामुपेति तनु प्रयच्छतितरो वत बुद्धिरजं ।
 तस्या हि चित्तिपालस्य चिरात्सम्मतः कृतः । सरसः खलतां कर्तुमुपायः प्रत्यभादयं ।
 त्रिलापुर्णप्रवहणैरुपस्युपरिपातितैः । त्रैलोक्यैरिवाभ्योभिमेतदापूरयाम्यहं ।
 कृताभिर्लोकैश्चकुराभिः पङ्क्तिभिर्देवदाहयः । न क्षिप्यते न भिद्यते त्रिलाप्रवहणादिभिः ।
 ततः प्रत्यागतो राजा दृष्ट्वा नावद्वैकोत्सुकः । सम्भ्रमात् वरचं तच्च ते येन नृपसम्भवः ।
 दारिकेव दृष्ट्वा तच्च पुरो यन्निमतो किल । सुदर्शनेन चक्रेण मनुजानां सखात्रिता ।
 नगर्वादेवता तच्च महापद्मः । मित्रेतां यतुर्ध्वेन पुनस्तवर्धपासवत् ।

८८

८९

९०

९१

९२

९३

कलिकावतलात्तु दुराचारविधेविषः । .. कलाहोत्रवास्तवाः प्रापुर्द्विदिनादिभं ।
 अथ कर्मानुषारेण विपर्यासानुबन्धतः । कोधे नामपतिर्घातो दूषकादिव सम्पन्नः ।
 अनुज्झितनिजाचारं कुक्षकारं च कक्षप । क्षत्रे वदन् दुराचारान् पौरान् मज्जकितस्युदं ।
 नागः प्रजादुराचाप्रजा मूककृतीति तं । प्रातर्नन्दनमवसन् पौराः पशुमिवास्त्रिधाः ।
 कलाभेतोऽवधारिधाराऽव्यभवहुरः । नागराण्येऽपि नगरीं वैरीकवेष्टयन्वरीः ।
 मज्जान् पिठसु वप्रपु नागेषु प्रथमस्तथा । ददत्तपि च बलिषु नास्माभूयमवहुरः ।
 भयादालेषु पुनेषु कष्टकष्टेषु कोपितः । बाण्यमुनाकलेसकुः पूजां कल्पितेरिव ।
 पादादङ्गं ततः कक्षं ततः स्तब्धं ततः त्रिरः । प्रसादव सुताज्यमुर्माद्वशं भयविज्ञाः ।
 सर्वान्छत्रानि नारीणां शृङ्गारीवानुरागवान् । कल्पमानि कोकः च जलपूरः समस्तुवत् ।
 प्रथं दीर्घं स्रग्ध्रं खलुखलु महत्तथा । चन्द्रकारद्वयश्चाथ जलपूरो व्यनुवत् ।
 अगाधे बलिते तस्मिन् खलुखलुवदन्तः । पत्तिराजः क्षितिं चक्षे विपिने वज्रमो जथा ।
 कालियः च चि नागेभ्यः पदाकान्तो मुरदिवा । त्रिरक्षुत्यनपादनामहापद्माभिर्वा गताः ।
 महाभ्याजयितुं भूयः कक्षीरानिच्छतोदरेः । अवतारस्त्वमेतरो विधत्स्व चिकीर्षितं ।
 राजा मुनेति च क्षत्रे चक्षमेवमचिन्तयत् । एवंविधानि कार्याणि विधेयुः कथमन्यथा ।
 प्रजाचारविपर्यासात् नाचमिष्टं पुरं कथी । ना मिहं वदतेऽप्येऽपि तादृक्कृत् महान् कथं ।
 नागराजोचितम्हचमोचममम तत् । सलम शोरमघटिकारस्य भारभे ।
 उल्लसत्सरोमथे वर्तमाने महाखले । पवित्रे विजने चात्र विहिं चाकान्ति बाधकाः ।
 दिग्गविलेति भूपासः त्रिशाप्रवक्ष्येऽङ्कैः । उल्लसत्सरो मध्यमयगाधमपूरयत् ।
 सरः स... सुतस्य सलोभूतेऽपि भूपतिः । मध्यदेशे महाराज न लङ्घो विनिर्गमे ।
 ज्ञाने तस्यैव सरसो राक्षसेन्द्रप्रसादतः । जयापीठमहीपासः सलभावमहापयत् ।
 हेमनो विषशृङ्गाटककुकोदुरथादिना । जीजयापीठकोटकं ज्ञायतेऽगाधवर्तिता ।
 उल्लसत्सालभागेषु सुखकुलकादयः । दृष्टान्ते बहो यामा विज्ञास्यदनाद्विताः ।
 गिरयोऽपि निमज्जन्ति यत्र तत्र तु च व्यधात् । जैन... का महादहं तं निधायाधिकारिकं ।
 हयमाख्या .. त्रिप्यकौलान्युक्त्यप्रति । राजभाषीमहाहारबोधमा कोजयत् पुनः ।
 हिमाचलत्रिखादर्पच्छेदप्रसादमेदुरां । कमराज्ये क्षुरद्राज्यः क्षुरचापपुरं यथात् ।
 जैनकोटं वदितारिरुद्राणि समन्ततः । तत्तत्पदपताकागन्तकान् राजा विनिर्गमे ।
 जीर्वाहारेषु सर्वेषु निर्गुणेषु नरेषु च । चाक्षराजोवभौ देवदत्तमाचपतेषु धीः ।
 महापद्मसरस्वतीरे जैनोपपद्मजिनः । पुरमखविकाजोर्वाकया योजनकुलकं ।
 च जैनपत्तनस्यापि विदधे धरणीपतिः । मूपतेः कोमलकरा मनोज्ञाचरवाञ्छिताः ।

२१५

२१६

२१७

२१८

२१९

२२०

अभिराममहो दन्ताकण्ठावक्रभाभवत् । अनिघ्नं कदगानिग्नो नरेशोऽन्तःस्थिरान् ।
बन्धयन्निग्नोऽन्तःस्थिरान् कदगानिग्नो नरेशोऽन्तःस्थिरान् ।

निर्दिष्टं यत्रा द्युध्वा दिशोऽपनिग्नोऽपि । अर्धं खगमस्थानामनेकेषु सरःसु यः ।
अथ जातु हतां चौरैर्गो परिज्ञास्य कश्चन । कन्दर्पं भूमिपः पृच्छंश्चौरांश्चायाऽप्यटौक्यत् ।
वधोलक्षणेन स्यादं विना गोर्भुः प्रकृता । सभासोमेष हतं स सत्यवाक् ब्राह्मणोऽभवत् ।
तिलकादिव देवाद्याः सद्यजामुग्रप्रकृता । राज्ञा पृष्टे वदनधेवं चौरं मूका सभाभवत् ।
परोक्षार्थं तिमिच्छेदे राज्ञा गोऽप्यटौक्यः कृते । कुटिलं व्यपेति स्य प्राक् चौरस्याथ प्रकृयोः ।
एवं बुद्धिप्रकर्षेण व्यवहारविमर्षतः । समात्यर्षदेर्ध्वचित्तात्कर्षमजोजनत् ।
प्राङ्मवाकः समाबुद्धियुक्तदण्डलक्षकः । राज्ञोऽवहत्याभासं गणनापतिगौरकः ।
येहं समुपकारितादुत्कोचद्रविणं स्वर्यं । कालान्तरे क्षतप्रेषु तेज्जिवास्मान्मण्डपे ।
प्रकाशद्युतं भारं कुपितेन महीभुजा । मन्थानमन्थानायाकाशेभ्यस्तन्निदापितः ।
आदौ पादतले तिष्ठन् कगलज्जोऽस्तसतः । अथ सद्युयतां मण्डपुत्तमाङ्गिर्द्वर्जितां ।
कीतोदर्यावस्थानोऽथ क्षतज्जेनश्चरेण यः । कलानिधिर्हिमवृष्टिः कोमुदे हि ततोवहन् ।

दिनपतिर्भू रसातलं तमः समयितुं यतते यदवेक्ष्य यः ।

अतिलवङ्गुचिकालक्षणाद्वर्तते तत् प्रतिविम्बमहोजगत् ।

राजा भूभारविशोऽपि खड्गधाराध्वगोऽपि यन् । स्मरन् विभवं यद्यदृष्ट्वा विश्राममाप्तवान् ।
असं मद्भूदखानः स कलानिधिरयामन् । अत्यन्तरमणीयानां सुचिरस्त्राचिता कुतः ।
प्रत्यक्षं प्रतिष्ठायां धैर्यैवधत् प्रीतिमर्थिनां । सत्यमतोऽद्विमगात् महिमनीः स ठकुरः ।
तद्गोचरेभ्यः स किलागुढं तस्य वधं यथात् । योऽदृष्ट्यच्छलनो राज्ञा स्मरेन्नान्निरवाक्यतः ।
राज्ञः सैन्यवदृष्ट्वादिस्थानेऽसौ मिथि पुरे । प्रत्यागतः क्षतीर्थाध्वक्षिको विजो दिवं ययौ ।
राज्ञोऽधर्माधिकारेषु प्रत्यवेष्टापरः सदा । मन्थानोऽपि तस्मिन् काले दिवं ययौ ।
मतेष्वप्येषु धर्मैः राज्ञो नैवाप्यतां गतः । यदा दधानस्य प्रेषस्य दिग्गजादि परिच्छदः ।
रकादृशव दीक्षारकोटिरेका महीभुजा । बालेभ्यश्च दन्तासीत् जघ्नमङ्गुलिना यत् ।
अङ्गुताः पदार्थानां तद्गजैः संघर्षोऽभवत् । नारायणावतारोऽयम् कथमन्यथा ।
येषां हिमांशुपीयूषप्रवाहा नित्यमिषवः । इक्षवस्तेन मार्तण्डदेहभूमिषु रोपिताः ।
व्यजता योगमाहात्म्यादलोपक्षितविक्रियां । श्रीमन्नोक्तमदीनेन विबुधत्वं प्रकाशितं ।
तदीयसत्यसम्पत्तेरुपसङ्गकरीं यथात् । दण्डवत् खिन्नुं भारोऽयमाभिनी ।

इति श्रीजैनराजकृतौ द्वितीया राजतरङ्गिणी सम्पूर्णा ॥

॥ अथ श्रीवरपण्डितकृता तृतीया जैनराजतरङ्गिणी ॥

प्रथम तरङ्गः ।

शिवायास्तु नमस्तस्मै सर्वलोक्यमहोभजे । अशेषकेशनिर्मलनिधौ चर्यताञ्जणे ।
 प्रेम्णाङ्गं वपुषो विनोक्त्य मिलितं देव्या समं स्नामिना मौलौ यस्य निष्ठापतिर्नगसुतावेणो निष्ठा मिश्रितः ।
 आसौ स्नास्यन्वर्त्तनार्थमिव तच्छाया वपुः खण्डितं देयाददयभावनां न भगवान् देवोऽङ्गनालीश्वरः ।
 वस्त्रास्ते राजकवयः पदन्यासमनोहराः । स्नाताये सरसैः शब्दैः शीरमीरविवेकिनः ।
 अनित्यताम्भकारेऽस्मिन् स्नामिगूढे न होतले । काव्यदीपं विना कः स्नातुं तव सुप्रकाशकः ।
 येषां कमेमि वपुर्खरमत्र राज्ञां तेषामयं जगति कीर्त्तिमयं शरीरं ।
 आकम्पवर्त्तिं कुरुते किमितीव रोधाद्वाताहरद्वयमतः कविजानराजं ।
 श्रीजैनराजविबुधः कुर्वन् राजतरङ्गिणीं । शायकाग्निमिते वर्षे शिवसायुज्यमासदत् ।
 शिष्योऽस्य जैनराजस्य सोऽहं श्रीवरपण्डितः । राजावलीयन्यशेषापूरणं कर्त्तुमद्यतः ।
 क काव्यं मद्गुरोस्तस्य क च मन्दमतेऽस्मिन् । वर्णमात्रेण सङ्कोले घनसागरयते कथं ।
 राजवृत्तानुगोधेन न काव्यगुणवाञ्छया । मन्तः प्रपूज्यन्तु मदासः स्तुधिया योजयन्तु च ।
 अथवा नृपवृत्तान्तस्ततिहेतुरयं श्रमः । क्रियते ललितं काव्यं कुर्वन्मन्येऽपि पण्डिताः ।
 तत्तद्गुणगणादानात् स्वमन्त्रसमर्पणात् । पुत्रवदङ्गिताराज्ञा यामहोमाद्यनुष्ठेः ।
 अतो वाञ्छन्ममस्य तत्प्रसादस्य निष्कृतिं । सोऽहं ब्रवीमि तदुक्तं तद्गुणकृष्टमानसः ।
 एकया तद्गुणाख्याने जिह्वया वर्धते कियत् । रोमवत् काटिशयेत् स्युस्मान्मदा मद्भिरः श्रमाः ।
 सत्यं नृपाम्बरमुष्मिन्निपुले विमलाश्रये । गुणतारापरिच्छेदे न शक्ता भारती मम ।
 तथापि सकलं चित्रपटान्ते विजगत् यथा । श्रीजैनोक्ताभदीनस्य न्यस्यामि गुणवर्धनं ।
 केनापि हेतुना तेन प्रोक्तं मद्गुणा न यत् । तच्छेषवर्त्तनीं वाष्पी करिष्यामि यद्यामति ।
 सात्त्वजस्य नृपस्यास्य प्राप्यते राज्यवर्णनात् । प्रतिष्ठादानवस्थानविधानगुणनिष्कृतिः ।
 स्वरुद्रष्टृस्तनि कविपद्मिभवसूतेः । सुते कस्य न वैराग्यं नाम जैनतरङ्गिणी ।

तद्देशकालविषमावस्थाशतहतोऽपि सन् । स तत्र प्रेष्यन् भद्रपादशेषं समासदत् ।
उद्गन्धतामयोत्पन्नस्त्रोतवैकृतज्ञान्तये । वैद्यैर्वैरवाभद्रैकपादोऽभृच्छीवितावधि ।
तत्रोपायान् बह्वन् कुर्वन् स्वदेशविभवाप्तये । यथाकथञ्चित्तत्रस्थः पञ्चशः सोऽवसत्समाः ।

६०

अतः परं किञ्चिद्गन्धचरितं कालवशाच्छिष्यं ।

स सिन्धुहिन्दुवाङ्गादिदेशान् जित्वा वहिः स्थितान् । प्रतस्थे भृष्टदेशं स जेतुं सकटको नृपः ।
वनमध्ये प्रविश्यैव नरकं कालपञ्चरं । भित्तिस्त्रदोपमाये ते पश्यन्ति स्म सैकातुकं ।
तपस्तप्त्वा चिरं प्राप्य योगसिद्धिमसौ नृपः । कृष्णैव कश्चकं पूर्वगुह्यं धामत्यजन्तुं ।
इत्याहुर्ज्ञानिनोऽन्ये वा ये बुद्धा सत्वमूर्च्छितं । तेषां प्रामाण्यमकरोत्स राजा च सविक्षयं ।
ध्रुवं महानुभावत्वं विना व्यवहितं नृपः । जानीयात्कथमित्याह विदञ्जनउदारधीः । इत्युपोद्गतः ।

६१

अथ राज्यवर्णनं ।

ज्येष्ठमादमखानश्च हाज्यखानश्च मध्यमं । वङ्गामखानमनुजं पार्थिवोऽजीजनत्सुतान् ।
ज्येष्ठा लावण्यसौभाग्यसुभगेः प्राक्तनैर्गुणैः । जनकं रञ्जयामास चन्द्रमादिव वारिधिं ।
प्रत्यहं हाज्यखानः स कर्पूरदिव मौरभैः । वाललीलायितैस्त्रैलोक्यैः स्त्रमुदात्तमजिज्ञापत् ।
तौ सुतौ सम्मतौ पित्रोरक्षणायाश्चिपन्नृपः । स्वधाचेयतया स्वस्वोदयोऽष्टकुरपक्षयोः ।
स्वपक्षस्थापनादक्षाः परपक्षेष्टखण्डनाः । तार्किकादिव तेऽन्यान्यं धामेयाष्टकुरावभुः ।
मौदर्य्यस्त्रेष्टकुराश्च मूलच्छेदनकारिणः । तेऽन्यान्यगोत्रजदेवात्तयोरासन् समस्तवराः ।
राजपुत्रास्त्रयस्तस्य गुणातिशयमुन्दराः । तत्कृतान्यान्यैरेण समं हृष्टं समाययुः ।
देहसमादेशोऽयं तस्यात्मसमोमहोपालः । तस्मिन् समुखे सुखितो दुःखिनि तस्मिन् सदुःखोऽप्ये ।
अन्यान्यं महोपायपुत्रयोर्मन्त्रिदुर्णयात् । अभृष्टज्येष्ठकनिष्ठत्वं प्रक्रियारहितं तयोः ।
श्रुत्वाथ पुत्रयोर्वैरमन्योन्यं जातु भृपतिः । आह ह्यादमखानं स विदेशगमनवरं ।
युक्तमुक्तं न गृह्णामि कुपुत्र यदि मद्भवः । मानप्राणधनध्वंसो प्रत्यूहस्तोऽन्यथाव्रवीत् ।
श्रुत्वैति पितृसन्देशं स मृत्यामव्रवीदरं । तत्पत्नीत्समयायामः सुखं तत्रैव नः सदा ।
अथोक्तो तव भ्राता दाता जातोऽत्युदारधीः । स्वलक्ष्मीं भृत्यमात्कर्तुं स समो न भवान् कश्चित् ।
वरं मरणमेवास्तु तदये नोऽद्य भवेयम् । विक्रमादिगुणैर्हनि न त्वामेवं भजामहे ।
अथजानुजयोराजपुत्रयोः सुखदुःखयोः । विपर्य्ययं व्यधादंधाः प्रमातेव विभागिनोः ।
अथाश्वश्च नृपः पापं तदधात्कतिचिद्भिः । वहिर्निष्काशयामास भृष्टमार्गेण तं सुतं ।
वज्रवाणप्रकारांश्च शिल्पिनः समदर्शयन् । यन्तोऽप्रावि ध्वनिधीरलोकहृत्कन्धकारकः ।
तद्यन्त्रभाण्डभेदांश्च तत्तद्भातुमयाश्रवान् । आसीतवाश्वरूपतिः संवतान् शिल्पिनिर्दिशितान् ।
प्रकाशितः क्रियतां यन्त्रभाण्डेष्विति नृपाश्रया । मथैव रचितान् श्लोकान् प्रसङ्गात्कथयाम्यहं ।
यद्भुवनेषु राज्ञां समयो लीलाविनाममयः । समयश्च यन्त्रतन्त्रैः स्मिराम्प्रतिष्ठः क्रियात्ममयः ।

६२

६३

७०

७५

रमयमुच्चिखिन्नाङ्गे शके नाकेऽविवृता राजा । यौकेनोक्ताभदोनः कश्मीरान्पालयन् विजयो ।
 वर्षे ऋषिदेवाङ्गे निधितवान् यन्त्रभाण्डमिदं । तदिति मौसुलभाषास्थानं लोके च तत्काण्डमिति ।
 दुर्गेषु दुर्गतिपरं चतुष्टोकरं तुरङ्गदन्तरं । दूरीयुक्ताभ्यन्तरं कटकवतान्दुष्टचरं ।
 सारं सुरीतिवद्धं घनघोषं शिथिलकण्ठमहार्थम् । अवसितं नगरं नृपते, कन्धं स्थापयन्भाण्डमिदं ।
 धातुविभक्तिकारात्पदप्रवृत्त्या प्रयोजिते ऋषे । चैषापलम्बितोर्मवन्निदं दृष्टिगुणयुक्ता ।
 इति पद्याङ्किता यन्त्रभाण्डाली व्यहसन्वा । यदुष्टौघध्वनिशुके मेघगर्जिततर्ज्यनं ।
 कालेनादमखानेऽथ भुङ्क्ष्विन्ना समागते । हाञ्चखानोऽकरोत् थाचां लोचराद्रौ नृपाक्षया ।
 कथं हि कुरिकायुग्ममेककम्बुनि स्थाप्यते । इति ज्ञात्वा सुतौ राज्ञा कारितौ निर्गमागमं ।
 जनकस्थान्तिके ज्ञानपानलीलोत्सवादिकं । आदमखानः सन्तोषोविदधेऽनुदिनं ततः ।

दृष्ट्वा सतीसरमिथेन सुखस्थितिः सा भीतः य यद्यपि गतो घनकालदोषात् ।

थावन्न नाशमुपधाति किरातघातेऽथावत् कथं तद्वन्मुञ्चति राजहंसः ।

अथाष्टाविंशवर्षेऽपि रात्रवल्लभादिभिः । इतीरितोऽकरोत् खानः कश्मीरागमनस्युहा ।
 खान्मिन्दपञ्चोद्यतो कश्मीरसुखभागिनः । क्षिप्र्यामः परदेहेऽथ वयमेव गृहोऽग्निराः ।
 राजानकप्रतीहारमार्गैश्चकुलजादयः । अस्मत्प्रतीक्षितः सर्वे तत्र वीरा दलौकताः ।
 यद्यप्यवचनयाही भृभुजो निधितो भवान् । तावतेव स किं कुट्टो हन्त्रज्ञान् करणारः ।
 युद्धाद्यादमखानस्य निर्धोतः स्वबलान्वितः । ततः स गच्छति क्षिप्रं श्लेणायादिव पोतकः ।
 अमी राजपुरीयाद्याः सर्वेऽस्मत्कुम्भकाङ्क्षिणः । तस्मैनेवाधुना यामोन किं सिद्ध्यति सादृश्यात् ।
 मृतेऽरिगप्रतीहारे वीराः के सन्ति तत्पुरे । इति तत्प्रेक्षकपदं चर्तुं गन्तुं तवोचितं ।
 विख्यातोऽमी वयं श्रद्धावीरास्तपैतकैः सह । धोस्यामः कीदृशं शौच्येनैकदा द्रष्टुमर्हसि ।
 तद्यत्पुत्राय खानेन दृष्टौ तन्मन्त्रिणौ मतं । अफिर्येऽमरस्ताजतन्मेऽप्येत्येवोचतां ।
 देव तत्सवकाः सर्वे अग्रहोत्कण्ठिताग्रथाः । देवकालावनालोच्य कथयन्त्यसुखप्रदं ।
 कथमभ्यन्तरं यामः सति रात्रिं लोच्यन्ति । प्रदीप्तं योषि मार्त्तण्डं कुण्डेन पिदधाति कः ।
 यावन्जीवति भूपालस्तावत् कोयाधितुं चमः । मनोऽनुवर्त्तनं कर्तुं तद्युक्तं तव साम्प्रतं ।
 प्रसन्ने जनकेऽस्माकं भवेयुः का न हन्त्रदः । ईश्वरे च गुरौ भक्तिर्जायते पुष्पकर्मकां ।
 अथ कोपेन यत्साधं परानुयच्छतोऽनु तत् । दुर्दिने या रवेर्दग्धिः प्रदीपाश्चलतो न या ।
 खलोक्तिश्याममालिन्धं सततं नयसेविनः । हृदयाद्भवेद्योत्सुकं नाश दृश्यते ।
 निर्भीणगोडीनिष्ठस्य तद्व्याख्याविवेकिनः । कपाभेरस्य नो किञ्चित् कृत्यमस्य सुखप्रदं ।
 तद्गुग्मपित्तपथेऽपि स्नामिभक्तिं न सोऽत्यजत् । तेनैवान्नचणः स्नायस्वस्नाभूत् जैनभूषणम् ।
 शौचाद्मार्दवापेता योग्या कार्यविचक्षणा । ज्ञाने तेनैव पुण्येन सन्ततिस्तस्य राजते ।
 स पिता तं सुतस्तस्य वयं सर्वे सखेयकाः । गन्तां चत् कुर्वेथे पुङ्गवोऽस्माकं भवेत् कथं ।

हतास्येत् केऽपि तद्गत्या बद्धभृत्यस्य का वृत्तिः । एकपक्षस्ये किं स्वात् महत्स्य जयान्विता ।
 न शिवाशकुलाः सन्ति देशाः पर्वतदुर्गमाः । तथापि जनकस्येष्टास्य कालोविग्रहस्य नः ।
 भजत्वभ्यन्तरं राजा वयं वाह्यं भजामहे । तत्प्रसादादिदेवासां राज्यं क्वचं विना न किं ।
 ते चेद्दुष्टार्थमेव्यन्ति न जेष्यन्त्यस्मदस्मिकान् । वयस्येदम्परं वामो न जेष्यामः कदाचन ।
 इति दर्पात् स श्रुत्वापि खानः प्रूरपुराध्वना । अगाद्राजपुरीं त्यक्त्वा कश्मीरान्पिशुनेरितः ।
 अस्मिन्नवसरे श्रुत्वा स्वपुत्रं सहसागतं । गृहीत्वा स्वबलं तर्णे नगरास्त्रिगाम्युपः ।
 गच्छन् सकटको राजा मरणे कृतनिश्चयः । मदुःखो निश्चयन् लोकमिममेकमयाठयत् ।
 राज्येऽपि हि महत्कष्टं सन्निविष्टमस्मिन् । पुत्रादपि भयं यच्च तच्च सौख्यस्य का कथा ।
 अधर्मशङ्का दूरेऽस्तु दुष्टे जनकपीडया । वैधेद्यातिविधेयेन येन खेदेऽपि विस्मृतः ।
 त्वयि कुर्वति साक्षाज्यं यः खेदाय समागतः । स यातु स बलः शीघ्रं त्वदीय्याग्रिममङ्गतां ।
 त्वमेवाकण्टकं राज्यं क्रिया धर्मक्रिया भजन् । वैरिणो विमुखा यान्तु रणे लब्धपराभवाः ।
 योमन्वित्यधिकास्तान्नाः प्रप्लव्धनपदाश्रयः । प्रापत् सकटको राजा स सुप्रसन्ननाभिधं ।
 अथ पक्षशिलास्थाने पितापुत्रबलदये । मन्त्रेण नृपतिर्दूतं विप्रमेकं व्यसर्जयत् ।
 स गत्वा नृपसन्देशमत्रवीदिति निर्भयः । किं वक्तोति क्वणं कुट्टेस्तत्रैवः परिवेष्टितः ।
 राजपुत्र महावाहो दाक्षिणामृतसागर । प्रप्लुपिचा समादिष्टं यत्नत् सर्वं ब्रवीमि ते ।
 फलं संसारवृक्षस्य लाभोऽमुच परत्र च । पित्रोर्निजोत्सो नित्यं पुत्रः कैनाम निन्द्यते ।
 सर्वैः मर्च्चितुने सर्वं पुत्रार्थं प्रयतो यतः । वार्द्धके वचनपाही भवेत् पितृसुखप्रदः ।
 इत्थं लोकद्वयं स्थित्या त्वयि जाते सुते मम । दूरे सर्वसुखाशास्तु चिन्ता प्रत्युत बर्द्धिता ।
 तत्कृतोदुर्जनायाधोनिःशामोयदवान्वहं । मलिनोदुषते द्रुष्टुं मद्राज्यं मुकुरोपमं ।
 जीवनाशोद्यता ये मे लसन्त्युत्कृष्टान्नाः खन्नाः । सुचिरं मैत्रि तिष्ठन्ति मरमस्मादृषा इव ।
 मदादेशं विना देशं किमर्थं स्वयमागतः । केन राज्यं बलात् प्राप्तं निजभाग्योदयं विना ।
 वाञ्छदेभावनिः सर्वथा भुज्यते त्वयसे न किं । येन मण्डलमात्रं मेऽवशिष्टं हर्तुमागतः ।
 तन्निवर्त्तस्व मा पुत्र पापदुष्टिं वृथा कृथा । बलदयमधात् पापं तैवतत् परिण्यति ।
 इत्युक्तिः पैटकी प्राक्ता किन्तु मत्यमहं ब्रुवे । नश्यन्ति भूपाः श्रेयसायात् त्वद्गुणायुतका इव ।
 इति वृत्ताचरामुक्तिं श्रुत्वा विप्रस्य ते भटाः । कृत्वा कर्णावधूतका दायादेषु विशेषकान् ।
 तं दृष्ट्वा हास्यवानोऽथ सत्रपः पितुरागतम् । अभिमन्युप्रतीहारमुत्थानास्त्रदिदं वचः ।
 वरं पादप्रणामार्थं पितृव्याग्यमुताबलात् । भूपक्षेऽयं कथं वा यत् करोतु करोतु तत् ।
 सर्वथा तातपादा मे सेव्या रक्षेत् स नो ब्रुवं । तस्मा कुतस्तु दुष्टेऽस्मिन् संरक्षं सेव्यं न मम ।
 किन्तु स्वप्रेऽपि भूपाय नानिष्टं चिन्तयाम्बहं । योमे देवाधिकः पूज्यो लोकद्वयसुखप्रदः ।
 अथोऽयं समाधाति रक्षायायानि नो नृपः । इत्युक्तं तेन संप्रप्तो नाहं पितृबोधितः ।

श्रुतेति मन्त्रिणस्त्राजतन्त्रिपन्थादयस्ततः । तत्तुरङ्गात्तवत्याया निहुरं तेऽनुवर्ति ।
 यदेकं समयोनायं याम इत्यवधीरितं । आरब्धस्त्राजगमनं तद्युक्तमधुना तव ।
 यद्यं चेत् जातसौहार्दी मार्दवान्दितापराः । वयमेव हताः कष्टं क्रियास्वसेवमात्रया ।
 भवेत् मन्त्रप्रयोः मन्त्रिर्नित्यं तैलकटाहयाः । तदन्ताः पूरणी चित्ता सेव इन्द्रज्ञाने ज्ञाता ।
 भवान् स्वामी वयं दासाः पौरुषं पश्य साम्प्रतं । जयसेनव राज्याभिर्गष्टो याहि यथागतं ।
 यावत् युद्धं करिष्यामस्मावेव विलम्ब्यतां । इनेस्वस्मासु कर्त्तव्यं यत्पुनस्तत् समाचर ।
 अस्मदुक्तं न गृह्णामि यदि त्वं पितृवर्द्धितः । मध्येवानुचितं कृत्वा पुनर्यामोदिगन्तरं ।
 दति निर्भयनावाक्यजातभीतिर्नृपात्मजः । ततश्चिन्तार्णवे मधो युद्धसङ्ग्रामगाहत ।
 अस्मात्तरे दिजं तादृगवस्त्रं बीक्ष्य भूपतिः । मुरारातिरिव क्रुद्धो युद्धसङ्ग्रहतां दधे ।
 गृह्णयोगजनामर्षपरीक्षणविचक्षणः । स्वपञ्चरक्षणं ज्ञापः पृष्टोक्तवर्त्तिधात् ।
 राज्ञः पृष्ठगतः सूर्यः खड्गान्तःप्रतिविम्बितः । जयलो भवितेत्येव वक्तुं व्याख्योऽवनीर्णवान् ।
 क्रियन्तोऽमीति यावत् सोऽश्चिन्तयन्तावदयतः । अर्कदीप्तिज्वलच्छस्त्रद्युतिद्योतितभूतलं ।
 निर्धत्स्वार्हिमोद्योगपतङ्गतुरङ्गमं । गणधोगणधोधावत् तत्सैन्यं समवेक्षत ।
 कोऽन्योवीरोहाज्यवानाद्योराज्ञा वायेज्ज वा । गृहीतमर्षमैत्रेय धैर्यात् कष्टमशङ्कत ।
 तव मर्षाशिलारङ्गमङ्गतास्त्राङ्गता नटाः । तद्गदङ्गविहङ्गानां माय्यभङ्गिमदम्यन् ।
 ववर्ष शरधारामिः स भृपकटकाम्बुदः । स्फुरच्छस्त्रतडित्योतिस्त्रैर्यगधीरगर्जितः ।
 अन्योन्यमिलिताः कांस्यघनवत्कठिनाघनाः । अन्योन्याघातसहना नदन्तः संहता बभुः ।
 भटा नयन्ति मां युद्धे मां मा ताडयत द्रुते । इतीव तारं दध्वान खानस्थानकदुन्दुभिः ।
 पूर्वं मया प्रतीहारमुख्या गुरुलघ्विजिताः । रणे फलतया दृष्टा रवेर्हृत्तेजसेना इव ।
 ततोभूपञ्चलात् क्रुद्धा धांचियो भूपतेर्हितौ । ठकुरौ निरगातान्मौ बीरौ हस्तनहोस्तनौ ।
 सुशर्मोहनयाद्या राजपुत्रा रणाध्वरे । ब्रह्मज्वालाबलोलीले जुहुवुः श्रीफलं वपुः ।
 ते बीरभ्रमरास्तत्र रणोद्याने तदाभ्रमन् । स्नामिमाधवशस्त्रिधायकः कुसुमलम्पटाः ।
 ते बीरमस्तकच्छिन्ना रणभूभाजने स्फुटं । क्षुत्तप्तस्य कृतान्तस्य कञ्जलादव रेजिरे ।
 रणतृष्यस्त्रनक्षैस्तैर्जनकोलाहलस्तथा । बीराणां सिंहनादैश्च शब्दादैर्मजायत ।
 तच्छुद्धये अणमिवैस्त्र नृपप्रसादं प्राप्ते चो जहति येनिजजीवितायां ।
 तत्तदिहस्तपरिरक्षणधर्मलब्धा धन्यास्तैरेव कतिचिन्नृपसेवकेभ्यः ।
 राजायादागताक्षीरुणाः शरास्तत्परापातिनः । स्वयं पादोति भीयेव स्वस्वन्तः समसोदयन् ।
 भजस्वलाक्षला राजसुतस्त्राये तु वायुना । सकृन्वा रणभोत्येव पश्योद्गाममश्मिष्यन् ।
 शस्त्रजस्तस्फुरद्बीरशिरःकमलनिर्भरा । जीवताश्च चलाय वा ननिनो रणभूरभूत् ।
 शौर्यमत्यहुतं दृष्ट्वा स्त्रनोस्तत्कटकस्य च । पुनर्जातमिवात्मानं रणोक्तार्थं नृपोऽविदत् ।

११५

११६

११७

११८

११९

१२०

हत्वा सर्वदिनं युद्धं बलाद्भूत्यैर्निवारितः । हाञ्चस्वानः सविमानः समरात् स न्यवर्त्तत ।
भग्नं निजानुजं दृष्ट्वा पश्चात्प्रो विविग्रधोः । अयजोऽयामधीक्ष्यान् मघाक्षारार्थवे भटान् ।
किमुच्यते नृशंसत्वं येन पूरपुष्करे । अन्धयाशमनोमोहाबिहतः पथिकवज्रः ।
यस्यां मन्दप्रभा भास्वान् गणैः सर्वैर्विस्तोकितः । दक्षिणस्यादिशस्तथाः प्रवासी स नृपोऽभवत् ।

११५

दूर्ध्वाधनार्पितरमा गुरुशब्दविष्टा भीष्मप्रिया परवृत्तिं प्रति दत्तकर्षः ।

ये धर्मजातिविमलस्कृतया कृपेष्कास्तै कौरवादेव रणे न जयं लभन्ते ।

अन्येद्युर्हतशिष्टास्तान् भृत्यानामेष पृथ्वत् । हाञ्चस्वानः सानुतापस्त्रिजदेष्टे स्थितिं स्थधात् ।
खिन्नानाश्रमयन् कंक्षित् सन्धिस्रान् प्रतिपालयन् । अक्षयन् क्षुधया क्षीणाश्रगाये सोऽनयक्षिपः ।
मा बाधितं सुतं कश्चित् मत्परे वातिविह्वलः । इति कारुणिको राजा न्यवर्त्तत रणात् हृतं ।
आमित्रे सुखितः सुतार्पितभरोबुद्धेति दत्तानिजा राजेशावरभेवकाः सतुरगाः सम्पङ्क्तिना ये मघा ।
तेऽमी राज्यजिहीषवः सुतरता युद्धाय मय्यागता धिक्का येन नद्याञ्जितेन घृणयानर्थः स्वयं स्वीकृतः ।
इत्यादि विमृष्टन् राजा स्वपुत्रं दुःखिनाऽगमत् । विरोधादायिनो निन्दन् सेवकान् विधिकर्षणा ।

११६

सङ्ग्रामस्तवीरेन्द्रच्छिन्ननस्तरूपङ्क्तिभिः । आनीय राजा नगरे सुखागारमकारयत् ।

इत्थं भेवकपैशुन्यात् पितापुत्रविरोधतः । समरे तत्र तदर्थे शीरलोकवयोऽभवत् ।

११७

राज्यस्थितिप्रविक्रमत्रिनीहिभौघोलाकक्षेयचितमहाभयधमकेतुः ।

विघ्नप्रमत्तखलघुक्निश्चान्धकारः शापः सुखस्य नृपतेः स्वजनैर्विरोधः ।

श्रीमान्महानृपते तव नामवर्णाः पञ्चषुपञ्चविविखन्ति नितस्मिनीषु ।

प्राणन्ति बन्धुषु विरोधिषु पाण्डवन्ति देवद्रुमन्ति कविपण्डितमण्डनैषु ।

इति पण्डितश्रोत्ररचितजैनराजतरङ्गिण्यां मङ्गशिनायुद्वर्णनं नाम प्रथमः सर्गः ॥

भृशतोर्निगता प्रेमसरित् प्रोक्षानुजच्छन्नात् । प्रत्यावृत्ता क्रियत् कानं शूद्रायजमग्निमियत् ।

यत्तत्रहभागी सुदृष्टाभिरामोभाति प्रदीपः समुपास्य पात्रं । आशाप्रकाशैकनिधेस्तदारादसजिधानेन विरोचनम् ।

११८

ददावादमखानाय नायकः स चिन्नेस्तदा । प्रमेयान् कमराश्रयाननुजोयान्तिरागतः ।

जगद्दे स च त्रिलोचं दृष्टवामादिदेवम् । हाञ्चैधरस्त्रानीयं पानीयमिव वाङ्मवः ।

ततः प्रभृति ज्येष्ठसु कम्पोगान्मनृपायगः । यौवराज्ये सुखं तद्दुभृजे पञ्चशः समाः ।

येषां सुखं वितनते विधिरश्वहृद्वा दुर्भिक्षदः खमपि सन्तनुते स तेषां ।

दृष्ट्वा विवर्द्धयति धानि दणानि मेघस्तान्येव शोषयति भाति तुषारभारात् ।

सर्वशस्यमद्वेष्टस्मिन् देष्टे षट्त्रिंशवत्सरं । अकस्मादभवच्चैत्रे गगनात् पांशुवर्षणं ।

बभूव वर्षः षट्त्रिंशः सर्वदृष्टिणकुलक्षयात् । भयकत् सन्ध्यामूनां भारतादिति विस्तृते ।

११९

अभवन् पञ्चुष्यौघाधूनिधूसरतानताः । भाविदुर्भिक्षपीडार्त्तजनसिन्नावशादिव ।

भविता वत्सरेऽमुष्मिन् दुर्भिक्षं पांशुवर्षणात् । इत्याख्यकुत्तरं दृष्ट्वा भुभुजा देववित्तमाः ।

पट्टिंशोवत्सरेऽतीतो दुर्भिक्षातिप्रदोऽभवत् । श्वसस्तादृशः प्राप्नोतीतिरित्युदभूदुदि ।
 पपात मार्गशेषेऽथ मास्यपट्टवदर्थम् । देहेऽत्र विलसच्छालिमाने प्रालेखवर्षम् ।
 दुर्भिक्षदुस्मिन् लोकं कथं पश्यामि साम्प्रतम् । इतोव भूरभूच्छन्नमूखी हिमसिताशुकेः ।
 कादिताः शान्तयः पक्वा हिमैर्जन्मनोहराः । खलमूर्खैर्महामथे पण्डितैः वगुणा इव ।
 कुल्यावेगादुभयान्तः क्षयितास्तः क्षणे क्षणे । आगु दुर्भिक्षयत्नोऽत्र व्यधात् प्रक्षीणलक्षणम् ।
 प्रविश्य रात्रौ गेहान्तः जुह्वलद्गोष्ठापोदितः । शिरषादि धनं त्यक्त्वा भाण्डेभ्योऽन्नमपाहरत् ।
 मर्षस्मिन् दिवसे रात्रावपि भिक्षुपरम्पराः । शरादवाविशन् देहे गेहे धान्यवहे तदा ।
 धान्यवद्गृहसन्दिष्टकृत्कृत्कृत्कृत्कृत्कृत् । नोरसापुपभोगेनाप्यरक्षन् केऽपि जीवितम् ।
 पानीपानीवताश्चकृष्टकृष्टद्विभोजनः । चिराचिरास्मादरतः कोऽपि कोऽपि इतोऽभवत् ।
 क्षीणा यामेषु वास्तव्याः केचिदस्मात्प्रपन्ने । शाकमूलफलादारा व्रतनिष्ठा इवामवन् ।
 चिराज्जाह्नान्तरे चिक्षा शाकं किमपि तण्डुलम् । पक्वाऽन्ये केऽपि तङ्गागादकुर्वन् प्राणधारणम् ।
 मर्षिर्भक्षणतैलानां तण्डुलेन महार्घ्यम् । इता नोचैन साधूनामिव सर्वोपयोगिनाम् ।
 बहुधान्यकथानिष्ठो योऽभूत्पूर्वम् पुमान्तरम् । बहुधान्यकथानिष्ठस्तत्काले स व्यनोत्तव ।
 बन्धुजीवसादाकन्देऽबन्धुजीवइवामवन् । मन्दान् मन्दारयामास क्षुधाभ्यान् योऽन्वया रिना ।
 धान्यखारः कृतः पूर्वम् दोष्पाराणां शतत्रयम् । दुर्भिक्षतदा सार्द्धमहस्तेनापि नापि मः ।
 किमन्यत्कुचविद्राड् धावा निष्किञ्चनोजनः । अभवन्मण्डकुण्डल्य काश्चिकेनापि वञ्चितः ।
 यत्पूर्वमकरो देवं रसवद्दीप्तिशालिषु । मन्ये तेनैव शापेन भयमापन्नं दुष्टम् ।
 कनकाकुलितारजा स्त्रधान्यैः पुच्छन्त प्रजाः । पोषयामास मामेषु केचिद्यावदाकुलाः ।
 तावदस्यैव माहात्म्यात् श्वसन्मण्डजृम्भत । मत्प्रजानां भूपाणां कावकाश्चिरं शुचम् ।
 मन्येऽथ वारिधिर्भृपकारुण्यप्रयत्नकथा । दूर्भिक्षदौ ह्याहुर्लोकं मग्नेः कमकरोत्तदा ।
 पार्थिवोपपन्ने चौराश्चन्धकारेऽभिमारिकाः । दूर्भिक्षे चैव त्रयस्त्रि धान्यविक्रयिणोजनाः ।
 अतः क्षुधामहार्घ्ये पदार्था धान्यविक्रयात् । गृह्णीतास्तेऽन्यदा पूर्वमुन्धन प्रापयन्तुः ।
 दूर्भिक्षमभितालोऽलोकदक्षः क्षितीश्वरः । धिया मरुत्तुल्येभ्यस्तैलाकर्षणमादिशत् ।
 तस्मिन्सम्यक्सेर राजा कारुण्याद्भूगानिनी । उत्तमर्गाधमर्गानः व्यस्य विनिवारिता ।
 चतुःपट्टिकलाः शिष्ये विद्या नौभाग्यमेव च । दूर्भिक्षोपपन्ने सर्वे तदाभून्निष्प्रयोजनम् ।
 पदवाक्यतर्कजवकव्यकथाबहुगीतवाद्यमनृत्यकलाः । सुरतप्रपञ्चचतुरा वनिताः क्षुधितस्य नैव रचयन्ति सुखम् ।
 इति जैनतर्गिण्या पण्डितओवरविचितायां षड्विंशवर्षे दुर्भिक्षवर्णने नाम द्वितीयः सर्गः ॥
 तृष्टः प्रसादमनुभूते कुरुते क्षणाद्यः कुरुः प्रजासु कुरुते भयमप्रतर्क्यम् ।
 उन्मत्तपार्थिवपतेरिव हन्त धातोर्लीलास्तन्मन्त्रचरितं भुवि बुध्यते कैः ।
 षड्विंशवर्षे दुर्भिक्षदुःखविस्मरणं जनः । न यावदकरोत्तावदष्टाविंशेऽपि वत्सरे ।

१००

१०१

१०२

१०३

१०४

१०५

वृक्षा सह रजोवर्षमपनङ्गगाङ्गुवि । उपदीक्षत शान्त्युत्पन्नाविदुर्भिक्षसचकं ।
 अथाचिरेण गर्जन्तो धृतवापाघनाघनाः । जनानुर्जयामासुः शरामारैरिवारयः ।
 वृक्षुपद्रवसङ्घा हलर्द्धिहरणाकुलाः । उत्थिता बुधुदव्याजाहुष्टा नागफला इव ।
 उत्पन्नध्वंसिनोभावान् करिष्याम्यहमञ्जसा । इति प्रापयितुं मेघो बुधुदानस्रजहुवं ।
 वृक्षाः सर्व्वे च पञ्चान्तःपतदृष्टिस्त्रनष्कलात् । अस्तुविन्दूनिशमस्रन् रुदन्तो जनचिन्तया । २१०
 वितस्तालेदरोसिन्धुचिप्रिकाद्यास्तदापगाः । अन्योन्यस्यर्द्धयेवोपा यामांस्तोरेष्वमञ्जयन् ।
 सविभ्रमाधृतावन्ता वाहिन्युद्यास्तुहेविताः । जवाद्धान्वसुक्तुक्तास्तत्तरङ्गतुरङ्गमाः ।
 अत्युष्मापातकृषीषोक्षनिदस्र निरहुर्ध्वं । आसीदपथगं सत्यं तदा जलविजृम्भितं ।
 मृदो जलस्य तत्कालोद्भिद्वृक्षविटपालिषु । केनोपदिष्टं तत्काले मूलात्पाटनपाटवं ।
 अयायपशुगोप्राणिमृदधान्यादिहारकः । भयदोऽभूज्जलापूरः स श्लेष्कात्पिञ्जसत्रिभः । २१५
 तदा मञ्जराञ्जस्या विशोका शोकदा नदी । प्रदक्षिणेच्छेयवान्तर्भिर्वेद्य विजयेश्वरं ।
 खानात्पापहरी पूर्व्वप्रवाहोपगता नदी । इतोव तज्जले तूष्णीं समञ्जुर्गृहपङ्कजः ।
 पुराणेषु प्रसिद्धा या विशोका शोकनाम्निनी । तदाभूदिपरीतार्था प्रजामाग्यविपर्य्ययात् ।
 येभ्यः प्रतिष्ठा प्राप्ता तान् दुःस्थान् द्रष्टुमसाम्प्रतं । इतोव तोये तत्काले समञ्जुर्नगरेऽगृहाः । २२०
 शिलादारुमयो मग्नस्तन्मीभूतचतुर्गृहाः । चतुष्पादिव धर्मोपा लोकात्तरणकृद्भौ ।
 दारुटाद्यामपङ्कजस्य दर्शनाय विशास्यते । याचागतस्य लोकस्य सेतुबन्धइवाभवत् ।
 वितस्तायां कृता जैनकदलिः समुद्भोज्ज्वला । जलावेष्टान्तटाक्मग्रा भग्नाश्च नगरान्तरे ।
 पादद्वयावशेषावि स्यादपताये भविष्यतां । पादद्वयं पूरयितुं समस्यैव महीभुजां ॥ चतुर्भिः कुलकं ॥
 कमराज्ये तदा कुञ्चन् कञ्जोलैराकुलं जनं । महानयसरोविगादगाहुर्गपुराग्नरं ।
 अन्यः सरोधरः कोऽपि पञ्चनागसरोन्तिकं । प्रीत्या किमागतो दृराद्यं दृष्ट्वा विश्रमद्भिरे । २२५
 स्वयमुत्पाटयत्यस्मान् वृक्षवत् स्रजसागतः । इतोव तच्च वेष्टान्निचिचिपुः स्त्रज्जलान्तरे ।
 दूरे समुद्रो मङ्गन्ता कोऽयं हि समुपागतः । इत्थं वितस्ता तत्रैव प्रतोपमगमत्तदा ।
 सीमोद्भिस्ता चलन्मार्गा पङ्कजकलङ्किता । स्थितिः कलियुगस्यैव भूरभृञ्जलपूरिता ।
 तस्मिन्स्रवसरे धारासारं वर्षति वासवे । नौकामाहृष्ट भूपालो निरगाञ्जलचिन्तया ।
 पश्यन् जलान्तरे भग्नां क्षिप्रं क्षयतरः शुश्रुवा । जनकारुण्यपुण्यात्मा विचचार पतिः स्थले । २३०
 दृष्टानि यानि घोषेषु गहनत्वाच्च जातुचित् । स्थानानि तानि भूपालो नौकाकण्डोव्यलोकयत् ।
 प्रतापश्चिखनेवाद्य शोषितोऽगान्धिनैदिने । शान्तिं कूरोजलापूरस्तु त्रिस्तारे समागतः ।
 अथाचिरेण तद्वर्षे दामोत्कर्षादिव प्रभोः । हर्षमन्वभवत् सन्ने पक्षया शालिसन्पदा ।
 प्रजासङ्कलान्दृष्ट्वा कश्चोरेन्द्रपद्मोनिधिः । तूष्णीं पूर्णात्मतां प्राप दयापीयूषभूषणः ।

आत्मैव कश्चित् सुकृतो द्वितीयः प्रजा प्रियास्तु प्रकृतिर्वैद्यैव ।

तस्याख्येष्टया सुखिता यदानो तदीयदुःखेन च दुःखमुक्ता ।

२४५

वित्तोपायते भूपक्षदुपद्रववृद्ध्या । पुरं चिकीर्षुर्वैष्णवं जयापीठपुराणिके ।

अक्षरोत्तिलकं भूमेरलकादर्पद्वयपुरं । स जैनतिलकं नाम नदीतीरोक्षतल्लये ।

राज्ञादिदुःखेवाच राजधानीतचिच्छलात् । सौधभित्तिगता मूर्ध्नि चन्द्रिकास्तु सुधासिते ।

मूलात्पाटे दशास्योऽरिर्भवेन्न विवर्द्धितः । इतीव स्निग्धः कैलासः सौधव्याजादिवागतः ।

सुधासितगृहा यच्च सन्नागरवसुम्भरं । जयापीठपुरं जीर्णं हसन्तीव हविच्छलात् ।

२४६

तल्लहरीकस्त्यास्य राज्ञः प्रत्यक्षतां गते । मयासुरपुरं किम्वा बहुदृष्ट्यवदनं वृधाः ।

यद्दारि कान्तं मङ्गलानं परितः सरितस्तटात् । दारिकां हसतीवास्तु दारिकान्या सुधासिते ।

तच्च राजपुरीयाय जयसिंहाय भूपतिः । प्रददौ राज्यतिलकं निजजम्बुदिनेःसुवे ।

तथोपविष्टः सन्मुष्टः सेवयास्तु महीपतिः । भद्रतन्त्राधिकारस्तु प्रददौ ब्राह्मणप्रियः ।

काश्यीरकाश्चदेष्टोयमर्च्यगीताङ्गिताङ्गने । तस्मिन् समसरे राजा चक्रे कृतकार्यजं ।

२४७

ततोपकण्ठे भूपालः स्मृत्यै कण्ठीरवदिवः । हेलानलासो दासस्तु हेलानपुरकं व्यधात् ।

शैलपीठं विधायोच्चैर्जयापीठपुराणिके । सरस्तीर्यै मनोहारिराजवासे स्नानं व्यधात् ।

उदीपमुद्रितं जीर्णं निर्मुण्योपबरोवरं । महाप्रक्षालनपञ्चके तदद्राजगृहावलिं ।

नागयात्रादिने यच्च प्रत्यर्च्य दिनपञ्चकं । गणचक्रोत्सवे राजा योगिनेभोगिनोव्यधात् ।

यच्च कादम्बरीलीरव्यञ्जनादिप्रवृत्तिः । कृत्वा पुष्करिणीसुम्भान् स यद्येष्टमभोजयत् ।

२४८

यच्च योगिभक्तस्त्याग्यगृह्णन् दासस्तु चक्रे । जाने मानसमागोऽपि न्यभीनस्त्रिजचक्षुषी ।

न तदर्थे न तन्त्रां न तत्तन्त्रं न मन्त्रकं । न ते भोगा जेय राजा भोजिता भोजनक्षणे ।

योगिनां त्रिविधास्त्रिणं मद्यमस्तयोदिते । अमरिष्टं नृपो भक्ष्या यदमद्यं जनेरपि ।

महाधर्मपरिधानोद्यद्गानमाणादिसाङ्गनैः । तेषामधिपतिं यच्च भेरं समदृष्टं व्यधात् ।

सत्कन्या किन्नरामुद्रादण्डाद्यैर्हार्दयोदिने । भारिकान् योगिनः कृत्वा प्रत्यमुद्यत्ततो वहिः ।

२४९

वित्तमाजम्बुपूजार्थं त्रयोदश्यां ततोमृपः । दीपमालादिदृष्टुः मनाकाङ्क्षेऽभ्यगात् पुरं ।

सुभाषितानि संश्रुत्वा सङ्गीतानि जलान्तरे । समारोहावरोहान्यो मयैराश्रितमगृहीत् ।

पूजार्थं प्रस्तुतयोरदत्तदीपवलिच्छलात् । वित्तस्तान्तरमाद्याता तीयकोटिरिवाद्युतत् ।

पारावारतटप्रस्तादीपमालास्तदा दधुः । अर्चनान्तसुरोन्मुक्तसुवर्णकुसुममन्त्रैः ।

वित्तस्तान्त्रिपूजाप्रनागरीमुखनिर्जितः । लज्जया कन्यतेवेत्तुस्तेवाप्तः प्रतिमाच्छलात् ।

२५०

गर्भसम्पत्तितारातिः सुपर्णद्वय लोभया । सर्वथा रात्रिं स गान्धर्व्यकन्यैरनयत् सुखं ।

वन्द्योऽसौ गुणिवान्धोदिनपतिर्बन्धोदयानुषङ्गाहृष्टा कुच न सर्वदर्शनसुखात् सचकण्डर्पस्थितिः ।

निन्द्यो तस्य सुतो पितृर्बिम्बद्वयै लोकव्यथोत्पादकौ यौ कालोऽयमिति प्रथामपगतौ कूरपदौ निश्चितौ ।

अचान्तरेऽनुजदेववशात् कलुषिताश्चः । आदामखानोर्निषेधं देवमाकामयद्वृठात् ।
यचाश्नवातिकठिनलम्बतन्वितचम्पलः । दुर्गन्धिणोऽभजपाक्षि तस्मिन् सोऽपि स्वतन्वतां ।
स्थीते भोतेन कामोत्सवोत्सव न रविकोऽभवत् । केवलं मृगयासकयमत्कारं अभिर्यधात् ।
सरसामन्तरेऽरुखे च न कुत्रापि तिष्ठतः । मृगयारमिकस्यास्य रात्रिं दिनमिवाभवत् ।
किमुच्यतेऽन्यत्रोत्सवं यद्वृत्त्यैवहारिवत् । श्येनसंज्ञनपक्षौषविकेयानगरे कृतः ।
अथैकदा विभज्याभौ घोवराज्यमदोद्भूतः । क्रमराज्यं नखत्याज्यं यथा प्राज्यपरिच्छदः ।
यत्र यत्रापविष्टः स पापनिष्ठाऽप्यनिष्ठवत् । अभवन् पीडितायामीणाकन्दमुखरा दिशः ।
प्रसादमनुलोदयप्रतिगृह्णन्ति किति । उपयहद्वारात्युयः सञ्चहार पदे पदे ।
कचिद्रीत्या कचिद्वीत्या कचिद्वीत्या किलोभयम् । लोभयस्तोयलात्काराज्य केयामहरद्वम् ।
स प्राकृतद्व व्याजमैत्री कुर्वन् मृगयागतः । लोभादन्यान्त्रयन्त्यास्तान्यान्विषैरवच्छयत् ।
नीताचारकृताद्युत्थाः सभयास्ताडयन् स्थियः । तदुत्थादपश्यत्तस्य यामीणान्धेवकमजः ।
तत्तद्विनियद्व्यस्यमसावधानमनिसदा । स तार्किकद्वारात्युयोराद्विधैर्दुर्जयोऽभवत् ।
जायास्तुवादुहिवाद्या भव्या येव्यभवन् मृहे । बलात्प्रविश्य सन्धुका निर्लेज्यैस्तस्य भवकैः ।
समाण्डमस्यं कुण्डैस्ते पीत्वा शृण्डान्तरे मधु । भाण्डाद्व मदेऽण्डाः शोधैर्भाण्डमवादयन् ।
तण्डुलाद्य कुक्षुलेभ्यः शालाभ्यः पीनवल्कराः । वीटिकाभ्यः स्वयं मयं भुक्तं तैर्व्यस्यकारिभिः ।
मैव कानैचित्तो तस्य स्त्रियतो वर्णनं मया । येऽध्वमूर्ध्नि वासव्यान् घृताभ्यङ्गमकारयन् ।
हमन्तीरिव ज्वलाभिर्मौलपुष्पां हमन्तिकाः । तान् कारयित्वा ये दीपास्त्रिधास्त्रयन्त्रयच्छटाः ।
इत्यादि कुक्षिताचारं भारासंदव भूपतिः । विज्ञप्योदेजिनोस्त्रोर्कर्मिण्णुं नाशकद्वृहात् ।
पीडां मा कुरुतेत्यादि राजद्वृते भुवत्यमो । अवोचन्निति तद्वृत्त्या राजा कन्दतु पीडितः ।
दैरं यो गुरुभिः करोति सततं पुष्पात्यलं दुर्जनोस्त्रोभात् सञ्चयमातनेत्यनुदिनं तद्दानमोर्गोष्ठितः ।
दीनान् याम्यजनास्य पीडयति योनिर्दुर्मत्यास्त्रिपन्तस्यासञ्जविनाशिनः । स्वविभवलापाय प्रापाय वा
कुर्वन् स्वसैन्यमामयीं कुहरेनपुरे स्थितः । एकदा जैननगरे भूपालं सबलोऽभ्यगात् ।
तद्दिने शङ्कितस्तस्मात् पूर्णकर्णोदुक्तभिः । स्वसैन्यमङ्गुलं राजा राजधान्यां गतोऽकरोत् ।
वितस्तान्त्र्यसद्वारुणैर्पूर्णचतुर्गुहं । तरदायामपंक्ष्य दशकं नगरान्तरे ।
सेतुबन्धं व्यधाज्जैनकदलाख्यमयं नृपः । स्मृतं तं तदाज्ञाभोत् स्मिन्नभिः भोतिदं ।
नगरोपपन्नशङ्को सञ्जंस्वादजमास्थितः । पुरास्त्रिज्वालयासाम तं सुतं मन्त्रयुक्तिभिः ।
मन्त्रापप्रदमुत्तरायणमिहालोप्यापि रम्ये गुणैर्वावाञ्छत्यथ दक्षिणायणमभं ज्ञात्वा हिमातिप्रदं ।
लोकानामसुखस्यार्थमभयाराधं पुनर्योभजत्यर्थोऽथ परोपकारनिरतः सुख्योऽथ तस्यै नमः ।
क्रमराज्यान्तरं प्राप्तिं तस्मिन् देराज्यशङ्कितः । स्त्राचरेर्वाज्यस्थानं स प्रापैवोत्पन्नमित्यदः ।
पुष्पमेऽवधेराद्वृत्ताद्वृक् प्रोत्ताद्वृत्तरः । यत्र मन्त्राण्यन्देशे गतिर्नास्ति त्वया विना ।

१०५

१००

१०५

१००

१०५

१००

मत्पत्रावेक्षणं युक्तं शयितस्य तत्रासनं । आसीनस्य समुत्थानमुत्थितस्य च धावनं ।
 किमन्यत् मत्पत्रमेवास्ते त्यक्त्वापि श्रुतवन्मर्णा । यद्यागच्छति तत्पूर्वं पूर्णं प्राप्स्यसि वाञ्छितं ।
 अतिष्ठणं न धेत् प्राप्तो मयि जीवति विह्वले । गते मयि मदभ्यर्णं पुनरागमनेन किं ।
 तावत् स्वयंपुरं प्राप्तः सोऽभूत्सीर्णो नृपात्मजः । राजाभीकैः समं युद्धमुद्धतं सबलोव्यधात् ।
 अथोदतिष्ठन्मुललात्कालं येन्येवार्दयोः । उल्लङ्घयामसन्नयुद्धेक्षणसुदुस्तरः । १०
 अष्टाविंशत्यब्दवदस्मिन् पञ्चविंशेऽपि वत्सरे । वैरं नीत्वा पितापुत्रौ पित्रुनैः कारितोवधः ।
 तत्रत्यादरदावान्ये परितः सर्गितोजने । ममज्जुल्लङ्घयाद्येन श्रवणं ममभूत्तरः ।
 हत्वा मृत्युर्वावाक्यं तद्दिने नृशतवर्षी । नैवेतुबन्धुमुच्छिद्य नदीपारं समासदत् ।
 धिक्ते यः पैकैः देशे रक्षणीयेऽपि निष्कृपः । परदेशजयं त्यक्त्वा तादृक्किञ्चनं समाचरत् ।
 पापाक्षो शिखजादाद्या गृहीतोभयवेतनं । भूपमुद्वेजयामासुः फलेनैरनुभूयते । ११
 उच्चः सत्पन्नदोयथायमहमप्येतादृगेतावता स्पृष्ट्वा यावद्विद्येव हन्त जनकेनैकेन मन्दः सुतः ।
 भास्वानभ्युदितः स तावदतुलः सर्वप्रकाशोद्यतोयन्माहात्म्यवशेन वक्रगतयोधस्ताभवन्नि स्वयं ।
 तद्देशकद्वैदैः प्रजानां नाशहेतुना । आदमखानोविचाणोत्तम्या भागैश्च तत्तजे ।
 इत्यातङ्गादिभिर्दुःखैश्चैवं देशेऽत्र जीवति । सर्वनाशकरो मास्तु भूमन्तुर्लङ्घयत्यथा ।
 सा धेत्तेषां स्वर्गदामा भूयाद्देशात् परस्परं । सा जायताथ वा दुष्टः सुतः कस्यापि दुःखदः ।
 प्रजान्तकारिणौ कूगे राजपुत्रावुभावपि । सूर्यस्त्रेव महीभर्तुः पङ्क्तुकानाविवेदितौ । १२
 अपकर्तृन्विपन्नान्दधमानः परानपि । लमी दाता गुणपात्री स्वामीदृम्बभवे कथं ।
 अथितोद्यत्तैर्दृष्टेः मोक्षद्वाराव्यविपर्ययः । शृण्वन् स रुदिताकन्दमिति पौरगिरः पथि ।
 पाददाहयथासीऽपि नगराक्षिरगाक्षुपः ।
 पुत्रोत्पत्तिमवैक्ष्य तुष्यति नृपोबोढः धुरः स्यादिति स्नेहात् सस्यदमस्य यच्छति निजामुल्लङ्घनोतिक्रमं ।
 ज्ञात्वा तं बलवन्मातामहसदृशं तादृग्मियाश्चक्रे तेनानक्षसुखो न जातु लभते निद्रां सचिन्ताञ्जरः ।
 वज्रा मल्लिकजप्रयेन स यदा राजालिङ्गाहिर्हेतोभ्रातृद्वेषवशादभूत् कदनं काश्मीरिकाणां महत् ।
 तदञ्जनमहीभुजाऽस्य तनयद्वेषात् किमानोक्षते तन्माभुद्वज्रमन्ततिनृपगृहे देशे विनाशप्रदा ।
 इति मार्गे कथाः शृण्वन् याम्याणां जैनभूपतिः । वधात् कुतमयं निन्दन् प्राप स्वयंपुरात्तरं । १३
 तीरद्वये वितस्तायाः पितापुत्रबलद्वयं । न्यवीविशन् समामखं परस्परजघोद्यते ।
 अचान्तरे राज्यक्षानः पणौत्सन्नूर्णमागतः । सुपर्णद्वय सद्वर्णद्वेषाभ्यर्णं समासदत् ।
 जुत्वा वराहमूलान्ते पुच्छं प्राप्तं बलान्वितं । अथे वज्रामखानन्तं सत्कर्तुं यत्तज्जघृपः ।
 कालपिच्छो हाञ्जखानः प्रेषास्त्रिज कृतादरः । प्रीतिनिष्ठं कनिष्ठं ते भ्रातरं स्नेहं समानयत् ।
 अन्येषु र्मानितं दृष्ट्वा जनकेन निजानुजं । आदमखानो विचाणस्तुवस्तोऽगादिगमरं । १४
 आदिभक्तपथा धिन्नु समुत्तीर्य बलान्वितः । प्राप विन्धुपतेर्हैमं तथा कष्टपरिच्छदः ।

इत्थं त्रिंशद्वर्षे ज्येष्ठं निष्काश्य युक्तिः । द्वाज्यस्थानान्वितस्तुष्टो नगरं प्राप भूपतिः ।
 शिशिरसमये योऽभूत्किष्टाक्षरं धुनपक्षतिर्धरणि कुहरेष्वनः कालं निनाय ब्रुवाकुलः ।
 कुसुमसमये प्रायेऽद्यानं विकाशितोऽज्जनं किमलयरतः सोऽयं मङ्गः सुखं रमते पुनः ।
 अस्मिन्समये तुष्टाहुज्यस्थानो धृतं चिरात् । यौवराज्यपदं प्रापज्जनकाज्जनकोपमात् ।
 पितुः प्रेममणिं प्राप्य स्वच्छं भक्तिपरायणः । हृदयास्त्रात्यज्ज्यातु ओमाज्जाज्ञीवै कौस्तुभः ।
 विनयलिप्तदेवायजानुषदुचिताकृतिः । हकार इव सदृशस्तेऽग्रा मर्त्यावधिर्ध्वमे ।
 न तत्तीर्थं न सा यात्रा न सा लीला न चोत्सवः । तदाभूत्तत्र यत्रागाहुज्यस्थानान्वितो नृपः ।
 योनिर्धुं परितोऽद्वेगो गश्तैरत्यर्थं भक्त्युज्ज्वलैः पुनः भ्यां सहितो हितस्त्रिजगतां नानाविलाभाभ्युदयः ।
 कालो गच्छति यस्य लाम्बलनिर्णयं गीतञ्च यच्छृण्वतः श्रव्यः कस्य न तन्ममस्त्रविभवः कैलासवासोभयः ।
 इति जैनराजतरङ्गिण्याः आदमखाननिर्वाचनं द्वाज्यस्थानसंयोगवर्णनं नाम तृतीयः सर्गः ॥

१९०

अत्रात्मने मदनबन्धुरयादसन्तः प्रहृष्टारमारकुमुदाकरोत्तिणीशः ।

मानान्धकारविनिवारणभानुमूर्तिः स्फूर्जन्नतानिललनानवद्यौवनश्रीः ।

१९५

ततश्चैवात्मने राजा पुष्पलीलाचिकीर्षया । ययौ मङ्गवराज्योर्वीं नौकाकूटः सुतान्वितः ।
 तरण्डामण्डलो राजोवितस्तान्तरगा बभौ । शक्येव विमानालो ह्याद्यापटविभूषिता ।
 स्वकोथराजधामन्योराजान्तिपुराद्गतः । विजयेणादिदेशेपु नाय्यं द्रष्टुमुपाविशत् ।
 हरांश्चभूजं जेतुं यत्र राजमभानिभात् । भवान्कोऽभवत् कृत्वा बद्धा स्वं मनोभवः ।
 भालङ्कारप्रबन्धज्ञाः सिद्धान्तश्रुतविश्रुताः । यवान्तःकरणेषुका दृष्टारोगायमाश्रयि ।
 नानाग्रामगताश्चास्त्रस्वररागमनोहराः । यत्र गीतारसस्त्रोताबभूवुर्वतयोऽपि च ।
 कलाकलापेवन्तामोन्मानमानसमौत्थयत् । रङ्गरङ्गदुर्लभोक्तिविद्याविद्यातमंशयः ।
 प्रतिनानैकतानादिबद्धतालविभूषितं । तत्र तारा च नाराचसंज्ञानं विदधुर्नटाः ।
 उत्सवानामकामास्त्रं गायनी नयनोत्सवा । लास्यताण्डुलनृत्यज्ञा न केयां रश्मिकामवत् ।
 भावानेकीनपद्माश्रयस्त्रांस्तानांश्च तावतः । दर्शयन्त्यावभुः पाश्र्वस्था मूर्त्ता इव मूर्च्छनाः ।
 यासां नृत्यं च गीतं च त्वत्तोमेऽस्यधिकं सुखं । इति वादोऽभवच्छ्रोत्रनेत्रयोः प्रेक्षणक्षणे ।
 पात्रीगानपिकध्वनि रङ्गोद्याने तदाद्युतम् । दीपसम्पकमालासामधुर्यः परितोऽवृताः ।
 राज्ञो राज्येक्षणात्तुष्टनृत्यप्रेक्षागतेः सुरैः । दीपमालाच्छलान्मुक्ता नूने हेमाम्बुजस्रजः ।
 जलान्तर्निर्मिता कापि दीपानो नागलोकनः । वरुणेन नृपप्रीत्या दापितेवाद्युतस्तदा ।
 ता दीपिता दीपमाला दिधा रङ्गे चकाश्वरे । दिदृक्षागतनागानां फणामणिगणादिव ।
 किं राज्यालोकभावास्तटभुवि मिलिताः पूर्व्वमृपालजोषाः किं व्यामसारकौचः शशधरविमुखः सेवनायावतीर्णः ।
 किम्वा सिद्धाः सुरेन्द्रानिगहचिरचिराः प्रेक्षणाद्योपविष्टाः किम्बैतादीपमाला इति जगमनसामास दुरादितर्कः ।
 पादादेशं पुरन्दरः कविबुधाविद्याधरास्त्रेवका अने देवसमासदः सवपुषः सिद्धा अमी योगिनः ।

१९०

१९५

१९०

एता अपारशोरसोऽर्चितगुणागन्धर्वकागायनारङ्गाऽवन्निदिवस्त्वतीति जगदुः सर्वे जनाः प्रेक्षकाः ।
 अङ्गारखारचूर्णादिगन्धकौषधयुक्तिभिः । रागेः विविपकता लोला कीडालोकमरुज्वत् ।
 तथा द्यौषधसम्पूर्णाश्चालादङ्गिकाणाधनाः । निर्वन्कुसुमसम्पूर्णस्पर्शवलीभ्रमं व्यधुः ।
 सर्पाकागनलज्वाला निर्गता सलिलान्नरात् । चक्रे प्रेक्षकलोकानां चासास्त्र्यभयोदयं । १५५
 नालकादुत्थिता श्यामि ज्वाला गोलकपङ्क्तयः । राजद्राजतरोचिष्का जीवशुकोपमां व्यधुः ।
 रज्जुबद्धागमदूरं ज्वलनयोषधनालिका । आकृतये तथा नीतास्तादृश्योबहवोगताः ।
 गतागतानि कुर्वन्त्योदोप्ताउल्काद्वोम्बणाः । प्रेक्षकाणां प्रिया दृष्टीरहरस्त्रुतावहाः ।
 अत्र पात्रीकरस्यापि ज्वलनयोषधनालिका । युलोकैक्यममदणैर्स्पर्णपुष्पत्रयं व्यधात् ।
 वज्रिक्रीडनलीलाया युक्तिर्जनमहोभुजा । विचयित्वा हभेमाख्यं तास्ताः सर्व्वाः प्रदर्शिताः । १५६
 कारसादपयोगोऽत्र दर्शने योऽभवत्पुनः । तद्युक्तिश्च यथा राज्ञा स्त्रदेवे मुनभः कृतः ।
 प्रश्नात्तरमयी स्त्रोक्तिर्हभेनं प्रति या कृता । पारसोभाषया काव्यं दृष्ट्वा च कुरुते न कः ।
 ते शिष्यामतिकम्पितास्तु च मदा सङ्गीतवाद्योरसः सालङ्कारविचारचारुधिषणा काये च तत्कौशलं ।
 सङ्काश्रयणादरः स च नवप्रोत्पादनायोद्यमः श्रीमञ्जूनमहोपतेर्बहुमतेस्तस्यैव कस्याधुना ।
 युज्यन्तेऽल्पादराख्यस्य शिष्यः सर्वगुणाम्बुधः । भूभुजश्चित्तमनयद्रागतालादिभिर्मदं ।
 स्वनास्मान्नागनामस्त्राजादकास्थोमहोपतेः । वादनात्कूर्मवीणायाः प्रापातुलमनयहं । १५७
 मयाज्जमानमामपि स्त्रेष्वागमेयकारकः । नारदोवासवस्यैव राज्ञोऽभूदतिरञ्जकः ।
 तुलसीनाधरः सोऽहं सर्वगीतविशारदः । उददुस्त्रवगीताङ्गकौशलं समदर्शयं ।
 अन्येऽपि जाफराणाद्या मया सह नृपाद्यगाः । तौत्कान्दुक्करान् रागानगायन्वोणया समं ।
 गीतं दादशरागाङ्गं गायतां नः सभाम्भरे । प्रीत्यैवैश्वमिवापन्नास्तन्वीकण्ठेतिताः स्वराः ।
 देशमंस्कृतकाव्यो राज्ञोऽनिकटवास्यभूत् । पण्डितोऽनात्यमोमोत्यादेशेन च विवृणुत् । १५८
 देशभाषाकविर्धौधमद्रः शुद्धश्च नाटकं । चक्रे जैनप्रकाशख्यं राजशृत्तान्तदर्पणं ।
 भट्टावतारः शास्त्रामदेशयन्त्राभिपारगः । व्यधाम्जैनविलामाख्यं राजेः किप्रतिकरकं ।
 वीणातुम्बोरजावाद्याः सर्व्वा स्तुष्टेन भूभुजा । सुवर्णरौप्यरत्नैर्घटितास्ताश्चकाश्रिते ।
 तदधिकारिकाहास्यमात्मिकाभिनयोऽञ्जले । नाट्यं दृष्ट्वा जनः सर्व्वस्तुमुखमशंसत् ।
 इत्थं त्रिवर्गविद्राजा त्रिजगत्स्थितपौरुषः । त्रिधामास्त्रिविधैर्नृत्यैरनयत् त्रिदेशोपमः । १५९
 स्फुरद्विचकिन्नामहासं स भवनाम्बरं । आसदन्तारकापूर्णं पूर्णचन्द्रवाम्बरं ।
 ततोऽविमलकुण्डलान् पानकीडां महोपतिः । कर्णं प्रचकमे तच्च पुत्रमित्रविभूषितः ।
 पितृप्रेमास्तेऽस्त्रिकोहाज्यस्त्रिनाऽथ भक्तिमान् । वसन्तवर्णनोन्मिश्रां चाट्टकिमवददिभोः ।

सङ्गीतनादनिपुणात्कलकण्ठभृङ्गात्कलानिलं व्रततिलाख्यविधा नदक्षम् ।

गीतप्रियं नरपते किमु भवितुं त्वां प्राप्तिवक्षन्त्यस्तु चारणचक्रवर्ती ।

मेघाडम्बरमम्बरं यदि तदा निर्मलप्रभावयं नित्यं तीक्ष्णकरेण तेन दिवसे तवाप्यहो बाधिताः ।
 स्वामी नः शशशृङ्गोदयहृत्तोदुःखादितीवागताः उद्याने नरदेवसेवनपराः पुष्पच्छलान्तरकाः ।
 पङ्कतकलङ्किता जलमया ये भोगिदेहार्तिदास्त्वहेत्रे विलसन्नुपाचविद्ययाः सन्मार्गविज्ञास्यताः ।
 ये धाताः स्वयमेव देव विलयं श्रीमन्मतापोदद्यादस्मिन् हर्षमये वसन्तसमये प्रालेयपूरा यथा ।
 शुभेति भूपतिर्हृष्टोऽप्यस्त्रानाय सत्वरं । शौर्वर्णकर्त्तरीवन्धमप्रमेयं समर्पिषत् ।
 यैर्यैः सेवा कृता तस्य ब्राह्मदेवे विचार्य तान् । पुष्पक्षेत्रेण भूपालो घोषराधाधिपान् व्यधात् ।
 प्रेक्षाद्याचेपसिन्धैः घमघ्नास्तान् सेवकब्रजान् । प्रसादपट्टपोतेन समुत्तोलैः व्यधात् नृपः ।
 विदङ्गीताङ्गिभ्यश्चस्तस्त्रिजवसरे नृपः । सुतास्यानन्दाभ्याश्चोद्यधात् कनकवर्षणं ।
 दत्तमार्गोपचारायां राट्टिया दर्शनगतः । प्राप्तपट्टपरोधानमानतुष्टान् केऽभवत् ।
 तान्स्निह्य भवोपावनादीन् पुष्पपूरपरिपूरितनैकः । स्त्रं सुवस्त्रावराजनिवासान् प्राप जैननृपतिर्नगरं स्त्रं ।
 इति जैनराजतरङ्गिण्यां पुष्पलीलावर्णनं नाम चतुर्थः सर्गः ॥

अचान्तरे सुतप्राप्ता निश्चिन्ताः सुकृतोद्यतः । कुल्यानवनवाः कर्षणं प्रतिष्ठारसिहोऽभवत् ।
 कविः श्रीजैनराजायां स्वमन्दर्भाक्षरेऽब्रवीत् । ग्रन्थविस्तारभीत्या तदर्णनं न मया कृतं ।
 एकैवाख्यनरावती ननु पुरो साक्षात्निर्माणका तवाप्यत्र सदा विमानवसतिर्देवादिषु श्रूयते ।
 मोऽभूद्भूमिपुरन्दरः पुरश्चतं कुर्वन्नुवं चर्च्यतेयत्रैते निवसन्ति मानसहितास्ते भूमिदेवादयः ।
 श्रीजैननगरे पद्मदशेऽब्दे या कृता पुरा । राजधानो नवात्युषा विह्वा देवगङ्गापरि ।
 तस्याः समीपे नृपतिस्त्याग्निं श्रेष्ठं वत्सरे । दृष्टिकादारुसम्पुङ्गं राजवामं नवं व्यधात् ।
 यत्पृष्ठे स्त्राङ्गकलमोभाति भातिमनोहरः । हेमपद्मद्वयोन्मुखः शक्रेण श्रुतकीर्तिना ।
 यद्गारायनियुक्तेभ्यस्तस्तत्कर्षं समादिशत् । आजोवं सोऽवसद्राजा राजधान्युत्थितस्थितिः ।
 यत्र वापीगता हंसागीतश्रंसां स्वनच्छलात् । कुर्वन्तीव समीपस्था गायत्रीताङ्गिसेकृतैः ।
 यत्र खर्वीकितारातिः सुपर्वाधिपतिर्यथा । सर्व्वाङ्गः सुखगन्धर्व्वैर्यणैरनद्यत् सुखं ।
 यदन्तरे सुविस्तीर्णः सर्व्वदर्शनमण्डपः । काचभिर्नितमयोभाति व्यश्रसिंहामनोऽञ्जनः ।
 यद्गर्भाद्युपमन्दर्भनिर्भराक्षरं श्रितात् । वातोऽपि सफलोयातः प्रातर्त्राणमुखप्रदः ॥ कुलकं ॥
 कदाचिच्छाङ्गं दुर्गं यात्रां द्रष्टुं गतो नृपः । राजवामं नवं कृत्वा जीर्णोद्धारमकारयत् ।
 समुद्रकोटादारभ्य यावच्छ्रीद्वारकावधि । तत्तत्सुवनवावाचवामवालयमुन्दरान् ।
 जैननामाङ्कितान् यामानकरोन्नगभूषितान् । उपतीरं महापद्मश्रीमत्पद्मगभूषितान् ।
 तदन्नमचटप्तानामर्थिनां त्रिपुरेश्वरे । उदरं मेदुरं क्षान्ताराजा लम्बादरः कथं ।
 अस्मत्सर्वे चित्तीशमैश्वराहृजेभूमिषु । अस्तु नमश्चिराः श्रेयश्चिन्तितंऽपि चाभवत् ।
 मत्स्यभ्यानित्यहृत्प्रेभ्यः सूक्ष्माणामभयं ददौ । मत्स्यानामन्नमन्त्रेण वितस्तासिन्धुसङ्गमे ।
 अर्थिनामतिष्ठतानां श्रीशङ्करपुरे नृपः । अपेक्ष्य विदधे आधां न फलानि मदीरुहां ।

अश्रमायां व्यधादश्रमच व्यञ्जनमौरभैः । कथं न कुक्षुमस्त्राभूत् गन्धभेदकदर्शनः ।
 अष्किजेनाश्रमजेण विजेयस्वरवासिना । उदरे मेदुरे सिद्धप्रणामो यत्नतोत्रिभोः ।
 अश्रमचमविष्किञ्च कलाः पूरपुराध्वना । शुक्लस्नाने व्यधाद्राजा भारिकानामिसारिकान् ।
 गुणो मूर्खो निराश्रयः साधारो यवनोद्विजः । नापोषि यक्षदजेन कम्बोरेषु स नामवत् ।
 श्वश्रुः श्रीपतिधातज्जमुनिभिः पूर्वं रवेरन्वये आतेनापि हतः । अमस्त्रिपथगा गङ्गैव जाता नदी ।
 तेषां स्त्रार्थमभूद्रसोमरपतिः सोऽयं परार्थं पुनर्दधेऽस्त्रिन् स्वधिया नदीर्गवनवा नाना पथः लष्टवान् ।
 मदीनादारकेदारभस्युत्पन्नप्रतिस्नलं । कूटाधान्यफलैः पुष्टादृष्टाः पर्वतसन्निभाः ।
 धान्यकूटच्छलान्मूर्धनं साभूद्राद्याः कुचस्त्रली । प्राप्नोपाया प्रजा यस्यादृष्टिमापद्दिने दिने ।
 दुर्लभोपद्रवानिष्टा यच्च यचाभवत् क्षितिः । समुध्यदव ब्रह्माद्यां तत्र तत्राकरोश्रुपः ।
 न तत्स्थलं न कात्कारो न स देशो न साटवो । यच्च नानीय कुल्याः स्त्राः स्त्रनामाङ्गाः पुरीर्व्यधात् ।
 न सा नदी न तत् क्षेत्रं न स ग्रामो न सा पुरी । न तत्स्थानं न यद्राज्ञा जैननामाद्वितं हतं ।
 यच्च यचाभवत्स्त्रिन्नाः प्रदेशास्तत्र कुन्धया । व्यधाद्राजा सरः पश्चिमिष्टट्टाटभूषितं ।
 धन्यावारिधरेधरोपकरणेषुक्तः सदा जीवनेयः मिन्धोः मनिमं निर्गन्धकतया मिन्ये निरुध्यान्वहं ।
 कात्कारेस्वफलेषु केषु तच्चिरं मुद्यन्मयोदणं यत्नमत्केकोदितमर्ब्यगन्धविभक्तो लोकः सुखी जायते ।
 लोके उलहति स्त्र्यातं यद्गमाधं सरोवरं । तस्य प्रतिष्ठाप्रस्तावादर्णनं कियते मनाक् ।
 आरजधान्या यदीर्धं सुरेश्वर्याः सरोवरं । भौकाकटोऽचरन्ति योऽस्त्रीवेन्दुः मुनिर्धले ।
 अरिचपचा यचान्तः शोड्डीनाः पटसुन्दराः । पोतादवास्तुचन् पोतागच्छः शाकुनिकाश्विताः ।
 तिलप्रस्थागता यच्च तटिनी त्रिपुरेश्वरात् । सङ्गच्छते सटाङ्गां यक्षहाद्रष्टुमिवोत्तुका ।
 श्रीपर्वतोऽपि षट्कोटस्तोर्ध्वस्थानफलेष्वया । स्त्रमङ्गातिच्छलाश्च मञ्जलीव दिवान्नमं ।
 शैवमन्त्रिद्रुमायच कमठान् च पर्वताः । पुण्यस्थ नागलोकान्ति जलान्तर्ध्वं विस्मिताः ।
 यक्षस्तृणभूषालिकुलानि सरमोदराः । तस्यैगन्धमिवाघातुमानतानोचते जनः ।
 यक्षहाद्रुगलोत्प्रेक्षास्त्रोदयदयमश्रमात् । जाने याति रविः कुर्वन् प्रत्यक्षमयनदयं ।
 यच्च तीरे सुरेश्वर्याः क्षेत्रं भुक्तिविमुक्तिदं । वाराणस्थधिकं भाति तोर्धराजिविराजितं ।
 विहारैरयक्षारैश्च मठैः सुलतकर्मठैः । आश्रमैरश्रमेराजवासेः स्वर्गोपमां व्यधात् ।
 दीर्घैश्चुष्किकारक्षैर्नृत्यनदव स्त्रुताः । इत्यन्ते ये जनेर्द्वाराद्वेमच्छवरोदराः ॥ मध्ययुगलं ॥
 येषां सिद्धपुरोनाम प्रसिद्धं नृपतेर्गृहं । स्त्रसिद्धे कुरुते सिद्धविमानावनिविभ्रमं ।
 जीर्णदेवालयो यच्च राजधान्यक्षरीकृताः । धृत्याश्रया निजस्थित्या मत्पार्था भूभजा कृता ।
 यच्च सर्व्यल्लण्ठोदनिर्भेदोत्पन्नभूषणी । मञ्जारिष्युर्वरा राक्षां सफला विजिता धिया ।
 रक्षत्र देशे यचान्तःसर्व श्रीजैनवाटिका । योगिना पाचपूजायै हतं भोगाकृतसम्यं ।
 मध्यपुष्करिणीमध्यसंक्रान्तस्त्रादलिप्तया । यचैति द्विजराजोऽपि योगिचक्रान्तरे भुवं ।

४१०

४१५

४२५

४२५

४२५

भूपतिर्भोजयन् योगिसदृशं मोक्षदीपणं । निष्कम्पमकरोक्षितं किं तन्मा किं समाधिषा ।
 आहारमनुतोषोत्कृष्टो रसवती शिवा । देव्याय कियते यत्र सर्वारसवती प्रजा ।
 पञ्चाक्षराश्रयोऽदभ्यायवाञ्छमुत्तमप्रदाः । विभक्त्यभ्यस्तन्युत्तमरदभ्यविशेषमां ।
 यत्राधर्ममृगं दृष्टुं शक्यं नान्यथा । यस्मिन्सारसारं भूयते स्वसारवः ।
 यामोदकामनिर्मुक्तमोदका यत्र योगिनः । समक्षोदकाज्यभेजात् राक्षः प्रमोदकाः ।
 योगिस्तुरत्करक्लिष्टदधिदिग्धासनच्छान् । योगाच्छिक्कित्वास्वादास्वयं वाक्ता द्वापुतम् ॥ सुखम् ॥
 मारी नाम नदी तस्मादितस्थान्तरमागता । केवलं चाभवत्यैरक्षानयानप्रयोजना ।
 हस्तिकर्णाभिधे चेत्युक्ता राज्ञा प्रवेजिता । सिन्धुसङ्गमपर्यन्तं निर्दिष्टा तालिनाशिनी ।
 मृतानां देहदाहेन स्मरंती नगरान्तरे । स मारीसङ्गमः स्थातो जातः सङ्गादितस्था ।
 यस्तैवपासाः कालेन किङ्कराः पञ्चवारिकाः । पौरैश्च ब्रह्मदेहात्ममगूढम् द्रष्टुमशक्यं ।
 मत्पितृप्रमथे राजा विजितः स मथैकदा । दण्डयित्वा किरातांश्चाङ्गवद्गुणं न्यवारयत् ।
 ततः प्रवृत्तिं तत्स्थाने विमाना नगरान्तरे । दक्षिणे दर्शनदेविच्छेदनां चदयैः समं ।
 निरगशां वयं जाता इतीव भविकारकैः । कृचहस्तैः प्रनृत्यन्ते दृश्यन्ते वाद्यनिस्स्रवैः ।
 दिगन्तरीयया रीत्या यत्र राज्ञाध्यवर्तिताः । प्रियानुगमने नार्थं स्थितामाह्वयं कुर्वते ।
 अर्थसङ्कोपकारार्थं पौराणां सुकृती नृपः । विहारं वज्रविहारं तत्सङ्गमतटे यथात् ।
 स च हृद्ये विहारश्च पागावारे पुरदधे । मृद्वेऽणिमणिज्ञातनायकश्चित्रमापतुः ।
 अन्यथा प्रतिष्ठास्तत्कालं राज्ञा स्वस्थेन कारिताः ।
 ओष्ठोन्नतपतिर्भूव कविताराद्ये तदा येऽभवन् सन्ने ते कवयः किमन्यदपि ते सुहाः स्त्रियोभारिकाः ।
 सन्त्यद्यापि कृतानि तैः प्रतिमृदं पद्यानि विद्यानिधोराजा चेद्गुणवान् मुखेषु रश्मिकोशोकोभवेत्तादृशः ।
 कृष्णशाला विशालास्त्रा धर्मार्थं गुणशालिना । कृता याम्यः सुतः ब्रह्मलोकं व्याकरणेऽङ्गवः ।
 आचार्यपुष्पाकावाससहायसमृद्धिभिः । पाठयन् सन्नेविद्यानां बह्वैयामास मण्डनं ।
 न विद्यासुखयोः सन्निस्तेजसिमिराविव । इति कार्यं वचस्यै मुनीनामभयप्रदः ।
 कौराज्यसुखिते देवेविद्याभासपरायणे । अकाङ्क्षीत् सन्नेदारोऽयं नृपतेः स्वस्य चान्द्रः ।
 राज्ञोत्पत्त्या नृपस्तादृक्कुलोऽभूत् प्रतिष्ठया । यथा पण्डितसामग्रा यामय्यामविदुष्यैः ।
 येषां स्तोत्रेऽपि पाण्डित्यं नाभुज्जातुचिदन्वये । तेऽपि भूप्रसादेन जाताः पाण्डित्यमण्डिताः ।
 बह्विधा जीवोपायोर्देवेन फलदाः यदा । यातः बह्वशास्त्रं विद्याः कल्पसता इव ।
 न वा विद्या न तच्छिष्ये न तत्काव्यं न वा कला । श्रीजैनभूपतेराज्ये नाभूया प्रसिद्धा भुवि ।
 विदुषां मान्यतां दृष्ट्वा भूपतेर्गुणिवान्वात् । काङ्क्षन्ति स्त्रापि कामनाः पाण्डित्यं निवृत्त्यादरात् ।
 निदाघकाले विषमः प्रतापोदधेऽहिरव्यः दण्डगुणापूर्णम् ।
 वन्द्यो न केवां जनकाद्यैको यो जीवनेऽस्मिन्तान् करोति ।

मेकन्धरधरानाथो यवनेः प्रेरितः पुरा । पुस्तकान् सकलान् सर्वोक्तान्यग्निरिवादहत् ।
 तस्मिन् काले बुधाः सर्वे मौसुनोपद्रवाज्जवात् । यदीत्या पुस्तकान् सर्वान् यद्यदुरे दिग्वारं ।
 किमन्यद्विजयद्वे सर्वे यथा मनोरमाः । कथावसेतां याताः पद्मानो व हिमागमे ।
 सुमनोवसभेनाथ राज्ञा भूषयता चितिं । नवीकृताः पुनः सर्वे मधुमेव मधुव्रताः ।
 पुराणतर्कमीमांसाः पुस्तकान्परानपि । दूरादानाथ वित्तेन विद्वज्जः प्रथपादयत् ।
 मोक्षोपायवृत्ति स्थानं वाञ्छितं ब्रह्मदर्शनं । मन्त्रुखादष्टणोद्गात्रा श्रीमदाष्टोक्तिभाषितं ।
 श्रुत्वा शास्त्ररक्षोपेतां व्याख्यां स्वप्नेऽपि नो नृपः । अस्मार्वादिभिकाः कान्ताहावभावक्रियादिव ।
 या यद्वावाप्रवीणोऽस्ति स तद्वाचोपदेयभाक् । लोकैश्च जना नानाभाषालिपिविदोऽस्मिताः ।
 इति संकृतदेशादिपारसीवाग्निधारदेः । भाषाविपर्ययात्तत्तच्छास्त्रं सर्वमचीकृतम् ।
 धातुवादेरमयन्यकल्पशास्त्रोदितान् गुणान् । यवना अपि जानन्ति स्वभाषास्वरवाचनात् ।
 दशावतारपृथ्वीपयन्त्रराजतरङ्गिणोः । संस्कृताः पारसीवाचा वाचनार्थस्वकारयत् ।
 चण्डैर्दृष्टकथाचारं शाटकेश्वरसंविताः । पुराणादि च तद्युक्त्या वाच्यते निजभावया ।
 कश्चिच्छ्रुत्वा शुक्तिचि चिरं धर्मशास्त्रं पवित्रं धत्ते चित्ते पटदिव चितोरञ्जनं तत्किदां यः ।
 आकथ्योऽप्ये प्रतिदिनममुं पश्चिमीयवतुकाः । कथ्याधाराच्चपि धृतगुणगुणने तस्य किञ्चित् ।
 नैवमननगिर्येय्याचामाकर्षादिपुराणतः । तीर्थयात्रासुके राज्ञः कदाचिदभवत्तमः ।
 एकोनचत्वारिंशोऽप्ये पितृपञ्चानुवासे । यात्रादिदृष्टया भूषोजगाम विजयेश्वरं ।
 नानावर्णोऽशुक्लश्चैः प्रचक्रेः परिपूरितं । पुष्पाकोर्णमिश्रोद्याममद्राक्षीद्रङ्गमण्डलं ।
 यत्र वान्दरपालाद्या राजानो वीक्ष्य मदलाः । तदर्थे दर्शनायाता इष्यमन्भवञ्जिति ।
 गमनं तारकापूर्णं दीपाक्षं रङ्गमण्डपं । यत्रान्योन्यं तुलाशुके रात्रौ कविबुधाश्चितं ।
 अमावस्यादिने प्राप्तेर्नानागणिकामुखैः । शुशुभे शुभदं यत्र व्रतवत्तं भुवस्तले ।
 दीपवृक्षोन्वा खेऽपि यत्र रङ्गान्तरे खडुरम् । दमे तारकमथोद्यत्कृतिकर्चयोपमं ।
 विजयेन्द्रादद्योत्याय भूपः पुष्पदन्वान्वितः । पद्मानुसङ्गं दुर्गार्गं प्रपदे वासरेस्त्रिभिः ।
 दृष्ट्वा क्रमशोविष्णुपादमुद्राकृतिं प्रभुः । पादप्रणामजानन्दमविन्दइत्तिसुन्दरः ।
 ब्रह्माद्युतैर्बगिरयः पतन्तीस्वरवच्छलात् । अकुर्वन् कुबलप्रथं हरं ब्रजमहोभजे ।
 कस्तूरीकुसुममालाभोऽष्टागाराशनिं गिरेः । दृष्ट्वा तुष्टोत्पथेष्टो धोमीवेष्टां हरेस्तनुं ।
 अथ भोकां ममारुह्य धीवरैः पद्मवेष्टां । धृत्वा मां सिंहभट्टश्च पचार सरसोऽन्तरे ।
 गीतगोविन्दगीतानि मन्तः श्रुतवतः प्रभोः । गोविन्दभक्तिधंशिको रघः कोऽप्युदभूत्तदा ।
 कुञ्जप्रतिश्रुतोमञ्जुर्गीतनादस्तदावयोः । अलुगीतद्वयचक्षैः किञ्चरेराजगौरवात् ।
 चणं सरोजस्रस्ततो हिमदृष्टिनिभादिभोः । भक्तिप्रोतेरिवोष्णं देवैः कुसुमवर्षणं ।
 दृष्ट्वा सरोऽन्तरे श्वेताहिमान्धमनाकुलाः । तीर्थस्नानात्तैलावष्टङ्गभक्तिभ्रमं व्यधुः ।

५१

५२

५३

५४

५५

सद्यं विल्लवतारस्य येन भक्त्या प्रदर्शितं । चोन्नारानकरोचनं ज्ञातुं सक्रमविक्रमं ।
 घोऽभ्रदागमसिद्धार्थो नैवन्धनगिरिरुदा । प्रत्यक्षतः कृतो राज्ञा बद्धा नौकां धरागतः ।
 सुकुमारसरोयावत् सुकुमारः क्षरन् पथि । सुकुमारोऽभ्युपानेन सुखं पुष्पमिवावदत् ।
 प्रसन्नं स्नानाभिधाः पुष्पाः स्फुरन्तीषंजलं शुभं । पिवन् बहुदिने तोषं पश्यन्मनतश्चिन्तितं ।
 जिघृक्षोषधिपुष्पाणि पश्येन्निधिसुखप्रदं । तीर्थयात्रां विधास्यत्यं नगरं प्राप भ्रूयतिः ।
 इति जैनराजतरङ्गिणी कमसरोयाचावर्णनं नाम पञ्चमः सर्गः ॥

४८०

ततः कमसरसुखं राजा पद्मपुराम्भरे । तत्कौतुकापनोदाय चक्रे कैलशरोमर्व ।
 फुल्लकुसुमपुष्पापश्यामीभूतसलच्छात् । शरदीवागता प्रीत्या यमुना कसरोवरं ।
 कुसोद्वरणमागाव्यमखिले घनटे नवं । राजद्रावद्वहं राजा राजराजोपमो व्यधात् ।

४८१

उच्चैः पदस्त्रममलं हस्तिरश्चितां सम्पूर्णमण्डलमखण्डकलाकलापं ।

राजानभीष्टमवलाक्य हतोपतापं काङ्क्षन्ति केन नितरामपि दूरयेत्ताः ।
 दिगन्तरीया भूपालाः कुलैतद्गुणगौरवं । मानोपायनवैधैर्धैर्वैवर्तुर्नितरामभुम् ।
 वेगेन जितवायुं स्वं ताजिकाकां तुरङ्गमं । उपदं व्यसजत् सखादुषं पञ्चनदप्रभुः ।
 किशरोऽभ्युस्रतः स्नानः कण्ठाश्रुत्यं न वेत्तभौ । इतोव नान्यं धोदधैद्वराकडोऽकरोत्यसि ।
 प्रवालहस्तः सद्रशिः सुखलीनः सुलक्षणः । यथाभावश्चित्तवन्तु नासहिष्ठास्य ताडनं ।
 पादैश्चतुर्भिः मुद्गेयोऽसुखमथेन आवहत् । कल्याणपञ्चकल्यातिं कल्याणाभरणोऽज्जलः ।
 माण्डव्यगौडभूमिः खलश्लेषोमहोपतिः । अतुतुचन्द्ररन्ध्रामनामवक्ष्येहपाहितेः ।
 इतोऽप्यसौ नृपोभयं काव्यं कृत्वा स्वभाषया । प्राहिणोद्व्यसंयुक्तं सख्यवाच्यजोपमः ।
 सोऽप्यनैर्धैः पदार्थैर्न तथा तुष्टोमहोपतेः । सालङ्कारैर्धया भूपकाव्यस्यातिमनोहरैः ।
 वस्त्रं मारिकुञ्जराख्यं कुम्भराजो विसर्जयन् । अहरदृदि तच्छेषमारीकुञ्जरकौतुकं ।
 राजा तुगरसेहाख्या गोपालपुरवक्त्रभः । गीततालकलावाद्यनाट्यलक्षणलक्षितं ।
 सङ्गीतचूडामण्डाख्यं श्रीसङ्गीतशिरोमणिं । राज्ञे गीतविनोदार्थं गीतयन्त्रं व्यसर्जयत् ॥ युग्मं ॥
 तस्मिन् राशि दिवं याते कीर्त्तिर्दिशेभ्यो महोपतिः । तत्पुत्रः पितृवत्प्रीतिमरक्तं प्रहितोपहः ।
 मण्डलीकाधिपोराजा स्तराद्रनगराधिपः । प्राहिणोऽनुपतेः प्रीत्या ललामकमनोयकं ।
 चित्रवर्णाक्षतपल्लव्यशोभां महोपतेः । पश्चिमोऽमुचुकुन्दाख्यानं प्राहिणोदक्षिसुन्दरान् ।
 जिघांसया चरन् सोऽपि भूपतेः प्राकृतैर्गुणैः । बद्धो हिंसोऽपि विभेभ्यो वज्रकोरजकोपमः ।
 कश्चिच्छीराजहंसस्य राजहंसयुगं ददौ । अन्ये हंसा यदुत्पन्ना राजहंसमरञ्जयन् ।
 शरस्त्रमन्त्रमन्त्रो निर्दाराः पंक्तिपावनाः । तरङ्गतरङ्गोत्प्लुक्तस्येतोत्पल्लुखं दधुः ।
 खुरासानमहीपस्य यथैवाज्ञा जयप्रभोः । मूर्द्धा मन्दारमालैव धियते दिग्धीश्वरैः ।
 यस्यायुधोर्ध्वतकराः किङ्कराः सुभयङ्कराः । समस्त चार्पितकरा अचरन्भरणीतले ।

४८२

४८३

४८४

४८५

उत्तराशाधिपेमेकाभोसैदः स महीभुजे । उवाचवेवरीयुक्तं यद्यमसोपधिहरं ।
 कतेषोहयम्नातस्यातवस्त्राद्युपायनैः । महसदसुराचोमूर्जरीशोऽप्यटुतुषत् ।
 गिलागमेसमकादिदेशाधीशः हितेच्छया । दुर्लभोपायनैस्तेन के भूपमरञ्जयम् ।
 अमर्याः त्रिन्विजः कल्पद्रुमकल्पसमं न के । अङ्गारवाण्यदूर्वाच्छिन्नकल्पितकल्पनाः ।
 काष्ठीरिका अथाभ्यस्य तुरीयेमादिचातुरी । कौशेयकं वयस्य वज्रमूर्धं मनोहरं ।
 श्रेणोत्साहादयोक्त्वविशेषादूरदेशजाः । काष्ठीरिकास्य भाग्यस्य समर्थो नृपोऽपि वा ।
 विचित्र वयनोत्पन्नानाचिन्तताकृतोः । द्रुवा चित्रकरा येषु जाताश्चिचार्पिताह्व ।
 अमनन्तमनानवर्णविच्छित्तिसुन्दरः । यमो कौशेयकस्यातो देशेवेकस्य भूपतेः ।
 नानावर्णविशेषचित्रकटकालहारहारोचितोविद्यामानवराजितोऽतिसुन्दरः । कौशेयतास्वातिमान् ।
 श्रोमाश्रित्यमहोक्त्वोऽतुल्यगुणः सत्त्वसम्पत्तिश्चद्राष्ट्राः । तेन विभेवितोनिजधिया बेभोऽपि देशोऽपि वा ।
 इति जैनराजतरङ्गिण्यां चित्रोपचयत्रिचयवर्णनं नाम षष्ठः सर्गः ॥

४९०

४९५

दाता भवेत् कतिपयतिथिर्दि यादरोऽयं लोकोऽपि दर्शयति तत्त्वकज्ञाकलापं ।
 वर्षासु वर्णति घनो यदि चातकोऽपि मृत्युमुदः भवति तत्त्वनरञ्जनाय ।
 अष्टोत्तरपथाद्वातस्यातकीर्तौर्धोभुजः । रज्जुभ्रमणत्रिष्यशः कोऽयगायवोऽन्निकं ।
 विंशप्रस्थाभिधे स्थाने कदाविद्यवोत्सवे । तं द्रुमुगमद्राजा परिवारविभूषितः ।
 धनुर्दण्डयतायामान्तरस्थान्दीर्घरज्जुभिः । उवाच साधानवभास्य स्त्रिष्यप्रयनोद्यतः ।
 अमवन् कलुषासो ये नागा रज्जुपुरादिषु । भाविस्त्रभक्तभूपालदेहानिष्ठेषणादिव ।
 अथो भूभागलप्रेकरज्जुमार्गेण निर्भयः । आरोहमकरोत्तत्र पतन्तीव मभोन्तरे ।
 निपाताच्छ्रुतितो तत्र लोकस्थितानुरज्जिका । कवितामिव त्रिष्यव्याचिना पदगतिं व्यधात् ।
 अनीचवर्त्तनसाध्य पश्येव फलमदा । सुरक्षिराश्रितम्यालं बभूवाश्चर्यवन्मृणा ।

४९०

४९५

कला सुखं सुरचिरं सुचिरं विधाता दुःखं पुनर्जनपदे जनयत्यसौ ।
 वर्षं प्रदश्यं जलदः कृषिकर्षेहेतुं नेतुं फलं कतिनृते करकाविकारं ।
 योराज्यसुखिते देशे नरेभ्यो निरुपद्रवे । अकस्मादुःखान् जातानुत्पातान् ददृमुर्जनाः ।
 दद्यात्तद्वागमे सेतुर्हेतुः सर्वजनचये । अष्टोत्तरदिशा रात्रौ धूमकेतुरदृश्यत ।
 दीर्घपृच्छोच्छलत्कान्तत्केतुकपटाहुर्व । कालेन दुष्पणं क्षिप्तं सयायेव महीक्षिता ।
 मासदधं सूर्यभोगं स योऽपि विभले सदा । सद्ये चदये राज्ञि नौघोऽनिष्टमदृष्टा ।
 अदृश्यन्त सदा यानो विकोशलाः पुराकारे । कुलेव रुदितामन्दा भाविबिभ्रेषणादिव ।
 एकपदेऽभवत्तद्वर्ष्ययहणधंस्त्रितिः । एकपक्षमिवादातुं राज्यं राजविपर्ययात् ।
 सूर्य्यमङ्गान्तयः क्रूरदिनेभ्योऽप्यसदा विभं । भाविकूरवसोत्पादशादक्षिणनभोतिदाः ।
 मक्षिमाता सद्ये यास्यात्यर्थं किमिति दुःखिता । राजधान्यददच्छतशोलूकध्वनिच्छ्रुतात् ।

४९०

दृष्टोऽन्तरे द्वितीयकां सुधांशुकां तैर्जनेः । उन्नागरं भूपेक्षकं सुचिह्नं विभो ।
 अचान्तरे महाधोरमनादृष्टितं नभः । उदभूदन्तरेषु दुर्भिक्षोपद्रवावर्षे ।
 भिक्षुकानन्वरेषीषान् प्रेतकृपाविनागतान् । दृष्ट्वा इच्छन्पक्षे च शरीरा तस्मात्सुचिह्नि ।
 राजस्य देवेष्वनेकेषु दृष्टव्यभावाद्यमन्तः । धर्मोन्नागतं कातरं दुष्काः समुपस्थितः ।
 दुर्भिक्षे प्रभवतां महीनां वा महार्थता । मीना नीचेन साधूनामिव धर्मोपयोगिनां ।
 भुञ्जते खादस्योऽन्येऽपि पिबितं कुपुपद्रुताः । तत्तत्कून्वयहानः क्षणिकेवितत्रयप्रजाः ।
 स्पृष्टोऽच्छिद्यता दृष्टमाक्षिपतादिनिक्षिताः । सुधा दिजवरादेवप्रजाताः सर्वेभक्ष्यतां ।
 कापि विप्रक्षिप्यतादभक्ष्यान्वीक्ष्यकमाः । पक्षाक्षं सर्विषं भुक्ता समन्तात् क्षणं क्षुधुः ।
 अदृष्ट्या वसतिं तस्मात् गते कापि खते जने । द्रव्याः केन पुरपात्रा दृष्टा राजन्पदे पदे ।
 प्रीतिं खेदश्च दाक्षिण्यं पक्षां पुनः पितृर्ष्यपि । कुचिधरिः सुदुत्तमिषिजरत्नवगैः जनः ।
 सुरासानावनीशकं विकान्ता ब्रह्मभूमिगं । अस्माभावाद्भुजान् मिषमभिधेयेन निगैतं ।
 मेज्जोभोषेदनामानं सुरपात्रं रक्षान्नरात् । इराक्षभूपतिर्द्विधावधीत् कोटिबन्धान्नि ॥ शुभं ॥
 तस्य दुर्योधनस्यैव बहून् इरण्यके । अमूर्त्यन्नान्तरेऽवज्ञातुरव्यनृपतिवदः ।
 देवेषुद्रुतदुष्कास्तवसावर्षविषय्यात् । अन्वेष्यन्पुष्टेन विजिदेव पदे पदे ।
 सुखप्रदं भवदेवं सुखाद्यादिच्छादितैः । आगतांस्तस्मात्पात्रं रक्षाक्षान्निक्षितान् सुधा ।
 कुलेति वापीमासीनां जानन्निव निष्ठा प्रजा । द्रव्यकोटिं ददेः राजा तदर्थं कथनाकुलः ।
 अचान्तरे क्षवं विद्रुक्तं क्षयपुरं महत् । समस्तं वक्रिणा दग्धं द्रव्यारक्षानिवाभवत् ।
 क्रमराज्यकुराप्रोत्थराज्यतन्त्रिकाद्वितं । भूर्जभावादि तपस्यं समस्तं भक्षवादभूत् ।
 पाक्षो जैनगिरिचैवे सप्तमोऽंशोऽपि भाविमिः । इति ताक्षमये पदे कस्य चक्षोः यथाकृपः ।
 श्रीमार्ज्जुनोत्तमदीनोयथाचे सर्वान् मृषाम् भाविजोऽर्जुनविभो ।
 कष्टोऽप्याय्य क्षेत्रेनैर्भूर्क्षयाच तस्मात् पाक्षः सप्तमोऽंशो भवति ।
 अलावतरणे कृत्वा निरोमुकहयं मत्ततः । पुष्पकेतुरयं सेतुर्नैर्द्वितीयः दृष्टेऽप्यथा ।
 इत्थं ताक्षमये पदे श्रीवकाशोऽनिर्दिष्टा । प्रक्षिरादीनां राजधानीयक्षोररच च ।
 मदीनः सुकतोत्कर्षदवाक्षैव महीपतेः । अरक्षद्राजधानीं तां मध्यक्षामपि पावकः ।
 मुक्ता दग्धं पुरं राजा दृष्ट्वा दग्धा विदग्धधीः । अक्षोरकर्णं तस्य चाह दाहमयैर्गदैः ।
 राजा वराहमूलीयां राजधानीं पुरा कृतं । आनीय विदधे तत्र राजवासं नभं महत् ।
 तं चायकनपागारं सेतुमसोक्षितं नभं । क्रमराज्यजियो हारं हारं क्षयपुरं क्षयत् ।
 सेतुमसोक्षिते तत्र मृदयेऽस्मिन्नजि । राजधानीं कुरक्षया धत्ते मध्यमविनिर्धे ।
 मानुष्यकं नववस्त्रमिवाथ चक्षुः लोकाकतादिव कथं नये वनेऽस्मिन् ।
 तद्वान्वाचचिकरादिव पुष्पपूमाः क्षिप्ता दिनामि कनिचिचतुरैः प्रवासा ।

उपदेवगिरः प्रियाः भूतो मत्तमायेषु भवन्ति कल्पयुः । विपदभुङ्क्ष्वे पुनः स्वता न मयायावि किमित्यनुदाः ।
 अथ स्वावर्ष्य गत्वा योऽपि वक्ष्यन्ति तेषु यन् । विषयवशात्तान्मात्रमुपदेवो निरर्थकः ।
 तावता खेपमात्रं राक्षसपुत्रेति मन्त्रितः । आदमखान्मात्रिणुर्गुह्येवेदिमन्तरात् ।
 अमुजागमनवाचायां वसितोऽयं पुरा । तदाऽप्यममवाचादनुजो वाति देवतः । ११
 रतत्कलहनिश्चिन्ताः प्राप्स्यन्ति निवमन्त्रये । इति बुद्ध्या प्रवेष्टेऽस्य कृतोपेक्षो मृतोऽभवत् ।
 हाव्यखानात्प्रजः सुता तं पित्र्यं क्लान्तं । सुबुद्धः प्राप यथोक्तमन्त्रात् राक्षसपुत्रं ततः ।
 आर्द्रोऽकोटमाश्रित्य धातुपुत्रपित्र्ययोः । कक्षीरामननदेवादभवत्पुत्रमुत्तमं ।
 इदं इदमन्त्रात् अमिलं वल्लभाश्रितः । पिता यैतामहीमाक्षो बाणादेवोऽनुजोऽपि यन् ।
 अयमेऽत्यन्तरं प्राप्ते दारको वर्धते पितुः । हाव्यखानोऽनुजमुतो सुता वाम प्रवृत्तवाक् । १२
 दिव्यं मौसुमदेवेन ते कृत्वापि परस्परं । मातृजनं च दयौहरे कार्त्तिकमौर्षाद्वोदुकाः ।
 अहो गुहायामेकया प्राप्ता विंशत्पुत्रयोः । रतदन्वोन्वेरोत्थानाशोऽयं समुपस्थितः ।
 राक्षोदेवस्य खानायां परिवारक मच्छले । यथोक्तान् मिलितान्मुद्रा मोवाच यकलो जगः ॥ युष्मं ॥
 अत्रानरे इयोर्दिष्टं कनिष्ठं श्रेष्ठमात्मजं । विचार्योनीय दक्षामन्त्रात् सविजनेऽवधीत् ।
 वृद्धाम् श्रेष्ठोभातायं दिष्टोऽनुजोऽहोः कृतः । स्वतर्पणपकारोऽयं द्विजो जातु न ते भवेत् । १३
 अन्वं यं देवसे भगवा दुराग्रपक्षमात्मकः । य यन्ते ये सुते तदा कार्यं तं समवेक्षते ।
 तस्मात्तं प्रेष्टुमाचारं मा कृत्वा भाविदुःखदं । कदैकस्मिन् भूत्वा कार्यं नय ततोऽविरात् ।
 प्राक्षन्ति सम्पदः सर्वो न्यायमार्गश्चिन्तयते । अन्वया तैलतथायः कटाक्षपरशोनिभः ।
 तदैरागलमयस्यो मुग्धदग्धो भविष्यति । कुलेति च पितुर्गर्भं मुग्धधोरनयोदिदं ।
 देव मे पितृवस्तेषां हाव्यखानः करोत्यर्थं । येनः कश्च मे भति ते त्वमे नैव जातुचित् । १४
 रक्षिष्यति य मां कावे कोऽन्योऽकादधुना वली । कुलेति भूपः मोवाच कुद्वयं कृतमिदं ।
 हा धिक्तां मां परित्यज्य पितान्कोऽङ्गीकृतवत् । इद्विषी विचिता मूढ मेकद्वयं वचनं मम ।
 तस्मान्नोऽचिरेणैव भविष्यति न संशयः । इत्युक्त्वा प्रतिमुखायं खानरेवमस्मिन्नवत् ।
 अहो प्रदीप्ताश्रितोऽमी जाता विचद्विषाः सुताः । यथोऽमी दक्षमागारादिव हा भक्तमुद्वहः ।
 अयोम्या दीप्तिरचिता काष्ठाः कृतावनिहिताः । कदाचिद्विजने राजा सुतानिहाविमद्भिनः । १५
 अधुना करवीर्यं किं भवेति व्यक्तमवधीत् । तस्मिन् नुधा योऽपि तत्प्रवृत्तादभाविरे ।
 राक्षसुन्वायने देवोराव्यनुजैः सुतेषु । शक्येव निजे राज्यं किं नार्पयति योदितः ।
 यावत्कुलं विना येन तव न क्षाय भूपते । तथापि आचिद्विदेवः सुतायं प्रकळे निषा ।
 वैरी क्षायेन देवस्य सर्वमन्त्रोऽविराद्वये । इति सुतावधीत् पुनश्चाभवेकद्वययोः ।
 ज्येष्ठः ज्येष्ठोऽसि किमप्यर्थं कार्यं येन येकाः । न वन्ति तादृशा येषां राज्यं दाक्ष्यमवाप्नुयात् । १६
 मधमोऽतीव दाताश्च प्रमुखाश्चवन्ति । युष्मं येन काङ्क्षयायाश्च कर्ममापोऽवन्ति ।

कनिष्ठोदुहवीः पापनिष्ठोऽस्मादचिरात् सभा । कदा कान्तमुतं खेदं जानं कमपि नोचितं ।
मया तावत् स्वयं राज्यं कस्यापि न दीयते । अने मयि बलं यस्य स प्राप्नोत्विति मे मतं ।
वचनो न मरिच्यन्ति यदि तन्मम कोमुषान् । गच्छियति यतः सिद्ध्या ह्येवमेवेति कथ्यते ॥ कुलकं ॥

ध्याने पतेद्यदि न दिक्षु जनस्य दृष्टिर्नष्टेन चेद्यदि मुच्यन्ति न तत्करायाः ।

सद्वचनेति मुच्यमानं यदि नाम यासौ जानाति योदिनमर्थं परलोकयातं ।

११

खलौर्व्येकाज्जितं राज्यं योजितं खधिया मया । कुपुत्रैर्नोन्नितं सर्वं परस्परविरोधिभिः ।

सप्राज्ञभ्रातृसम्बद्धं राज्यं देशमिवोन्नितं । दोषैरिवैतेः पुत्रैर्नै निमित्तं दूषितं नु क्वत् ।

तत्कालेऽप्यभावादिपतुं वक्ताः पश्यन्ति कदा । सन्निविष्टाऽगदद्वारा न सन्त्ययने कवे ।

भुक्ता भोगाश्चिरं ब्राह्मणोत्तमाद्यविनोदने । वयः सफलतां नीतं कार्यं किमपि नास्ति मे ।

देशस्य यावद्युत्पत्तिर्नवा तन्निगुणा मया । सन्नादिना प्रजासंख्यात्कुत्राकर्षणयुक्तिभिः ।

१२

सर्वेदद्वैतनरुपाये पाषाणसोप्य सर्वतः । प्रतिपद्य श्रेष्ठे काले भूमेवा धर्मवात्सल्यता ।

सन्निद्रमधुना राज्यं वदने रदनेपमं । तुदति प्रत्यहं तत्कालतन्ममेव सुखं मम ।

चौराचारमिव दीपोऽहं येषामखिगतेऽक्षयं । अचिरात् वगुणक्षित्या ते स्युर्गुणवर्द्धिताः ।

ब्राम्हणानि न चिरं तेऽपि मज्झिष्यं वे सुतादयः । सकलाः प्रलयं यास्यन्ति भुक्ता धान्यफलं न किं ।

१३

युक्तः निर्यायमेवायं जीवन्मोक्षानि धाम्पुनं । ज्ञेयं सर्वं भविष्यति पुनः पूर्वमनोरथाः ।

मुनेत्युक्तिं वदुः कस्य नृपतेः ऽमुकपुनः । देवेदं चेत्तत् तत्किं कोवोऽहं रक्षते ममान् ।

परलोकस्य पापेयं कुद जीवन्मर्त्यं वयं । तदाकालोऽत्रोद्वाजा युक्तमुक्तिर्न वयः ।

किन्तु श्रेष्ठतन्तु मे चेत्तं यत्कोपोऽहं धृतोद्धतः । नयि प्रसीते मद्राज्यं मत्पुनः कोऽपि चेत्तमेत् ।

मन्त्रस्येव हस्तः स प्रजायाः स्वस्वजिह्वति । पुनः भिक्षा प्रजेयं मे रक्षणीया विभाति या ।

तथाः पोडां भविष्यन्ती हरिके वक्ष्यादतः ।

पूर्वोक्तायान् कुर्वते प्रजेश्वरिणः प्रजापोषणमातनोति । ज्ञेयो मृगेन्द्रोऽनेन गुह्यं भुङ्क्ते शुभात्तोवनजन्तुवर्गं ।

१४

मन्त्रस्योपकारेण भाविभिः पीडनोच्छिद्यते । आयतिभं वदद्भिर्भौ करिष्यन्ते न गर्हणाः ।

पूर्णाद्राजशब्दादन्ते पूर्वाः क्षुद्रपकारकाः । नयन्त्यन्ते चेत्ताथं भूमौ वर्धन्ति किं भवाः ।

इयं या सामग्री भवति नृपतेः सर्वेऽचिरा धनेनेकेनेव प्रभवति चिरं या प्रभवता ।

फलं पत्रं पुष्पं समदद्यति वयं किटपिनाधरक्षन्तर्भूतो जनयति तदेकोरक्षमुणः ।

य दीर्घद्विनेवाक्यं मुनेति दृष्टिदोषनेः । आद्यंस्तथायकलारक्षदये ते विद्वत्तराः ।

राजवेद्यनि पयोनिधौ व या वाहिनीभृति पदार्थपूर्वता । जीवनातजनसाधकाश्चिना येव तस्य सुखमा समाहिता ।

१५

यद्यस्युक्तं नरेक्षेण सत्ता तत्तत्फलवशात् । न क्व संशति मोक्षार्थस्तदीयं दीर्घद्विने ।

अचिराः सेवकाः पुनर्निवसन्निवाभवाः । दुःखापनोदं कुर्वाणाः केऽपि नासक्योभुजे ।

राजा गर्भमृद्वान्तस्यः श्रेष्ठान् पुनश्चितिं मयः । कृतकमेवैराख्यां न वचिर्निरसाक्षिणः ।

संसारदुःखमाश्रये मनोवाक्यामवेदिनः । अत्रोद्भवराशं च मनोवाक्यामवेदिनी ।
सकलसंसारमज्ज्ञानमुत्तपरिवर्तनैः । आश्रयामकरं येन निःशेषोऽभ्युत्थं नृपः ।
अमलजापतस्तथा ज्ञानाकाशवर्षवत् । अपुनःस्वरूपं बाधोभये विचारं वरं ।
दीर्घप्रोपमं विद्धि दीर्घं वा मिथर्दम् । दीर्घं वापि मनोराजं संसारं रघुनन्दन ।

११

अदि कदा जरा मरणं न भवेददि केद्विभोगमयं न भवेत् ।

अदि सर्वमभियुक्तिं न भवेददि अन्तर्नि कदा रतिर्न भवेत् ।

ततोयतोनिवर्तत तत्कालोविमुच्यते । निवर्तनाद्वि सर्वतो न वेति सुखमस्तपि ।
मन्त्राख्यामव्याभक्तान् आश्रयान्मुक्तान् । इत्यादिकान् कथं कोकापठस्य महीपतिः ।
मोक्षोपाये भुते मत्तस्तत्पदार्थभावनात् । अथैकदाप्रवीणा विबुधान्निकक्षितान् ।
किमर्थं ससुतस्यैव करोत्येकोन ते दितः । इत्येव वक्ति मे नृपं कर्षोपाशान्तोन्नतः ।
अस्मिन्नादिभिर्भुक्ता मोक्षं मांसेन भुङ्कते । रत्नवीजमये भोगे अमोऽयं न व्यपैति मे ।
अहो मयि हृदो सर्वसुखदे च्छिद्रकारिणः । मायायामो सुताजातराक्षसे किमशेषया ।
यैस्तुमं सुखयोगीनं तेऽवब्रिहो न केचन । आमीदृशं चक्षतेवा तद्विभोगविषयया ।
देवोदजनिदे जीवै केद्वद्वयमहाहृतं । वच्छिद्रं रोचते नाद्य दुर्दिने मन्मथोर्मुनिः ।
भुजगेरिव इहानि राज्याङ्गानि सुतैर्मम । तत्कालोपाशरैकैक्येनोमे मान्दथा सुखं ।
इत्यादि चिन्तयन्नाजा पारशीमाख्या कथान् । काव्यं श्रीकावताख्यं च सर्वमर्थाधिकमैव ।
राक्षोधाचेयपुत्राद्याः प्रमेयैरपि सक्तताः । भूयपचं परित्यज्य राज्यकाममुपानमन् ।
किमन्यद्वाक्यमवाक्ति ये वृष्टा नृपकक्षिभौ । अस्मत्तु निद्रि क्षैरं ते खानार्थं गतवयाः ।
ताटस्थेन क्लिते रात्रि तद्भुत्वायं परस्परं । तत्तदाशेषतो देवे कोऽयमर्थत विद्वदः ।
भविष्यन्निव साक्षात्सार्द्धभागी न कदादा । तत्पुत्रेषु नु रतोऽभ्युत्थत रात्रि सुखक्षिते ।
इत्थं स्वभक्तसङ्घारदुराचारविचारकात् । परिवाराजिजान् सर्वमभिविष्टोऽभ्युत्थोपतिः ।
अथ ये खान्तिके वृष्टाः प्रातः खानान्तिके भुक्ताः । दार्ढ्यं सुषापि नो प्रायुः वारवाहव सेवकाः ।
चन्द्रो वर्यते वक्षो तादृशान्वासमायमं । तत्कालं येवको मनो वृष्टः कोऽपि न भुङ्क्ते ।
यक्षोक्तं यद्य नो वृष्टं वच्छुते वा कदाचन । निधन्यको जनः प्रोचे प्रत्यर्थं राजमन्त्रिरे ।
अथाहकलैकपाशस्तथैवदुःखकर्षका । कष्टमन्त्रानिऽन्यैर्ना कर्तुं भूतमिवामयम् ।

१०

१०५

१००

क्षिप्तेऽयमिच्छामने अदि काष्ठकच्छे दग्धे प्रदीपपदवीपरिदीपिताये ।

किं च अन्तर्वापि करोति चिरं प्रकाशं दीपे न मे किलमते निजकज्ज्यौषैः ।

प्राप्तस्वाकाय राक्षोऽप्यविच्छायां वर्जितेक्षिता । अमदादमखानः च विषाजोऽप्यास्तरचये ।
आशा वरं निधंस्तु मां वृष्टामोदैधनिधुरः । अहमेकोऽयमस्मको गतिः काव्या तथा विना ।
नास्त्यस्यामे खजीवाया तत्स्वाकाया रक्षार्तां किमे । त्वि जीवति राक्षसो मयं मम न विदते ।

१०५

कुर्वन्त्यस्य तदास्कन्दमद्यान्योरचोयताः । इत्यादि वार्ताः इत्यस्य कथं भवति ।
 इत्यसादमन्त्रेण कदाचित् प्रापितो नृपः । ज्ञेयं न कश्चिन्ने सोमो राज्ये वा निवर्तयति ।
 मन्त्रं कापुत्राय सं विज्ञाय किमिदमन्तः । इत्यं निवेष्टितः पित्रा सुहृदीनपुरी गतः ।
 अमुजस्कन्दभीतोऽभूत् स्वरकण्ठतपसः ।
 लुभेऽमुष्मिन् भवति च सुखं सर्वदेवेति बुद्ध्या चः सर्वेषु रिपुस्तमिषोरचोयताऽवमाति ।
 तत्तन्मन्त्रोपदि भवति च स्वात्मरचास्वामीमात्रावादिन हरगतः प्रयुतोपहृतः स्नात् ।
 पित्रास्वदार्द्रीमानोऽप्येष्टोद्दिष्टो भवाय नो । इति कुट्टो सुतो मुत्ता चकितः च नृपेऽभवत् ।
 राजा च राजपुत्रश्च तदमात्यपुरोगमाः । प्रत्येन्यावृद्धिताः सर्वे न निद्रामुपलेभिरे ।
 भोगोपचारं वन्द्यन् तत्कालमेवु सेवकः । यत्तन्निद्रोपकारेणारक्षन् स्नामिनोविज्ञान् ।
 कर्तव्यमादिप्रतिष्ठितं यत् च भवत्यन् चयान्तरे । यमोचकतकर्तव्यम् किमुर्न न क्षराम्भे ।
 स्नाहसाधरकपत्रं त्यक्त्वा रीतिं पुरातनीं । स्नात्वा प्रकृतिवैमुक्त्युक्ते तन्मं च भवित्यात् ।
 घोरकासदमोऽस्तिन्नः कोऽहं वैराग्यः खलैः । तन्मन्त्रं ज्ञातोपेक्षा तैलैर्दमयतेनैः ।
 मदङ्कितलो मय्यन्तु मन्त्रिण्यसमवाह मे । ये मन्त्राग्नेन तुर्ध्वान् राज्यकुञ्जा जिघांसवः ।
 इत्युद्दिष्टोमहीपातः स्वस्वपरायणः । प्रातःकुलोऽभूत् सर्वं वाञ्छन्ति स्मर्तव्येता ।
 स्नातो विरक्तस्तमुत्ता मिथोवैरवरायणः । किमुजीवविधेयं नः कष्टमापतितं महत् ।
 इत्यं घोरजनः सर्वेषुलोभातिनरां तदा । स्वमन्त्रतमावाहो त्यक्तमावाहोनृपः ।
 बन्धेया च कुपुत्रोऽहं वैरागीमोदिगन्तरात् । ते स्नात्वरचिभिस्त्वर्थे राज्यं मे वत माप्ति ।
 एकतः स्वसो पुत्रो नगरे मिलितो मिथः । एकतः पुत्रएकाको तन्निद्रामन्त्रिकः प्रठाः ।
 पुत्रायुद्धं करिष्यान् कष्टमापतितं महत् । किन्तु दूषे पुरी सेवे पात्रा कुलवधूरिव ।
 मयि जीवति नद्येष्टेति कार्यं जीवितेन मे । भक्तः ज्ञाताभत्याः किं प्रच्छामि करोमि किं ।
 इत्यादि किन्नायनापजाताभिष्याभिषाधितः । किमुकराज्यनिर्वन्धः यनिस्त्वन् इवामवत् ।
 यवालहृष्टं नगरं कुम्भतलकुवार्त्ता । सोऽभूदन्मिषोद्भूतं समास्त्रापयितुं समः ।
 भोक्तव्यं यस्याया भुक् किं भोक्ष्येऽहं नय द्रुतं । शानीतभोक्तमन्त्रेणुः त्रिवर्गं कुधात्रवीत् ।
 कतिपिन्नाकुलोराजा ह्यावायामपविशन् । दुभुक्त्वा वचिन्ना मुत्ता अहमे न खजीविते ।
 गतधंविदिव स्नात्वा दिनानि कतिचिदिभिः । च प्रष्टोऽप्युत्तरं राजा न कस्याचमुदेरवत् ।
 प्रष्टुः प्रकृतिभिः कार्ये स्यात्कामधैके वचः । इजार्त्तव प्रस्थाप्यं च सुस्वापेकदावचः ।
 नाविदंस्तदुजोऽपेत्तं लक्षणं वा चिकित्साः । ज्ञाने वाच्योऽहं सर्वं भूतान्नमन्त्रतो ।
 अत्युक्तान् सुफलदायितोऽप्यस्नात्वा स्नात्वा दिजप्रियतया प्रभुमार्गसंस्थान् ।
 धाता निघातयति सर्वजोपयोग्यान् पुण्यधरांस्तद्वराणि च दुष्टवान् ।
 चयान्तरे वचः पुत्रा दोषादहं महोत्पन्नः । धातुवद्वयानासुर्देवे प्रकृतिधतके ।

(८०)

(८१)

०००

००१

००२

॥ तृतीया राजतरङ्गिणी ॥ १ तरङ्गः ॥

२७

मूकप्राथं नृपं तादृगवर्धं द्रुमुमन्धं । समहासमुपाकसुराजपुत्रा भटोक्तयाः ।
 गजान्तरङ्गासपुष्पोत्थे तादृगवर्धं । दाराये सापयामासुः कर्णद्वयेवदितया ।
 खलित्वादध्वनिं मुक्ता सवाङ्माभन्तराजनाः । द्वितीयेषुमिमाद्राहुः बाणम्हा दर्शनामताः ।
 मुक्ता वज्रामखानोऽथ खलितोऽनिकमागतः । मन्त्रं लघुश्रीमा दूरं ध्यायेऽनरोदिति ।
 जीवत्सन्निता नैव निवैवेत्यायते बिटेः । दारायात्पतितो भूमी मुकप्राथो विचेतनः ।
 तदुत्तिष्ठ वयं धामः लघुवाङ्माभन्तराजने । इरामकसुरादि वज्रा दुष्टाश्च मन्त्रिणः ।
 नैवेतुवन्मं हेत्वामकीन मञ्जति तेऽयम् । अवेति बोऽभ्यधावेऽं वन्मं अवे ममायतः ।
 खप्रेऽप्यनिष्टं यथाहं नेत्यामि कामिनः पितुः । तच्छ्रुत्वा निधं सावतदये बोऽन्यथमुक्ता ।
 तावत्सुमूर्धुं तं मुक्ता पितरराजजिहीर्षया । आहमखानः खीजेनगरं सवलोऽन्यमात् ।
 भटवत्सहसामणीं प्रापय पथि गोपिता । सवत्सनिवासेकां राजधान्यन्तराखये ।
 तावत्सुमन्कोषेः सार्धोऽन्योऽप्यन्तराजने । मन्त्रोदितः खीजाज्जानवधं ममाययम् ।
 अथ निष्काशितोऽप्येवः पथिदेः सवलोऽप्यजः । कुष्ठदीनपुरीं गत्वा धिया मात्यजिबोऽप्यजितः ।

७१५

७१०

७१५

येषोऽभ्यभक्तसज्जोरपि भूख्ययुक्तः दूरेऽप्यन्यसदृशोऽन्यभैरव्ययुक्तः ।

प्राप्तं खगे किमपि बाधु न कर्म कुर्व्यात् पुण्यैर्विना न चि भवन्ति समीहितार्थाः ।
 स चेत्तस्मिन् हलेकमहरित्यन्तराजमान् । अभिलष्य वरं राज्यं बुद्धिः कर्मानुधारिणी ।
 अचान्तरे हाव्यखानः कोषेजानुक्तोदितः । राजधान्यङ्गं गत्वा तुरङ्गाद्यहरन्पितुः ।
 यदार्त्तया विनिर्धेया येऽभ्यन्त सुतसेवकाः । विविद्भुले समजाहाः समदाः कालपर्यथात् ।
 अभिमन्युप्रतीहारमुखानिधं यदनुवन् । तदुत्तिष्ठे तावत्सन्तैरचिरेषामुभयते ।
 तद्दिने हाव्यखानः स यथेतावदिराखितः । नायकजनकं द्रष्टुं योत्सोऽपि द्रोहवद्भया ।
 तद्वात्ताकर्षणाद्गीतो निराशः सपरिच्छदः । आदस्यमानो निषासो विपुलाटाध्वना सयो ।
 स तारवत्समार्गेण गच्छन्निजजगद्वतः । अन्त्यागतानुजभाहवीरलोकसवं खधात् ।
 अभिमन्युप्रतीहारमुखाः प्रीत्यममानुर्व । दृष्ट्वा दसखानका सान्त्वयामिभममुचिरे ।
 यावान् ख्ययपुरे तेन कृतोऽन्योऽन्यः सुधा । तावमेव कृतकच सङ्कटो गिरिमङ्गरे ।
 तावत्सुमन्कोषोऽपि राजपुत्रोऽन्योऽन्यः । त्वमे परीक्षमुद्यम्य कम्भीरानारमाययो ।

७१०

७१५

यीशोऽभ्यभिततनुर्धरधरिं यन्त्यायोऽन्योऽन्यः पथिकैर्निरकाः ।

वर्षातसेकमहिमा जगतापमान्ये भेषः सर्व वन पुण्यविचयभोभः ।

सदृशैवावद्वन्धो या दयोऽष्टयोरिव । एकपार्श्वगता सन्ध्या तदाभूद्राज्यमिच्छता ।
 इत्थं भाहृदयस्त्रिधा निजवाक्यवक्त्रमः । अन्यथा कस्मिन् सन्धिरन्यथाभूद्विषयेऽन्यथा ।
 पुनः स्वाक्ष कदेति बोधति पिता जातेति हर्षाकुलसदृशे यततेऽन्यं विधिप्रतेऽन्यथाऽदीवावहन् ।
 सद्देविप्रमिव स्त्रकं खज्जकं खानाति सोमान्निशदितानिधिया मरिच्यति कदेत्यन्तः सदाचिन्तयन् ।

७१०

अस्मिन्मन्त्रे राजा विवर्द्धः सेवयेतः । मुक्तमनुकम्पयन् व निवर्द्धितवान् ।
 रक्षितायाः स्थवाम्भक्त्यापेक्षासुपकम्पः । मुनेर्भक्त्याः श्रीवक्त्यापेक्षासुपकम्पः ।
 प्रजाभास्यविषयावात् कर्मसाक्षात् विष्णुभिः । कर्मसाक्षरविषयोऽं गन्तुं प्रावर्त्तमानः ।
 कर्मिणेऽपुष्टातमन्त्रपदः कर्मिणे । दादयन् कैवल्यायक मन्त्राणे जीविनं कर्म ।
 प्राणप्रदायकमये नृपतिः व कर्मिणः । कर्मोक्तमिदंमहाभागमाहृतमुक्तमन्त्रः ।
 जाने तद्वदन् व श्रीवदन् केदवन्ततिः । निर्बन्धान्तराङ्गिणाः प्रवाहद्वय दिव्ये ।
 तस्मीवरत्नहरकाज्यातमोतिरित भुम्भ । मातृकापुत्रहराद्युः कर्म कर्ममति कथात् ।
 प्राकाम्ये विगताङ्गुलीयोजनेपजस्रकलात् । विरगावरदेवस्य प्रमादोहरकोभुम्भ ।
 द्वापद्यातमन्त्रात् व राक्षसं कला कलाप्रदं । वदन्तारिणर्वर्षेऽमादिने श्रीवैकृन्तपतिः ।
 कर्षीरघवप्रोद्यन्तकामरकौनवात् । मुनेष पतिता नृपं कर्षीरघवमयो दिवः ।
 तत्कालं मन्त्रिणोऽप्युदाहावाक्यमदाय मे । रक्षिताकुसुमिण्याकाशियापाशकिमिवम् ।
 राक्षसं वदन्ते सर्वे कैवले मातृकादीकृतः । उत्तरावयकाकान्तोमेवाभारमावदत् ।
 अतीतगर्गतेकोमसप्रत्यक्षावुं कर्ष । वदन्तान्तप्रोद्यन्तकर्मचूर्णकचच्छटं ।
 प्रवीभृतं प्रवीभृतं विविक्तार्थं प्रवागिरं । वदन्तोमन्त्रिणोमन्त्रिणकचामरराजितं ।
 यच्च सुप्रादेकच भाणि पूर्वे असीभुजः । मर्त्येणा धरत्येव निविता वदन्तान्तर ।
 वदन्तोऽजमप्रोद्यन्तारोहमन्त्रिणः । वदन्तकचुचेमरं मातृकमुक्तरादिभः ।
 क प्रयासि प्रजास्यका हा देव नरवीवित । रक्षसादपरः प्रज्जोनाकावि मगरान्तर ।
 तत्पदाभक्तितैः प्रत्यक्षकर्मज्ञानवर्त्तनाः । मुनेऽप्युदाहावाकानामाकन्दितमवाककम् ।
 कर्षीरघवप्रोद्यन्त पितुः पार्श्वे वरेचरं । कला पटेकर्मवीनं भुगर्भोभक्तान्तर कथुः ।
 मेचनकचवदन्तधाराः साधारकारणात् । मुखावलीकर्मकला सर्वे कचुष्टिकाजः ।
 भूपतिर्भविता मान्यसत्त्वमोभूरिचं गता । इतीव भावमं चकुर्यकुष्टिपदय कलात् ।
 जितारिणं प्रवक्तान्तरसे चिनिनिर्मा कला धर्मो कर्मो रत्ना कोषममेवदेवविदिताः कला पुरीः साभिधाः ।
 यत्राङ्गोर्जितमन्त्रिणविष्णुभुम्भं कलापि राक्षसं चिरं विना कर्ममसे पटेकरचमात्रमेव समसे नृपाः ।
 व देवराज्यावाग्विषयान्तरव प्रीतये । तद्वदन्तान्तरमागद्य मुक्तमन्त्राविवाभक्तम् ।
 मुक्तं निद्राहृतमेव दृष्ट्वा कैवल्यामुक्तरं । साक्ष्यकामोऽकरोत्येव मत्तकं कानराजिका ।
 अपराहं मया तात वदन्तः पापमुष्टिकम् । मन्त्रे तमेव वदन्तमवकाशोममेदिवं ।
 त्रेकन्धरनृपोधन्योयसं पश्यति माकलाः । विष्णो योवक्षितोराकन्दकंमाहृतवर्षेः ।
 विदन्तं कापि नो तात मां किन्ना कोककचमे । वदन्त कचमेकाको भजये कर्मवन्दः ।
 यस्मै कीमलवन्तासु मायान्द्रि मयाहृतः । व कर्षं भुजकचान्तरादिदेवः वदन्तरे ।
 प्रतिमुञ्च भक्तं मे प्रातश्च कर्मवन्दे न कः । अत्रपन्थासु मे कापोभूयोवामिति कापिणः ।

५९

६०

६१

६२

६३

ब्रूयाः किं पठतेति ते प्रतिजगुः श्रीजैनभूषे गते कुच व्याकरणं क तर्ककलहः कुचापि काव्यमनः ।
 योऽभूत् सर्वकथानिधिः शुभविधिदेताभिगम्यो गुणो काव्यज्ञो वज्रभाषया मुचिरतः काव्यपुष्पाकुलः ।
 योऽयं हन्त समीक्ष्यतेऽवनितस्य धिक् पापिनोऽप्याश्छटान् ये जीवन्ति शुभा न यान्ति विपिनं संसारद्वन्द्वजिताः ।
 क्षारेणैव विनाङ्गनाकुचनटी शालेष हीनेव धीः सुख्येणैव विना प्रफुल्लनखिनी तादृशहीना तनुः ।
 चन्द्रेणैव विना यथैव रजनो पथा विना भानिनी येनैकेन विना नृपेण न बभौ कश्मीरराज्यस्थितिः ।
 श्रीमत्तर्कादिविद्याभयनरससमृद्धसर्वप्रदीपप्रेशोद्यमानमार्गचितविचिन्तयज्ञोभूषिताश्वदेहः ।
 श्रीजैनोक्ताभेदेनोत्तरपतितिलकः सर्वज्ञास्त्रप्रवीणः कश्मीरान् योजयित्वा दिवसपि स गतोऽयोजनायेव गह्वरं ।
 इत्यादि वृत्तान्तं समोवदन्तोऽप्यन्तस्मिन्तया । नितान्तताम्र हृदयाविस्मयितं नाभजन्त जे ।
 हृष्टोरम्यस्त्रिरभुपवने वंशवाटोऽजनेर्योऽनानावैर्गणैर्वत्तलनजैर्भूषितोभूरिपवः ।
 तत्रान्योन्यस्त्रजवचननात्तादृगभ्युत्थितोऽग्रिख्यैकान्तादुपवनगतं सर्वमेव प्रगृह्य ।
 या कारकसभा भव्याऽभवच्छ्रीजैनभूपतेः । वर्षेणैकेन तच्छापास्रस्त्रां स्त्रोपपन्नाभवत् ।
 शुभे राज्यमहाशोभौ भूप्रमदवाङ्मुखा । तत्तत्सुखकरद्वौघः जनेकीयोऽवशिष्यते ।
 प्रभवत उत याक्स्त्रप्रभुः शौख्यदाता विदधति खलु तावत्सुखकास्तस्य मानं ।
 दृष्ट वसति वसन्तोऽथावदेव स्त्रमन्तोऽमधुकरपिकमेकास्तावदेवाद्विचलन्ते ।
 केचिदप्यवशिष्टाश्चेवेकास्तस्य भूपतेः । तेऽप्यनन्तरविज्ञानान्तणतुकोपमां गताः ।
 इति पण्डितश्रीवरविरचितायां जैनराजतरङ्गिण्यां जैनशास्त्रिवर्षनं नाम प्रथमस्तोत्रम् ।

Cat

Cat

॥ अथ श्रीवरपण्डितकृता तृतीया जैनराजतरङ्गिणी ॥

द्वितीयस्तरङ्गः ॥

वन्दे विष्णुमयं देवं सर्वव्याप्यनाथकं । यदंशवर्णनस्तथा तत्पूजाफलभाक् कः ।
 यादोदधिः एष यच्छति पदं यथैव नास्तेच्छया तत्रैवेच्छति नाम वामचरणः सङ्खारसंस्कारतः ।
 इत्यं मण्डलमण्डितं समपदं चारी नरोत्तमं यः सञ्छायां च सदा ददातु सुखितां देवोऽङ्कनारीश्वरः ।
 अथ हेदरनाशक्यां स्थापयन्मुद्रिकापंथैः । हाञ्जखानोऽयहीद्राञ्चं च ज्येष्ठप्रतिपदिने ।
 अथाचोदधिणामन्दो तत्तत्सुखतस्तु चकः । बभार्यजनामन्दो च राज्यसङ्कोतवः ।
 शुद्धाशुकचित्तैराजसङ्गैः सुखमालिभिः । बभौ श्रेष्ठरपुरी पूर्णा सौरिव तारकैः ।
 राजधान्यङ्गमे रैमं सिंहासनमभिजयत् । अतितीक्ष्णामबोराजा मेरोस्तमिवांशुमान् ।
 बभतुर्भूपतेरये स्त्रिता तस्यानुजात्मजौ । इन्दोः पुरस्तादुद्यन्तात्रिव शुक्रहृत्पति ।
 राक्षोहृत्पणकोपेनराद्राज्यतिलकं ददौ । सौवर्णं पुष्पपूजाञ्च यदुच्छाविहितव्ययः ।
 य हाञ्ज्यैदरमुपायनकाकोर्जितप्रभः । धाराधरद्वय धरो दधार धरणीधरः ।
 योऽनुजे स्वममं भूमिनाथकः सुचितेरचान् । बह्नामखानं नायामदेवं तं कामिने व्यधात् ।
 चिराजिजसुतप्राप्या श्रीवराज्यसुखादपि । पित्रभोक्तृतोऽप्यन्तर्भ्यान्ममभजजृपः ।
 तस्माद्विहितमेवायं देवाधीश्वरराजिताः । प्रसादमतुलं प्रापूरावत्सलवकादयः ।
 अन्येऽप्युपायान् यामान् खेवकानवभूयतेः । पूर्वसेवानुचारेण प्रसादं प्रतिपेदिरे ।
 राजा राजपुरीविभुपथादीन्द्रर्जनागतान् । प्रत्यमुहदलदुत्य पार्थिवोचितया श्रिया ।
 सौवर्णकर्मरौबन्धसुन्दरानूपमन्दिरे । ननमुर्त्यन्निधामन्नेवनापतिपुरोममाः ।
 पित्रभोकार्पितानर्घपङ्कशुकविभूषणाः । विरेचस्योक्ताश्च तदन्तिकगताः सदा ।

आशीर्वादाश्च वृत्तं प्रकामन्दोपनिष्क्रियः । अपचपादमे सक्तः सन्ध्याचण्डोऽवतः ।
 पचपातोक्षणापत्यप्रतिपादनतत्परः । लोभलोभधिरक्तात्मा मोहान्धलपणधमः ।
 वैदनाभिरपुत्रोऽयः स मेमोहस्तु ताभिधः । अहो तत्पितृवत् पूज्यो बड्कपादिराहमाक् ।
 प्रह्लादादिषदाचारसत्कारेषु सभासते । तत्र प्रथमं मान्यास्तद्व्ये सर्वदाभवत् ।
 एतान् पक्षान्मन्त्राद्व्याख्यायं बलवानिति । मेमोहस्तुनपुत्र्याः स पाणिं पुष्पमजिघृक्षत् ।
 हत्वा व्यसर्मार्गंवात्माव्यवहिरमार्गपे । वाङ्मिलं प्रददौ राजा तदुल्लसत्मानसः ।
 चक्रे कृतापकाराणामप्यनुग्रहमेव सः । प्रथम्यं विदः पूज्यं हि इमिं दन्तिगणमतः ।
 गूढभावोमहोपासकस्तत्प्रेष्टावर्गैर्विदम् । तदा दृष्ट्वा न केवेन सन्धानाधिकृतं व्यधात् ।
 प्रतापतापितारातिशयकोपोमहोपतिः । भस्मान्न रगतोऽवहिरासीत्परमृत्तुदः ।
 कांस्यसमभयान् कांस्यसन्ध्याय प्रतिपासयन् । कांस्यदुग्धोत्पन्नोऽपि नानाहृत्तिरभूत्तुपः ।
 प्रसादकस्तु सन्धानामभूदेवमोपमः । मनागप्यपराधेन बभूवान्नः कसन्निभः ।
 पयःपितृकृतामात्यकिंशमरकादयः । त्रिचार्यामहनं कोपं बभूवुर्नयन्मणाः ।
 चौराजाराश्च रिपवोभूत्यादुर्गयकारिणः । अज्ञोऽत्र जन्मकायेदस्तद्व्ये भयविह्वलाः ।
 श्रीजेननृपतौ ज्ञाने भूद्वैगुण्डजिहोपमे । अराधन पुनर्लोकं व्यासादत्र निवेगिनः ।

विप्रः पचपादोऽहं जितः कलाकलापोविशुभोपजीव्यः ।

पूणीन्दुनामेन समोऽसि कोऽन्यः कलह एकोऽदि नास्ति देवः ।

मुक्ताम्बुषणाः सोऽयं सर्वान् हन्तीति कटिवा । चैवं परप्रवेशार्थं मिथस्तद्वृषका व्यधुः ।
 कुह्यमेरकः पापस्यान्धोऽन्धोऽहंकारकः । प्रियोऽभवद्विवाकोत्तीरासं गितेतराभिधः ।
 काभीव व्यसनं जित्यनुगमनेऽपि भूभुजा । यं त्यक्तुं नात्र कदाजा भस्मवाद्दृश्यम् ।
 सञ्चितार्थः प्रजायाभैर्मुद्रादानादिकर्मभिः । आसीन् सत्कार्यैरुत्तमः स्वातोऽधुनः स नापितः ।
 बह्वं चित्तेन काठिन्यं माधुर्यं जिह्वया धृतं । अटस्य सत्यं वृत्तं लोकोदेजमकारकं ।
 येनाधिकाराद्वैभवेऽस्मिन् प्रजाः सुकर्षभिः कृताः । दुःखिता रक्षिताः पूज्यं पुत्रवच्छ्रीनहोभुजा ।
 मेरुभास्वरनामापि बुद्धिमान् प्रथितो भुवि । नितरामपकोपाग्रेराजः साक्षिभ्यमादधे ।
 वात्स्यादिद्वितीयाश्च मधुर्यागणनापतिः । समस्तकार्यस्थानेभ्योभुक् राजोपशोविकां ।

चावर्षणैकनिरतः त्रिष्विष्वेतेतुः सन्दर्शितातुलकलः कृतकर्षणेषु ।

जातोऽपि यः प्रतिदिनं चतुर्वर्षतापः सोऽयं अनसुदति दुःखवज्रपातैः ।

दुर्गन्धिमेरितोराजा व्यधास्तद्विचेतनः । प्रजाभास्यविषयसाहिनेकविगुणः क्रियाः ।
 श्रेष्ठश्चरपुत्रीपार्थसन्निर्वाणचिकोपेय । अमृतोपकमे प्राप्नुतस्त्वैदमनादिभत् ।
 विष्णोस्तान् पुष्पितान् हृत्तान् समीक्षेतस्मत्पुत्रिताः । तच्छुकेन व्यधुस्तान् रोलम्मारोदनध्वनिं ।
 तस्मिन्नेव योऽन्येषां न केवा प्रत्यभाङ्गदि । अये दिक्करोर्दीप्रप्रकाशनरसोपमः ।

तन्प्रातरेने हस्तव्या धृतवानेयेति तावपः । कृष्णकोपः श्वेतकान् खानकरोत्ततमन्दिः ।
 राज्ञा प्रातः समालय विमृष्टानुचरा गृहान् । सर्वे वस्त्रमकोविदमुत्तरकृते समाधनुः ।
 कर्मणे तुरगचलो ज्ञातृत्वं दवाचवः । तावमैर्बुद्धः वाचः प्राप कष्टावृषाङ्गम् ।
 महार्धस्तरणव्यासान् राजकर्त्तव्यताकुलात् । कोविदहस्तमैरकाकादीन् पक्ष्यान्तुरः
 श्लेष्मैर्मैरभिराधैराज्ञैर्मैरुपागन्तरे । कलादिश्वसन्त्यास राजवीर्यमैरेवधीत् ।
 किं द्राहदति यावत्स कोविदोऽभ्युत्थितोऽब्रवीत् । द्रुचैकप्रहारेण तावन्प्राजैर्बुद्धः ।
 श्वेताधर्मैर्मृगैः मन्त्रुत्थितो मेरकाककः । राजश्वसिन्धुः कुर्वन् पुनः परशुना हतः ।
 निखलप्रादमेराश्वः स विद्याव्यवर्गी गुणो । हतो जन्ममः कालो यवौ कल्प न मोक्ष्यतां ।
 जीवतां मनसा चैवं तेषां नित्यमभ्युद्यता । ब्रह्मकृततनुं ब्रह्मचोणितैकमभ्युद्यता ।
 वर्णकल्पप्रदस्याजीवन्तस्ते यथाभवन् । निद्राकादव ते तत्र कृताश्चपि तथेक्षिताः ।
 चाणमात्रासया श्वैर्मैरुषं राजवेक्ष्मणि । अजन्मसुखं तत्र तेषां ज्ञाचाहतामगताम् ।
 न विभे न च दारास्ते न कृत्वा न ब्रवाजिरं । तेषां तथा प्रसीतानां यथावन्तोपकारिताः ।
 निजपरिभवभोत्या बन्धोद्यानि दूरं त्यजति च निजपक्षो का कथा श्वेतकानां ।
 प्रतिदिनमृण्मतासाठमं बन्धनं वा भवति हि यमभङ्गाद्राजभङ्गाऽतिक्रमः ।
 स्युनिङ्गालिङ्गनात् कुट्टकणार्पणपर्यणाम् । मकराकरपाताञ्च कष्टं नृपतिशेवम् ।
 प्रदुर्वागिरिपादान् चण्डालैर्निर्गुणायवत । रष्टिकाभिलतो मोक्षा भूगर्भेषु निवेष्टिताः ।
 कुर्वन्ति भौसुलजनाः स्वश्वराजिरार्थं यत्नं सदैव वज्रकायेषु दस्तविप्ताः ।
 नो चिन्तयन्ति परमेश्वरमन्तरेण जानाति को मम कदा मरणं कथं स्यात् ।
 यः स्नायुषोऽवधि भवेति स्वदेहनिष्ठा यस्यान्तको भवति भिन्नतयातिवश्यः ।
 युज्येत तं प्रति श्वराजिरकर्म कर्मैः केकेषु दृश्यमनमाश्रितं मतं मे ।
 ते वैश्ववर्णभङ्गाः कृत्वापि स्वश्वराजिरं । अन्ते यत्र मृत्युं याते भुवि तत्रैव श्राजिताः ।
 एक एको भुवोऽस्तम्यतमाचाहता रतः । पराप्रवेशदोषकात्प्राकृताल म्यते न किं ।
 मृतं यच्छास्वतः स्वश्वराजिरैश्च भूतमे । स्वाश्वमे तत्पुत्रं तस्मिन् परलोकागते भवेत् ।
 अतो मोक्षमाहात्म्यं जीवदृष्टमनाचपि । श्वराजिरापदेशेन कुर्यान्वाश्वकं भुजः ।
 महान्ता हन्त कुर्वन्तः क्षान्तयन्ताः श्वराजिरं । तस्मिन्कोणेन जीवन्ति कियत्कोऽपि बुभुक्षिताः ।
 व चोऽन्यदर्थमाचारो हस्तमात्रे भुजस्ते । दत्त्वा कन्कोटिभोजित्यं सावकाशं तथैव तत् ।
 राद्याद्यनुविता निन्दा प्रस्तावादिचिताश्च यत् । अन्तव्या भौसुलैर्यत्नात् कविवाचो निरर्गलाः ।
 ये राजैर्भवमशाय निपीड्य लोकां कुर्वन्ति ब्रह्मचमतो न च दानभोगी ।
 अत्युत्कटाद्यभरतत्कलुषदः स्वस्ते क्रोडरक्षजनिभाहितरन्ति राज्ञः ।
 इत्थं गच्छातु रङ्गादि तेषां तद्राजमादनात् । तत्कुटुम्बैर्विराजयैर्नामायिका कराटिका ।

कोवेदसहितं स्पर्णपूर्णं वचकमजगत् । दृष्ट्वा धिक्कृत्य रूपं युत्कारं नृपतिर्विधात् ।
 तत्पञ्चान्नरागादीन् वृत्तसर्वस्ववक्षसात् । काराचामविपद्राजा मुक्तोक्तं वेदसोस्तुने ।
 अन्ये पित्रपराधेन तस्माद्गुणतोपमान् । अविवाद्य ते सर्वे नाशं प्रापुः पुरातनाः ।
 यासोत् पितुः सभायोग्या तत्तत्कार्यविचारदा । वृत्तपूर्वपकारेण तेन सर्वथावधारिता ।
 अन्तरङ्गान् वसेभादीन् पञ्चयानधिकारदरैः । अरक्षन् प्राक्तनं सत्त्वा प्रेम सेवाद्यपैत्रकीं ।
 आदमखानः पर्णोत्ते सुखा कोवेदनाशनं । खानाभ्यान्वर्धतां विभ्रस्यो भीतो यथागतं ।
 ब्रह्मखानोविभ्राणस्तदधाच्छ्रितोऽभ्युत्थं । गृहमेत्य नृपेणाश्रितः कार्यावलोकिना ।
 अस्मिन्नवसरे भद्रमण्डले सुभटस्यचः । अभ्युत्थानिच्छदेवस्य तुरङ्गैः वक्ष संयुगे ।
 मातुलेन समं यतोयोद्धुं तच्चैव वक्षरे । आदमखानः व प्रापच्छरभिन्नमुखः सर्वं ।
 केऽप्युचुः स निजैरेव वृत्तस्तत्र भव्यजितैः । केऽपि ज्ञणक्ताकायास्तृप्तिसर्वविदारणान् ।
 सुततन्मरणोराजा दूतैरत्यन्तदुःखितः । तद्देहाच्छवमानोऽयं जननोसविधौ न्यधात् ।
 ज्येष्ठोऽपि शैब्यैर्निलयोऽपि वलान्वितोऽपि प्राप्नोऽपि जन्मभुवमाप्त्यनप्रपन्नः ।
 नैवाप राजमूर्च्छितं स कृतप्रयत्नोभाग्यैविना नहि भवन्ति समीहितार्थाः ।
 अथवा पितृप्रापस्य तस्यापि फलितोऽभवत् । वदामोऽपि निजं देशं परदेशं चैव गतः ।
 अत्राक्षरं मन्दापातादिव्यभौमात्मरीलगाः । अष्टपूर्विकसेवापुन्यपतर्जनकमदा ।
 तथा हि प्रथमं रात्रिं पुण्यनीलाचिकीर्षया । गते मउवराज्योन्मी भूमिकन्योऽभवत्तद्वान् ।
 अस्मत्कर्तृजनः कोऽपि सुखा नैवाधुना स्थितः । इतोऽव देशे तत्कालं चक्रमुर्वनवदुःखाः ।
 उदभूत् पूर्वदिक्पुच्छः केतुर्नभसि विस्तृतः । पूर्ववद्वामखानेन दृष्टोऽग्निरुच्छ स्रवकः ।
 स दूरविस्तृतः पुच्छः कालकुम्भोपमोदिने । स्फुरन् प्रतीक्ष्यं प्रत्याशान्नाशैव ददृशे जनेः ।
 युग्मसूत्र्यङ्गवाराजमन्दुरान्नभंताभवत् । देशात् कङ्कु ददौ राजा धां भिया चरनचपे ।
 निहादयोदिने चैवर्त्याः शीतगरान्तरे । विडालपोतं सुपुवं शुनो च प्रसवच्छये ।
 निष्फलोऽयः सदानन्दो तस्यः स सफलोऽभवत् । उपराजगृहं मूलादादिनीकुपुनोद्गमः ।
 सुमनोवाटशाटान्तर्भवं शोणितवर्धणं । इति दृष्ट्वा जनः सर्वः खते चारमित्रान्भूत् ।
 अन्तरे वन्धैदखानागाहादिपीडनं । हिन्दुका विदधुः पूर्णनापितोदलितकुधा ।
 तच्छ्रुत्वा यवनाः सर्वे गत्वा कुट्टा नृपात्मिकं । युक्तशुभ्येन राजापि दिग्योऽनमादिशत् ।
 अजरामरबुद्धादीन् ब्राह्मणान्विवकानपि । तत्कोपेभाकरोद्राजा निकृत्तभुजनासिकान् ।
 त्यक्तजतिवेमास्तद्दिनेषु ब्राह्मणादयः । न भङ्गोऽहं न भङ्गोऽहमित्युचुर्भटनृपकेन ।
 ब्रह्मसादकमुखा ये पुरे सकोटदेवताः । तस्मिन्निष्ठानं राजा स्वच्छमरणवादिशत् ।
 दत्ता भूर्जनभूपेन येथं गुणपरीक्षया । तेष्वेतां निर्निमित्तेनाप्यहरस्यधिकारिणः ।
 समाहितफणोमासः प्रविष्टुमिच्छदर्शने । सर्वदर्शनविज्ञाय न केकां भवकार्यमभूत् ।

१००

१०१

१०२

१०३

१०४

१०५

भयं नित्यमदोक्षणं सततं मन्त्रिमण्डलं । उत्कोचहारिकः सर्वान्तरङ्गांस्तरङ्गितान् ।
 दर्शितावलपोडार्त्तिपण्डितानवलोका यः । सततो जैनभूपालगुणमालसदा जयः । ११०
 देवे सद्दिताकन्दं दृग्गोपात्यन्तदुःखितः । सर्वहृत्सिराकटोपसोदितपराभवः ।
 सर्वकार्यान्तराशयं खयं स्याति कदा नृपः । इति बोध्यवद्दुष्टास्तसुताविभवाधिपः ।
 पारमीभायया काखे यदूचे वृषणा विभ्रां । स प्रापः फलिता देवे श्रीमज्जैनमहोपते ।
 मेवकाः कितवप्राया भुक्प्रेष्या नियोगिनः । तच्छापादिव कालेन प्राप्तोत्पन्ननिषेधनाः ।
 किमस्मद्भक्तोदैवज्ञतोदृष्टोमहोपतिः । इत्यादि साक्षयाकन्दः दृग्गुचुकोऽपि पार्थिवः । १११
 स्वर्णाऽपि राजकाकोऽभूत्प्रायाभैः सुदुःमहः । निदाघराचिसन्दृष्टदोर्घदुःस्वप्नविभः ।
 लोचराशिदृष्टदृष्टहरजैः परपीडनैः । तुतुषु स्वस्थ भूयोधाः कौशिकसिन्धिरिव ।
 शय्याकठोमधुकीवः प्रजाकार्यपराङ्मुखः । सर्वं दिनं निनायान्तः स्वार्थपरिवर्त्तने ।
 कुलासगायने द्रोतं गीतं दृष्टन्निदानिभं । गुणभोराजयोग्यभोनादाहर्षमभाषकं ।
 शाश्वतमेवराज्यं या मन्त्रातिमनोहरा । लक्ष्मीपुरे राजधानी तां पुष्पाधोदितः शिखी । ११२
 या बलाकामटस्थाने वेष्टासी विपुलाभवत् । सापि दग्धा समं तत्र तत्तत्पौरजनश्रिया ।
 इत्युपपन्नान्देवे दृष्टा वास्तव्यनामकान् । रतस्माद्वाङ्मयेदिप्रशान्तिरित्यवदञ्जनः ।
 राजा पञ्चदशवार्षं स्वं ज्वलतं समोक्ष्य च । हर्षयमादह्य मन्त्रुष्टः पानमंलां व्यग्राहत् ।
 अस्मिन्मरे नैवधिवणः पिशुनेरितः । यात्रार्थं सबलं पुष्पं वशिर्देवे व्यसज्यत ।
 यत्तोन्यं वीक्ष्य दैन्यको यद्युत्तममहोभुजः । प्रदीप्तं रविरस्यार्धं दिवसे तारकादिव । ११३
 पूर्वं राजपुत्रीराजोच्चैर्हानुपात्यजं । स्वसारश्च स्वसारश्च दत्त्वा तावयति स्म तं ।
 कान्तीधाराभिलतामिव वीक्ष्य तदश्रितां । कम्पं के नाच वेशस्याः प्राप्तास्तद्वयताजनाः ।
 सेनादीक्षारकोटोयाः शिशियुक्तां भयार्च्छदः । बलिभिमङ्गला देवीनिशेवतभुवि स्थिताः ।
 मद्रगस्तुगचित्तेषां राजसंज्ञास्तमाययुः । शरोवरमिव प्रायस्कृत्तपलाविनिर्गलं ।
 राजहत्तान्तरोधेन स्वपदार्थोपपादकैः । मातुलैरपि तस्यापि सुहृद्वैः कङ्कणावितं । ११४
 कोमारोद्धमिकं वीक्ष्य कटकालकुता अपि । अभूवन्धैर्यरक्षिता माहिना महिलादिव ।
 बह्वर्णस्तरङ्गो वा ज्वलमेकमदोतटात् । तस्मै रामबद्धाभिषेक्तौतुकमातनोत् ।
 कुटीयाऽपीश्वरीप्राप्तं तत्तोन्यं दैन्यवर्जितं । नारायणोदरोद्भक्तद्विचलोकभ्रमं व्यधात् ।
 भङ्गुष्टे भोगपानानां पुरे मद्राक्षितान्त्वपि । मुषिरं धूमितान्यासन् गृहाणि च्छदयाणि च ।
 उष्मादद्भदभङ्गतत्तुगङ्गतत्तुगङ्गा । वास्येश्वरगिरेः पादमूलं प्रापास्त वाहिनी । ११५
 तदीयकटकोटोपस्तत्तुगङ्गतत्तुगङ्गा । तं तमेव नतं चको येन येन पथावहत् ।
 निस्तणं भूतलं तत्तु निष्पानीयाजलाश्रयाः । निरिन्धनान्धरण्यानि तत्तोन्ये चलिनेऽभवन् ।
 कोऽहं सन्धान्य राजाक्षी दत्तस्तत्समयेऽन्वहं । कुर्वन् दृष्ट्वास्वास्वानमभवं धृतपुष्टकः ।

करदोलतभृपालः स वण्मासकृतस्थितिः । अभवच्चैवमासास्ते कस्मीरागमनोत्सुकः ।
 तावदभ्राम वङ्गामखानोदामनिरर्गलः । आकान्तमन्त्रिसामन्तोऽज्ञात्वा व्यमनिमं नृपं ।
 अथ सन्ततपानेन क्षीणदेहबलच्छविः । स वातश्रेणितव्याधिबाधिनेऽभूच्छरीपतिः ।
 प्राप्नोहस्त्रानखानस्त्र पूर्णकण्ठद्वेदितः । ताम्बुहमन्त्रिणः पद्मानिव संकुचितान् व्यधात् ।
 किं नैतेन समानीतो बह्मापि हजगच्छराः । इति रोषं सुते राजा पिशुनप्रेषितोऽपह्नीत् ।
 पश्चिमागगतं श्रुत्वा तमपूर्वद्विर्ज्वलं । वङ्गामखानोऽमन्देहोमन्देह इव सोऽभवत् ।
 प्राप्ते सुतेऽधिकं सोऽभून्न तदत्यधिकादहः । प्रत्यासन्नविनाशायां धीर्भयित्व पलायते ।
 अन्याभ्यर्चनया सन्निभामन्तानां महोपतिः । सावागताय पुष्पाय ददौ दर्शनमात्रकं ।
 नूनं स्वानुजमीतोऽभूत्तत्कलं सोऽन्यथा कथं । परिधानादिसत्कारं नूनमेवाकरोमते ।
 वङ्गामोवाधते नूनं सत्युजमिति शङ्कितः । स तस्मिंश्च स्वकोपाग्निः शमीतरिवाभवत् ।
 पानार्थं राजधान्ययं तस्मिन्स्वमरे नृपः । आतरीह सन् भृत्यभृत्युनेव प्रवेदितः ।
 तत्र पृच्छरभौधान्तर्निधया काचमण्डपे । धावन् पपात नामः पलायनं विवृणुतः ।
 कक्षाक्षिप्तभुजैर्भृत्यैर्नतः शयनमण्डपं । ध्वस्तच्छायादवादर्शः संमूर्च्छन् शयनेऽपतत् ।
 भिषजोऽप्यवमन्यामान् कोऽपि योगो पिकिस्रतः । शिषोत्कटौषधस्तस्य यतने स्म कृतवयः ।
 तस्यौषधप्रयोगेन प्राप्तरोहो दिवानिभं । काङ्क्षति स्म स्वमरणं क्षणमात्रं न जीवने ।
 राजधान्यन्तरे राजसुतः स्वजनकान्तिके । आयुकाञ्छादभ्युक्तमहिषु विनिं व्यधात् ।
 सुमूर्षो पितरि ज्ञात्वा महतो दर्शनगतान् । तन्निर्गमनिरोधाय दारधान्यां भटान् व्यधात् ।
 स्वालयस्थाऽऽजोराज्ञाभयहर्षप्रमथ्रमः । करानिव रविस्तीक्ष्णं द्यौरागन् मद्यारयवभृत् ।
 तत्कालं राज्यलक्ष्मीः सा पितृव्यभ्रातृपुत्रयोः । इयोरामीत् समारूढा विले मंशयधीरिह ।
 अचान्तरेच्छादायुक्तस्य मन्त्र्यैः सह । वङ्गामखानमगत्य युक्तमित्यब्रवीदहः ।
 स्वामिदैधर्यशोऽहं ममर्षं स्मरयस्त्वयि । सुयुद्धीताभिधो भ्राता प्रयातः कीर्त्तिश्रवतां ।
 ज्येष्ठोऽधुनावशिष्टस्तद्भवान् भज नृपामनं । स्वयं हस्त्रनखानाय शैवराज्यं प्रदोषतां ।
 त्वत्पित्रा महतोयद्वाद्रक्षिता चकितः सती । मेयं त्वयाद्य नगरी पान्था कुलवधूतिव ।
 विमन्यत्पुनरुष्टाकाः काकादव बलिप्रियाः । यथागतं प्रयास्येने कुशब्दा सलिनैर्विधः ।
 दुत्येति भाषितं तस्य कोपकृतालगेऽजनीत् । सुस्त्रिधाजनकस्य कलादृक्कल्पदुर्भोपमः ।
 यदैवादमखानस्त्र बाधितस्तदुपाधिभिः । परलोकमनानोद्य स्वार्थं मन्त्र्यश्च कृतः ।
 अखत्यस्म यथा भ्राता भवितुस्ततं मया । जानायेवं न कोराज्यं यथा तस्यं मयाजितं ।
 कोऽयं मद्वातपुत्रोऽहं वद कैवास्त योग्यता । अस्मान् मन्त्र्यैश्चैव राज्ञे योरेवा मदपरस्त का ।
 स कनीयानहं ज्येष्ठोऽवयवा च गुणेन च । पृथिव्या वीरभोग्यायां साक्षः कोऽवसरोऽधुना ।

पुराणधर्मशास्त्राणि भोषायावादिर्गताः । इत्यतोभूपतेरासीकामिनीषु प्रजानरः ।

दोषाकुलाः परमहाशुभपाकदा ये युकादयो दिनपतेरदर्थं विवर्तिताः ।

तस्मिन् समुद्यति महावचिरप्रकाशे निष्ठाभमणि विपिनेषु मुक्ताशुखाः ।

दुष्टान् मे प्रकारादीन् ज्ञात्वा निष्ठान्निविष्टधीः । खानोऽन्वेषुः बहु खोऽपि कारागाराकारे व्यथान् ।

११०

निर्व्यान्यक्रियां सर्वान् य पितुर्थवशादिनी । रात्र्याभिवेकस्यारं यमे वोजस्रभिर्दिनेः ।

युकादयो नभसि सन्ति पराप्रज्जलाकावत्प्रदोषमन्वाप्तसुखप्रचारः ।

आश्रमकाविविदोऽनिलसप्तकाशोभास्त्राक् वाक्पदुदर्थं कुर्वते सुखतः ।

इति जैनराजतरङ्गिण्यां पण्डितमीवरविरचितायां शास्त्रदेवरत्नाकराज्यहृत्तान्मवर्धननाम द्वितीयतरङ्गः ॥

॥ अथ श्रीवरपण्डितकृता तृतीया जैनराजतरङ्गिणी ॥

॥ तृतीयस्तवकः ॥

शिवायाम् नमस्तस्मै नैनास्मैकमहीभुजे । अश्वमेधेतिमुक्तनित्यसर्व्यदशजुषे ।
भूतं यद्राज्यहन्तात्नं वर्त्तमानं करोत्यलं । स्वराग्यग्नप्रकारेण वन्द्योयोगेश्वरः कविः ।
प्रतिग्रहानुग्रहात्ता भुक्ता यत्पूज्यविका । तद्भूतं स्वयं निष्कृत्यै वल्ले श्रीवरपण्डितः ।
स्वर्गदृष्टस्तनकाश्चिदपिदिववैकृतेः । धेयं कस्य न वैराग्यं सने राजतरङ्गिणी ।
राज्यहन्तानुरोधेन न कायगुणचर्चया । सन्तः २२९९ मदायः स्वधिया योजयन्त्वपि ।
कायस्थोक्तिवदेवैयं कृता स्यात्तै भविष्यतां । दृष्टेदं सलितं काव्यं कुर्वन्त्वयैव पण्डिताः ।
ततः श्रीहस्तनोराजा ययनोऽस्मिन्तवाचनः । जेकन्धरपुरीं त्यक्त्वा पिप्पला प्राञ्चस्वसुन्दरं ।
अगमज्जैननगरं पितामहविनिर्मितं ।

सिंहासनोपविष्टः निर्मलाम्बरभूषणः । बभौ कुवलयानन्दो ब्रवीदोदयपर्वते ।
मल्लकोऽद्याह्मदायुक्तोविधाय तिलकं स्वयं । धौवर्णकुसुमैः पूजामकरोन्नवभूपतेः ।
रौप्यासनसमुद्गन्तः कृत्वा हव्यधिधानकं । एकत्रैवतयेव श्रीररुदंभभूषणं ।
विचित्रं नवनृपस्यास्य मुखचन्द्रावलोकनात् । नगराननपद्मानां त्रिकारः समपद्यत ।
अभिकेकियारम्भहोमधूममिवाद्भुवः । हर्षणेवोद्गतोराज्ञोमुखोऽह्मदवावभौ ।
वाद्यमनोऽनतातोऽनतोऽनतिरवच्छेदात् । सुप्रसन्नासदेवास्तु प्रोक्तुः पूर्णाभिषेकं दिशः ।
ध्वजमालाबभुर्दीर्घस्फुरद्दण्डपट्टाक्षलाः । ज्वाला इव प्रतापार्धेर्जिता नवभूपतेः ।
कायाकुसुमकाव्यासावभुः सेनाः प्रविश्रुताः । विरासद्वराज्यास्ता हर्षहासादिव श्रियः ।
कौशेयतोऽज्जनास्तुर्ध्वं सेवका नवभूपतेः । स्फुरद्भाग्यतरङ्गस्तु तरङ्गादिव तेऽहसन् ।
कार्पासकपरीधानं यव यवाभवत् पुरा । तत्र तत्रास्तु तद्वाञ्छे कौशेयकव्ययोमहान् ।
राज्यलाभे वधलाभे स्वयंसेव महीपतेः । प्रत्यापहारकास्तुर्ध्वं दुष्टमेवालयं ययुः ।

रविः प्रदीप्तः कुर्वते प्रकारं विभाति चास्मिन् इति दूर्यवकाशः ।

तस्मात् समुत्पन्नं च पावकोऽन्यथापहः किं न करोति कार्यं ।

आसन् पितृपितृव्याद्या यत्कृते विफलसमाः । पौत्रेण देवता प्राप्तं तद्राज्यं मतकककं ।

पितुः पितामहस्यापि पितृव्यस्य च सम्पदः । आत्मभ्रात्रं नृपं प्राप्नुयन्त्याः सिन्धुमिवापनाः ।

वर्द्धनपरिचयं योजयतीत् मत्सरोज्जितः । वर्द्धनकिया अस्मिन्कमत्यमिवावयुः ।

भूपतेरह्मदायुक्तोनिधुकस्तुभ्यं कर्मसु । सावित्र्यं पुत्रसंयुक्तः पुष्टोयुक्तश्चदकरोत् ।

अथ प्रथममेवाह्मदायुक्तं मलिकं नृपः । संयामयामनायामप्रमेयस्त्राभिनं यथात् ।

पुत्रोऽस्य नौरजा युक्तो हारपालादिकार्यभाक् । इच्छिकाममजद्राष्ट्रं ययामविभवेर्जितः ।

पानलीलास्मरे तत्र प्रसादात्तवर्षिणा । स्त्री हारिद्रादावाग्निः केषां न चपितः चणान् ।

वहिर्देशस्थिते राशिं बाह्ये यस्मैवोऽभवत् । स ताजिभट्टामलेकमतः प्रापान्तरङ्गतां ।

नियहातुयद्वयः समये राज्यविषये । दत्तदृत्याधिकारेण राजोजिज्ञेव योऽभवत् ।

अधिकारमदी पूर्वं स्फुरन्ती प्रतथाभवत् । तदा द्वितीयया हृत्वा तस्मिन् कृतपदा यभौ ।

अन्येऽप्युत्सावचान् ययाम् जेनराजानकादयः । पूर्ववेवानुसारेण प्रसादं प्रापुरस्त्रया ।

श्रीमलेकाह्मदस्तुभ्यं कार्यं वां स्थितिमवतीत् । तां मोदलभ्यद्राजा वेलीं सिन्धुरिवोत्पन्नः ।

पित्र्याः पैतामहावापि विरुद्धा बन्धनेऽवसन् । भृष्टदेवं धिया तस्य तेषां निष्कारजनं यथात् ।

सर्वदर्शनसंयुक्तानृपो मन्त्रिविधेयधीः । पितामहसमाचारं प्रावर्तयत मण्डले ।

स्वामी स्वमी कृतज्ञस्य मन्त्री भक्तः सद्योजितः । संयोगोऽयं प्रजापुण्यैः सुचिरेण निरोचितः ।

उत्सासनेषु मार्गैश्चकुरादीन्निवेद्यन् । तदूतद्वय राजापे स निषेवोऽभवत्तदा ।

इति प्राणपणेनापि प्रभोस्तुत्यादयश्चयं । मेहस्यवदेतस्मिन्नाभवद्भक्तिगणितः ।

मठायहारसदननिर्माणानिधिपूजनैः । नृपोपचारैस्साकशमनैश्चोत् सर्वसम्पदः ।

कमलममलं दुष्टा श्रीमत्स्वकोषविभूषिते । मथयितुमथ प्राप्तोपावकाशद्वारणः ।

प्रकृतिमलिनस्तावन्मयस्य पदसरोवरे । अणचपलोबद्धो धाति सयं मधुपेक्षह ।

अत्रान्तरे स वद्वामखानः पिशुनमोहितः । देशान्तरोद्यमे त्यक्ता युद्धायान्नादोद्धतः ।

तद्वलान्तरमेकामोवयन्तव रणक्षणे । इति लेखैर्धृतामलमकुर्वन्नाजपूरवाः ।

कर्षाभ्यन्तरतः शैलानुगङ्गा कटकोत्कटः । कमराज्यपुरं प्राप्तः कमराज्यजिहीर्षया ।

तावन्मन्त्रियुतोरजा स्त्रियोऽवनिपुरान्तरे । तत्प्रत्यावृत्तिवासी तां मुक्ता तूर्णं अवर्त्तत ।

राजा स्वयंपुरं प्रभुः पितृव्यागमविह्वलः । आनीय सचिवान् सर्वान् यभान्तरिदमवतीत् ।

पितुः कमरागतं राज्यं पुनस्त्युचिनं मम । कोऽयं पितृव्योऽपि कनिष्ठोनिर्मितोद्यमः ।

अथवा वीरभोग्यायां भुवि कोऽयं नचोदयोः । युद्धेन विजयी यः स्याद्राज्यभाक् योऽलु मण्डले ।

मुनेति नृपतेर्नामं प्रत्युत्तमन्विनायकाः । ये तेऽप्यादमन्नाद्यास्त्वदर्थे विधिना कृताः ।

॥ तृतीया राजतरङ्गिणी ॥ ३ तरङ्गः ॥

कोऽथमवयवसंज्ञे स्थायाद्वा न्यायपरिच्युतः । किन्वाद्यवयवोनास्ति समित्युभयवेतनाः ।
 अमुमेव मिलन्त्येते यदि किं क्रियते पुनः । तद्गृत्वा कोऽयमधोमितो गत्वा वहिस्ततः ।
 देशमाक्रम्य नः कार्यं मिथ्यैवाचिरादिभ्यो । अन्वेति मल्लिकः प्राह भूपं तत्र सभाक्षरे ।
 तिष्ठत्वच भवांस्तवश्रौतं मन्त्रिसभाम्बितः । स्तुतौवाद्मस्त्रातोयां जेतुं तं विष्टजामहे ।
 ते चेज्जिता वयं यामः पुनस्तुर्व्वरत्नान्विताः । कोऽयं तत्सम्भमः कस्य सहायः किं करेत्तद्यथै ।
 अन्वेत्यादि मनं तेषां विविधं निश्चयोजितं । मल्लिकाद्यादमन्त्रेण कर्त्तव्ये प्रत्यपद्यत ।
 पितुः पितामहस्याथ सेन्यं हत्वा निजान्तिके । पैहव्यान् सेवकान् स्त्रांस्य दत्त्वा तत्सदलान्वितान् ।
 मफिर्यङ्गमरांस्तजिभट्टादीन् व्यष्टजन्तृपः । घोडुं बद्धामस्त्रानाथ मावरीदेशवाधिने ।
 अथ स्तुत्यवमानेताम् जेष्यामीति त्वराकुलः । तावदङ्गामस्त्रानस्तु प्रपन्नं दुल्लपुराक्षरं ।
 अनागतैः स्तान्नामैरपि राजमहत्तमैः । स्त्रात्मानं वक्षितं मेने तस्मिन्नाशे नृपात्मजः ।
 तद्दिने राजलक्ष्मीस्तु पितृव्यभ्रातृपुत्रयोः । इयोरसीत् समाकूटा कोऽयस्सन्देहधोरिव ।
 शैराद्वान्मकारौघे दैराज्योपस्रवप्रियाः । तत्तुषुश्रूकभावाद्यास्तं जुला क्रमराज्यजाः ।
 अथ जैनगिरिं यावदाथयौ तद्गणाकुलः । वृत्तस्तावत्समागत्य भूपतेरिदमब्रवीत् ।
 देव बद्धामस्त्रानस्तु तमयोमयविच्युतः । युष्मत्सुक्ष्मरं बद्धः करोव मदन्भिर्भरः ।
 पतितं तद्गणेशान् त्वदलोद्धतमानसे । तत्पुत्रेऽनुचरैः स्त्रानः पौषे पौर्णैरिव क्रुमः ।
 तत्सम्पन्नमेराद्यागर्जन्तस्त्वन्वनायकाः । दुष्टमेघादवायातासुकुलस्त्वरवर्षणं ।
 धन्यास्ते स्थाव्यमरणास्तुरणाः स्त्रामिनः पुरः । स्त्रात्मानितप्रसादानां जीवं यन्नृणवञ्जष्टः ।
 तच्छुद्धये क्षणमवेक्ष्य मितप्रसादं प्राप्ते क्षणे जहति ये निजजीवगदं ।
 शस्त्राणि पुष्पानिकरानिव संविदन्तोऽधन्यास्तैव कतिचित् प्रभुमेवकेभ्यः ।
 अथो देवस्य माहात्म्यं यत्तस्यैव रणे भटाः । शिरालमार्गपाद्या ये तद्गुह्याः प्रलथं ययुः ।
 इदं चिन्तनं यत्रः कटके कोऽपि नो मृतः । किन्वाद्यद्वटनिर्मुक्तपरायफलमन्त्रिजात् ।
 निष्कण्ठं नाशकत्वेष्टात् खट्वं खानो रणोद्यतः । तेनाफलायुधः खानोदीनस्त्वद्भटवेष्टितः ।
 चित्तानलदशासारैर्मिथोऽस्मा समपद्यत । यावत्समेत्य जन्तुं ते प्रारभन् ऊपया द्रुतं ।
 तं फिथ्यङ्गमरस्तावदरक्षद्वाङ्गपक्षरे । भूः पट्टिलातिहृष्टिश्च द्विजोऽये निस्सहायता ।
 मृत्युभोतिरिति प्राभूत् किं किन्वास्त्यन दुःखदं । शीतवातभयोद्विष्टा मग्नाः केदारकदमे ।
 तथैतां तं तद्गुहा मग्ना गन्तांटादव तेऽचलन् । अजिनां सर्वसामर्थ्यं पामरैः परिलुष्टितां ।
 साकन्दश्च सुतं पश्यन्मृद्वैर्ध्वस्तं विव्यथे । दयौ च क्व च मे भ्राता क्व मृत्याः क्व मृदादिकुं ।
 मसुतः शत्रुभिर्वैद्वः क्व हृत्क्षानि करोमि किं । वरं मरणमेशस्तु मा मास्तु मम जीवनं ।
 फलितं वचनं मेऽद्य यदुक्तं जनकेन तत् । धिक्प्राश्चित्तमर्थं तथैतां येन काचमणिः स्मृतः ।
 इत्यादि निन्दन् स्त्रात्मानं पशुतापहताश्रयः । जीवन्मरणसमयः स्त्रानस्तुप्रति वर्त्तते ।
 पौषे तद्विबोद्धः फलपञ्चविवर्जितः ॥ कुलकं ॥

१०

११

१२

१३

१४

१५

राज्यं तव क्रमायातं दत्तं देवेन भुञ्जतां । फलितो धर्मविजयः सोऽयं भाग्यैर्महीपते ।
 किमन्यत्तस्य कर्तव्यं यत् त्वयं समादिष्ट । अनेति नृपतिस्तुष्टो दत्ताक्षे पारितोषिकं ।
 मयवाद्यनिनादौघैस्तुभ्यं वलमतो वसत् । अनेष्टुस्तद्वटाजैर्गिर्यां कटकवेष्टितं ।
 बह्ममखानमानिन्युस्तुतं भूपतेः पुरः । वधामविजयोऽस्मिन् वत्सर्तुं स्वभटव्रजं ।
 सर्वे राजधानीं तामासरोह नरेवरः । उवाचोक्तिमुत्तरपौरान्तरगतं मतं ।
 भूमेरभ्रमिवेक्षन् सज्जया च भवेन च । रणरुणभटन्यस्तद्वत्तद्वत्तविभूषणं ।
 दयालुनीचदत्तात्मजोऽर्थवत्तावगुण्डितं । मुक्ताक्षेपु भेदोद्यत्ताकृतवेष्टनं ।
 अलक्ष्मीवोक्षितं दूरात् पितृव्यं चकमेव । भाग्योर्जितस्य भूभर्तुरये बहुस्तमात्मनः ।
 दोनात्मा ददुष्टे पौरैः क्षिप्राः कस्त विभूतयः ।
 सोभाक्रान्ताधियो विवेकमुचितं मुञ्चन्ति यन्माहिताभुक्ता वा मनसापि दर्पकचितास्तु न शक्याः स्मरं ।
 सन्नापाय भवन्ति सन्ततमलं नीताः परैश्चेदलाक्षा मा यन्नु भवेऽत्र हन्त सपत्ना वेश्याद्वैताः मिथः ।
 उपेक्षितः पिता तादृगस्त्रास्थे स्मार्थलिप्सुया । ज्येष्ठोऽप्यादमखानस्तु वाधितोपाययुक्तिभिः ।
 दुराश्रयापरोभ्राता त्रियोऽमाध्यामयेषणात् । राज्यलोभाद्वाहसुतं तास्ताद्रोहधियः क्षताः ।
 अद्येतेन फलं प्राप्तं तदधर्माविनिश्चयात् । दृष्ट्वा बहुं तमानोतं खानमित्यवदञ्जनः ।
 केऽप्युचुस्तु पितुः शपाद्विभूदस्तुमपयत् । तथाहि तं पिता जातु पितृद्वेषे रहोऽब्रवीत् ।
 राज्यं तदयमाभ्यां मे नाशितं वैरतो मिथः । तथायमिष्टो दावेव मम चित्ताञ्जरप्रदे ।
 तदेतौ विनिवाय्याहं युक्ता देशसुखाश्रया । तामेव बहुं धियामि त्वं मदकाश्रयो भव ।
 अनेति प्राह तं नाहं जातु चेहानरं त्वमे । यतो ज्येष्ठोऽस्मि मे त्विष्टो दयोः किं स करिष्यति ।
 अनेत्याशयजं हन्तुं त्वयेच्छुक्तां स रक्ष्यति । प्राप्तप्राप्नुवन्तेन भुजङ्गमिव वेष्टनं ।
 सिद्धकार्यस्तुपुत्रस्तु वाधते यदि का गतिः । तच्छ्रुत्वा मञ्जुतप्तस्तु लोकनेत्युत्तरं ददौ ।
 विद्यातीर्थं श्रुतपरिचितास्तु धवस्तुत्यतीर्थं गङ्गातीर्थं नकलमुनयो योगिनोऽप्याश्रयी ।
 लज्जातीर्थं कुलयुवतयो दानतीर्थं वदान्या धारातीर्थं धरणिपतयः किञ्चिदं कालयन्ति ।
 तदाकर्ण्यब्रवीद्राजा सकोधं तं दुराश्रयं । ब्रह्मा युक्तुदृष्टोऽसि नाहं यथास्मि तत्त्वमः ।
 वराकः खड्गधारार्थं तव त्वमपि दर्पितः । किं वक्ष्यताटेन योग्ये नेने पश्यामि दुर्धनः ।
 तदेकएव नष्टत्वं भवेत्सामुद्रयोर्ज्वरात् । इत्युक्तमक्षिन् पित्रा यत्तदय फलितं वचः ।
 तमीक्षेति कथा शोकः सन्नोकोऽप्यकरोन्मिथः । इति बह्ममखानपराजयः ॥
 यथोचितैर्दानमानैश्चोषयित्वा निजं बलं । तस्मिन्नेव दिने राजा तुष्टो मगरमाययो ।
 बहुं रिपुं समादाय मौकाकृष्टं सुतान्वितं । श्रीजैननगरे राजवासे स्ने बन्धने व्यधात् ।
 जमनी नृपतेः प्रीता दर्शनामृतदर्शना । अमन्यत रणोत्तीर्थं पुनर्जालमिवाकथं ।
 ब्रह्मिणे यौगसम्बन्धाद्वृत्तिः कतिचिद्दिनेः । दयावतारधीशोऽङ्गकारान्तरान्तरे व्यधात् ।

पापोमल्लिकटाजस्य पद्मगङ्गादेशजः । पुनश्चाटुकतम्येव तत्तदायासकार्यभूत् ।
 उत्क्राचमुद्रादानादिप्रपञ्चास्तितवस्तुनः । सुसङ्गयकता येन देशेऽग्रेषो विलुङ्गितः ।
 अभिमन्युप्रतीहारः स्तन्योमन्निमण्डले । देवदरवि स्नायमभजदलदपितः ।
 लोचप्रतिगृह्येचदत्तदृष्टिः पदे पदे । लुब्धस्त निजमात्मानमनाभीर्भाजनं व्यधात् ।
 शङ्खोराजगृहायकः पितृव्यावन्मन्त्रितः । तस्यैव स्थिते कोऽपि नीत्वा देराज्यमाचरेत् ।
 इत्यादि प्रेरितोऽनेन मेघबुद्धिर्भरेचरः । कुट्टोवङ्गानमनाय मेघोत्पाटनमादिभूत् ।
 तस्य तुल्यस्थिते मेघदये तत्रां जलाकिंका । जैनराजानकोलौहीं दृष्ट्वांमार्थमदापयत् ।
 मेघेष्टादक्षिणमूर्त्यंत्वाष्टास्य च या व्यधा । इत्येव प्रकृत्येव वक्तुं यथार्थं मादृशां गिरा ।
 दर्शयितुमवदन् केचित् केचिदीश्वरज्जिते । प्राक्कर्मपाकमपरे नीचवज्रमथापरे ।
 केचिदभिवैद्यस्य कातरत्वमथापरे । तदन्वकरणं भूत्वा कोऽप्यवाच्यगिरिऽब्रवीत् ।
 मानुष्यं मासु तच्छेद्यादरं प्राकृतवैद्यनि । राजर्मेदेऽसु मा जस्य कस्यापीति न कोऽवदत् ।
 स्फुजङ्गाग्रममुद्रवस्तुनवप्रोक्तायस्यस्तुलः । प्राद्यावेति विभुर्बिम्बोदकलया कालं विज्वालं चणं ।
 देभाग्योदितदुर्गतः स्ततिनिजप्राच्यप्रकर्षाजतेस्तस्य प्राप्तमहाभयस्य स भवेत् स्वप्नेऽपि कल्पापमः ।
 कथः प्रहृष्टलवद्वद्वाङ्मोऽन्यस्तथैव बन्धनैः । स्मरन्निभयसामयीमनयश्चेवमाधुषः ।
 मायं गीतैर्विना जातु वसन्ते स्म गृहान्तरे । इत्येव तस्य सारावास्त्रिष्टोत्रागरणं व्यधुः ।
 योऽभूच्छ्रव्यागृहे नित्यं सन्मार्गे सर्वकैर्हतः । अभूवन् केवलं तस्य भृत्याश्चटकमत्कुणाः ।
 वितागनावलयायस्य बभूवर्द्धभाः सुरैः । दृष्टास्तस्य तद्देहे लूतातन्मूर्तिनिर्मिताः ।
 यदपुः कोमलं पङ्कतलज्ज्यामभूवयन् । तदा तत्तस्य भूपृष्ठेऽवशिष्टादृष्टविष्टरं ।
 दीयतां दीयतां तस्य वाणी वा त्यागिनः सुता । विपश्यन्नेन सेवाभूतस्तदस्त्रययाचने ।
 गतं स्वाम्यं हता भृत्याः प्राप्तः परिभवा नवः । बन्धनं प्रहृष्टलावन्नेनोत्पाटनतो व्यधा ।
 इत्येवैकः स्मरन् दुःखं सोऽन्धोराजमुत्तमिह । नाज्ञासीत् स्वात्मानमुत्तमपरं प्राकयास्त्रपि ।
 कोषोऽज्ज्वलं कमलमैस्त्र्य नवं समस्तादस्त्रिन् रमेऽहमिति तुष्यति चक्षुरीकः ।
 दोषानुवज्रमधिगम्य निबद्धमूर्तिस्तथैव नाशमुपयाति विधौ विरुद्धे ।
 राजाजसःस्त्रिलोकार्थं निर्मितलोचनः स्वयं । यद्येव बन्धनायामूत् को वेति भवितव्यतां ।
 इत्थं वर्षवधं तावदनुभूतमहाव्यथः । अस्त्रिष्टोत्रमुद्रोत्तास्तस्त्रिष्टोत्रं चयं यथौ ।
 देशकालमनां च वैरं यः कुर्वतेऽरिभिः । स नश्यत्यचिरेणैव शोभ्यन्तीमच्छिताऽपि यन् ।
 अभिमन्युप्रतीहारस्तन्मूर्त्यैर्महादूतः । अद्युक्तपथं प्रयत्नं नावहिष्ट स निरुतः ।
 स्नातयेण स्फुरत्प्राप्तम् स्फुरत्काकुरताडनं । इषादायुक्तपथस्य सूचोवाचिगतोऽभवत् ।
 उपपाद्यन् कुर्वन्तस्त्रांशोऽम्बकोपेन मन्त्रिणा । बन्धुं तं मन्त्रिकेनाच नावाच्यवरः कर्तव्यम् ।
 एकदा तद्गुहं गत्वा स्वर्गं शीविजयेचरे । तद्विद्या नृपतीराज्यध्वान्तस्तमबन्धयत् ।

१०५

१०६

१०७

१०८

१०९

११०

अभिमानः स्वयं स्वातः पाण्डवाद्याय तनुताः । इगालवत्तदाभूवन्निष्कां विविधां विधेः ।

यथाहवे मुखमवेक्ष्य महानवेन्द्रा दूरं प्रयाति बलिनस्तुमिलोमुखायाः ।

दर्पोदिनेषुदि न निर्धितकूटखलं कलं निरोद्धुमलमसहते हरेण ।

अपुनं हतवन्धस्वं बद्धा मौक्यान्तरे ततः । ताजिभट्टः समानोय कारागारान्तरेऽधिपत् ।

यादृम्यद्रामखानाय कारचक्षुपतेरसौ । वर्षैकेन तादृशं मेवात्पाटनमभूत् ।

यादृम्यद्रामखानस्य व्यथाभूदतिदुस्तथा । अविन्दन्तादृशीं सोऽपि वक्तुं नान्येन शक्यते ।

११५

यस्मिन्नेव दिने यस्मिन्नासे विप्रिब्रमातनौत् । तस्मिन्नेव दिने तस्मिन्नासे सोऽपि समासदत् ।

सोऽपि वर्षदयं भुक्ता अपुनो नरकस्थया । सद्रामखानवदहोऽस्यमानक्यपयत् ।

अद्येव महौघो धन्ये याभ्यां मत्कुलवैरिणः । मर्त्यस्वहरणं द्रष्टुं मरणं जैनभूपते ।

रक्षुषे निहुरं यत् दृष्टात्मा कृतकृच्छनः । तदुक्लिप्तमापासौ तथोनाशोऽभवत् फलं ।

विस्मितां जैनभूपेन सम्बन्धं नैव यत्पुरा । हेलयास्याद्य पौत्रेण कृतमित्यवदध्यनः ।

११६

यत्कर्तुमिच्छति परापश्यं मनुष्यस्तेनैव तस्य नियमेन भवेद्दिनाह्नः ।

इदं विभक्तिं हरिणः पररन्ध्रबुद्ध्या शार्ङ्गिकतं तदिष्टुर्भिहरते तमेव ।

हृष्टोरम्यश्चिरमुपवने वंशवाटो जनैर्यो मानार्वाक्ष्णगणगुणैर्भूषितो भूरिपत्रः ।

तवान्यान्याहजनजननात्तादृगभ्युत्थितोऽपिर्द्यैमैकान्तादुपवनगतं सर्वमेव प्रमह्यं ।

या कारकमया रम्याभवसौलमहोभुजा । अचिरैषैव कालेन धर्मा स्त्रोपमाभवत् ।

कष्टं मल्लिकार्जुनाऽयमन्धजं खानमिच्छति । राज्यार्थमिति केनापि राज्ञोऽपे पश्येन कते ।

सर्वस्वहरणं कृत्वा कारायां बन्धमादिशत् । अनेन तेन यद्विष्टेन कः सौख्यं समासदत् ।

११७

आद्येपैरर्जिता यदन्तेन श्रीन्योद्यर्जिता । तददाद्येपतस्तस्याधीता राजाधिकारिभिः ।

उत्काचमुद्रादानादितत्तदायासकारणात् । स विपत्यतिनो नाभूत् कस्यापि कष्टावहः ।

कदर्यहस्तेक्षणसौख्यनिष्ठं विश्रुत्यश्रुत् प्रसभं धनं यत् । कष्टेन निर्याति तदेव कष्टं श्रुतीभगे लिङ्गमिव प्रविष्टं ।

एकैकं सञ्चितं वस्तु कष्टं कष्टेन तत्करात् । निद्युक्तः पौडनं कृत्वा विनाशगंतव्यवत् ।

पूर्णनापितमल्लिकार्जुनाया हतवस्तुयाः । बन्धनस्याश्चिरं भूत्वा ते सर्वे प्रमथं ययुः ।

११८

तत्तद्राज्यहिताकाङ्क्षिकुले तस्य जयावधिः । आपः श्रीजैनभूपस्य प्रसारितभुजाऽभवत् ।

मन्त्रैराज्यविवर्द्धनं कुरुत भोक्तव्यं त्रये मन्त्रिणो नात्रं खामिनि कुर्मतां नहि सुखं साहः परचेह च ।

यैर्यैर्जैनमहोपतावपकनं पुनैर्न शृत्यैर्न वा तैर्यैर्न फलमीहं तदहिता मास्तर्थाधीत्यश्रुतां ।

अन्येषुचावचास्तस्य सेवका ये तदाभवन् । तदनिष्टकरास्त्यै तदनेऽपि प्रमिन्विरे ।

यावद्वर्तत वयन्तसार्वभूतसन्नि बन्तं तं शङ्काः । तस्मिन्निष्टे नष्टे भ्रष्टकाया नु चेष्टन्ते ।

पूर्वं जैननृपक्षेदनासीरादौ न समागतान् । पैगम्बराख्ये जातान् पूज्यान् ज्ञात्वा महागुणान् ।

११९

प्रोत्साहनकरस्तर्जितानुसक्तलीन् । स्मृतादानमानेन धातान् राक्षसिपान् व्यधात ।

तेभ्यश्चैदज्यमाणादीन् राजा ज्ञात्वा तरङ्गितान् । प्रत्यनुसृतदा देशान्तसङ्घमवज्ञयत् ।
 स सैदनामिरे धन्यो गण्यो बुधिमयीषिणः । बोविचार्यावतिं राज्ञि कति देशान्तरं ज्यैः ।
 सुतोपनयनाद्राक्षसुचिरं यैर्मृपायितं । वज्रकपाधिराक्षधिपत्यनिष्ठसुखोऽभवत् ।
 इतस्ततोभ्रमन्त्यो केचिद्दिक्षोपुरं ययुः । केचिदिभ्रमन्तोभन पुनर्निष्काशिता अपि ।
 नारमन्त वह्निर्देवे माये मधुकरा इव ।
 प्राप्ता ये परदेशजाः कानभेजा देशेऽथ सन्त्यसुता मर्भेत्यादिव विष्मतात्मचरिताः कुर्वुः प्रजापीडनं ।
 ते तत्पापभरणं नष्टविभवा निष्काशिताः खामिना गच्छन्ति द्रुदक्षुद्रमस्यतुलनां तज्जोवनाङ्गाकुलाः ।
 राजानकेष्टकुर्ये तर्थागंपतिभिश्च । निबद्धेयानसम्पत्तयेकोऽमलिकोऽभवत् ।
 सर्वतन्त्राधिकारेण राजतन्त्रमवस्थितं । ताजिभट्टाय मलेको मुष्टिबन्धमिवाकरोत् ।
 पुत्तोक्तोऽयं मदंश्यः सदाकक्षात् स्फुरत्तलः । इति तस्याश्चमिष्टादेः मलेकः स्फूर्जितं न कं ।
 स्वसारं वोचते स्वल्पं मार्गेशोऽपि व्यहंमिवः । स्वसारं वेदनिर्मुक्तिदत्तपकाङ्क्षितो व्यधात् ।
 तन्मार्गेशराजं राजा नमते न प्रसन्नधीः । अश्वर्थं ताजिभट्टाय मलेकस्तामदापयत् ।
 ज्यक्षुरोऽपि मार्गेशः क्षितिपाद्यानुरोधतः । स्वाद्यजार्पणमेतस्य चक्षमे नयदक्षधीः ।
 चक्षुरीका देवाद्यां कुप्यादिव महोदधिं । भाग्यभाजं समावाप्ति कलनाधि च सम्यदः ।
 तो मार्गेशकुलोद्यानकल्पवर्षीं फलप्रदां । तैश्चक्षुर्वृणोः पूर्णो भट्टोलक्ष्मीमिवासदत् ।
 श्वेद निष्काशनं नैव सत्पन्नं जैनभूपतेः । हेलथैरास्य पौत्सेण कृतमित्यवदध्यनः ।
 कृतं निष्कण्टके देशे मलिकारुद्रादसन्नतः । प्रतिहारसिकोराराजा तत्सभा च तदाभवत् ।
 विशोऽस्यसदस्यमाश्रयाश्चादिमङ्गलान् । नापरामरहीचिन्तां सौराज्यसुखितोजनः ।
 पञ्चाशद्वत्सरे राजा निर्गममे निर्गमेहितः । दिङ्मासठे नदीप्रान्ते राजधानीं मनोहरां ।
 धन्याश्चमन्या किं शून्यादथेवाभ्युनि विस्मिता । स्फुरच्चतुर्विक्रिा हस्तैर्नृत्यतीव दिवानिशं ।
 मदंशेन कृता केनापीदृशोति बिभृक्षया । स्वार्थेऽवच्छेदयत्याः प्राप्ताव्योषो दिवाकरः ।
 यत्काङ्क्षितकोणम्यदाहगाहकमूर्तिभिः । वक्ताश्चरन्तेनामायान्ति पविणस्तत्रभोधना ।
 गोमयतोनाभिधा राज्ञो माता दिदेव देवता । विशालां धर्कशालां मायकरोन्मद्रसाख्यया ।
 यत्प्रवेशे नृपसुष्टो मातामहसमागतः । पञ्चमेकं व्यधादूरिव्ययशालिमहोत्सवं ।
 प्रतिष्ठामर्द्धनिष्यकां निर्लोच्यानुसितां नृपः । नगरे पितृपुत्रार्थं खानगार्हं निनिर्गमे ।
 कुलोद्भरणनागस्य तटभूमौ महीपतिः । वज्रिदग्धं नवं चक्रे राजवानं मनोरमं ।
 विजयेश्चनदीप्रान्ते राजवीक्ष्य नवीकृतं । भाति भातिश्चवाम्भरजं हारावलेखिव ।
 क्वचं यच्च स्फुरत्पत्रं त्रितस्ताभ्युनि विस्मितः । प्रेष्य तुष्टेक्षुरेर्मुक्तमिव सेवार्थपङ्कजं ।
 भाति सुख्यपुरं राजधानी राजवर्निर्धिता । पुरातनीं घराकोणीं हस्ततीव सुधासिता ।
 राज्ञा कृतैरुपकाशे शोद्याने राजवेष्टभिः । यद्द्वन्द्वमादनेकाशेनूनं स्वमभिनिन्दति ।

१६०

१६१

१६२

१६३

१६४

प्रतिष्ठा विहिता राज्ञा नवा या निजमण्डले । अन्धासा दर्शिता नात्र पञ्चगौरवतो मया ।

१५६

दिहामठेऽद्भुतायुक्तः कलातुल्यव्यवस्थितः । ममोदाहजिरोदारविद्याभित्तिविराजितं ।

खानगाहेति विख्यातं धर्मवाचं विनिर्दिष्टं । येन नानादिगाथातत्तत्त्वधिकशास्त्रिणां ।

दिहामठपुरं सर्वं यथा वेत्ताभिरामता । प्रवेष्टे नृपमानोष वह्निलक्ष्मणव्ययं ।

दत्ता सतिपुत्रयानं सचं वचावतारितं । शास्त्राभिधातु भाव्यापि मठं सुकृतकर्ण्यं ।

खेरीविषयमार्गान्निर्दिष्टं सप्रतिपदं । तत्पुत्री बौद्धजायुक्तः कला धर्ममठं नवं ।

१५७

नगरात् चित्तिका धारयन्नेत्येतत् नवं व्यधात् । तद्वीथे सति यो हन्ति सर्वेषां पुरवासिनां ।

स्तम्भनिर्धितदोर्ध्वाग्रेषुतुल्यकुट्टहलं । धातरावपि तौ धन्वावन्वौ रिचकनूयकौ ।

व्यधातां क्रमराज्यान्मठैर्धौधमनोहरौ । तास्मिन्नेऽपि भूपाखण्डभविभोर्विजितः ।

करालविषये जैनपुरीमध्ये मठं व्यधात् । कुण्डीनपुरीमध्ये चक्रेऽक्षरचना नवा ।

इन्द्रोऽपीषेत तत्कोऽपि भवेत् कर्ण्यकुट्टहली । इह राजानकोराजवत्स्रोमाधिकारभाक् ।

१५८

खानगाहं स निर्वर्ण्य बलाच्छ्रमठकाक्षरे । नवः पितृविचारान्ते निजजन्मभुवोऽक्षरे ।

येन लोकार्णिकेऽक्षरे विहारः स्मृत्योऽञ्जलः । मठापहारमन्त्रेदाविहारमृदुपंक्तिभिः ।

त्रिंशदिशाप्रतिष्ठातामण्डले येन कारिताः । सर्वदर्शनसम्प्रतिपादितदक्षिणे ।

प्रतिहार्यक्षणे येन कोटिरेका व्ययीकता । स फिर्व्यसामरोजैननगरे मन्त्रसुन्दरं ।

ममोदाहजिरोदारं खानगाहं विनिर्दिष्टं । इयान्सातोना राजवत्सभा विभवंऽञ्जला ।

१५९

मृगवाटाभिधे स्थाने मठं दग्धं नवं व्यधात् । मोमारखातोना राजमन्त्रिणी स्वधनेर्ध्वं ।

राजधान्यन्तिके जैननगरे स्वमठं व्यधात् । जयरात्राभिधा राजपुत्री राजान्यधोदिता ।

शकन्धरपुरप्रान्ते खानगाहं नवं व्यधात् । श्रीजैननगरीयस्य ममोदाहजिरोदयः ।

भान्ति प्रतिष्ठा यथैताः पुण्यकीर्त्तिमनोहराः । कर्ममत्यधिकारक्षो नापितः फेरठकुरः ।

विजयेश्वरनदीपारे मठं साहतरं व्यधात् । सत्यभाण्डवतिष्ठके विहारो विजयेश्वरे ।

१६०

योधर्ममन्त्राद्युपलक्ष्योधमार्गदवावभौ । प्रासादं स्वधनेराद्या आतरोऽस्य वणिग्गराः ।

भोमस्वामिगणेशस्य व्यधुः शैलमयं नवं । तद्रणेशालयं दृष्टुंवेक्षतं सुधया सितं ।

देवात् क्षेत्रमुक्तं चिद्व्यं भवत्येकमितं नतं । अन्येऽप्युवाचचा वेद्यप्रतिष्ठा विविधा व्यधुः ।

याभिः सुयोगोपमं भाति मण्डलं वेद्यमण्डितं ।

देशेऽस्मिन्निभवोऽभवन् कर्त्त न ते धैः सद्यथायै वयस्समीतो न ततोऽन्येऽप्युवाचचावेकार्किको कार्किको ।

सोऽहं लब्धपदः करोमि यदि नो धर्मं प्रतिष्ठादिभोगिनां यथा सुतोऽचिरादिति मतिः पुण्यात्मनो जायते ।

केपोद्गोपे नरेन्द्रस्य वेगादपि समुत्थिते । दिहामध्यागतिर्जाता नतु तदेष्टानां कश्चित् ।

१६१

योऽभूद्राजविरुद्धानां दण्डकादृक्कलौठनं । तत्राख्ये प्रभावेषूनां तदिकन्यामलङ्कृतः ।

किमन्यदेष्टानिर्माणव्यसने शास्त्रपुत्रवात् । जाना वनभुवः प्रुन्या दिवा वसतयो यथा ।

श्रीतोरमाणदीपाराश्रित्यारामवेद्य च । द्वितीयादीनाममयी न वा तेन प्रवर्णिता ।
 पञ्चविंशतिकोऽभ्युत्थराणस्तोत्रनिर्णितः । किञ्चिदुनीकृतस्याभूद्व्याप्राचुरलक्षणात् ।
 मुक्तामणिं नृपतिमौलिषु योग्यमूर्तिं वा बह्वक्षत्युपमतेन पयोधरेण ।
 सा पावनी मुचिद्विजयनी सुमुख्या बह्विन्दते न चिरकालमनेन साकमिति पाठः ।
 सा मुक्तिकाश्रय जननी जननीतचिता साध्वीव तिष्ठति चिरं वरभुक्तिकामा ।
 श्रेष्ठे स्वययोदया राजा सम्प्लितो यथा । गोक्षुब्धतोनाश्रय जननी साकस्यास्तिदिवं गता ।
 का पौष्पविकृतेराश्रयस्तरङ्गतरङ्गात्मनः । सततं प्रतिबन्धाय सिन्धोर्लेखेव याभवत् ।
 तां हिन्दुकसमाचारप्रतपवरविभ्रमां । कृत्वा सवदिताकन्दं प्रदोषे च सकलोजनः ।
 तथा विपुलस्तत्कालं राजा कृष्णाम्बरधारः । दिनसिधेय पद्माऽभ्युदयसुचिनामनः ।
 पादयितांशुकं बह्वं व्यतीते दिनसप्तके । सन्ध्यं मन्त्रिका राजोद्यधादुःखनिवारणं ।
 श्रावभदीनपुण्यलैर्निधेतुं विपुलं नवं । तद्वनेनादिशक्तैः तत्पुण्यं मदीपतिः ।
 अभ्युदयान्ये जाता वक्त्रा या मदीपतेः । दद्यात्तस्यांतां राज्ञी प्रेमाश्रावविलासभूः ।
 पदाधान् योग्यभूषादिपरिवारसमन्वितान् । अनन्यरभिकाराजा तस्यै सर्वं समापयेत् ।
 तथैकैव राजेभ्यः स सुन्दरगुणमिश्रः । अविन्दत् परमानन्दं मालत्येव मधुवनः ।
 विभवे मति भवति भवे कस्यचिदेवेष्टुनोलाभः । वर्षति भेषे कृषिकृत्कोऽपि मणिं मौक्तिकं लभते ।
 महाराज्ञां महोभर्तुरक्षां राजसुतोऽजनि । यस्य मनुदद्यान्नास्त्रामकरोन्मोसुलोचितां ।
 ततः पूर्वोधिक्रमते ताजिभट्टे च भूपतिः । कस्यतं रक्षतायादात् सिन्धुरिन्दुमिवेश्वरे ।
 चतुःपञ्चाशवर्षेऽथ वैशाखे नरनायकः । पुत्रजन्मोत्सवमन्दमभज्ज्वालयसुन्दरं ।
 विदग्धचर्चरीपालनर्त्तकोटगायनात् । उद्दिश्य त्यागारसिकैर्न कैर्नियवपायितं ।
 पट्टकौशेयवस्त्रातीराज्ये ओजैर्नभूयते । सामन्तसचिवादीनामासीत् सत्कारविद्वये ।
 तद्राज्ये विभेदादारव्यये वा प्राकृतालयात् । उत्सवे चर्चरीपालनटासैः प्रापि तैरपि ।
 स्मृतो राजसिध्या प्रीतो नृपतिर्नवयौवनः । आसीतगीतविन्द्यैः मङ्गीतरसिकोऽभवत् ।
 मङ्गीतशब्दचक्रमार्गेज्ञायाः सुखोचिताः । तारकादिव चन्द्रायै व्यह्वन्त सभासदः ।
 कष्टचन्द्रावलीराजन्याभिनयनेपुणात् । राज्ञे वरगटा नात्यानर्द्धनकुटूहलं ।
 प्रलम्बकतकाश्रयदन्तभ्रूविक्रियाक्षलैः । तारानुसारितद्वावनाश्रयास्तकथाक्रमैः ।
 अनौकमुखवाद्यैश्च प्राणिभाषानुकारकैः । भण्डिमापण्डितोभण्डामूर्त्तिसाख्यरसोऽभवत् ।
 मन्त्राश्चाननामापि पितृरभ्यधिकोगुणी । प्रथमं दशतन्त्रिकोभोदवोणामकारयत् ।
 भाषाभिगीतसामर्थे पारवीगीतकौशलं । तुल्यवोणाधरः सोऽहं नृपाश्रोऽयदश्वं ।
 गाथागीतप्रियो राजा स्वयं संस्कृतपद्यवित् । नादब्रंशमयं शोकं रामालयेदमन्त्ररी ।
 ब्रुवन्ता येन समुत्सवनि तरवो वक्ष्याभवेद्युर्गताः पद्मे शिवतरन्ति देवतमया जल्पन्त्यदृष्टाश्चपि ।

२२५

२२६

२२७

२२८

२२९

२३०

धोदुःखे च सुखे च मूर्खविवेकोर्वास्य हृदयम् । वा प्रायः प्रीतिकरो ममाप्यु जगत् जीवादनामा रयः ।

अथ कण्ठे नृपो गोमा रामैकालिनीवद्वज्रम् । रागान् स वेषणीनांश्च साध्वर्थाजसादाकरोत् ।

अथ गायनद्वन्द्वं प्रवेक्ष्य ममायतः । गीताङ्गवधिपतेराज्ञामदास्ते नृपनाथकः ।

आनीय स्थापिताः सर्वे नामपाई निवेश च । ते मे वहावदेनाद्याः सर्व्याद्या वृद्धनाथकाः ।

निर्दोषकण्ठसञ्ज्ञातमञ्जुलध्वनिश्च काः । अधीतगीतवङ्गातुभातुप्रत्यक्षमहकाः ।

२४४

त्रिचकारादयः पञ्च स्वप्रपञ्चानि चक्षुः । अमञ्जुलपञ्चमथाजात्यक्षेचुरवधस्य ।

सङ्गीतज्ञं नृपमन्त्रे अलम्बे तत्समुत्तुकाः । गीते ब्रह्मगुणाः पञ्चदशसंस्थास्त्रिंशतिं व्यधुः ।

केदारगौडगाभारदेशभङ्गालमालवाः । कर्णाटगायना राज्ञो रामाद्यायस्कुरन् पुरः ।

मदनोद्दोषिताराधौ मन्मथाव्यदशोज्ज्वलाः । अशोभन्तानुगाराशो लाविका दीपिकाश्चपि ।

रत्नमाला दीपमाला नृपमालाङ्किताभिधाः । अकुर्वन् लाविकालार्थं हावभावमनोहरं ।

२४५

झष्यावत्याकुलायप्रसरसरसताधारसर्व्याङ्गहारप्रारब्धाश्चाकलोस्त्राक्षरतरललवङ्गावभावानुभावा ।

उत्कृष्टाकारिकण्ठेद्भुतधतततस्स्रोतमोतप्रपञ्चा पापीयं रम्यगात्री लक्षति सतिलका कीदृशी रत्नमाला ।

गुणिमददणधात्री प्रेक्षकानन्दधात्री नवकरणविधात्री रूपलावण्यधात्री ।

कलितललितगात्री हृदयवृत्तिगात्री गुणगणमणिपात्री रूपमालैव पात्री ।

यस्या मुखं हिमवर्चं सजता विधाया समूर्णसर्वमवेक्ष्यतयाच मुक्तः ।

आश्चर्यामतामुपगतोऽप्य ह्वाचमालो नाद्यायमौक्तिकमिषादमृतस्य विन्दुः ।

आसौ कर्णालिकप्रोतलम्बिमुकाफलच्छलात् । मुखेन्दोर्निर्गीतानूनं लावण्यामृतविन्दवः ।

इत्यादिश्रंसां कुर्व्योऽनृपतिर्नवयौवनः । लीलामित्रैः सभं ताभ्यो मद्यपाचमगाहन ।

२४६

तत्तत्कलापरिचये कविवाक्प्रपञ्चे पञ्चेवुसस्ययनिभासु वराङ्गनासु ।

सङ्गीतचर्मणविधौ वसुधान्तमेगे धन्या नृपाः प्रतिदिनं व्यसनं भजन्ते ।

अन्ता दिगन्तरात्कीर्तिं राशः कर्णाष्टतप्रदेः । गीतकाव्यकलाख्यातः पवारकदनोऽभ्यगात् ।

गायतः सोऽनुगीतानि खलतानि सभान्तरे । तुष्टोमदोपनिलस्यै व्यधात् कनकवर्षं ।

प्रबन्धगीतचतुरः कदाचित्स नृपायगः । अगायस्य च लीलास्यं प्रबन्धं देशभावया ।

अनभिज्ञतया राशः पृष्टोऽहन्तस्य लक्षणं । ठां भरतशास्त्रादेशोदाहरणमनवै ।

२४७

पदपाठस्वरैस्तेषु तालरागेर्मनोहरं । अन्ता पठन्तं तं मनोरामाभूद्वितामयः ।

उद्गीतस्याप्येकत्रयं ज्ञात्वा मामनवीदिदं । गीतदर्पयन्ता वादे कुर्वन्नेन सभान्तरे ।

तथेत्युक्ते महाराजोदयोर्वादमकारयत् । समायां विहिते वादे गीतयन्तावलोचनान् ।

अन्ता प्रबन्धाव्यस्य साध्वर्त्यमदनोऽभवत् । अशो कासीरिक्तोऽपीदृक् चतुरः सर्वशास्त्रवित् ।

इत्युक्तानि श्रुत्वा मां मे तं गुरुरित्यनवीत् सुकुटं । कौशेयकपरीधानप्रवादान्दिताश्रयं ।

अकरोन्मां नृपसूतैः तदादजयश्चित्तः ।

२४८

योषाभ्योत्पत्तिर्नागतिगुणचक्षुराः पीवराङ्गासुरङ्गाः खडीतं खडोपवीतं कमलमल्लितं द्रव्यमन्त्रं भयं ।
 वस्त्रोद्योताश्च पोता निजवपुषि धृतानकयोगाः समेत्याराङ्गा श्रीहस्तने प्रसभमिह मणि श्रीवरे किं व दत्त ।
 नयनः वन्देनोऽभ्युक्तोवासाभेदकः । वीरः शङ्खभेदः स कुम्भदेवो विवेचकः ।
 श्रीवेकम्बरशाङ्खोऽपि खनेनमतिप्रियः । आलिङ्गाङ्कोऽभवद्वाता श्रीमाद्येनमदीपतिः ।
 सर्वभास्वप्रियः सर्वभावाकाव्यविचक्षकः । राजा वैभरशाङ्खस्तन्वीवाद्यविहारदः ।
 वज्रीतनपुष्पः सोऽयं वस्त्रनेत्रो नरेश्वरः । श्वैकमुष्पाङ्गकाप्रविष्टा मृगमण्डली ।
 मण्डलेऽस्मिन्नेदं देवोक्तमुपतेः सदा । सुता राज्ञोमहागीतं रामालम्बितोदरं ।
 श्रीवृक्षान्तरिमागैश्चमुखाः पादौ ववन्दिरे ।

२००

देवोऽस्मिन् परवक्ष्यतात् प्रकुरते लोको यदा वक्ष्यं तत्तद्वर्णविपर्ययेण च भजन् स्थाचारनिःसारतां ।
 उत्पातैर्विविधैस्तदा समुदिताः स्फुटयन्ति प्रजा दुर्व्याप्तानलदाहदुर्दिममहावैतल्युभेदामयाः ।
 कदाचित्पौरवणिजोगोवधं नगरान्तरे । आनन्दविन्दुकाचारासुर्मासुलवक्ष्माः ।
 यत्र गावोदता भुङ्क्ते तन्मासेत्येदं रात्रयैः । वविहारः सनगरः द्रुष्टेवाग्रे स्मरन्निवत् ।
 अथ नैर्धनदिव्यानामोत्पातप्रतापिनः । अकस्मादुदभूदेव प्रत्यूहापातदुःखः ।
 आरम्भस्य कोऽप्येतं लोके स्फुटयन्तिनः । गणराजं वमासोऽप्यदुर्व्याप्तानं महाहृतं ।
 खरवर्णेन मेघेन चन्द्रवर्णेन भागुना । नैर्धनेनातिवातेन वा प्रजे क ममिष्यति ।
 वसरे पक्षपक्षाग्ने प्रवरेष्वपुरान्तरे । गोघोनिकापणोपात्तादकस्मादुदभूच्छिवी ।
 भारी तथैकपाश्या गुप्तिकावाडिकावधि । कलाभनरभूदाहाद्वधारण्यमिवाभवत् ।
 भूर्जलम्बायुगोद्भूता ज्वलन्ती सज्जवागता । इहमस्मेदाच्छ्रान्तः पपातोत्पातदूतिका ।
 प्रसारिता चतुर्दिक्षु यत्र नित्यसुधासिता । श्रीवेकम्बरभूभर्तुर्मूर्ता कीर्तिरिवाभवत् ।
 व्यधाद्यदन्तर्जनताप्रणीता पुनश्चक्षिता । मत्स्यजरीवरोन्मुक्ततरङ्गावलिभङ्गितां ।
 मन्मपाठोद्यते यत्र यवनाणां कदम्बकं । मुञ्चन्मधुपगर्भाज्जघनसमिव राजते ।
 चतुर्दिग्दारनिर्गच्छन्कुक्कारामता जनाः । कुर्वन्ति भूगतच्छेकतद्वर्णिगमभ्रमं ।
 यन्मधोचचतुस्तम्भदधादिधिदिदुषथा । चतुर्थादिव तद्वर्णः प्राप्नोभात्युज्झितस्थितिः ।
 क्षणं चक्ष्णुष्यन्मायाकार्पणकौतुकात् । कर्षे दातुमिवाभ्यर्थे भजन् भाति दिवाकरः ।
 तन्महासदनं व्याम्रगगनं रचनाहृतं । चोच्छदन्नराजार्धारकादुर्गमिदं ददत् ।
 कुर्वन् कष्याग्निर्निर्गन्धविषज्जावावलिभ्रमं । क्षणमात्रान्तदायनं भित्तिमाचावसेवतां ।
 निमित्तजाविधा यक्षा ज्येष्ठाः कुर्वन्ति भक्तिः । दधानोत्सवाद्येषु गणघोमिलितास्तदा ।
 अभूदङ्गमखानीयपक्षावाद्यादिभिर्मन्त्रैः । यताप्यवचटकारं तैः काप्यववनायितं ।
 ज्वलद्भूर्जलचोद्यातवितसावलिङ्गान्तरं । दग्धा जलमता नावः श्वेतुः समष्टितुं न याः ।
 सुरपत्तनयोषेषु तदुपस्रववायुना । यदस्यवक्ष्यावेमोपासदिने जज्जलुने के ।

२०१

२०२

२०३

२०४

उत्पातवातजातोर्ध्वमहापद्मसरोजरे । जलवद्वा दिने तस्मिन् किराताः प्रसवं ययुः ।
 वर्णाक्षरविपरीतसम्मासः कुजवस्तरः । पुरभीविहितोदाघे निशबन्धकार्यभूत् ।
 अथवा पूर्वैकतुल्यं जाते पुष्पस्ये वति । नवीनकर्तृनिर्माणकोर्ध्वं सुदने विधिः ।
 निर्मिता तादृशी राज्ञा सा महावदनकृतिः । पुष्पभोरिव वा स्रोता विभाति नगरान्तरे । २१४
 अचिरात् सा पुरो दग्धा नवीकृतदृष्टा बभौ । भूयं तद्वत्समेवैव्य विहिता तदृशी प्रिया ।
 भूपालदुर्ध्वधनजाः प्रभवन्ति दोषा नाशाय यद्यपि हिमाधनि मण्डलेऽस्मिन् ।
 अन्योन्यमन्निवरवैरसमुत्पदोद्योराज्यं समस्तमपि नाशयन्ति शबलेन ।
 ब्रह्मिष्ठोत्तं समुद्रवत्सप्तप्रधात्वङ्गभङ्गं दत्ते नित्यं यदपि सुभगं सर्वकार्यसमर्थं ।
 देवावातादयश्च महामन्त्रिणोऽन्योन्यदुष्टा यचैते कुर्महेति नचिराद्देवतत्वं राज्ञं ।
 अत्रत्यैः सर्वदा रक्ष्यः स्वभेदः प्रभविष्णुभिः । शार्ङ्गकाणामिभेषां हि भवं न परलोकतः ।
 क्लृप्तादित्यदेवोक्तमिति नीतिं विलङ्घ्य ये । मिथोवैरं प्रकुर्वन्ति ते नश्यन्तोऽपि मन्त्रिणः । २१५
 मलारुषाकदर्यावखानादीनां विरोधतः । स्वभेदजर्जरं राज्यं दृष्टं श्रीजैमभूपतेः ।
 तदा प्रवृत्तिं तेनैव दृष्टे नान्येऽपि मण्डले । मन्त्रिणैरेव कस्यापि मन्त्रो विरमत्ययं ।
 अहो देवपिताशोऽयं कृष्टे राजसभाश्रये । केनापि मन्त्रिणा मेव जीवते सर्वमाश्रयः ।
 रोगोदतप्रवेगोव्यालोवा धृतमहाशिवज्वालाः । नाग्निश्चादृग्भवत् प्रकृतिविरोधोपया देहे ।
 अनान्तरेऽद्भुतायुक्तोऽपि मलयम्बदा । अधीररव नाशाय नेचदुहितमयहोत् । २१६
 एकदा पितरं पुत्रा विजने नोदजादयः । इत्युक्तुर्वर्णां ताजिमहोर्ध्वं विभवामहाः ।
 निग्रहानुपैकायाः समये मन्त्रिमण्डले । उद्योभट्टः प्रजापाशेर्देहनाशाय वर्द्धितः ।
 तत्रापि दग्धपितृता राजसुनुर्मुपासहे । अथे वयो समाधेयः सोऽयं हाहाव दुःखः ।
 राज्ञी राजावदशस्य सेनानोरथमेव हि । प्रबलं बाधते क्षमाम् यदि नायं प्रणश्यते ।
 इत्याकर्णं सुतैरुक्तवैगुण्यादवलोक्य च । पुष्पकृतोऽपि मल्लिकार्जुनभट्टे शरवत् । २१७
 राज्याङ्गानि समस्तानि सोऽरुचत् समया दृष्ट्वा । प्राक्पुष्पवङ्गयात् सोऽपि हनैरासीत् क्षतमिति ।
 स्वार्थं परित्यज्य विभोर्धितं ये कुर्वन्ति तत्कार्येकतावधानाः ।
 विनाशकाले समुपस्थिते ते भवन्त्यकस्मादिपरीतचेष्टाः ।
 इति चिन्ताकुलसांस्तानुपायान् मन्त्रिणोऽकरोत् । अथैकदाश्वीद्राक्षः सभार्या मल्लिकः क्रुधा ।
 राज्यनाशेन किं राजकाकान्ता वाङ्मनूः परैः । चिन्ता कस्यापि नैवास्ति यावत् सर्वं प्रणश्यति ।
 वैरं क्षैरमहं धामि तदाज्ञा दीयतां विभो । इति श्रुत्वाश्वीताजिमहत्वं बाह्नोक्तुकः । २१८
 बाणाद्यै दीयतां राज्ञा सेनाभीर्मन्त्रोऽधिकः । तच्छ्रुत्वा सर्वधामयीं दत्त्वा मल्लिकोदितः ।
 राजा तं कटकोपेतं बाह्मदेवं स्वभयं यत् । नीत्या प्रीत्या च नीत्या च जम्बुद्वीपमुपेयकाः ।

मधुपादव गर्जनाघातं मधुकरेश्वरं । राजप्रक्षिप्य रासं दृष्ट्वा तं स्ववशालिनं ।
 नृपा राजपुरे याथा बभूवुर्भिस्त्रिताम्रवाः । अन्नेऽव्यस्ताभदेवाः समस्ता मद्रमखले ।
 तत्तार काममुत्सृज्य तुष्टाकमुपतप्तिरे । तदपोहलिता मद्राः शुभ्रविद्रावितारवः । ११०
 देहे तत्तारस्त्राणीयं शोपद्रवमशोकरत् । दधन् दृष्ट्वा लकोटादौ मन्मेदां खाननिर्जितां ।
 सामान्यकुलजोऽप्येष निःशरोऽनुमितोजने । अश्विन्यक्तकार्थ्यासीत् खानिखेहे प्रभावतः ।
 पुरपन्नमघोषादीनमथत् स्मृतिशेषतां । प्रतापकाक्ष तत्काले तीक्ष्णशौरिव दुःसहः ।
 तत्तद्दिग्वादिदेशस्त्राजोलोकभयं व्यधात् । कारदीक्षय कामनींस्तत्कालावनिष्ठुरः ।
 खदेष्टं प्रत्यगात्मीयं पूर्णस्तरमस्यदा । खानिकार्यवशात्सम्भोपुत्रं पश्यति ब्रजवत् । १११
 ब्रजमर्यात् वैराट् पुत्रवत् परिरक्षति । इत्यादि नीतिमुक्त्वु मलिकेदेवमोहितः ।
 तदुत्कर्षावहस्तस्य दर्पनाशोद्यतोऽभवत् । यवलो वाधते यन्मीन् वाक्त्राभ्यादिति शङ्कितः ।
 मल्लिकत्वं प्रति क्रुद्धा भूपं देवमभिपद्यत् । अशान्तरे सुनोराशः कमीठान् द्योक्त्वानिधः ।
 पधोदानाय मल्लिकेनोदजाय समर्पितः । तेन क्रुतेन तद्वपुर्विधेयत्वविसृजितः ।
 आगच्छन् कटके भट्टा यवौ मन्दप्रतापतां । तस्मात् सेनामतस्त्राद्य मेयवृद्धिर्नृपेश्वरः । ११२
 मत्कारश्चोदितं तस्मै नाकरोदिरशोक्तः । अथ तस्मात्पकारार्थं मल्लिकः स्वयमचमः ।
 दधे गतानां सैदानां पुनरागमने मतिं । यदीयास्तनयाराजंस्तत्र पुत्रवतीं प्रियां ।
 रक्ष्यः सशूरपवः स कथं नानीयते तया । इत्यादिप्रेरकाद्वाशोराजाराधनतत्परः ।
 शोपधीन् व्यसृज्यस्त्रान् सैदाण्डिकीमण्डले ।

तथैवेति प्रभवति जगदुर्लभैर्वृषणाद्यैरेतद्बुद्ध्वा जयति न वयः खं कथं गाढमूढः ।

सर्वथा पृथ्वीं जयति न कथं तन्ममस्मोर्जितोऽसाक्षित्याश्रयो भवति पुरवोभास्यभाग्यावदासे ।

अपकृत्य पुनः सैदान् यद्वानयति मल्लिकः । तेन स्नात् सर्व्वेनाशोऽत्येवदन्तोऽस्तुधीर्जनः । ११५
 सैदानयनदृष्टान् बुद्ध्वा श्रीफिर्जडासरः । गृहं गत्वाश्चोदयुक्तं युक्तमित्यवदीदधः ।
 ताजिभट्टाविधेयोऽयं शत्रुवहसंते जयि । तदेतं रक्ष युक्तास्य विधाय मदश्रातनं ।
 मा प्रवेश्य सैदांसं दुर्धरान्देवकष्टकान् । तुदय्यपुष्कराश्याशान् यस्मात्किम्यकामितामपि ।
 एकनाशार्थमिच्छा केन सर्व्वनाशस्तदागते । पोतैकहेतोः सैद्यस्य ज्वलनं किं समर्थ्यते । ११६
 नूनं सपुत्रभृत्यस्य नाशो न भविता चिरान् । यसैदानयने बुद्धिर्जाना भाग्यविपर्य्ययात् ।
 कृतापकारान् सैदांसानामिनीवुर्धवान् यदि । विबभूवि हिप खान्तां यस्मात्तां तत्सम्यक्तये ।
 मदशोद्यद्गते सत्यं शमन्वेन तया न तत् । विपत्तौ शरणीयं स्थास्यपि लोकान्तरं गते ।
 क्रुतेति मल्लिकः प्राह किं कुर्वन्मि मयि क्षिते । एकदाश्रातयामर्ष्याषाटुकारा भवन्ति नः ।
 तथैत्युक्त्वा गते तस्मिन् शमन्वेनादृष्टादृते । सैदानयनवदृष्ट्याज मनामिरराज वः ।

शास्त्रा यतिनादुपदिष्टमिष्टैर्यथातिथिर्वा न हि बहुचेष्टः ।

कोटिनिविष्टः स हि वक्ति शोकाद्विज्ञानमिति न हितोपदेशः ।

२१०

मतेो सेवान् समालोच्य तत्त्वोत्कृष्टतमानसाः । ईश्वरवाचयुः सेदाः कृतपञ्चपरिचयाः ।

अथ प्रथममेव स मेधावृक्षोऽप्यथी । अस्याग्नौदजायुक्कृष्णोभूयामावयो ।

विहितान्योन्यकं ज्ञेयं मल्लिकोऽसौ प्रयत्नधीः । शोकायमं प्रदेशन्तु स्त्रीष्वं स समर्पितं ।

यत्सेदवृक्षेनापि निद्रादेवाधिकारिता । तस्य तेनैव नाकार्यं निद्रादेवाधिकारिता ।

कमान् समानतैः सेदराक्षान् मण्डले बलैः । आभनराज वाङ्माय काश्वीराजवसुधनाः ।

२११

सेदाक्षरजितान् दृष्ट्वा तुरङ्गाङ्गुपतेर्मतात् । नृपोजायाविधेयत्वात्तद्विधेयकमागतः ।

अपुनः सोऽस्त्रदायुकोवभूवानुग्रहाकुलः ।

यस्याङ्गवेधा मनुजेषु वृद्धिः कार्ये कृते वा प्रथमं यदि स्यात् ।

मिथ्यापितृणीः परिभूतवर्णं कोभवेत् सन्ततधीःस्थानी ।

अथ सेदाः स्तनमालो कलवहरकोऽप्यथा । बन्धनं ताजिभद्राय कर्तुमैच्छन्स्त्रीषणः ।

एकदानिष्टमाकर्ण्य स्थापनः सेदचित्तिनः । मल्लिकमदनं प्रायात्ताजिभद्रोभयाकुलः ।

सेदविस्मृजितं दृष्ट्वा साङ्गदः सोऽभवच्छदा । स पित्र्यजामरोद्वृत्तात्कार्यं प्रमथं ययौ ।

२१२

प्रातिविद्यादिमुक्तैरिह वा परदुर्लभं । य एकः सकलः साध्यामलम्बान्तरण्ये किंचित् ।

तच्छ्रुत्वा नृपतिस्तर्प्यं कुटुः सेदप्रतारितः । रोदुमन्त्राज्येनराजानकमुखात् भटान् ।

कस्येह स्थापिता बह्वाहस्योदत्तरचकः । इत्युभोर्मल्लिकस्याजिभद्रं तेषां समर्पितं ।

तथैव स्थापितो बह्वः पुण्ड्रवेतथात्मनः । कालं दृष्ट्वाकृताप्याथः सकुटुम्बोऽत्यवाहयत् ।

भूर्य्यर्थययपुनः स बह्वोऽपि स्तम्भान्तरे । सकुटुम्बः सुखं तस्यो मरासद्व मानये ।

२१३

विभवे दानभागे यः करोति मुक्तोऽप्यथा । एतद्भटः समाप्नोति भूयसात्ताजिभद्रवत् ।

एवं मल्लिकाङ्गदेन परोद्रेकावधिष्णुना । अस्त्रप्राया व्यधोयन् सर्वे ते प्रभविष्यवः ।

कृतापकारिसेदेभ्योभामिनेवप्रसादनात् । अस्त्राङ्गिरोऽपि मार्गेण मल्लिके वृद्धितोऽभवत् ।

सर्वोधिकारसामग्री स्तपयन् समर्पिता । प्रतीक्षारादिवीरेभ्यः स्त्रायेवृक्षा विनाशिताः ।

इत्यादिदृष्ट्वा राजा मल्लिके विरसोऽभवत् । रक्तपुष्पा कमान् कदाचित्कृतदर्शनः ।

२१४

नैकवावन्तिस्तिष्ठन् स्त्राराष्ट्रान्तःस्थितिं व्यधात् । अद्यागात् कुसुमकोटं कर्तुं सेदस्यैवस्थितः ।

भवतोपवनं राजा वक्रवैचर्यं यथा । विधाय स्त्रीणां पुष्पाणां लोकायातो महीपतिः ।

सर्गमज्ञौदजायुक्तः पानलोकां व्यगाहत ।

सर्वे परस्परस्त्रीवासनायास्तनुवन्निनः । ते दृष्ट्वायदवान्मोहं सकुर्वाकुरताडनं ।

लोभे प्रवृद्धे कुट्टोऽय त्यक्तमस्तकवेहनः । अगात्कर्तुमुपाकर्णं नृपोमल्लिकमन्दिरं ।

प्रवाहितोऽपि स प्राप राजधानीं कुधान्तिः । पुनर्दुर्लभः शोकोमल्लिकस्य च मानवं ।

२१५

अन्येधूरहितंस्तथा राजा विरक्तमानसः । रक्षीणायुक्तपथोमे युक्तमित्यवदीदृशः ।
 चवश्यमेव हिद्रं तं समावाद्य विरोधिनः । अपकाराद्य सज्जता इष्टे दोषादवामवत् ।
 राज्ञे योभोभयानक्षेत् कुर्व्यः किं क्रियते तथा । दम्भोनीत्वा तदन्वये देहेन रक्षणाय भोः ।
 तद्येत्युक्ता नृपोऽन्येधुर्जानराजानके द्रुतं । विन्वस्य रक्षणे युक्ता मक्षिकात् खानमयदीत् ।
 पुत्रं विन्वस्य भूपुत्रे तद्दिने खण्डवक्षितः । अपकर्त्तौहि बन्धुं प्रातरित्यवतीत् प्रियां ।
 अन्तरे मार्गपतिर्भूपाज्ञतो बलात्पितः । खराज्ञात् बाहवोयुक्तो नगरे तृषमाययौ ।
 प्रातः श्रुत्वाद्य भोक्तः सखलोऽगावृपानिकं । दया मिहसोद्वेष्टोऽपि पितृवा दक्षिणक्षया ।
 पादाभ्यां ताडयन् वधोगच्छतोऽप्य तुल्यमः । भविष्यत्सामिविरहाच्छुभेवायुमुखोऽभवत् ।
 तत्काशोदितसूर्याभिः सन्तान्मिज्जलिनायुधः । नृपाज्ञतोऽपि मार्गैः सवेत्येऽवित्रद्वनं ।
 अन्योन्यस्पर्द्धया तत्र दयोः प्रवित्रतोऽसदा । सज्जद्योराजधानी ययौ सखमलोत्तमां ।
 बभ्रुवोऽप्ये प्रविष्टः किमित्यायुक्तः स भाङ्गिले । अदापयत् व्यंहराय मार्गैश्चाय नृपः क्षुधा ।
 तावन्निर्यात्य भोतेन राज्ञा स प्रेरितस्ततः । पुराण्येन्येनं क्षमा सवेदः पुनराययौ ।
 निर्मुच्य बन्धनात्ताजिभट्टं राजानकान्वितः । राजधान्यङ्गनास्कन्दं ददौ जिष्णुर्गहाङ्गिरः ।
 प्रेरितास्ताजिभट्टेन तद्गटाक्षमरोक्षताः । पश्चिमद्वारधानीं तां राजधान्यामदाहयत् ।
 सोऽग्निर्बैष्णवराजानकावाधानं क्षणान्तरात् । सोऽन्तारां गृहमेते दग्धारण्यमिवाकरोत् ।
 इत्युवाचोपमा वेम्बरचना ज्वलिता श्रुता । दूरस्थितानामयन्तस्तेषामुदपादयत् ।
 उल्लससोममङ्गज्वालाजालमोक्षता । सर्वेऽन्यथाः कटाहान्कीकृत्योपमां दधुः ।
 अङ्गुलेऽग्रे धमालोक्त्य ज्वलन्तं राजसद्यनि । समीतिर्नृपतिर्भीतोविष्णुः समपद्यत ।
 उष्णाधमानमार्गेषु स्फुरन्तोऽपि युधुस्तथा । न केऽपि श्रेष्ठान् योर्हं तद्गम्यैर्यन्विताहव ।
 क्षम्योऽक्षलितान्द्रुता पुलोसेवावशेषितः । बभूव मक्षिकस्तत्र किंकर्त्तव्यतयाकुलः ।
 पुलाः कुर्वन्नु मा युद्धं राज्यं नक्ष्यति भूपतेः । अत्र राजास्य देवस्य रक्षितोदभवत्सरान् ।
 तत्कथं नाक्ष्यते युद्धादक्षिन् विषमविपक्षे । तथापि श्रेष्ठः पुला मे तटक्षोऽरिष्ठमध्यगः ।
 अनिष्टं नोदजाद्यमे सभन्तेऽस्माद्रणक्षणे । वरं ममैव नाशोऽस्य नाकोर्त्तिं बाहुके सहे ।
 इति ध्यात्वाश्वीत्युक्ताश्च योर्हमिहासत । इत्युक्ता गलिनेस्तातो नृपं वरकमाययौ ।
 मण्डपे राजधान्यां स राजा विन्वस्य रक्षिणः । खेहादरचदायुक्तान् पूर्वैरेवामनुसरन् ।
 आयुक्तमर्थकाद्यासे शाला भूषं तदाशितं । युद्धाभ्यासं निर्गत्य मुहुर्देवान्तरं वयुः ।
 अयोत्तरदिशा दारधान्या मान्या जयोक्षताः । अहङ्गिराया गर्भनाः प्रावित्रन् नृपाङ्गनं ।
 रक्षतुर्भूमिनिःखानप्रतिशुद्धारवच्छात् । अहङ्गिराजधानीं व तुष्टा तस्याहवकमात् ।
 राजदक्षेनतुष्टानामुत्तमानां जयाज्जनात् । प्रायुः प्रसादं तत्कार्यं मनोधि च यथुधि च ।
 प्रातः सपुत्रं भोक्तं तत्तत्सकथंयुतं । मुहुर्देवोदितो राजा क्षारावाराक्षरेऽक्षिपत् ।

१००

१०१

१०२

१०३

१०४

१०५

आघाता युक्तेष्वनाहूतेष्वतिथिवादिभिः । चकरोद्वाजस्योः वा सद्यश्च सुखसुप्तिका ।
तेषां राजविद्वद्भ्यां दासकायस्थपीडनात् । अक्षितं रौप्यकुप्यादि सर्वं तत्राजसादगात् ।
यन्मन्त्रात् सभवात् सजैनपतिः श्रीहृष्यप्रसादोभयवज्रोत्था इववसरी गतमयः पुनोऽहं राज्यं व्यधात् ।
आतासो अतिशेषतां यदमता वज्रामलानादयः सोऽपि व्याकुलतामगाद्रिपुभवे धिमेभवं क्षामिनां ।

आतङ्गपङ्ककमुखाः प्रभवन्नि चेऽर्थाः सन्मार्गविप्रकरणाधृतजास्यदोषाः ।

तप्तहरिद्रजमपीडनहेतुभूतास्त्रिभुजि ते न सुचिरं विमपूरतुल्याः ।

तद्भूयैः फेरवद्भुषैरित्यादिजमपीडया । चरानीष धनं दत्तं तत्सर्वं राजसादगात् ।
वर्हिर्दंशास्त्रमागीतांशुरङ्गाशास्त्रोदरान् । खाण्डकान्निशार्पा निषेपमिश्र दत्तमान् ।
भूपालवन्द्येष्वास्त अम्बदिवसादिषु । यद्दत्तं यच्च भुक्तं खं तदेवास्माभवद्भुजं ।

हे मर्त्याः नृपविभवाप्तभूरिविनाशितार्त्ताः कुत यथार्थदानभोगौ ।

संधारे जलधितरङ्गभङ्गुरेऽस्मिन् सामघो न पुनरिष्ये सदैव लभ्या ।

राज्ञः प्रियोऽस्मि विभवप्रथितप्रभया हे देवकास्त्रजत मानमिदं खनिष्ठं ।

गन्धर्वनिर्किर्तपुरे च सुसुखरागे वेष्टारणे नरपतौ च कुतः स्मिरात्रा ।

प्राप्ता पूर्णा सपदि पदवी वचुर्गोर्जिता यः कोत्रोऽग्नेवो मम सदमगो अद्यवर्गः सधर्मः ।

इत्थं यावत् कलवति नरोवैभोस्त्रिजितस्त्रिजितस्त्रिजितः सर्वं सपयति विधिः सप्रवत्तिरद्वयः ।

एकदा जुगभङ्गसं बन्धने प्रष्टुमभ्यगात् । अन्यत् किमस्ति ते स्त्री तृतीयां राज्ये समर्पिता ।

कुहस्तमन्त्रीदृशकोटिबंधं दत्तं मम । एतावतापि नो वृत्तिः प्रभोर्लभ्यविद्यते ।

किं ब्रूमी राज्यरक्षार्थं सपयोगाश्रितोऽस्मिन् । ब्रूनेनापि न युद्धाय सोढं तन्मुमुक्षुः ।

कान्दिनीकाः समानीष सैदाः सन्निहिता मया । द्वेभ्योऽपि मे जाताः कृतज्ञेऽस्मिन्महोपतौ ।

सर्वं मद्योजितं राज्यं सन्निहितावत् करोत्वसौ । पुनश्चेद्भुज्यां राज्यं मयाप्राप्तुमित्युच्यते ।

इववसरीपर्यन्ते राज्यतन्मनिसम्पत्ता । मदीयासौहृदे रग्धे यदीदृश्यति तद्भिभुः ।

तुल्यत्वसम्पत्तामेव मयि लोकात्तरं गते । इत्याद्युक्ता नृपाये च खविर्जाति सधर्मयत् ।

धिष्ठा येन मृद्योतं न वचनं दीर्घदर्शिनः । श्रीफिर्यडाभरेवस्य निनिन्दात्मानमन्वहं ।

यद्यहं सुविद्वद्भ्योऽस्मि तन्मद्भोचकारासमी । मार्गैश्चिताभिभुस्य लभ्यस्वपदिनैः फलं ।

इत्यादिदुःखदग्धः स बन्धनस्यो यदमरोत् । अचिरात्तत्फलं दृष्ट्वा सासर्व्यैर्भविता जनः ।

इत्थं निर्वोदहृत्तेऽस्मिन् सपुत्रे मलिकाद्वदे । नाशितेऽन्वे यजुश्चल सत्प्रयाया नृपाद्वदे ।

ताजिमहादेवोक्तुमार्थेदानामधिकारिणः । प्रमेयान् पीडयामासुर्दुष्टादेवमिवाभवाः ।

आनन्दकुम्भीसारखण्डप्राज्ञादि नामभिः । वेदाधिकारिणश्चकुरः प्रजासाधैर्नार्जनं ।

ओष्वाहाङ्गिरमोर्गमेवराजानकादयः । मध्याविव द्रुमाश्चिपयस्ते जिह्विषुः मियः ।

मलेकपदर्वे मन्त्रा ओमेवावस्योऽभजन् । माधामयामराज्ञादि तदीयं तददपदी ।

समस्तपुत्रवर्गेभ्यः प्रमेयान्भिज्जयवान् । स मेयामकृदायादूर्ध्वनराङ्गं समार्षयत् ।
 स्थापयतीकृतभूपालं वेदा जयविश्टब्धताः । दृष्टान्निष्ठश्च चतुरर्मान्निष्ठः वेदनाचिरं ।
 प्राप्ते पाश्चात्तदेवायं तस्मिन्कूरपुराध्वना । अरक्यद्वयं पूर्वं पश्चात् पुरमाविभत् ।
 पौत्रीजामात्रसम्पन्निवाभवाः सर्वमन्त्रिणः । अपुनःसप्तमायं सर्वेषां दर्शनं दधौ ।
 तदर्थमिव संप्राप्तोऽनृतकस्यो दिनद्वयं । अतिवाञ्छा अरकात्तः स्वयं पश्यतां वयौ ।
 मन्त्रिकोऽन्वयस्य स्युः चराः पुनःप्रवाचनात् । तत्तच्छोकामययस्तस्योऽप्यस्यो व्यपद्यत ।
 बह्व्यापि स्मृतिं तस्य मुखा मन्त्रिभिरोमयेः । देवे सददितामन्दं श्रुत्वा च सकलोज्जनः ।
 सत्कार्यभाषां महतां विद्योगाद्वर्णिनीषाः पदवीषु योग्याः ।

४१५

प्रकाशकेऽस्मिन् पुमणौ प्रयाते भवन्ति दीपाः शरत् प्रकाशां ।

दुष्टिभभाग्यसौभाग्यसंप्राप्तविभवोर्जिताः । वेदाः काश्चोरिकान् सर्वान् न दृष्टवाप्यजोगणम् ।
 याभूत् येदमुखादाद्या निर्धाम्नी स्मार्थशिष्टाया । राजस्यार्थनिष्ठस्य प्रतिश्रुतोऽव साभवत् ।
 वेदेषु वैर्धनिष्ठेषु चान्तिनीके महीपतौ । प्रकृत्यु च मारीषु कोऽप्यजृम्भत विभवः ।
 उत्कोचयदणं धर्मः प्रजापीडा च कौशलं । स्त्रीषु च व्ययनं सौख्यममन्यन्ताधिकारिणः ।
 प्रातिपत्तिनिष्ठस्या स्थाप्यप्राप्तिदर्पितः । स मेयावसनः सर्वतन्त्रेभ्यो वन्द्यतां व्यधात् ।
 प्रवर्द्धमानो राजस्य प्रमेराक्रान्तमवड्डतः । यथाधिपत्यं सर्वेषां राज्ञश्चायामिवाकरोत् ।
 अथ स्वकद्वयद्वयं देवान् वेदा जिगीषया । श्रीमहाश्विननाभेरा दानाये दो व्यसर्जयन् ।
 उभावेकं गच्छावोयथावे कर्षं संस्यति । इति मार्गपतेर्वाक्यं वेदे नैवान्तिष्ठतां ।
 तयोर्द्वयं विजित्यैकः सयज्ञाः प्राविभत् पुरं । अन्योऽविजितोऽवहो युक्तात्मानमरुत ।
 निपत्य पश्चाद्दृष्ट्यै स्नेहायाः कदनं कृतं । कालापेक्षानुरोधेन न मनामर्षणं कृतं ।
 बह्वारागादयस्तस्य सेवका बह्वभूजः । केचित्तस्याभुङ्गाजिवन्मौ बलभतां गताः ।
 पूर्वापकारकारणात्वेदासौ रन्वन्विताः । नोऽसुराजानयं बह्वदर्शनं तं न्यवारयन् ।
 तेभ्यः स्नानिष्टमात्रञ्च निजराज्यदक्षीः । युक्ता तद्दर्शनोराष्ट्रोराङ्गं मार्गपतिर्धेयौ ।
 ततः वेदेषु नष्टेषु प्रजानाञ्जनकारिषु । आञ्जलानिष्टमात्मीयं युक्ता राजायमाधेयौ ।
 एकदा रहसि स्थापयमन्त्रीन् स अश्वाश्विनः । राजन् वेदा वदानीता समी निष्काशिता अपि ।
 सोऽयं निष्कण्डके देवे सखानर्थः स्वयं कृतः । अथैव राज्ययोग्यस्य पौत्रः श्रीजैनभूपतेः ।
 दौहित्रेऽपि तथैवाह प्राप्तोमेयामवसदः । वेदासौ सर्वदाब्रह्मासुरव्यासस्तमानयाः ।
 यथाहवामिधे राज्ये ये युक्ताः सन्ति सन्ततं । न युक्तैर्मिवावन्तिर्बहुभावन ते विभो ।
 शक्यवीरतोऽभङ्गः सततं केव ब्रह्मणे । यदि जायाविधेयं न स्थापय महीपते ।
 सर्वं विधत्ति कार्यं तत्स्त्रीजितो मा भव प्रभो । मया नरावरचार्यं श्वरचार्यञ्च सम्भते ।
 वरिर्देवोऽहः स्वात्मा रक्षणीयो वया तथा । इति मुना तथेष्टुक्ता राजा रासौ पिबान्तिके ।

४१६

४१७

४१८

४१९

तदुक्तमब्रवीत् सर्वैश्चैवमोक्षवशीकृतः । तेन मार्गपतेः कुत्रा भोगिनीव भवावहा ।
अनिष्टं क्षिप्तयन्त्यासीत् पितृपञ्चमतादृता ।

४६०

पुत्रपानवधोर्व्यं च नारी प्रभवत्येव जितप्रिया स्तनम्बा ।

कुपितेव तदीक्षणादिभिर्ह्य न चिरनिष्ठति तत्र राज्यलक्ष्मीः ।

अमुच्यदसभापान्ने तत्पञ्चानुपहृष्टः । मल्लिकाच्छादयद्राज्यं तदायत्नं ततोऽकरोत् ।
मैदेभ्योऽनिष्टमात्रञ्च वक्षो राज्ञा विवद्वया । कार्कोटदङ्गमार्गेण मार्गेणः भवलो घयो ।
सर्व्यां कुटुम्बसामर्थ्ये भाङ्गिलान्नरतो नयन् । गच्छन् दुर्गममार्गेण न स धैर्याद्वायुज्यत ।
तद्राज्यसिन्धुविपुलः समृद्धा व्यलक्षि चक्षुःश्रुतवाहिनोकः ।

परस्परामात्यविरोधवात्याविचोभितोऽभूत् स विकीर्णरजः ।

४६५

साक्षा दैन्यमुदारदानविधिना विस्तप्रकषैकधाभेदात्पैऽनकर्म मर्कदलनं युद्धेन नात्रो विधां ।
इत्यालोच्य विरादिषु प्रतिदिने बहुत्वचके प्रभौ देशत्यागमुपायमेकमुचिन्तं कोऽप्युत्तमेगाहते ।
अयुक्तपञ्चनाशेन पश्चात्तापाहतोत्तपः । मार्गपत्यादिनाशेन चने चारमिवान्वभूत् ।
मार्गेशार्थिना राजा सर्वमैदाम्बितोऽपि सन् । स्वात्मानं गणयामास यूथभ्रष्टमिव दिपं ।
मार्गपत्यन्धे जाताः प्रतीहारान्वधे च ये । ठक्कुरान्वधजाः कोशाधस्रजा अपरे च ये ।
स्वस्वपञ्चोर्जिताः पूर्व्ये येऽभवन् विजयोर्जिताः । नष्टमन्त्रविरोधेन प्रतैकीयोऽग्नियते ।
तस्मिन् घाते वहिर्वर्षतुषारं प्रसभं नभः । भाग्याधिकोऽयं सर्वैर्भ्यो विधां चिच्छेद संश्रयं ।
हिमानीपातभागेन येऽवसन्नश्च मण्डले । यद्युर्निन्द्यावतां वृक्षा भग्नशाखाजनादिव ।
प्राक्चेत्यनेह्लिमं तावद्विधेरन् वृक्षिताः क्षणात् । पिष्टराभ्यन्तगर्भोद्गाः प्रविष्टादिव तद्गटाः ।
तेनैकेन विना सर्वैश्चदद्याद्वाटदायिना । नाशोभवत् सभा राजसूत्रेणैव कुमुदती ।
तटस्थोऽभ्युत्थार्येषु मैदभार्याविधेयधीः । विस्तृचव्यवहारं निन्द्यलङ्घागमनूपः ।
स्वराज्यरक्षणायारलक्षणसमशासनः । निन्दन्दादयं सदैवासीत् प्रियेक्षणकृतक्षणः ।
नियहानुग्रहव्याः मोल्काचग्रहतत्पराः । अन्नरक्षास्त्रियोऽभूवन्न मन्त्रो न च सेवकः ।
भोगलोोऽज्ञानैरित्या अमी विन्दन्ति साम्प्रतं । तुदय्युष्कलाशानाः स्वार्यन्धे न च प्रभोः ।
अनायका विनश्यन्ति नश्यन्ति शिञ्जनायकाः । स्त्रीनायका विनश्यन्ति नश्यन्ति वज्रनायकाः ।
स्त्रीविधेयं समालोच्य राज्यं तस्य मदीयते । इति श्लोकं पठेन्नोकः सन्नोकः समहस्यत ।
ध्यायतोमार्गपत्यादीस्तप्रत्यानयनचमः । श्रयणीयविमुक्तान्तराधेनैव दिवानिभं ।
तवाक्षरे स मार्गेशोऽहरान्नरसंश्रयः । सामिचिन्नकुलोत्कर्षाश्चामित्यं व्ययर्जयत् ।
राजन् पुंरज्ज कोशक्षे योऽभूत् सर्वार्थमाधकः । उत्पाधोत्सारितः मैदेयहारिश्च सुदुःषट् ।
निमग्नगुरवोऽन्यसङ्गमिच्छन्ति चक्षुनाः । अमी परस्परमिन्नाः पारदस्त कथादिव ।
हरिचन्दनवद्राजन् सर्वयौक्षप्रदो भवान् । किन्तु कोत्कारकुरिष्या भोगिन्या वेष्टितो ह्यधि ।

४७०

४७५

४८०

४८५

यस्मिन् सूर्जदिवज्ज्वाला व्यालाः सन्ति पराशदाः । निधानमिव तद्राज्यं त्याज्यं कस्य न क्षयते ।
 प्रदोषापि न या सृष्ट्या दृष्ट्यापि भयकारिणी । अज्ञानाग्निशिखेवाद्यौ लक्ष्मीः सा केन खेयते ।
 स मेयाहस्यनस्तनदुर्घटयस्तवासनः । आसिद्धकोऽपि सन्मार्गे न तिष्ठतीव रावणः ।
 मेराख्या ताडकवाच सोत्कोचामिवभक्षिणी । पौलस्त्यस्येव ते सर्वनाशार्थं निकटे स्थिता ।
 तिष्ठत्यभ्यन्तरे सैदा यदीष्टा भवदन्तिके । तुल्यकरवीन्द्रेष्मिहस्तः साधयाम्यहं ।
 राजद्रोही न कोऽप्यस्मात्कुलेऽभृदुक्तिवर्जितः । तदेकस्मरणः सोऽहं स्थानस्योदास्यैवदमे ।
 वयमेव सदाचारा विचारविश्रारथः । उन्मार्गे यदि गच्छामः कोऽप्यस्मासु न विश्वसेत् ।
 कस्यान्तमपि जीवित्वा कस्यापि धनसङ्ग्रहं । हत्वाप्यरीज कोऽप्यत्र भवे भवति सुखिरः ।
 नष्टेऽन्यस्मिन् भवांस्ताता त्वयि नष्टे परोऽस्ति कः । इति लेखं नृपस्येपि बुद्ध्या मार्गपतेर्दुर्गतं ।
 स मेयाहस्यनः कोधाच्छमन्नहरिवाग्वीत् । सोऽयं स्थानच्युतस्तत्र स्त्रीजीवनविवर्जितः ।
 नूनमस्मत्प्रापेन शुश्रूषणीवाज्जघनवत् । योमोक्षला विशुक्लस्य पङ्कमाचावज्जेषिणः ।
 भव्यासस्य न तिष्ठन्ति तडागस्येव पक्षिणः । किं करोतु स्त्रितस्तत्र तथैवैविहितादरः ।
 मदीयदामस्योऽपि तं जेतुं क्षमते युधि । अथवाहं स्वयं यामि तं निष्काशयितुं ततः ।
 स तुरङ्गैः समं तत्र ययनं कुरुतेऽन्यथा । अथो वे सैदहधनः पूर्वमेवोमनस्मान् ।
 किं नस्तेन हतं रात्रिं दीयतामानयाम्यहं । अथुक्तापस्त्रे पूर्वैः कृतदिव्याः परस्परं ।
 अस्मिष्टं चिन्तयामसेस्तत् कथं सङ्गते विधिः । तच्छ्रुत्वा नृपतेरये तद्वैकायमानसः ।
 तृतीं ज्ञानतयानं स्वं नौशहाकाधिपं व्यधात् । वाङ्मयः साधयत्येष कथं सङ्गतकायणीः ।
 द्रव्यकोटिं ददामोऽस्मै सैन्यसङ्ग्रहसिद्धये । इत्युक्त्वा प्रतिमुक्कन्तमेधराजानकम्पयः ।
 क्रुतं निवर्त्तयामास दक्षऽप्यमपि स्वयं । अन्वा परशुरामाद्या मद्राः कम्बोरदेवतः ।
 स्त्रानिष्टग्रह्या गन्तुं मार्गं तेभ्यो यद्योचिरे । ऊचुस्तान् प्रति मुष्णामो युष्मान् पाद्येधसंयुताः ।
 किञ्चिद्दिनानि तिष्ठन्त्यं तद्युयं दक्षवेतनाः । तेषु स्त्रवर्त्तयं यासु सैदासोऽन्योन्यमब्रुवन् ।
 निष्काश्याः सर्वथैतेन तुरङ्गैकविरोधिणः । अचान्तरे नरेऽस्य तत्तद्भृत्यादिविस्तृतात् ।
 जाताधिवाधितं वज्रपैषे पद्ममिवाभवत् । मृगधारमिकाः नैदा निन्दुस्तं तादृशं नृपं ।
 माषे विषयराष्ट्रादिगतान् हन्तुं मृगजगन् । अत्र यत्रावसद्भ्राजौ सवैदकटकोत्कटः ।
 पोद्यमानजनाकन्दमुखराकादिभ्योऽभवन् ।

पद्मीः प्रसार्य परितोऽद्रिषु तद्विभागं यत्रापवेष्टमकरोत्कटकोनृपस्य ।

तत्रोदतिष्ठदतिनिष्ठुरवाग्जनामां द्राक्षालताच्छिदिं शुभा रुदितस्त्रनौषः ।

गिरयोऽत्युन्नतास्तत्र सुखदाः सान्त्वनिर्भराः । आकाश्याः कटकोर्षैर्दुर्जनैरिव साधवः ।

प्रालेखपूरमग्राङ्गाः कुरङ्गा गिरिऽद्विगतः । अन्वा कोलाहलं यताः सङ्कुम्भाः समाश्रयुः ।

कटजिह्वान् स्फुरद्गर्जकास्त्रांस्य गगनाद्वान् । हुंसावायामतान्दृष्ट्वा सैदासे तुतुपुर्ध्वम् ।

५९

६०

६००

६०१

६१०

हराक्षान् पीडयामेताम् पीताम्बा हर दुर्धवान् । एतेव वक्तुं भूपाये प्रापुस्ते सार्धकाष्टगाः ।
 विह्वला धितिः प्रकृत्यस्यैव च दग्धनात् । कुहूः खेदवताराजम्बा कथा मृगयामिमां ।
 इत्याद्युक्तोऽपि वज्रप्रसक्तस्यैव कलैर्जितः । प्रह्वारीवाङ्मनामङ्गाय हरं सौभाग्यदायम् ।
 आस्थानमृगगोपेयं नान्यथा क्रियते तथा । मुनिर्वैश्वणोऽद्विष्टो नृपमेत्यानवीदिति ।
 साकन्दमाहता इत्वा मृगीसा हचिरोक्षिताः । तद्गर्भनिर्भरां भूमिं सैदाश्च कुदंशो जिह्मताः ।
 अतः प्रसक्तधातुं कृत्वा निर्मृगाक्षान् निर्गिह्वरान् । साधं भानः सद्यो यौवाचान्तोरादिशक्यः पः ।

भय्या सुपास्य तनया तरुणी च जाया कादम्बरं प्रसरके पञ्चवक्ष्य भोनाः ।

तिष्ठाम्यमथ सद्नेऽहमिहैव रात्रौ ध्यात्वेति कोऽपि न्यविशद्यमकिङ्कराभः ।

धान्यकपुष्कलवलाबलिनस्तुरुष्काः षट्सर्गधर्मानिरताश्चमहोपविष्टाः ।

तद्वाग्यवकहतकुक्कुटमांसभक्ष्यं यथाहवात्र त्रिदधुर्माधुपाननीला ।

[illegible]

प्रत्यावृत्तस्ततो राजा सैदांशान् प्रतिमन्थ च । नार्ह सख्योऽस्मि तस्यस्यो देवीं ज्ञातवजं व्यधात् ।
 तत्पथपरिचारिण्या स्रयं देव्या हुतो नृपः । दिवसेन्दुरिव क्षीणरश्मिं विष्कासतामगात् ।
 कवाटविकटे वक्षः श्यामगौरं तदाननं । कव्यूहजानुपादास्य पीनाः पद्मदलोपमाः ।
 सुन्दरं नयनदम्भं ललाटे भ्रूमनोहरं । तदुजा नृपतेः सख्यं विवर्णं समपद्यत ।
 एकदा सोऽवदद्राजा तं मेयाहसनं रहः । नार्ह जीवामि राज्याहानं सुताः शिखरो मम ।
 बद्धो वद्धामखानीधौनं पाति मम बालकान् । वरमादमखानीधं युक्तानोयाभिषिच्यतां ।
 अथवेयं भवत्कन्या यदस्यति करोतु तत् । श्रुतेति भव धीरसे स्वांस्वं स्यादिति सोऽब्रवीत् ।
 केवलं सैदहमनोहराध भवद्ः स्तनः ॥ कुलकं ॥

५४५

अथ रात्र्यवदत्पित्रे रसोमेरमुखादिहं । सन्देहितासुराजायं राज्ये किं क्रियतेऽधुना ।
 वरं वद्धामखानीधोयुवायमभिषिच्यतां । यौवराज्ये च ज्येष्ठोऽयं दौहित्रः स्थायतामिति ।
 दिवादिष्टाच बन्धनां सख्यं स्याद्विनश्रगाः । श्रुतेति मेयाहसनः सकोधस्तामम सैयत् ।
 तच्छ्रेयः प्राप्तिमंकल्पकल्पितद्रव्यमस्ययान् । भौसुलेभ्योदद् सैदा द्विजभक्तिविवर्जिताः ।
 प्रभुं द्रष्टुं न यच्छन्नि गच्छन्त्यभ्यन्तरं स्थितः । मन्त्रपाठं निषेधन्ति तत्तद्भारुडिकोचितं ।
 चिकित्सां वैद्यके कान्तामन्यया रचयन्ति च । तच्चापि गुलिकां भोक्तुं रचयन्ति स्वसाधितां ।
 किमयनिष्टं कर्षेति कृतमित्यादिवादिनः । वर्णविवर्णं पश्यन्तोऽप्यन्तरङ्गा महीपतेः ।
 वैद्योगावृद्धिकयाहं बृष्टकर्षेति कथयन् । तथाभूयभद्रः स स्त्रीदेवककृतार्थनः ।
 मुमुर्षुः सेवकैः पृष्टः कारः किञ्चेच्छमे विभो । मण्डोनिवार्यनामपादित्युवे तात्कालीयतिः ।
 कृतान्तमश्नोदोष्टो दिव्यमथैव यः तथं । इत्युक्त्वा शुशुभुः सख्यं साकन्दं साश्रुनोचनाः ।
 संवृष्टवसनः सासु घूर्णयन् बृष्टिमण्डले । तस्यामेव रजन्यां स मुमुर्षुरभवन्नृपः ।
 वर्षे षष्टितमे कृष्णजवस्यां मासि माधवं । पद्माक्षं दादशाब्दांश्च राज्यं कृत्वा दिवं गतौ ।
 आकन्दमुखरा राशिः सख्यो सा जनतायभूत् । प्रातर्यामं समारोप्य च्छवचामरसंयुतं ।
 सैदाः ससेवकाः सख्यं निन्युः पितृव्रवाजिरं । श्रीगैरभुपप्रमये दुःखिना नाभवत् प्रजा ।
 तादृशी यादृशी तस्य मरणे व्रजोज्जिता । तदुदास्यनि बल्लाळो तस्य मलकवेष्टनं ।
 तदन्धरत्नं दुर्गिकोऽमृतं मन्त्रिणोऽप्यधुः । तदालोक्य जनः सख्योदशनोत्कण्ठिताग्रधः ।
 स्मरं स्मरं नृपं मेने निवर्णमिव मध्यगं । प्रातः प्रातः समागत्य सैदाः सप्तदिनावधि ।
 स्ववेदाध्ययनं चकुर्मिभिनं वदितैः स्तनैः ।

५४६

५४७

५४८

५४९

विहितरतयोदृष्टा येऽन्यैर्महाविभोऽमृतलासोऽणवधोवालासीलाविलासमदालसाः ।
 क्षतिपयदिनैस्तेऽमी रिक्ता ब्रजन्ति शुचान्तिताविरसमनसोरज्यदेश्याऽहदिव कामुकाः ।
 देशो मेऽयं रचितरचना राजधानी ममेयं कोत्रो मेऽयं रुवतिरपि मे मे सुता मे च भ्रयाः ।
 इत्येवान्तः कथयति नृपो घातदेहान्तकस्तं त्यक्त्वा सख्यं ब्रजति सुखिरः पुण्यपापैकभागी ।

॥ तृतीया राजतरङ्गिणी ॥ ३ तरङ्गः ॥

६९

सप्ताङ्गसुभगं राज्यं समेदमिति योऽब्रवीत् । तदीयोनोभवत्तस्य स्मदेहान्ते वृथक्स्थिते ।
इत्थं ब्रवाजिरे लोकः क्रुशेच नृपसंहतिं । अश्वेकरचनानामावच्छिष्टां तत्र संस्थितां ।
राज्यदानाय राज्ञो सा चेच्छस्त्रकर्कशम् । वज्राम्भानजे पुनर्दुःखोदकमतर्कयत् ।
इति श्रीजैनराजतरङ्गिण्या पण्डितश्रीवरविचितायां हस्तनम्राहिराज्यहस्तान्तवर्गमे नाम तृतीयतरङ्गः ।
इति हस्तनम्राहिराज्यहस्तान्तवर्गमे ॥

॥ श्रीवरपण्डितकृता द्वितीया जैनराजतरङ्गिणी ॥

॥ चतुर्थस्तोत्रम् ॥

द्वितीयेऽहनि वैराग्ये मिथः संमग्नं मनः । अधुर्नैवास्माकं राज्ञास्माकं निरुपं ।
 प्रतीयाचममालोक्य कालं वैराग्यराकुलाः । रात्र्याभिवेकदानेऽस्माकमुत्पन्नवे ।
 अथ राज्ये व्यथोद्यन्त तस्मिन् वसन्तार्चिकं । कला मल्लदन्नाद्यान् गोमर्दमिव सुन्दरं ।
 तत्र सिंहासनस्थाने स्थापिता वस्तुवन्ततिः । तदा भोजनवासयं पुष्पं शार्ङ्गं नृनकरः ।
 रतद्राग्यं वदा युद्धं भविता मन्त्रलाभरे । वृष्टा वस्तुनविज्ञाः केऽप्युक्तवान्मिकक्षिताः ।
 रोषासिंहासेन कथो विषमो बालभृपतिः । इत्थानन्दः पयःपूरैर्वालेन्दुरिव सुन्दरः ।
 वैदाः शुभ्राऽऽकृत्यस्तकुसुमाशोभितनिभः । भावित्रोवर्जोऽप्युक्तविज्ञादवावभुः ।
 आतः शोकमन्त्रालोऽप्य कनोयान् वचिषाकतिः । वभो बालनृपस्याये शुक्रमेव वृहस्पतिः ।
 शोकवर्धन्ति लोकास्तद्दिने पितृपुत्रयोः । दधौ तप्तः प्रकाशाब्धौ लोकास्तोकास्तनिभं ।
 दौहित्राभ्युदये वैराग्येऽस्माकमन्दः पुरः । सुगन्धिमकरन्दो मधो मधुकरादव ।
 वाद्यमानोत्सवातोऽधोऽधप्रतिरवच्छलात् । यकुम्भं निव वृक्षार्थं राक्षसास्त्रिबोदिभः ।
 राजधान्यङ्गने वैदाः परिधानप्रसाधनेः । अतोवयस्कृशानाः सर्वे नृपपरिहरे ।
 रक्षिन् कोर्तिभेऽन्वा दिग्वाङ्मनसो । तादृगे ददृगे पौर्णेः सूर्यसादिमतादृता ।
 राज्यसन्तस्रस्रान्ता तदृगे समस्तपतः । तत्कन्योदेजितेवाप्ता कर्तुं रिपुपराभवं ।
 राज्ञः भवकमान्ताः प्राप्नुवन्तस्तद्विक्रमः । प्रवेष्टं केभिरे नान्तर्मुखाः कुक्षुरादव ।
 देवसंस्तुतस्तस्मिन् विद्वत्तविद्वन्मनाः । सरे स्त्रीषु वचिः स्त्रोतस्त्रीणां च स्वल्पे दधुः ।
 विगन्तव्येऽप्युक्षुराचारेषु दर्पिषु । दुःखदाम्बलकृतेन केभिर्योभितेषु च ।
 दौःश्रीमान्मिगमेव प्रवरव्यासरेषु च । विरानतेषु केदेषु समजाः सेवकावभुः ।
 वितामामपि वैदानां केचिदुपालसेवकाः । नाभ्यनन्द्यरि कथं काकानामिव कोकिलाः ।
 दिग्गतिः सुखं वासोत्पत्तीवर्च निश्चया । तेषां श्रेयस्य भूतैश्च आसितः चपलाभवा ।

स्त्रीतगीतोद्भवकादा येऽभवन् हृन्द्गावनाः । लोकमूकादवाभर्षे जाये भङ्गादवाभवन्
 अथ प्रथममेवैते गृहीता नवभूपति । बहुलापेक्षितो नावा वितस्तातटमभगुः ।
 स्वपक्ष्यावर्जकास्तत्र प्रष्टुमेषां स्वयन्दः । स्वातन्त्र्यप्राप्तिर्दयायाः काकीरा नादरं यधुः ।
 अपुनर्गमनायेव विधाय बहुनिबधं । एकदा स्त्रीवधं कृत्वा यधुः किमपि मन्त्रयं ।
 तेषां तत्केवलतया मुना वातुष्टमन्त्रयं । काकीरिकाञ्च मद्राञ्च ब्रह्मिता नगरेऽभवन् ।
 ततः परप्रगुणमायैतद्विद्वेः सह तद्दिने । मित्रिताः प्रह्वयसो नृणाः वेदा द्वेष्टमचिन्तयन् ।
 जिघांसतामयेतेषां वैजन्मवधरेचिन्ता । नभेदमगमकाम्योगुत्तमसुक्तेरिव ।
 एकदा तत्सुताभीष्टा मेराव्या मेरवस्थानं । मूर्खैव दुर्दशा मेरमागत्येयमवीदृष्टः ।
 राक्षः कापि क्रिया साक्षात् दर्शयामास तां प्रभो । इत्युक्तानिष्टमप्येनं वा निनाय गृहान्तरात् ।
 द्वेष्टको सूर्यवारे स्वाञ्च गन्तव्यो नृपावधः । पिपेत्युक्ताऽपि च खड्गे ययौ देवकिमीहितः ।
 तावत्स मेदहस्येऽप्याययौ स्वयहाहुतं । पार्श्वेऽपि ते द्वेष्टाव्याः पलायनमावह ।
 इत्येव पादकटर्कक्रोधेऽप्यावपतहुवि । प्रतोषां वेदवाद्यसङ्गोत्कीर्णरजोमिवान् ।
 नैते पुनर्निब्रज्यन्ति ब्रुवेष्वप्याचमचिपन् । तत्तारकान्तरेण नन्दनयोद्विष्टेनैव ।
 प्रप्रितः च निधामन्त्रं विधाय कृतमिच्छयाः । आत्मानमप्युक्ताः वेदायुक्त्येवविब्रह्मिताः ।
 प्रातर्ध्वान्न वस्तस्यादुपायः कोऽपि चिन्तयतां । मित्रेति बोधिता मद्रा जीनराजानकादिभिः ।
 इत्यस्य न्ययमेवैतः सस्यन्ति वनायधुः । यन्मामहन्तवाच्यः सनेतामवगम्य तान् ।
 अन्तः पाशुगमाद्या विविष्टः ब्रह्मधारिणः । रक्षोहारकया तेरित्युक्तादारेजताजकः ।
 मन्त्रे प्रहृतिरित्युक्ता वेदव्यत्याहारयन् । कुर्वन्ति भोजने सुखं लब्ध्वाऽदिति तद्दिना ।
 मेदाः मन्त्रधारि स्वाभ्याम् स्वभूमौ रात्र्यवारयन् । जीनराजानकस्वावप्ययान्मनामहन्तं ।
 गृहीतः राजभृद्यधं जिघांसुर्गठिकाकारात् । ताजदौवारिकोऽप्ययमारुह्यो नृपायनं ।
 वधामाभ्यन्तरेऽन्यत्र तन्मतेन जिघांसया ।
 वाटिकाजस्यतुल्यवृक्षमण्डपोपरि संस्थिताः । वेदा मद्रान्धमासोक्त्य वात्रहादव तत्किरे ।
 किं न गच्छत देवं स प्रतिमुक्ताः किमागतः । इत्यागतंस्वान् दृष्ट्वैव यथै विवदितोऽभधान् ।
 मार्गमुक्ताः कामात्मनोयामः कथं वयं । अथ वः प्रतिभोष्यामस्तुत्यार्थमिति तेऽभयुः ।
 वैजन्ममेव पापयथाज्ञादकादुपाजतः । परप्रदुर्लभमहन्तं स्वयधीन् प्रथमं हवा ।
 चतुष्कण्डपिकाशान् प्रसरन्तमोचितः । विष्टेऽपि वितटन्वाकः प्रकाशदव बोऽभवत् ।
 किं द्वेष्टो द्वेष्ट इत्युक्ता वावकीताः समुत्थिताः । तान् खड्गप्रहारकाचमुर्मदाः क्रमेण ते ।
 निधनः प्रसङ्गमेदा दाराये वेदवस्थानः । इतेऽपि मुक्तापुत्रकान्तप्रहारकमविक्रमः ।
 तं दृष्ट्वा नयधमनं समर्थं विदुर्न द्रुतं । प्राकारकडम्बधोऽपि किमवददर्थं ।
 मद्रामीनयायोममकमाकाशदन्त्यके । चिन्तयन्ता वनाकाच पुनर्मिषकमन्विताः ।

१५

१०

१५

१०

१५

वदनोद्दालनेति रक्तविक्राकपाणयः । केरसो तदधोमुक्ताः कृतान्तखेव किङ्कराः ।
 गृहेषु गोवधान्तेषां पापभीर्नाभवद्यथा । तथा तत्र प्रतां वैदाकद्राणां नाभवद्गुणा ।
 मृगयाम्ने कुरङ्गादीन्विश्वान् व्यदधुर्धया । तथा वैदाः कृता मद्रैः बुद्धेस्तदटिकान्तरे ।
 दिग्घटतांद्रुका गग्रा मर्षार्थमनोविताः । अनायादव लोकस्य प्रचरुः प्रेषणीयतां ।
 केचिद्धुभतखानाया निष्कृष्टचुरिकास्ततः । तथैव प्राकारमुक्ता गृहीतान् पलायिताः ।
 तद्वृष्टा तुमुले जाते वक्षिस्तदनुजीविना । कस्यापि निश्चयेनाभ्युदन्तरे के कृता इति ।
 भययत्नाभिमानेषु विदुतेस्त्वनुजीविषु । चक्षुषं त्वत्तन्माध्यात् कोऽपि नैवाङ्गमान्तरे ।
 मङ्गजादात्मजाकृतास्वावन्नेयामवस्यदः । गृहादेत्य द्रुतं प्रादादास्त्वनन्दं राजमन्दिरं ।
 प्रतोलीपालकः सोऽयं द्रोणीत्यघातं द्रुतं । राजमार्गान्तरे कुट्टो नोरोक्ताहमघातयत् ।
 बह्वाररिपुटां दृष्ट्वा राजधानीं नवीकृतां । ज्ञात्वात्मस्वान् रिपून् प्राप्यत् सोभेनाग्निमदापयत् ।
 न जलोपद्रवं द्रष्टुं स्वर्गं मद्रस्यको गतः । ब्रुवेति दारधान्या जुहुवे ज्वलने वपुः ।
 रोधप्राप्तलघद्रुमसोमव्याजाश्रुपमियः । क मां खला मयन्तीति निःश्वसौकादवाप्सुरम् ।
 अचान्तरेऽग्निमलोक्य द्रोणधरो धारितायुधाः । राजधान्यङ्गुलं प्रापुर्निर्गता वाटिकान्तरात् ।
 ज्ञानराजानकोऽगच्छत् कुट्टः केनापि पत्तिना । वीरः खड्गप्रसारेण द्विधांस्तवाङ्गुलेऽवधीत् ।
 समात् क्षाय राजास्वान् सर्वे मद्रसमन्विताः । मुक्तामूलकनागान् प्राप्ताः प्रोचुः स्वर्गं मियः ।
 वरमनेव तिष्ठामः येदेयुद्धं विदमहे । स्वर्णावशिष्टैः वस्त्राणां न त्रैवः परिरक्ष्यते ।
 अलाकठकुरः सुखा तानूचे मयकोविदः । न युद्धसमयोऽस्तीह गत्वानेन पद्या द्रुतं ।
 वितस्तापारमासाद्य तिष्ठामः सपरिच्छदाः । तपोपाथान्निधास्यामो येन नश्यन्ममो स्वयं ।
 अभिमन्येति तदाक्यं सर्व्वसाहसबासिनः । अहिंसामठमार्गेण वितस्तापारमासदन् ।
 अचान्तरेऽन्तरं प्रातः कुट्टो मेयामवस्यदः । अवधीकृतारो ताजपाजको दारपालको ।
 राजधान्यङ्गुलात्कटौ सपचेर्गुल्फदामभिः । अभ्यमभ्यमग्राहौ यद्यतुस्तौ अभ्यम्यतां ।
 राजमूलकपथाम्यपीजोत्कोचाभितमिषौ । प्राचदानचषे तस्मिन् गतो सर्व्वस्यदाहतां
 वक्षितं घाम्यपीजाभिर्मुञ्चैर्धनपरकक्षेभः । तेषां सद्रूपकुल्यादि सर्व्वं तद्राजसादगात् ।
 कपयक गृहं विजानि वेऽर्घ्यो न वशिः कद्रुमतो जनाः समन्तो ।
 विजयमभ्यगतादव विजिज्ञा यदि निर्योन्वसुभिः सहैव सर्व्वे ।
 भिक्षाः प्रसूतिमात्रं वैर्न दत्तं तद्गुहान्तरात् । तत् तप्युल्लखारीषामिच्छाधिरेव तद्गुहं ।
 गोधूमपिष्टं पूषेकपथार्त्तं नान्नमर्धेभिः । वनकुष्ठिपतचूर्णैर्मिमपाताकितं पथि ।
 अचान्तरे गृहादासोऽप्याखिलानोभटोद्भटः । प्राप्याखिलाप्रतोलीन्नामदहन्तज्जिह्वोर्वया ।
 गृहराजानकाद्याश्च तावद्गुहामन्वानम् । उन्मुष्य बन्धनान्कर्ममपमार्गेण निवृत्तः ।
 अथे दृष्ट्वा रिषेभ्यश्च पश्चादपि ज्ञतावनं । अभ्योपातुं न च क्षातुं गृगशावदवाभवत् ।

५०

५५

६०

६५

७०

७५

कष्टोऽरिष्टाय सोऽयं नोविद्वैरिति तं विदन् । आलिखानः समान्तात् सिंहोन्ममिवावृधीत् ।
महाराजैश्च कष्टोऽयं पाजभङ्गमतस्तथा । राज्यायमिति सैदासं चुक्रुः केचनावदन् ।
उपायो बन्धनात् कष्टं चिन्तितस्तस्य योऽपरैः । अपाथः प्रद्युतास्याभूद्वैवं केन विलङ्घ्यते ।
तस्य मीरादयो भत्याः पापास्तेन प्रचेदिताः । प्रहारविवशं चक्रुः प्रशकं प्रवरादव ।
राजपुत्रबधोत्पातविवशं प्रहपातिनं । अवधोत्पाजभङ्गं स्वपथमिव राखयः ।
भुक्तं किमपि नो राज्याक्षिर्हेतु किमयं इतः । मुचेवारोदि तदृष्टा दृष्टेः पिकरवच्छलात् ।
मा मा बधीरिमं दानं सुचिरादन्धनोद्धतं । दृष्टदुस्तच्छुचेवेत्यं महता कम्पिता सताः ।
केऽमी तुरष्का दुष्कार्यकराः पुष्कलपातकाः । इत्येव तरवः कम्पमापुर्म्यायुविषष्टिताः ।
चतुर्न्विंशतिर्वैषाद्यन्मा प्राप्तिस्त्रिराष्ट्रवः । अयं दृष्टान्तिके सेहात् हतोऽन्यकियथा ततः ।
बवास्त्रभक्षिणी तस्य जगती विधवा सती । सोवाणदेवी साजीवमवसत्तच्छवाग्रिरे ।
राजसैदेदिजानेनान् इतः स्त्रीषाम्पदं कथं । इतीव तत्कुधा रक्तः सुर्वेसोकान्तरं यथै ।
परितो राजधान्यास्तान् दृष्ट्वा जगामहन्तरान् । न श्रेष्ठः केऽपि वल्लैकखण्डं दातुं यथावते ।
परम्यीरगता भेका अविच्छिन्नरवच्छलात् । साकन्दः सर्वराचने तच्छुचेवामवसदा ।

ये राजवेद्य विविष्टः सुभगाः सुवेद्यास्त्रसुरसुरधूलिहतान्धकाराः ।

ते दिशिबोडविवाहपटजिर्णवस्त्रा निष्काशिता मृपटहात् सुतरकधाराः ।

इत्थं पटितमे वर्षे भाव्यपट्टवकारणं । वैद्यान्तश्च चतुर्दश्यां सैदानां विप्रवोऽभवत् ।

भूजं हसनमाया स भत्यानां तच्च वत्सरे । अन्तकः सन्निविष्टोऽभूद्येनेते प्रलयं गताः ।

सामान्यवेद्यनि वरं जनिरस्तु पुंशं मा मास्तु राजनिलये बज्रदुःखकर्त्री ।

ते श्रुतेऽत्यरुचिरेऽल्पपटैकमध्ये नोमाति राजद्युगलं विपुले स्तरेषु ।

अथालिखानमेयाथाः क्रुद्धाः पश्चादवालगन् । नदीपारगतान् श्रुत्वा द्रोहिणसान्निरोधिनः ।

मैकेतुबन्धानुच्छिद्य माद्रेः काश्मीरिकैः समं । अस्मालठकुराधासो मतं चक्रुर्जिगीवया ।

विंशप्रस्थान्तरे सैदाः प्राप्तस्त्राहवाहनाः । तत्तत्पटकुटोपगडमण्डिताः त्रिविधं व्यधुः ।

पुरमाचावब्रिष्टासो सैदा दैधास्त्रिर्त्तिनः । वाजिर्वर्मासिभूविठा रः अयनस्त्री विभेजिरे ।

येषां वराटिकैकापि नाभूत् करगता क्वचित् । स्पर्णकपकहस्ताः द्वायेदसो वेद्यभक्षिताः ।

तेऽयुक्तुत्तरङ्गेषु सन्त्योवसुवर्षेषु । अकारि ब्रह्मपदं त्रिन्विंशकटिकैरपि ।

मन्दुरासुन्दरा येऽस्या राज्ञोऽभूवन्प्रहागुणाः । तानास्त्राधमोद्येत्तद्वृत्त्या नित्यदुर्लभान् ।

ततोऽहस्तनराजानकाद्यैरन्यैश्च संयुताः । बाहुषां विदधुः सैदाः काश्मीरिकजिगीववः ।

ते मेयामलनाराचमुखानां चन्द्रलोच्छिताः । यस्मेवकानां विदधुरधिकारः समवर्णः ।

अचान्तरे पारगताऽहकुराथा महाधियः । सैन्यानां सङ्ग्रहं चक्रुस्ते जातद्वग्नान्तरे ।

अनुत्ति साहसोदानं नगरे मद्रनिर्जितं । आद्युः सर्वराज्ञेभ्यो लोकासो ब्रह्मधारिणः ।

महत्ते च पुराणे पुरे यानि च पत्तने । अत्युत्कृष्टतमः सर्वैः धावति स हतावुधः ।
 ब्रमावाङ्गिलीयाद्याः कमराव्यगताश्च ये । क्षामार्थं चित्तिकातोरे विचिरं समकल्पयन् ।
 दरद्विचक्रवाकाद्यैर्दरद्विः सुभटैः समैः । वैदृष्यमहः क्षामस्तो बहुसकृत्तां दधौ ।
 नीलाश्लोकं वज्रं पञ्चराजानकादयः । दुग्धाक्षमानिके चिन्मोः पारं क्षामार्थमावदन् । ११०
 समन्तोधान्यसम्भाराननीक्षानीय नाविकैः । प्रवासवेतनं कोष्ठाभावात् काञ्चीरिका जघुः ।
 कचिमुष्टिं कचिद्दण्डं परदेवदवाच ते । पारावारगताश्चकुर्महीं तीर्त्वा पुरदये ।
 धनुर्धन्यमरैर्मुनेः प्रतितीरं पुरदये । पञ्चसप्तमता युद्धे प्रथमं कटकदये ।
 खमाक्षोपायसामन्ताः क्षीणश्रेष्ठाः स्रष्टोच्छिताः । नामावेषेणः क्षामाश्च शूरादारिद्र्यपीडिताः ।
 चौराः क्षतप्रमेयाश्च चिरबन्धनयन्त्रिताः । तप्तद्राजविद्वहाश्च पिशुनाश्च स्रष्टवयः । १११
 क्षताधिकारास्तत्कार्यन्यायप्रत्याघनक्षमाः । एते सान्ये च तुतुषुर्देहेऽस्मिन्सदुपद्वे ।
 नौसेतुबन्धावावक्ष्य सर्वामहवराज्यतः । आनीय वामतीरस्था विदधुः क्षोपयामिनोः ।
 देवाभिधः शकुनिको नाविकाधिपतां भजन् । प्रतीर्य नौकायुद्धेन विदधे सुभटस्य ।
 यैरा दुष्प्रसरसोरस्थितान् शकुनिकासतान् । यपोतान् यष्टजन् योद्धुं तत्तत्तन्पुरस्थितान् ।
 मेधावहाकनामापि पुरस्थाधिकारभाक् । विचार्यै रोगास्तत्काले दिशान् शूलैः न्यरोपयन् । ११२
 चाबहुमूढमठान्जैनगरान् स्रष्टिष्ठमं । तस्मिन् स्रुरति पौराणो न भीक्षोरकृताभवत् ।
 स्त्रिकेषु सेतुबन्धेषु तप्तलोपपुरकादिषु । पूर्वर्गैरश्मेवाभुर्दुर्गमा तद्विरोधिनां ।
 आस्कन्दं स्कन्दभवनादाबद्धोपयत्तहाङ्गनं । पञ्चदशमितां यैराः परिखां समकल्पयन् ।
 दारधानीसमोपेऽपि बहुराजानकान्तिके । तादृशीं परिखामन्यां चक्रुर्वैरिभयहिदे ।
 विद्वद्वेष्मलुठनं कुर्वन्तो हततद्गताः । यैदभूत्या भयं चक्रुः प्रजानां गोवधादिना । ११३
 विद्वद्वमुत्कृष्टतगृहदाससमाप्तिः । दिहामठो बह्वनवासेऽन्यकृतोऽभवत् ।
 जनभिहतधास्यानां तदिद्वद्वद्वसिधः । व्यधी चक्रुर्दया यैरागावोद्वता श्रुणामिव ।
 निःकृष्टवृक्षाः सञ्चाहममुच्छन्नो दिने दिने । राजधान्यङ्गने साम्राज्यकृत्याः प्राविशन्नादात् ।
 मल्लामीनयज्ञां सुन्दकावस्यसदनां च । राजानको बल्लनश्च ददाह खगुर्दं क्रुधा ।
 काकतालोचकन्यायः यैदकाक्षीरधैवयोः । परस्परभयभयश्रद्धैर्व्येथारभवत्तदा । ११४
 पारावारगता वीरासीत्वा साक्षिभो द्रुते । इत्वा तांसांश्चिरन्विता तीरे दष्टे न्यरोपयन् ।
 लोलाया रोहिणि क्षते तीर्त्वा यैदभटदये । लुष्टिं पर्वजखानायाश्चक्रुः पद्मपुराकारे ।
 जैनराजानकायास्तच्छ्रुत्वा तीर्त्वा मटोद्गताः । उवाचारिषु तद्गोवाकुम्पि च चक्रुरक्षसा ।
 तेन यैरा अपि यानि जम्बूमौ गृहावसेः । जैनराजानकस्यैव क्रोधादग्निमदापयन् ।
 तच्छ्रुत्वा स तदीयस्य वडवोविषयाकारे । ताजिभट्टक सद्ने तद्वदग्निमदापयन् । ११५
 गृहान् पदातिमाचः स दग्धा सहरमधगः । दुग्धाक्षमादिक्षामस्थान् पलायनपरान् व्यथान् ।

अथ लोहरकोटस्थं श्रीमार्गेश्वरं निरं । अष्टाष्टकुराक्षोऽष्टमिहं अष्टमिहम् ।
 अष्टमिहं देवात् सकुटुम्बोऽमो भवान् । स मर्त्ये विहितोऽस्माभिर्भूता तद्वत्प्रापयः ।
 मेवामहमदायैतात्पुत्रैरक्षयिणीभुभिः । सैतस्यो दक्षिणे नामोभागोऽस्माभिः समामितः ।
 जिगीषवोऽथ सर्वे कात्तकक्षीरमच्छलाः । पुरमाणाद्विष्टास्ये वेदाद्विष्टानि वेष्टिताः । १४०
 तद्विष्टमधिष्ठे त्वाम्ना त्वर्कमागम्यतां यतः । प्राप्ते त्वमि ज्योऽस्माकं तव क्षुः कीर्तिरव्ययः ।
 राजभक्त्या ब्रह्माय ध्येयमेवाय मण्डले । तदनाममनात् कीर्तिं मा कार्षीः को कलहिनी ।
 बद्धे रणादासिमाये पूर्वम् अक्षेजः सद्यत् । राक्षसोऽपि अथाय मर्त्येऽमहद्वरः ।
 तदप्रापं त्वया रक्ष्यं त्वर्कमागम्य साम्नातं । अन्वयाय विजोराज्ये स्थापयन्ति न वैदजाः ।
 इति लेखं विचार्यः सुखदेवोऽस्माकं प्रथमः । पूर्वम् परीक्षामार्गेण न मार्गपतिरायवै । १४१
 प्राप्ते तस्मिन् दिनेदिनैः कुक्षदीनपुराणतः । सकल्पः त्रिविधैः सैदाः प्रदीपादय वायुना ।
 अथ यस्याय सैदासो भवान् सन्नातुमिच्छवः । इत्थं त्रिजगत्तदादीनेहस्तान् अर्जयन् ।
 प्रधानपुरुषः सन्तः कृतसैदवधाः कथं । भवन्तोऽत्र कुर्वन्ति कार्ये लोकाविगर्हितं ।
 देवाद्यदि मृतोऽभपस्तुनस्तस्य दे कृतः । कस्त किं वो कृतं येन सर्वे देवाद्यमुद्यताः ।
 न सर्वे द्वाहिणः सन्ति धूर्व काम्योरिका जनाः । वैदेमिकेऽहतायैने दिवास्तासः प्रयच्छन् । १४२
 अथवा परदेवतासिद्ध्याय सपरिच्छदान् । ध्येयमेवाय देवे स्य मुखा मन्त्रिषु पूर्व्वतः ।
 या यस्त पदवी पूर्व्वमासीत् सा तस्य तिष्ठतु । बन्धुषु सर्वे भुञ्जामो नास्माकं विषये पदः ।
 मरणं नियतं जन्तुर्धर्मे विधिकल्पितं । तथैवावश्यमासीति के निवर्त्तयितुं समाः ।
 इति लेखाद्येमासोऽयं मार्गेश्वरा महत्तमाः । यवनाक्षरसंबद्धमिति लेखं व्यसर्जयन् ।
 रक्षारक्षं नृपसाहस्यविता न दुराग्रया । किमर्थं य इतो राजपुत्रो वृष्टामखानजः । १४३
 मेरोलोहादिबधतः कस्यास्यो भवतिह । तत्प्राप्यस्य विजोराजः सर्वैः कोऽपि विष्टितः ।
 लोहीया घटिकैवेका दारि तिष्ठति भूपतेः । सैदेः विष्टादनेनेति ब्रुवन्तोऽधनिच्छन्तात् ।
 गच्छन्महिषा मद्रासो वहिर्द्युता निवारिताः । सन्तोषद्वत्ता तिष्ठन्तो ध्युं पैतामहे पदे ।
 इत्यादि मुखा सैदेऽयं समाह्वतोऽप्यनागतः । तदर्थं अष्टजहृतं न च प्राप्तेऽत्रोदिदे ।
 स्थापयन्नु धनं कोत्रे यद्वृतं बालभूपतेः । सर्वं त्वजन्तु मन्त्रादौ तिष्ठन्तु मयवर्जिताः । १४४
 अथवा एव कुर्वन्तु राज्यकार्याणि पूर्व्वतः । किञ्चित्कथंति मेदेने देवाः प्राप्तिं त्रयन्ति च ।
 यद्वृतं गतमेवाय स्मृता जीवन्ति नो पुनः । अन्योऽप्यनुद्विष्टैरस्य आताम्यान्वृताद्वत्तात् ।
 इत्यादि युक्तमुक्तं तदायं मुखा मदोद्वृताः । सैदासदुष्कृतमिहोऽधद्वत्ताद्वत्ताभवन् ।
 नृपः कोऽयं ब्रह्माय युद्धद्वत्ताय भटाः । सर्वैर्मित्तस्यदावर्त्त किं कुर्वन्ति विरोधिणः ।
 इति वैभक्तानोक्ता युद्धययद्वत्तायः । अमूर्त्तं कृतोयोगाः कैरवाः पाच्छेद्विष । १४५
 अथैकदा वैष्णवराजोऽनराजकादयः । पुरे नोयेतुमुत्तीर्य सैदुद्वत्तायमायुः ।

उपायैः सर्वदा जेषास्तुमयो न रक्षस्व वः । इति मार्गपतेर्वाचं नागुच्छं रक्षोक्षताः ।
 दावोदनामा मार्गेऽपुत्रो धामाकराद्भुतं । प्रतोक्षारादिभिर्द्युक्तो नगरान्तरमाबदत् ।
 समुद्रमठमार्गेण प्रविष्टा पृतनाथ सा । प्रापसोष्टविहारान् कर्तुं सैदमटचक्रं ।
 रथं सम्यग्य डोम्बाद्यायेऽन्वे कुन्दा महाभटाः । सर्वैस्सहरक्षयया बभूवुर्मगरान्तरे । १००
 डोम्बाद्याः सुभटाद्यान्वे प्रत्नोऽन्वोन्वमुदायुधाः । प्रविष्टुपौरवेम्बो भास्वामाराधलुक्कषम् ।
 भूमौ निखन्त्य यत्नसं पौरैर्गुप्तं गृहे धर्मं । चित्रा प्रतिपदं बभूवुर्नीतं तत्तैरिवापिनं ।
 मद्राक्षते भटे दृष्ट्वा सैदा दिक्पतितं त्रिरः । नाशास्त्राकं जयोऽस्तीति त्वय्यं ज्युष्येयामतं ।
 अथ सैदचक्रम् कुन्दा ताग्रविष्टान्तरान्तरे । अये अगाम युद्धाय सायकायुधवर्षिणी ।
 अपागतं पद्मभटं हत्वा स्त्रिविरान्तरे । तद्रक्षतिलकं चक्रुः सैदाः सायुधविद्वहे । १०४
 चालिखानः स तचस्त्रक्षस्तः सुभागातां चक्रुः । लब्धभद्रविहारेऽग्निं मार्गरोधार्यमापयत् ।
 ज्वालाजटाकुले मार्गे प्राप्नो दावोदमार्गपः । सहोसमप्रतीहारः स वीरोरक्षमयसीत् ।
 सेतुसङ्कटमार्गेण पतितः परिखान्तरं । स मार्गपतिर्दोषो युष्मन् प्राजैव्ययुञ्जत ।
 तबाष्पद्रप्रतीहारमुखा वीरा रणाकूले । ययुः प्रीत्यै द्रव्ययुक्तो दिव्यस्त्रीसुखभागितां ।
 रूपं तस्य स्तनस्त्रापि स्त्रत्वा पौराङ्गनाः पुरे । वदन्ति नैव पद्मामस्तादृशं सुभगं कश्चित् । १०८
 सुकूपो मानुषो योग्यो नाथं तस्मीयते दिवं । इतीव देवताभिः किं मृतं तच्च न्यधोयत ।
 तावद्वैभतस्त्रामाथैः पश्चादन्यपथागतैः । विदधे खानगाहाये तन्मत्सुभटसंशयः ।
 भूताविष्टैरिव प्राप्तविजयैरुद्धतायुधैः । रणप्रेक्षामताः पौराक्षहिने कोपितैर्हताः ।
 किमन्यत्परदेवोया दृता विप्रष्टवै स्त्रिताः । हते मरा इति प्रोक्ता सोभाद्रिवा निर्यातिताः ।
 विमुच्य बन्धनस्थान् खान् युधस्यैरभटे सह । स सैकडामरः पौरान् सैदांस्तोत्कृष्टकान् व्यधात् । ११२
 अक्षदैर्गिहितः सोऽयमिति सैदभटाक्षया । जगुर्गृहस्थितं वैद्यपण्डितं चवनेश्वरं ।
 अत्यन्तानुचितं सैदायुक्तुर्धनस्त मलक । क्षिप्त्वा चन्दनलिप्ताङ्गं न्यधूराजपथान्तरे ।
 प्रविष्टाराधयाः केऽपि तद्दिने ते पुरान्तरे । अविचार्य्यं कथं चक्रुः सर्वैषां यत्कपोज्जिताः ।
 तस्य चन्दनलिप्ताङ्गं मलकं वीक्ष्य नागराः । न के निन्दां ययुः सैदकुर्वाधस्यं निखयात् ।
 आमलेकपुरातोऽविहारान् पुरान्तरे । अवा इन्धनगण्डाक्ष इवामिच्छिताः पथि । ११६
 आसन् येपु वपूषि तलस्रयनन्यसोपधमिद्धतस्यैर्वात्कषसुखावमर्षविलसच्छ्रारधाराण्यसं ।
 नग्रासो भुवि काककुक्षुरङ्गकैः सम्प्रक्षिता लक्षिता मेदामांघवशावमर्षमिषवक्षिण्यन्दुर्गन्धिनः ।
 जघेन तावन्मात्रेण तुष्टाः सैदाः परस्परं । विप्रप्रक्षान्तरे चक्रुर्माद्यैस्तो विजयोत्सवं ।
 हतावविष्टाजटोत्सोऽहिने चक्षितान् बह्वन् । पश्चात्सैदसगिष्यन् सर्वसंहारं भवेत् ।
 किन्तु प्राक् कुठिता देशा जलिताः केऽपि देवगाः । तां बुद्धिं विजयावेषामहाक्षन् कुपिताः कथं ।
 अहंपूर्विकया साततरङ्गटभराक्षहः । नौसेतुबन्धुषोऽहं तावन्नीनगरान्तरे । १२४

सचाहभारमग्राज्ञाः सेतुभङ्गात्परिच्युताः । शतपञ्चादिने तस्मिन् वितस्तायां विपेदिरे ।
 नूनं सा शारदा देवी वितस्तारूपधारिणी । तदधर्शकुधा पामं विदधे कटकदधे ।
 प्रेक्षागताहताः पौरादति निन्दानिदृश्ये । तत्पणोक्तसमिरयां सेदेराभिः कृतोऽयनः ।
 तत्तत्कोट्यर्पितमुखैस्त्वितस्तातटान्तरात् । काष्ठमेकं न्यधुः सैदा भोत्ये दीपधरोपमं ।
 वितस्तायां ब्रजाः केचित् सलिलोच्छूनविपदाः । विवस्वत्सिखगन्धाद्या महापद्मसरोत्तरे । १००
 अवात्तरे समानीयावशिष्टान्परितोभटान् । काष्ठीरिकाः पुनश्चक्रुः पूर्ववत् सैन्यस्यैव ।
 श्रीव्यशङ्किरव्यक्तान्शैफडाभरकादयः । मुखान् सैदान् पुनर्जीतुं रणोपायं व्यचिन्तयन् ।
 सधैर्यतामरः प्राप्तिविद्वद्वेषदक्षतः । उवाच तेषु व्यभक्तद्विषयात् सप्तविंशतिं ।
 काष्ठागता नमस्तत्तास्तीक्ष्णाश्च सप्तकीकृताः । यत्रेववच्च योधायावटलेषु दिने दिने ।
 लुब्धैस्तत्तोरदयजयघटनारभ्यन्तेषु युध्यन्कुब्जदोरेखणात्प्रचुरपुरजनस्त्रान्तधंकात्मशौर्यैः ।
 धावत्सैर्वाहिताश्चात्कटमुभटचटाघातजाताग्निवर्षे चक्रुः क्रोधात् पुनश्च प्रवरपुरवरे युद्धमयुद्धं तत् । १०१
 यामदुन्दुभिवाद्यानां ध्वनिः सर्वैस्तदा श्रुतः । पूर्वै राजगृहे पश्चात् सैदकाष्ठीरसेन्येभ्यः ।
 अवतीर्णा जनार्थं याः पारावाणपुराङ्गनाः । यन्नेषुभिर्विदोर्षाङ्गावक्रमस्य विपेदिरे ।
 स नामोद्दिवायत्र दिवा वीराः पतन्निभिः । विद्वान्मुमुक्षुस्तोराज मोताः स्वयहागमति ।
 वज्रिदान्स्फुरदोधसंहराद्यैरुपद्रवैः । एकमेकं दिने तत्रानेहन्ताभूद्वयावधं ।
 अस्त्रोत्तानापिनोऽन्यान् रक्षस्याहाटनोद्यताः । तटदधे भटाः क्रूरा अवाच्यमपि तेऽनुवन् । १०२
 राजसैदद्विजद्वेष्टारोहपापादिवादिनः । मिथोगाभीं वदन्तलो किं नावाच्यं बभाविरे ।
 प्राप्ता दौलतभीहायाः कष्टवाटादिदक्षतः । शिष्टाः सङ्गणहंसाश्च आदिभङ्गनृपात्मजाः ।
 पद्मगङ्गाजाः केचित् सिन्धुपत्तनयोदिताः । सन्नाम्नैश्चासाद्यान्येऽपि हर्षुः सर्वतो दिग्गः ।
 काष्ठीरिकाः स्त्रमेर्देन बन्धप्राप्ता तथापरे । यद्युक्तावसिद्धचलमज्ञातान्योन्यनिश्चयाः ।
 अवात्तरे नभस्युक्ता सायं दीप्तोदभूत् स्फुटं । उदीच्या दक्षिणा याता प्रज्वलदङ्गमस्तका । १०३
 दृष्ट्वा तामहुतां सर्वे सैन्ययोहभयोऽपि । सङ्ग्रामाशङ्कितानिष्ठावभूवुर्भयविह्वलाः ।
 अवात्तरे सैदसेः प्रेरितोदेषलिखया । तत्तारुखानोऽयस्रजसौदृक्कं पुष्कलं बलं ।
 प्राप्ताः ब्रह्मगलस्थानं तुह्युक्तास्तु दुष्कराः । हभभोजनराजायैः प्रलियैः बलभादव ।
 कालोधारापदेन कालो भगवतो कुधा । व्यधात्तद्गुणमूनं सतोदेर्गदितेष्वा ।
 आदामन्वानजस्रसै विस्मय इति चोदितः । निवर्त्य तं तुह्यः स स्त्रान्तिके समरस्थत । १०४
 तदीयान्पदार्थेष्वप्राप्ता तद्देववाचिभिः । अनन्यसुभं प्राप्य त्रिषं वैभववाधितं ।
 अथ काष्ठीरिकाः सुता तदधं वाद्यवादनं । चक्रुर्ध्वनाभवन् सैदा विष्णावपदनाः श्रुतेः ।
 गतावशिष्टा दुर्जिह्वदुष्टतत्कटकान्तरात् । सहस्रद्वितीयं तत्र भवानां निहिताभवन् ।
 विभुद्वयार्थिदन्त्यकमयाः प्राप्तबलोद्धताः । काष्ठीरिका मत्तश्चक्रुर्वाधं चटमानवाः ।

मध्ये सधेन्यासिष्ठम् मार्गशाखाः पुराणरे । राजानकाद्या मद्रास्य खामस्या धातु दिग्दयः ।
 एकतर्ज्जिताः सर्वे मद्रास्यवलाः पुनः । इत्येवमतनिष्ठास्तं मद्रास्य कृतनिश्चयाः ।
 खामार्थमार्गशाखां स्वप्रदेशादुपस्थः । नावा विन्धुं प्रतीर्याथ जोगराजानकोद्भूतं ।
 खामस्यान् पञ्चवान् हत्वा पलायनपराण् व्यधात् । वसवजितनुवादि हत्वा सैदवलाङ्गरात् ।
 काश्रीरिकाव्यभाष्यम् प्रधाताः प्रतिवासरं । किमन्यत् स्फुटमेवास्ति येऽवसन् सैदवशिष्यैः ।
 निर्लेप्तास्तं व्यलक्ष्यन् काश्रीरिकलाङ्करे । इतोयाति ततश्चेति लोकार्वागतयन्त्रणः ।
 वलं राजनि मन्दोऽपि कोऽप्यजुषत विज्वः । ग्रहेषु लुण्ठमानेषु विटैर्निहितपेटकैः ।
 निरुद्धमार्गमन्त्रारेदेशोऽभूद्यविज्वलः । मासद्वये व्यतीतेऽपि पारावाररणोद्यमैः ।
 जिगीषां नात्यजंस्तत्र सैदाः काश्रीरिकाश्चपि । पूर्वमकुर्वन्तः सैदवधे पक्षवितः क्रमात् ।
 परस्परं वैरतस्तदागाच्छतशः । दक्षिणे राजकोष्ठादि वामे वेनाद्यवेक्ष्य च ।
 बलद्वयेऽपि विजयः सन्दिग्धः प्रत्यभादिभ्यः । पुंसां निरुद्धे मन्त्रारे नावा मद्यस्तद्वये ।
 स्त्रियस्य तदाकुर्वन् पारावारगतागतं । पारानेत्य विटैर्लुण्ठयितुं पथिकत्रयं ।
 अधिष्ठानादिदेशेषु मार्गः प्रचलितोऽभवत् । पारावारगतान् कांश्चिदन्यन्वच्छलनोद्यमान् ।
 निरुद्धः प्रत्यर्थं दिवाः कोष्ठाच्छूलैर्भ्यरोपयन् । अश्वोचक्षकदा सैदा भटाः काश्रीरमन्त्रिणः ।
 आवाप्तुं यदि शक्तिर्भ्यायुधम् पुनरप्यलं । सोमा वा दीयतां तावत् प्रतीकामो रणं प्रति ।
 नित्यं जनवधे लोका उद्दिग्धाः शरवर्षणैः । भजतां विभवं सोऽत्र विधिर्यन्ते प्रयच्छति ।
 निश्चयेति पुरप्रान्ते सोमार्थं वामपार्श्वे । चिकिदुः सन्वितां रज्जुं तूष्णीं सैदभटालटात् ।
 नित्यं पुर्वैरिणो ज्ञात्वा भंदाः काष्ठीलतस्ततः । न्यधुर्धनराजानकादीन् खामार्थमाकुलः ।
 क्रिन्नेषु मेतुवन्धेषु सैदैर्धौ पुरकादिषु । नगरं दुर्गं भंदा दुर्गतुल्यां चक्रुर्दिवद्भयात् ।
 अथ काश्रीरिकाः प्राचुः सैदास्तोरान्तिकस्थितान् । नौमेतुवन्धरज्जुर्ध्वङ्गस्तन्निबोधनतः ।
 पुरमात्रावशिष्टत्वादुन्निष्ठं किंचिद्विरं । पर्याप्तं भुज्यते धान्यं किं कुर्वन् पुनः पुरे ।
 सुप्तेति सैदासांस्तारमूर्चुरित्यं स्वधेवकैः । अस्माभावादुभवात्ता न चलासो भयादितः ।
 का जुगुप्सा तुरङ्गेषु सर्वभांसभुजो वयं । यावत् पुंशुगोभांसपर्याप्तिस्तावदास्ते ।
 पुनश्चैदम्यतेऽस्मान् कः शक्नोति त्वदङ्गरात् । सुलेत्युत्पलवास्तोरे ज्येष्ठालमलिकादयः ।
 एकचमलिताः सर्वे चक्रुः सस्यस्य निश्चये । सेन्यं स्यादविभागेन विभज्य पथिभिस्त्रिभिः ।
 उत्तोर्यं यामः शीर्यन्ति सैदाः कटकभेदतः । अन्यथेकच सस्यस्य दुर्जयाः सैदपक्षगाः ।
 एकतर्ज्जिताः सर्वान् जेयामोऽव्यवसानमून् । अस्माकं प्रबलं सर्वं न विज्योऽधुनोचितः ।
 सुप्तेति मद्रास्यका जोगराजानकादयः । मृत्युर्नो नोजयो वेति युद्धसङ्कटां दधुः ।
 अधैकं मतमाश्रित्य खामस्याः सैन्यनायकाः । पुराणतत्त्वकस्यानासीत्वा पर्यन्तमासदन् ।
 प्रलभडादयो वस्तुवास्तविकप्रदेशतः । नौभित्तोर्णाष्टतोऽकाशः सोऽस्माकं स्वभटान् कथुः ।

२२४

२२५

२२६

२२७

२२८

२२९

इष्टा धैर्यं द्विजस्यापि रणोपसरतः क्षणात् । गङ्गादधीभटाः सर्वे ब्रह्मसुर्वीरमानिनः ।
 अन्योन्यप्रवृत्तिर्भोहृदिति काश्रीरिकाभटाः । पञ्चभासान्धधुर्यूर्ध्वं वर्णं निजपरध्वमे ।
 सैफङ्गारादिवीरेषु ब्रह्मणः करणा वभुः । निर्गतास्तान् रिपून् हन्तुं मूर्त्तिमद्यहवान्तरात् ।
 तानुत्तीर्णान्प्रमाकर्ष्य सैदाक्षकितमानवाः । हासिसं व्यञ्जंस्वर्णं प्राञ्जयोद्भूतमानवै ।
 सम्प्राप्तोऽभिवनायुर्ध्वमन्तीराध्वना ब्रजन् । गिरिभट्टगतेर्दृष्टस्यैः त्रिलाभिरवाच्यत ।
 तद्विलावर्षणचक्षुस्तुरङ्गात्पतितः क्षितौ । पदातिः स चक्षुः कक्षाभिस्तीक्ष्णैरग्नसङ्घटात् ।
 तदीयं तुरगं बहुखड्गं सखाहभूषितं । काश्रीरिकाः करगतं मूर्त्तं जयमिवावहन् ।
 तं पराभूतमालोक्य तद्युद्धार्थं भटान्वितान् । सैदाः पिङ्गखानादीन् राचावेव व्यमर्जयन् ।
 दुग्धाश्रमागतमेवाभोकराद्याश्च तत्स्थानात् । वर्षीयाहव गर्जन्तः प्रापुः पृथामठान्तिकं ।
 तावत्प्रप्रतोहारतामराशामहाभटाः । सखट्टाः सुमनोवाटप्रदेवान् समावहन् ।
 सैदखनादयः सैदहोक्ष्मादिसमन्विताः । सैदानां सुभटाद्यान्वे प्रापुस्तत्रैव ते प्रगे ।
 करवालाः स्फुरज्ज्वाला वभुः श्यामलकान्तयः । भूपीठनादिव व्यालाः पातान्निविरोद्धताः ।
 अथोदतिष्ठन्मुलः समरः सैन्ययोर्दयोः । सखड्गफलकचुद्रमद्र्यूहसुदुक्षयः ।
 भोवीरास्समयेऽथ युध्यत मुदा मा यात पखादभो जेतारो यदि तद्वरान्ति सकलं सैदाः कुधा निर्धुणाः ।
 प्राप्तस्त्रेद्विजयः सुखं स्वविभवात् स्वर्गेऽपि तच्चेष्टया युद्धादाविति मद्रूपः सपरशुः काश्रीरिकानब्रवीत् ।
 पूर्वं पिङ्गखानोऽपि निर्वधेया रणगर्वितः । तं पिङ्गप्रतोहारो रामोराममिवाभ्यगात् ।
 अत्रभिद्यतया युद्धे स्फुरन्तं वोदय तं द्रुतं । स्वभटान् प्रैरयन्मद्रासानुरङ्गस्फुरन्निदे ।
 सङ्गुल्लसत्पुराणोद्यत्भुतिगह्वरकियं । गङ्गाद्याः प्राहरन्सर्वे शस्त्रा ब्रह्मसमन्विते ।
 तद्भुत्याः ब्राह्मिभट्टीया भमराहव सारवाः । ददशुः कटकं कुट्टाः स्फुरन्तः सङ्गकण्डकेः ।
 पतितं सख्युखं दृष्ट्वा तं काश्रीरारणाकुले । जयोऽथ वर्त्ततंऽस्माकमिच्छाकोत्साहमादधुः ।
 व्याहृत्यमानाः काश्रीरैः भटेर्भद्रसमन्वितैः । भूत्वास्ते ब्राह्मिभट्टीयाः हतं समोचितं दधुः ।
 इति तिष्ठच्च युध्यन्त क गच्छस्वधुना मम । इत्यन्योन्यं भटास्तत्रातर्जयन् रणगर्वितैः ।
 काश्रीरपृष्ठगः सूर्यः खड्गान्नप्रतिविम्बितः । जयोऽथ युष्मास्त्रियैव वक्तुं व्योम्नोऽवतीर्णवान् ।
 अहन्मूर्त्तिकया सर्वे ते वीरभमरासदा । रणाद्यानि स्फुटस्त्रेर्बभूवुःकुसुमलम्पटाः ।
 तद्रणाङ्गुलरङ्गास्तःसङ्गतास्ते भटानटाः । तद्वदङ्गविभङ्गाद्या नाव्यभङ्गिमदभयम् ।
 व्यहङ्गिराद्यास्तद्भुत्याः प्रविष्टाः सख्युखे रणे । विधाप्य युद्धं सखट्टावीरहन्ता विशकिरे ।
 अवर्ष प्रधारामिः सखैवकटकाम्बुदः । स्फुरन्त्यस्तविजयोतिर्धुमोकाश्रीरगर्वितः ।
 सैदेषु भाकरस्तत्र सख्युखविभाकरः । शौर्यमोभाकरः प्रापदपे भाःकरकाकमुत् ।
 तद्वन्तुङ्गतरङ्गखोरकरङ्गास्तरे स्फुरन् । सोऽङ्गुहारसमावष्टोनाव्यभङ्गिमदभयम् ।
 प्रदारविहृतं सर्वे मिलित्वापि रणान्तरे । वेद्युखवाचितासखं चिरात् पातयितुं क्षितौ ।

२५५

२६०

२६५

२७०

२७५

२८०

द्विजान् हत्वा भटान्भीरो वीक्षितः स्नायविक्रमः । अभजद्भीरुव्यां च रक्तसन्देशतरङ्गदां ।
 येषां प्राणपरित्यागे निर्लेपं वज्रतामपि । रणयोग्येष्वेवैषां नास्ति किन्तुः पशूपमैः ।
 सैद्दहोमनमुख्ये काश्मीराक्षैरपचगाः । भाकरादीन् हतान् दृष्ट्वा रणं त्यक्त्वा पलायिताः ।
 ततः काश्मीरसेनान्या वात्यवेव तटद्भुमाः । भद्राक्षजीवनिःसृता भृत्याः श्वादाहवाहताः ।
 न खड्गो न हथारोहो न चापी न च शक्तिमान् । व्यावृत्त्य मेचितुं कश्चिन्नात्र कश्चिद्भुतात् यत्नात् ।
 हठलुण्ठितविध्वस्ताश्च समस्तास्तं विरोधिनः । हृत्काकटानपि प्रलः प्रापुस्तं नगरान्तरं ।
 आभमद्भुमठापूर्वाधिष्ठानान्तं निरम्बराः । मार्गेऽपि न भगवौ चाहवासजिह्विताः श्वाः ।
 केचित् कुक्ष्यान्धरे मग्ना भग्नाः केऽपि रणान्तरे । केचित् प्रमुचिता नग्ना भयोद्विष्टादिशोऽचलम् ।
 तदीरावधयैः कृतैः पूरिता विपुलैर्महो । तद्भुमार्थं प्रहृत्य स्रग्द्वयोरिव महानसः ।

ये सुन्दराविपुलभोगपुरन्दराभास्त्रैर्मरिचैर्विभवप्रथितप्रपञ्चाः ।

नगान् विलोकाय भुवि तान् धृतदुष्टगन्धान् कक्षापि श्रान्यति न देहभयोऽभिमानः ।
 वरं मरणमेवास्तु रणे क्षणं सुखप्रदं । न बन्धेऽद्यतनस्याभिहितियाज्राकदर्थनाः ।
 इत्युक्त्वा प्रविशन् युद्धे धीराश्चक्षोऽप्यकातरः । हभेभमेरः ब्रह्मेण स स्नायमरणोऽभवत् ।
 अन्यत्र प्रचलितान् दृष्ट्वा पीडितायां प्रवेरिणः । पलायनेच्छा नैवाभूद्युयुत्सोऽयस्य मानसे ।
 द्विजाङ्गुलिकरोऽप्यसमाह्वयः स्वभमान्वितः । अकरोत् रणमात्रं यः ब्रह्मप्रहरणं रणे ।
 आभमन्वितः पुरश्चाम्ने स राजानकहृद्यमः । हतश्चोराङ्गभेराद्यैर्मरौकुल्यातटान्तगः ।
 प्रक्षिप्त्वाङ्गुलिहस्तेन समसक्त द्विरोभटैः । नीत्वा न्यदर्शं हर्षार्थं मार्गशादिसमान्तरे ।
 किमाकारनिकारेण कुर्वन्त्यस्यान्यथात्कथां । इत्युक्त्वा सौ स मार्गशः ब्रह्ममुक्तिमकारयत् ।

योऽभुच्चिरं नृपस्य चेऽखिलमन्त्रिवर्ग्योऽधूर्यः पदेषु विभवेचितदानमानः ।

शोण्यां दशमितरवत् स गतः किलाम्ने धिम्मासनां भविषु श्रान्यति या न भोगैः ।

स चेन्नासन्नलोकारक्षिते स भद्रे ब्रवी । सर्वोमन्त्रिगणस्तस्य भवेत्पाटुपरेण किं ।
 पुनर्विभवलोभेन मेदपक्षं समाश्रयन् । चागामिकल्पनेषाधिकारितां प्रार्थयन्नृजां ।
 अश्वातदेवदृष्टान् लोचयो लोकेषु हासतां । अथवा नाशकाले स्वादुहिः कुपयगामिनो ।

कुर्वन्ति ये परश्वतीरनिकारमाजौ दर्पोन्मलोचनयुगाः स्वविचारवाह्याः ।

ते प्राप्नुवन्ति वधमाशु तथा यद्यामो लोकावदन्ति नरकोचितश्च मर्त्यः ।
 धिगिध्वंस्तमन्मानन्तं वीरं मन्त्रोऽपि धोरणात् । निर्गत्य समयः प्राप्तः फलुवाविषयान्तरं ।
 त्यक्तोऽनुत्तरङ्गः स निःशस्त्रिर्धेतकोऽजितः । तत्र प्राकृतवेष्टेन जुगोप स्वं भयादटन् ।
 क्रुद्धैर्दावोदमार्गेष्वधात् मार्गपतेर्भटैः । स चौरद्वय वाच्यन्तेतोऽप्यात्तद्विरोऽभवत् ।
 द्विषोत्तमाङ्गलस्याशु निन्दुर्मनुनिहृतस्ये । हृतमार्गेऽपुनस्तत्र शरारिकिणां भटाः ।
 स चेत् पलायितः सैद्विचिरं प्राप्नुवाजिभि । तद्वत्सजीवरक्षां स्नात् सुदुहिः पापिनां कुतः ।

तद्गुणैर्लुण्ठितादेशमोवधोवधपुरे कृतः । जाने अथापरधेन प्राप्तो तावुमी दश ।
 दौहित्रोऽपि महीभर्तुर्ज्योतीवोरकुलादपि । तत्पापेनाभवत्तच्छ विपं वीररघोजिह्वतं ।
 विप्रराजसुताः सैदाः काष्ठीरा अपरेऽपि ये । सहस्रसङ्ख्याः समरे तद्दिने प्रलब्धं ययुः ।
 निहतानोकुसुभटसमूहान्तरक्षितान् । भूमिदाहाय निष्कण्ठं नाभूत् कस्यापि पौरवत् ।
 ये सर्वचक्राः पीनाङ्गा भोगैर्नपुण्यवर्जिताः । याताश्चैवात्सर्गन्धोत्तमश्वाद्यभोज्यतां ।
 रक्षाककर्तरोवकिमुद्गरद्रुधनादिभिः । शास्त्रलिङ्गमवत् पुण्यैर्बभूवुर्गुणतामटाः ।
 स्यात्वा रघुविहाराग्निदाहं सैदकृतं कथं । अलाभपुरदाहाय मार्गेषोऽस्मिन्दापयत् ।
 ज्वालाजालकरालोऽवापिर्विष्येय्योदरादयः । अलाभदोनगरं दग्धारण्यनिवाकरोत् ।
 श्रीमत्सैदमादानखानगाधेदितानलः । राजमजापचारोत्पन्नतकोधग्निरिवाद्युतत् ।
 हतेषु भाकराद्येषु पलायान्येषु यात्यपि । विदधुर्नगरे लुण्ठितकुट्याः स्यपादयः ।
 आसन् जम्बूद्विद्रा ये ते महाकायमाययुः । सदैवाष्टादरिद्रमृत्पिञ्जोपमेवे तदा ।
 केचिच्चवन्विचिन्मोयष कुत्रापि निहतः । प्रीतिं प्राप्तेतदोयार्थैर्धनैः कापालिकादयः ।
 विहङ्गमस्यधापूर्णमृदुलुण्ठिविधाभिनां । अभूत् परस्परं युद्धं समंवास्ति मुनामिव ।
 आदावेकेन यक्षीतं तस्मादन्धेन तद्धृतं । तस्मादप्यपरंकेत्वं मात्स्योन्वाद्यद्वोत्थितः ।
 दिधा जयप्रवाहोयस्यदाहिन्योरभूत् पुरा । एकपार्थीगमात् सोऽथ शास्त्रमूलममातेत् ।
 आद्यान् दिजवर्णिकप्राद्यान् पौराक्षित्यसुखोर्ज्यताम् । मुष्णन्तस्तद्गुटाक्षकुर्द्विरिद्रान् दुःखभागिनः ।
 दारुणोपस्यत्तत्तदुत्तुगाशक्तितान्यपि । पौराणां समदक्षान् मदगानि मर्मांसि च ।
 नगरान् कुलीनानां पुण्याः कन्याश्च धोषितः । विटाः केऽप्यधमायकुर्धठमन्मोमवृषिताः ।
 व्यधाय यत्र निर्माणं कल्याणस्मिरतामया । कोटिकोटिधनं दत्त्वा दग्धं मृदुलसादमात् ।
 आसदन् केऽपि केऽप्युचैरनदन् केऽप्यलुब्धयन् । दक्षवोदक्षिणे पारे जीवाइव जयोद्वृताः ।
 न मोधुचकोऽप्यास्य चेवामुत्सवतर्पणे । सहस्रसङ्ख्याः कुम्भानामभोवन्नगराद्वृताः ।
 केचिदभुविद्योगात्ताः केचित् सञ्चयवर्जिताः । विहङ्गमकृताद्येषाञ्जितवहुभुवः परे ।
 वहवोदःखिताश्चेवः जनैकोद्योऽभवत् सुखी । तत्तद्गणविपक्षेय्य क्षतेः प्रेतेः खवेयानि ।
 उक्तावचैर्जनैः मार्तुं सहस्रद्वितयो मृता ।
 इत्थं वर्णितमे वैषं आवणप्रतिपदिने । एकान्तविजयानेवो तत्तत्तोकचयोऽभवत् ।
 पूर्वमद्भुरितः सैदवधात् पञ्चकितः कमात् । परस्परं वैरतद्वर्कहिने कलिद्रोऽभवत् ।
 पौराणां वीरवर्गः प्रतिदिनमहरत् सद्यं वक्ष्यिमा दुःखावयः समस्तः । कर्मकलहतिभागास्त वास्यशोकः ।
 उच्छेदस्याङ्गवाटावनिसफलनवस्मिन्मार्थे दुर्गताः धेद्वेधान् समुत्थः । मवरवरपुरोपस्योऽभून् समन्तात् ।
 अचान्तरे वधं जुतासैदाः काष्ठीरिर्कोर्ज्यताः । आलिखानमुदासक्युर्द्वीसमावावसेविणः ।
 दिवाविहस्य नगरे निवृत्तः वेत्तभावनः । मेयामद्वन्द्वः प्राप्रतामस्तर्ज्ज्विरत्तरं ।

भाकरादीन् दत्तान् जुत्वा वेदाभीता अपि बधुः । दिवाजिह्वा नगरे पुनरुद्वाप निवर्ष्य ।
पश्चात् प्रतीर्य मार्गं प्राद्व्याकृष्टोऽस्मिन् । इत्युक्त्वा ताजभट्टाकाम्ये चारुविद्वत्ततां ।
अस्मिन्नवधरे पारादागतेषु निपुण्यैः । वेदानादाव रावणः खालयन्ताम्यसर्व्ववत् ।
कृत्वा बालनृपं मन्त्रं वेदाभ्यपटोऽग्नितं । पारामावन्द्यामासुष्मन्निशोमरतोवधा ।

दुर्योधनैकव्रणाः कृतव्रजयोगाये धर्ममातिविरवाः कसिदन्तकर्षाः ।

अन्यासदृष्टिपुत्रराजकृतावसाहासे कौरवाहव रणे न जयं लभन्ते ।

राजधानीं समानीय तवां पञ्चपुराणरात् । खानगाहं नवीचकुर्दग्धं श्रीनगरान्तरे ।
भाभवेदस्मादामखानगाहो नराते । पूर्व्वेष्टात्पुष्पवधारकाकारहोत्वितः ।
सर्व्वस्वमपहृत्याय वेदास्ते वसुदन्तकाः । मण्डलादालिखानाद्याविरवाधन मन्त्रिभिः ।
एकमतेष्वमातेषु काशीरेव विविक्षिताः । बधुः परशुरामाद्याः स्तरेषु प्राप्तवन्त्रिषाः ।
प्रियो दत्ता राज्यं वयमिह भजामः सुखमिति बधुः स्मार्थं विहागलितमतयः वेदपतयः ।
इत्येवं तेषु प्रथममभजन मन्त्रिपदवीं परे तत्तत्पुष्टं विधिरिच वसीयास पुष्यः ।
मेधावस्यनयामयीं नायामादिप्रमेयतां । व्यकालठक्षुराऽगृह्णात्तत्पुष्पोलहरादिकं ।
गृहीत्वा वाज्रिणं राई खकं मार्गेशमागतः । मन्त्रादिप्रमेयं दद्यात् श्रीमान् अवहाङ्गिरः ।
मायासमादिशोषेण खान्यभूयैकवामरः । अन्यास्य यामयामयीं धेदरेषु यथोचितं ।
परिहासपुराधोभोजनराजानोऽभवत् । येन्याधिकारनिर्द्द्वेष्टातन्मोहितयन्त्रणः ।
एभादिमस्य मार्गेशोदारपाकाधिकारभाक् । एके वेदादिभत्यानां रक्षामयामपोदयः ।
राशोऽधिकारयामयीं भूमेर्द्वायमीमि । मन्त्राभूतादवामाद्याः सधूय यदधुर्गवां ।
एकोमार्गपतेः पञ्चदक्षुराजानरोऽपरः । राजानकीधोदीप्तासे सर्व्वेष्टवदवाद्युतम् ।
आस्तेव निष्क्रियः साक्षिमात्रं बालव्योऽभवत् । सर्व्वेष्टकृतिनिष्पक्षं राज्यतन्ममभूतदा ।
विभज्योभुवं सर्व्वी यथेष्टं केवु केवलं । अलेखयन्तं पपे वाज्रीका राक्षसचर्यो ।
कष्टप्रदाः प्रजानिहादुद्वेष्टाविवेष्टिताः । यथेष्टं समचेष्टन् दृष्टोऽरिष्टचेष्टवा ।
खपचरणे दद्याः परपचेष्टखण्डनाः । तार्किकाहव ते तत्पुष्पितखावाद्विचिताः ।
मण्डलं तापयन्ति स्म सर्व्वे तीर्थकरानके । कष्यान्तकाले भुवनं दादृशार्काहवोदिताः ।
याकन्धितोत्तादवैश्व भूरिभूकन्धनदा । वेपमानोऽभोज्ये प्रत्यावृत्तमुपद्रवं ।
प्रियो नृपे बधुः पीडां विहास्यैतन्निभोगिनः । शामयाहव देशानां वार्द्धके शक्तिवर्ज्जिते ।
नृपतेर्यदि मकरात्तु बहाधा रचयन्ति प्रवला मियो विरोधं ।
कुपिताहव धातवः शरीरं चपयन्ति प्रथमे महर्द्धिं राज्यं ।
ये सर्व्वकष्टकाशील्लणः परेषां विद्वकारिणः । करभाषामिवैतेषां ते तेऽप्यासकृतिप्रियाः ।
वेष्टनोपायनाह्वेर् नवह्निः प्रतिवाधरं । चाक्रिकैः कृतवद्वारेर्वैरं प्रौढमनीवत ।

२४०

२४१

२४२

२४३

२४४

२४५

स शैफडामरोवीरवरस्यैव्यग्रहितः । भीतः समर्पिष्यच्छत्रं वीरवृत्तेन नित्यः ।
 ज्योत्स्नालङ्कुरस्तावदाजधान्यङ्गनस्थितः । बह्वेऽन्तः खेदीरपानैर्गतिः क्व विधुरे विधौ ।
 भास्वानपि प्रतिदिनं मृदुनौष्ण्यमिच्छतां तां विभर्त्ति गगनान्तरगोऽप्यवस्थां ।
 नित्याकुलस्य मनुजस्य बलप्रभावे कोनित्ययो भवति तत्र विश्ववृत्तौ ।
 ममोदडामराद्यास्तं हृत्त्रनोभेतुबन्धनाः । प्राप्स्यन्ते जालद्रुगे विदधुः भैरवमङ्गलं ।
 गृह्णारसीफनिकटं ययुः गृहपुराध्वना । ठकुरास्त्रास्त्रियाद्यास्तोऽप्यसक्ताः स्वयमागताः ।
 कारागारान्तरं प्रापुः कस्य स्युः सम्पदः स्थिराः ।
 जेराकनामा तद्वृत्यः साहसी नगरान्तरात् । ठकुरास्त्रादतुरगान् चत्वा राजपुरीं ययौ ।
 इत्थं तस्मैव्यवधतां जेनराजबधोऽधिकः । पाददाहादिवासञ्जोगलरोगो यथावहः ।
 यावत्स्वरस्य जतिकार्यकृदे कश्चिन्नां चिन्तान्तरं सृजति तावदमुष्य धाता ।
 याते कश्चिन्नां यत्नितः किल पूर्णमासौ संजायते द्युतिहरोपहणप्रचारः ।
 निष्प्रतिद्वन्दि निस्त्रिन्धं मार्गेन्नाथावदाप यः । तावच्छ्राव सम्प्राप्तं पुत्रमादमखानजं ।
 स यथाभ्यन्तरं प्राप्नोष्यथा राज्यं गृहीतवान् । वाक्याप्रभृति वृत्तान्तं तत्खानस्य ब्रवीत्यहं ।
 पितुः सौजेननृपतेः प्रमये निर्गतेवहिः । आदमखानोविशणः प्रपेदे मद्रमण्डलं ।
 भावीश्वरांश्चतैश्चर्यप्राप्तिस्तु चकपर्वणि । शिवराज्यन्तरे तस्य तत्रस्थस्य सुतोऽजनि ।
 जजकेऽस्मि दिवं याते तुल्यकथमरान्तरे । मातामहयद्वे चन्द्रोवद्वेऽस्मिन्निधाविव ।
 काले तात्पारखानेन रक्षितः स गतः स्वयं । जालन्धरमक्षीपीठे निनाय कतिवित् समा ।
 ज्योतिर्गिराऽस्य मार्गेशः भेदभोत्या गतोवहिः । सोपधिं व्यसृजत्तत्र धर्तुं पैतामहं पदं ।
 तान्तरखानप्रमये ततः खानमिमं पुनः । सुतोऽस्मिन्खानोऽस्य कश्चि कालमपालयत् ।
 तुल्यकान् वक्ष्यन्मिथ विहितोत्साहसाहसः । खानोऽस्मिन्तपरीवारः प्रापद्गुह्यमण्डलं ।
 इतः काश्मीरिकादूतामार्गेशं विमर्जिताः । गृह्णारसीहेलानोतस्तावदाजपुरीमुति ।
 ततोराजपुरीनाथोमार्गेशदेवनिष्ठितः । फताहखानमानिन्ये खानिकं स्वाश्रयेच्छया ।
 जेनराजानकबधात् कश्मीरेभ्यो विनिर्गतैः । डामरैरेधराजानठकुरदौलतादिभिः ।
 तत्रत्यैः शिशिये खानसहस्रधुकरैरिव । प्रथां निन्ये यथा पूर्वं वृष्येदेवात्मजोऽभवत् ।
 धेनसम्बन्धबह्वोऽपि मार्गेशाधिकारभाक् । ममोदनायकः सोऽपि खानपदं समाश्रयत् ।
 दीनोपास्यजनोदुष्टवज्रनायकतार्हितः । तदागमनवार्त्ता तां जते चारमिवाविदत् ।
 सापराधर्षिकन्याचम्रेववहुदुःखवकाः । चौराविटारिद्रास्य तुतुषुः खानशक्त्या ।
 यामे वा नगरे वापि त्यक्त्वा गृहकुटुम्बकं । बहुशो राजावभवे न कः प्राप तदर्त्तिकं ।
 तांस्तान् देवादिनिर्यातान् खानोऽप्यहं तं समृद्धिमान् । शैव्यस्यप्रतिष्ठः स राज्ञः प्रत्यभिभोगिता ।
 पोचक्षीजेननृपतयोऽस्मिन्मिति सन्धतः । त्यक्तान्यान् सर्वराष्ट्रेभ्यस्तमेवाभिभियञ्जनः ।

२८५

४००

४०५

४०७

४१४

४२०

तदानीमवधानमुद्योतयामासमाश्रिताः । तत्कालमुत्पन्नानि च मन्त्रादिव तडागणाः ।
न मम मयती सेनेकोऽरिर्जिताऽस्यपरोमहान् चितिरतिबलैर्दृष्ट्वा भिन्नाः परैश्चरसेवकाः ।
स वरतुरगोऽस्यैव कोमे न चाधिकतोहितस्तदमिव घृणास्तास्तासिन्नास्तदनि विभुं न के ।
तुष्टोऽव्यङ्गिरस्तावत्तन्माप्राय प्रविनोपधिः । तावत्तन्मत्तमं ज्ञात्वा सन्निवः समपद्यत । ७२५
अहितोऽस्यलनोऽदुतदेवैकविभवातिवः । सुखेऽस्य प्रत्युत प्रापदुःखमदुतविभवः ।
प्रवर्द्धमानया नित्यं खानागमनवार्त्तया । वेपमागोऽभवत्कोवात्ययेव वनावनिः ।
चाकिकासंतुराः खानमन्त्रिणोऽप्य जिगोषवः । इत्थं भोखादितं दूतं व्यसजन् मार्गपं प्रति ।
भोभोमार्गपते गर्भसर्भस्त्वित्तविक्रमः । कस्योराग्नः सुपन्नैव भवांश्चिन्तयद्यथाः ।
सोऽयं खानस्त्वया नीतोलेखैर्भौहृद्वदेवतः । उपेक्ष्यते कुलखामी कथं मार्गपतेऽधुना । ७२६
स्वर्भं कृतं कथं कार्यं पद्यान्तापाय जायते । द्विगौ राज्ञं परिखाप्य भुज्यते मण्डलं परैः ।
व्यवहारैरचितः इदुः सोऽयं किं तिष्ठते वरिः । अथवा पितृभागक्षेत् प्रयच्छत्यस्य मण्डलात् ।
वह्निरेवास्त्वयं राजाण्यमस्त्वन्तरे स्थितः । अथ किं वज्रनोक्तेन मान्योयदि न तेऽस्त्वयं ।
रणोभयबलबधात्पापं ते परिणश्यति । श्रुत्वेति लेखं मार्गेशः खानदूतोपदर्शितं ।
प्रत्युत्तरमयं पत्रं तस्मै दत्वाववीदिति । भोभोमण्डलगोप्तारो भोक्तारो नृपसम्यक् । ७२७
सर्वथा हितकर्तारः पुराणोक्तं विशास्वतां । कस्योरा पार्त्ततो तत्र राजा ज्ञेयः द्विगौ राज्ञः ।
नावज्ञेयः स दुष्टोऽपि विदुषा भूतिमिच्छता । देशेऽस्मिन्सपथा राज्यं प्राप्यते न पराक्रमैः ।
अन्यथादमखानाद्यैः किं मातं स्वकमेचितं । अन्यथाप्येतन्न चिन्तादौचित्यचितं फलं ।
क्रमेण येनायातोऽसौ तं त्यक्त्वा तदलार्थिनः । सति राज्यस्य विज्ञाय प्रवेशोदीयते कथं ।
न मयायं धृते राज्ये वानोऽप्यन्याभिषेचितः । कः शक्नोत्यधुना इत्थं मयि सञ्चितं जिते । ७२८
खानोऽयं सर्वथा पूज्योयद्यस्मात्तमिच्छति । अयोमराक्षणः सूर्यः पूज्यते शुद्धबोष्णकः ।
अथः कृतप्रतावाप्ता न सुखाय चिरं नृणां । भोगारोगाय देशानामपण्याशनमभूतः ।
किं वान्यत् सैदहस्तस्त्रोयद्वद्राजा विमोचितः । तदस्तद्वृत्तगः सोऽयं प्राप्यते तद्विधेयं ।
इति लेखं विरुज्यैत्यवपातात् क्रुधान्नितः । रथ्याधिकारं जघाह ममोदक्य व्यवहिर ।
वज्राभनायकादीनां दत्त्वा तन्मार्गैरक्षणं । इदृशरराजानकादीन् खानार्थं व्यसजदुतं । ७२९
अथ खानं पुरस्तात् नायकोऽसुखदायकः । क्रुद्धः पयोपहरणात् प्रापच्छूरपुरात्तरं ।
तदुत्थाः खानोऽस्माकद्विदृष्टाः पदे पदे । देशे मण्डवराज्यान्त्यकुदन्तिस्त्रमश्वा ।
इकतो नृपतेः सेना कष्टा खानक चान्यतः । दंष्ट्रादधीयमस्त्रेव सचिता सर्वभर्त्सिका ।
प्राक् सैद्विज्यात् खानविभवः सोऽधिकोऽभवत् । पाददाहदिवामखानसरेमो व्यजावहः ।
तस्कराकान्तपथिकोऽवसजिततावतः । अराजकवानीभो देशः कष्टा दशममात् । ७३०
कमुर्द्विचपारादीन् प्रमेयार्थादिगामिनाः । यद्वीना मोधनं सर्वं त्यक्त्वा खवधतोर्भवात् ।

खेरीं चार्द्धवनं रात्रं भ्रष्टमग्निमिव वा । अतापवन्महोष्माद्या प्रविष्टा कटकद्वयी ।
 राजवेन्यं समलोच्य प्रसुप्तं चारुचक्षुषा । शकदा जेरकाद्यास्ये स्थास्वन्दं प्रिविरे इदुः ।
 प्रजागरचरन्यासस्रस्त्राभ्यासविवर्जिताः । मर्त्ये पशूपमासावादिदधुः श्रिविगन्तगात् ।
 सेनापतेर्जिजाः केऽपि युद्धादौ भेदिताः परैः । चक्रुस्तत्कटकं व्यग्रा द्रोहं वैरिवमाश्रयात् ।
 राज्ञं नश्यति ज्वयति प्रतिदिनं वाद्यास्त्राद्योन्मत्ता लोकः क्रियति लुण्ठिताश्चकरौखैरः स्वकं पश्यति ।
 सेना भ्रष्टयति धीरवीरसंहिताप्यन्वयति स्वं रिपुः काश्मीरप्रभविष्णुषु प्रभवति देवात् स्वभेदोद्यदा ।
 द्रोहध्वंसानधलोक्ष्य सखां ह्यात्वा स्ववाहिनीं । सेनामोक्षकितः सेन्यात्पलायनपरोऽभवत् ।
 हतेऽप्य विदुते तस्मिन् पश्चादेत्य महाभटेः । सर्वस्याप्या जह्याद्य खानस्तत्रयमं जयात् ।
 तुल्यकदेशाद्युद्धा खानः प्राप्नोतिरगलः । सुभागवोदस्तपचात् केनापि प्रचलन् हतः ।
 अथ मल्लशिलास्येन तुष्टः खानो जयोत्सदः । स्वैन्यसंपदं कुर्वन् जिगीषुः श्रिविरं व्यधात् ।
 विकरालान् भटान् चित्वा करालविषयावना । मुमुषुर्भिक्षरालखान् वास्तव्यास्तस्य शस्त्रिणः ।
 अथान्तरे मार्गपतिर्द्वीत्वा बालभूपतिं । तज्जयाय बलाद्युक्तो निर्यथैव नगरान्तरात् ।
 प्राक् भेदकदनाभ्यस्तन्यस्तवस्तुविलुण्ठनाः । पुरादृष्टरमा भोताः पौराण्येभ्यु न्यर्पयन् ।
 निष्कृष्टवस्तुभावा वा मुषितेव वराङ्गवा । अभवद्राजसंहिता नगरो न गरीयसो ।
 वैदेशिककटापकोपोत्करगटङ्गटः । गुप्तिको हारभूवाटे पाटवाश्चिविरं व्यधात् ।
 संस्थाप्य तत्र भूपालं विधा कृत्वा स्ववाहिनीं । कल्याणपुरगं मुत्वा खानं योद्धुं विनिर्यथैव ।
 द्वाभयामात्मनोमानो समानसोऽधिकार्तधोः । तस्यै खानात्मिके प्राप्य सखानमहगान्तरे ।
 कम्पराज्यस्फुरग्राध्य चक्रवाटादिदुःसहं । वैदूर्यभट्टः पाश्चात्यां जयाश्च गिरिपङ्क्तौ ।
 मपिर्वज्रप्रतीहारगङ्गाजसुतादयः । चतुरङ्गोपमां लोलां खणं चक्रुः पुरोगताः ।
 अथैकतः स्त्रकाश्मीरवैदेशिकबलान्विताः । मयोदनायकसुना योद्धुं व्यासमाश्रयुः ।
 फलकामिसुरत्यक्ता नदन्तोऽग्निक्रमागताः । चेदः पङ्कटी भटास्तत्र हंसादिव नभोन्तरे ।
 यावत्प्रह्नतोयोद्धुम्नां स्त्रावहो व्याघ्रमागतान् । अङ्गादठक्षुरयूथोनिरीहः समपद्यत ।
 सेनाङ्गिकाभुजः केऽपि गर्भतो जलदादिव । स्फुरच्छततडिज्ज्वालाः सोत्प्लावा निर्ययुर्मध्ये ।
 विषमा पङ्कमङ्कीर्णा जाद्युर्ध्वार्गवूचिता । तेषामापततां बाध्या वसमेव निजाजिभूः ।
 वैदेशिकभटान् दृष्ट्वा नटत्खेटकपीटकान् । षट्कारव जग्मुस्ते विकूरं पाटवोज्जिताः ।
 न संस्तपयितुं सेनामन्नकलां पलायिनीं । अङ्गादठक्षुरोर्दोर्णां सेतुभङ्गां नदीमिव ।
 अहमहमिकायातजातयातप्रणार्दिताः । प्राणत्यागेन ते केऽपि चकुर्वन्तननिष्कृतिं ।
 अथ चोचितधिकाङ्गाः बालिषेचनताः ब्रवाः । चागोपहारपशुतां यद्युः कर्षिकभूमिषु ।
 सेना खानस्य वात्येव वा मेरुतदिगन्ता । तप्तलोकावधे चक्रे वेगभयभट्टदुमा ।
 केऽपि काश्मीरिकास्तत्र वैदेशिकभटानस्ये । ब्रह्मज्जासावधीदीप्ते जुहुवुः शीकलं वपुः ।

५६५

५६०

५६१

५६०

५६१

५६०

किं नामोदोरणैरेषां दृष्ट्वा खूबं समागतं । तिर्यग्निरिव पातं खं भीत्या कैर्धैः पलायितुं ।
 प्रमेयभाजोमुखाये दृष्ट्वा राजसभाकरे । बहुदृष्टुं संवाचं तेऽप्यर्थास्त्वदाचयुः ।
 वीरवृत्त्या त्यजन् प्राणान् केवलं साधयतामगात् ।
 तस्य चित्तुरास्यकपलाचमुचरारणे । दिवं शिवाद्योर्भौमार्थं वभूवुर्को पुरःसराः ।
 इतावद्विष्टान् विद्रुह्य ते खानस्य महाभटाः । निवृत्तामार्गपथये स्त्रीवभान्वा समाचयुः ।
 मधोदखानः केत्येवं वदन्तो विजयोद्यताः । वीराभ्युत्थनमीरायाज्ञातामर्म्पतेर्भटैः ।
 पञ्चदशस्य सन्निभस्यैव मोदजादयः । संगैरभट्टाद्यान् च इतामार्गपतेः पुरः ।
 विमुखाभूत् कियत्कालं यः स साकुलमाचयौ । बालभूभटप्रभावेण कस्मीरकटकैर्विधिः ।
 मार्गैश्चल्यया स्तुत्यं धैर्यं तस्याच संयुगे । सचन्द्रः सलस्यैः जयस्यारवाचलः ।
 पैदकमात्रं पश्चाच्चैदगमिष्यत् तस्मिन् । काश्मीरकटकस्यास्य नात्वस्थितं किञ्चन ।
 भिन्नप्रवृत्तिस्तन्मानकौशलं श्रीज्योतिर्गिरं भिवज्जिव तदा दृष्टं भेषकं साजिपातिके ।

प्रागन्त्यमप्रतिहतं प्रतिभानभोजस्तत्प्रयोगचतुरत्वमसंभ्रमस्य ।

एतानि यस्य समयेऽप्यतिमदृष्टे स्मृतेष्वेव तं प्रति समेति रणे जयसीः ।

खानोऽस्मात्करमाप्नोऽत्र भिय्यादोऽप्याच संयुगे । रणात् प्रचलितान् दूरं युत्वा सन्मानुपानयत् ।
 मार्गैश्चमधुप्राप्तये तद्रणोपवनान्तरे । ते वीरभ्रमराद्यैः स्फुरत्पचरवोद्धताः ।
 अथ खानस्य भिदिरं गङ्गाद्याजयदुर्मदाः । नीतावशिष्टां सामयीं हत्वा भूरीनमुष्ययन् ।
 एभराहिसमार्गैः सभृत्यः समरायगः । मधोदनासकमुखान् विमुखांस्तर्जनेभ्यधात् ।
 अन्ये षट्पञ्चभौवाद्यादृष्ट्वा तत्सैन्यमद्भुतं । भेदावनपद्यान्तून् विद्रुताः स्त्रां भुवं ययुः ।
 रक्ष्यं राजपुरीमैत्र्यं भद्रेभ्यं वेष्टितं भटैः । इत्वाभयं ररणाजो गङ्गो गणपतिर्धया ।
 त्यक्त्वा सन्नाहसामयीं केऽप्येते विद्रुताद्भुतं । मृषितः स खड्गैर्वैर्यैः पृष्ठलघ्नाः प्रभ्रान्तयः ।
 दृष्ट्वापि वगे जञ्चुररयोन् लग्न्यमी । वैदेशिकैर्कृतं यत्तद्रामिषु जनपीडया ।
 काश्मीरिकेभ्यामुचिता निचेपमिव ते दधुः ।

श्रीतज्ज्वरार्दिताः केचित् केचित् क्लान्ताबुभुक्षया । वैदेशिकाश्च काश्मीरगः प्रतर्कस्थाः खयं ययुः ।

संकटे कमपि निपातयत्यकाष्ठे पातार्थं नयति च कञ्चन प्रकटिं ।

सङ्कल्पाविषयविचित्रकाकतालीवायैषस्तस्मिन् पुरुषं विधाता ।

यादृक् सुवासनः खानसादृशस्तस्य चेदृष्टाः । भवेद्युः किं न जायेत किन्तु धर्मोऽनुगोचयः ।
 इत्वं फलदखानेऽस्मिन् प्राप्ते कस्मीरमण्डलं । एकवर्षितमेवै पुरुषं ज्ञातवान्तरे ।
 कटकदयसंयोगे कस्याचपुरवशिषो । अचत्थानाश्च वाद्यानां तत्तत्कोकस्योऽभवत् ॥ युगलकं ॥
 मेघचर्चनिर्घोषं मिलापं जविजीवयोः । भौमाभ्यं तत्तत्वं वेतुं दंष्ट्रे देविदेविदुः ।
 श्रीजैनपूतेराज्ये वददर्शनरताः प्रजाः । दृष्ट्वा सधर्मविरतामिरातज्ञानिरोतयः ।

तस्मिन् स्त्रीं गतं रात्रिं नष्टाचारेऽपि मण्डले । प्रजापचारोक्तानां चयोऽभूदिति मे मतम् ।
 तथाहि वणिजः "केचित् स्त्राचारं हिन्दुकोचिनं । तज्ज्ञा पुरातनरे चकुर्वन्ता गोमांसमचक्षते ।
 येनैव पितरोयाता येन याताः पितामहाः । तद्दर्शनेऽपि तत्पुत्रास्वप्नेन मौसुलप्रियाः ।
 प्रत्यब्धं तिथिकार्येण पुराणोक्तानि कानिचित् । विस्मृतानि दुराचाराः कथं न स्युर्दुरापदः ।
 मण्डलेऽस्मिन् दुराचारचातुर्वर्ष्यविराजिते । प्रसङ्गपतिताचारविपर्ययादिति रितम् ।
 राजाक्रान्तः परैर्स्त्रियावार्त्तयेति विस्मयितः । मार्गैश्च साजस्रद्वीदीन् दृष्ट्वा स्त्रिविरं यथै ।
 पश्चाच्चदलमिष्यत् स गृहं स्नानं बलवर्जितान् । न किञ्चिदवब्रवीत् स्नानस्य चलतः पथि ।
 मार्गानभिज्ञो मार्गैः सर्वैःऽप्युभयवेतनाः । दायाददुःस्मृतिं लोके काङ्क्षन् स्त्रार्थलिपुषा ।
 प्रेरयन्सङ्गणाङ्गम् मार्गं चाप्यदीदरम् ।
 सनृपं मेन्यमुत्पाद्य ततोऽजिष्णुर्ब्रह्माङ्गिरः । ज्वमालमहमास्त्रानं यथै स विजयोर्जितः ।
 किमेते मिलिताः स्नानमिति तेन विवर्जिताः । ददात् ताजभट्टः स यामान् माङ्गल्यनादमान् ।
 तत्तद्गण्डर्भोऽज्ज्वालधूमजालाकुलं नभः । धनकालोद्भवोद्गीततडिदभ्रैः पमं दधौ ।
 कथं यदा दृढेभ्यु काष्ठीरैर्दिग्जयस्ये । दाहलुप्यदिकं तद्दृष्टमैव मण्डले ।
 अकिञ्चनान् जनास्रान् विश्ले समुपागतान् । अथैव जातान् दृष्ट्वा तान् न कोऽप्याश्वादनं ददौ ।
 तत्रत्यासङ्गतं कुप्यं कप्यं धेनूः पशून्पि । दृष्ट्वा च्छासालुलासुकराकन्दमुखरादिभ्यः ।
 सर्वस्वहरणं यदत् कृतमस्त्रास्त्रहेतुकं । यस्मात्तपि तथा भूयादचिरेण विरेधिभिः ।
 तत्पापफलमेतेषु त्रिषु तत्स्मरणक्षयं । कताहसाहराज्याप्तौ दृष्टं लोकैर्भगवितं ।
 उत्पिञ्चोत्पादनादौ घृष्टस्त्रिष्ट्यादिदूषणं । प्रजापायादसम्भिसुर्भोगैः स न्यवर्त्तत ।
 सनृपोनगरं प्राप्नो विधास विजयोत्सवं । उच्चावचान् स्नानपञ्चगतान् सर्वानदपश्यत् ।
 एकं स्नानायगं ज्ञात्वा घृष्टं तस्य कुटुम्बकं । अवाधत न को देहे दुष्टरोगदोष्यः ।
 कदाचित् सुप्रीतो जनयति सुखं सार्धजनिनं । कदाचिद्वेष्टुः सृजति जनतामोतिचर्तिनां ।
 फलक्षौचं चोचं भविषु परिहृत्या विदधतो यद्वेष्टेवाकाशे गतिरिह विविधा वत विधेः ।
 कश्चित्कालं दूरचलाः स्नानस्त्राणविवर्जितः । अथावकिञ्चित्करतामवसहदवाभुदः ।
 अचान्तरे स्नातः स्नानः सभैरवगलान्तरे । अचिन्तयत् पुनर्देहप्रवेगं नाथकोर्जितः ।
 मासद्वयमतिक्रम्य कष्ठीराभिमुखस्तातः । आद्यथै स पुनः स्नानः सचाप उद्धटेभटे ।
 तस्मिन् शूरापुरं प्राप्नो सनृपोऽपि ब्रह्माङ्गिरः । निर्वधै नगरान्पूर्णे सन्तुः सैव्यहन्त्रदा ।
 प्राप्स्यन् स गुप्तिकास्थाने निवस्यः त्रिविरान्तरात् । गङ्गाजसुतं रात्रौ योऽप्युल्लेखितुं द्रुतं ।
 आरौहणक्षणे तस्य तुरङ्गस्त्रासमयसीत् । सखे स ब्रह्मणेऽपि नातिद्विष्टुरः कुषा ।
 यद्वीतभूरिविकोऽपि यथैव द्रोहितामनात् । कोऽन्यस्मिन्निति तथेति चक्षुः प्रज्वालतोऽभवत् ।
 सुलभे निर्गतेभूधोमार्गैः त्रिविरान्तरात् । उपाकांक्षित्वाश्च स्नानस्य वसुभेदम् ।

४९०

४९४

४९०

४९४

४९०

४९४

अथान्तरे शूरपुराज्वरकाशमहाभटाः । प्रविष्टा नगरं रात्रौ बन्धनस्थानोपवन् ।
ते सर्वे बन्धनाच्छ्रुत्पुत्रादिव विनिर्गताः । वैष्णवामरमुखाद्यो यन्त्रावुन्मिश्रवैभर ।
वैष्णवामरः पूर्वं बन्धने कप्रमेवत । केवायेतत्पदद्वयं क्षिप्रं ब्रजेव तस्मिन् ।
वीरस्य बन्धनं क्लृप्तं स्फूर्जपक्षस्य रक्षकं । कोपयः पतितं मेने वज्रैर्मन्त्रावगूढम् ।
तथापि रक्षकं वज्रैरिव वस्त्रावगूढम् । जयापीठपुराहुर्गोदन्धनं नगरे कथं ।
इत्युपायोऽप्युपायक आनोमार्गपतेर्यतः । श्वाश्रितः समीपस्थावस्य चादिनिर्मतः ।
शंभवाचकमुखाणां वज्रना कदमं यथात् । ठञ्जुराक्षरक्षेराकमतीशाराण्यवाहकः ।
इत्थं तस्याहं चकुर्येद्विजितकोपवद्वयः ।

१४०

विपदि समुत्पन्न कोऽपि कष्टं भवति पदं नृपस्यसदा नितान्तं ।

कमकमलपातघातमात्रा विरसि विभाति नृपस्य नैष्ठिकम् ।

कारापञ्चरत्नमुक्तः पक्षीवाचतपसतिः । पुनर्जितमिवात्मानममन्यत च कामरः ।
पूर्वं जयपुरे दुर्गं योऽभूद्वहः सद्योदरः । काराप्रकारमुबद्धं रज्जुनेकोऽपि निर्गतः ।
बद्धः सुप्तः पुनर्वहो नगरे बन्धनालये । निश्चिन्तितं कथंवाच विष्टेर्दिविदिनान्तरे ।
एवं कष्टात्ततोमुक्तः प्राप्तः खानान्तिकं क्रमात् । प्रधानपुत्रवाच्यातिं प्रापन्नकतिमभ्यगः ।
वैष्णवामरस्य यथावद्व्यवसतिः ॥ कुलकं ॥

१४१

रामोरावणवञ्चितो यदि दृष्टश्चैवागमिष्यद्वनं सुपीठः य च कालिना कृतपदोनेवापटिबद्धः ।
लङ्कां प्राप्य रिपून्निहत्य समरे जेताभविष्यत् कथं संबोधं सुखदुःखयोः प्रतनुते धातेव भूत्य इयोः ।
राज्यार्थी विष्णुतेदेवात् खानोवीराप्रतिगण्डः । कामरोमार्गपः क्रुद्धः सर्वनामात् पदच्युतः ।
स्वमन्योन्यसापेक्षं नाभविष्यत् कथं यदि । प्रविष्टा देवे राव्याप्तिः कथमस्य भविष्यति ।

१४२

राजा विभाति वज्रवीरसमाश्रयेण वीरा भजन्ति च तदावस्येन बोधो ।

अन्योन्यवृत्तिरभङ्गुरभङ्गुरेणां वाताङ्गनाकनक्षत्रभूषणवदिभाति ।

तेन प्राप्तेन सा खानसभा तत्र व्यराजत । मुक्तालतेवाङ्गनात्रे नायकेन द्रुमात्मना ।
अथान्तरे मार्गपतिवृत्तिनक्षत्रमागमात् । वन्मिषुमिषवाहार्द्रमुक्तं खानं अपर्जयन् ।
श्वराजानकोरिगवामरः केज्जवोबुधः । राज्यापमेतस्य सन्ध्यर्थे निन्ये राजपुरीपति ।
तावद्भद्राचरावचमुखादास्यास्य मार्गपः । दृष्ट्वा रवीर्षं तं भेदमनसद्द्विषार्षणेः ।
नीला मार्गपतेः पुनं वन्मिषुः च वलद्वये । अवारचद्रुक्षेभं वावराजपुरीपतिः ।
तावद्व्याग्नेयपुष्पमेन रोहुमन्वैर्विनिश्चितं । नामन्यत च यत्नेन वावराजमन्त्रिणोऽभवत् ।
यावत् प्रजासु सन्ध्यासु विधिर्विद्वद्भोदायादवुक्तिरित्यपाचभोने वाति ।

१४३

देवे दुराधिनिहते भिषजां प्रवृत्ता रीमाः कथं प्रविगलन्ति कलाधिकाराः ।

खानान्तरे वीराचिते निने रामपुरीपतौ । अकलादुदभूत् खोमः सर्वदेवभवावहः ।

॥ तृतीया राजतरङ्गिणी ॥ ४ तरङ्गः ॥

गङ्गाङ्गावधोदायावधारावधरीं ययुः । खानेऽपि सख्योभीतोद्यधौ प्राम्यद्यथागतं ।
 केचिज्जैराकमेराद्याः प्राप्नुमर्गैवसन्निधौ । ज्योत्स्नाङ्गावधौ कृतमाप्यस्यसन्निधौ ।
 एवं बोधेन सा सेना खानद्याङ्गावधरुता । यद्यैव वदन्त्या दीर्घां सेतुमङ्गादिवापगा ।
 अथ मार्गपतिः शुभा तदुक्तान्तमनुवृत्तः । सुपुत्रस्य सख्येभ्यस्तु प्राप्यपूरपुरात्तरं ।
 अथ वृत्तमुक्तांशुला कमराव्यस्यपद्वरं । अङ्गिभङ्गवत्प्राप्या विन्ता देगुलमादधे ।
 निवृत्त्य स ततोरात्राः प्राप्तः खानपुरात्तरं । सख्यं नौदधे खानं शुभा वदन्तु तद्वधात् ।
 स हि तद्विषये प्राप्तेऽमुष्णात् श्रीमत्तरं विदेः । किन्तु तत्काङ्क्षितं कूरं न विदुः पौरपुङ्गवः ।
 सोऽपेक्ष्य मार्गं तत्र कैचित् कमराव्यतः । पदार्थरात्रौ दम्पतिं तद्वधा भव्यवाङ्मधात् ।
 अन्त्याधतः प्रतिदिनं संसृज्य विनं वदन्भोगरक्षितं निश्चितं गुहान्तः ।
 तत् सन्प्रयाति कपकेषु कृतानुतापं भूपालवादनसुखादरिदं सुखाय ।
 ततस्तत्क्षितिः प्राप्तो नगरं स ज्योत्स्नाङ्गावधः । जयेन तावकावेव नगरे स यजुम्भत ।
 सेदाकिष्काङ्गितान् देशान् सुपुत्रस्यकानपि । लेखैरानावधानाव बोधयोग्यतया स तान् ।
 तदन्तरं जगत्वादे वधन् धानोवसोर्जितः । अगानिव हरिकण्ठ विदधे दुर्द्वान् कञ्चान् ।
 सप्तविंशतिसङ्ख्यानं स काष्ठीरविषयान् यथा । तावतोऽस्मिन्परीक्ष्य वधादुक्तः पराक्रमैः ।
 बाह्वै मज्जानद्वैकान्तकटः सुभटोत्कटः । मद्रमण्डलमुत्तुङ्गं तुद्व्याङ्गिकितान् वधात् ।
 स मद्रमण्डलं जिता दत्त्वा राजपुरीपतेः । जिष्णुस्यै पुनः प्राप तद्युतो नायकालम् ।
 मद्रं देवतवत् प्राप्तं खानं तमानयदुषेः । मधोदनावकोऽमुष्मिन्नाभवत्तत्किञ्चिद्विजितः ।
 भागरक्ष्यति चेजिजां क्षितिं पश्चिमोदयमुपैति चेद्विः ।
 अन्त्यः वरपमानेऽर्च्येन प्रावस्यसति न स्वधर्मतः ।
 स सेन्यसङ्घं ज्ञात्वा कपिकटकाश्रितः । तस्यै खानोगिरिद्वये वैरभङ्गविधिसखा ।
 रोगैरिव भटेऽध्वपावमसाद्वद्वकुभिः । श्लाघ्यानां क्षितिर्दुष्का मेघे देहे वचाभक्त ।
 अथान्तरे बन्धनान्तर्गतं वृत्तकवाटिनं । भीतोऽप्यापादयामास जैराकं नगरेऽध्वयः ।
 तच्छुत्वा राजलोकस्य सर्वेश्वर विरागभाक् । आद्यावधातकलेन दुर्द्वान्मुरोऽभवत् ।
 मेघे मासि अतानिष्टो मायैवः कष्टनिश्चितः । अतिवत् सगुणो मज्जित्वाहरेऽतिनिष्ठुरः ।
 द्रुक्मार्गनिरोधेन सर्वैः पुण्यवेतनः । अनोवसदधं गन्तुं विराजः समपद्यत ।
 विधा निर्वेण भोज्यमभ्युत्तमं मण्डले । मर्मिन्व्याख्यानं माम् अतं द्वाकावर्धं न के ।
 बाह्वै पसे धेन्वस्य कचोऽभूजमरान्तरे । दीनारपञ्चविंशत्या दुरापं नगरैरपि ।
 द्वावहितमवधेऽपि कक्षीरानमनोमुक्तं । खानं शुभा मार्गपतिर्नीतिकोटिकमादधे ।
 दौहिने द्वाव्यखानस्य खानेस्त्वन्धराभिधे । कन्याधिपतिं कला खानार्थं स खयर्जयत् ।
 मधोदनावकीर्णं च रात्रं दत्त्वा समपद्ये । खानराजावकवापि सख्ये प्रसन्नमूढत ।

१५०

१५१

१५२

१५३

१५४

१५५

वसं देवमुक्तेनाथ प्रसिद्धे तनुतां गते । खड्गेवधितः खानोराजपुर्वीः समावधौ ।
 प्राप्तं खानं समाकर्ष्य तं भैरवगलान्तरे । मार्गे शूरपुरे रोडुं मार्गेऽऽः वनयो वधौ ।
 प्रवेष्टरोधः खानक-तदुर्ध्वमवर्तिनः । राजदेहे खतखेव देहेऽभूवकभोनिनः ।
 पशुपादिहमार्गे पदह-प्रावकान्तरे । ततोऽनादिरिमुक्तु खानः कावगलान्तरात् ।
 तावभट्टादिसेनोद्योगविकोशारभूतले । सुखं वावुरिवागत्य चमे खानवलाचयं ।
 धनिपुन्दुभिनादेन तर्जयन् परितोचमान् । खड्गः वकटकोभीत्या नगरं आकुलं कृतं ।
 उड्डीयेवागते सुखा साख्यौमार्गपक्षतः । सखेन्यः वनपक्षुर्गै तदुद्वाच समावधौ ।
 उड्डीमरोडामरस्य शैव्ययोगवडामरः । रणे डामरवामेऽन्तर्भवानुपुनरवदन् ।
 केचित् वेदभट्टाक्षय सुधनः सुभट्टैः वधः । अनिवर्तिताया चाता दिव्यलोसुखभागितां ।
 स्वधपातरथाघातचतानां तत्समागमे । ब्रह्मार्जो राजवक्षस्य पतिताः समरान्तरे ।
 न वेदयुद्धे नोखानागमप्रथमसङ्गरे । भट्टवयोऽभवद्यादुमुचिकोशारवङ्गरे ।
 प्रमेयभोजोऽप्यायन् वे रणे मुख्यानिजोचितं । शैव्यं नादर्शयन् केचित् वाचिभूतादव स्थितः ।
 पातनेनेव हृत्पक्ष पक्षिवावदव च्युताः । गताहताः चतासायन् वध तत्र ब्रह्मजः ।
 पूर्वापकारी यो वक्ष पाप्मे वा नगरेऽभवत् । स तथा बाधं कृतवान् दुर्ध्वपक्ष्य बली तदा ।
 मयोदनायकस्तत्र बाधका सुधर्वणे । बह्मस्येविजयो प्राप्तान् भवि केन विहङ्गते ।
 कृतान्यान् युद्धगान् वध मार्गेऽगतात् खारवधा । श्रीशैकडामरोवीरचतुस्तथैव वोऽभवत् ।
 योगीवधः स चावाप्तदति तुष्टोभट्टाहतः । प्रथमं प्राहरन्तस्य मूर्ध्नि श्रीशैकडामरः ।
 अलं शिरोहैधरस्य स च क्रूरादव पशः । मुखे भुजे कपादे च प्रणखं विवर्धं यधुः ।
 अथ मार्गपतेः खड्गेवर्धमङ्गलमालिकां । वचामरो डामरेभोजयमिधमिवावदत् ।
 उपेक्षितं तं तत्रखेनिजैरायकमानधं । ररख केवलं प्रीतोऽजायकसुमरायकम् ।
 विहितारिचप्रधराः चक्षिवाः सममेकपार्श्वगताः । वध सुवक्ष्यप्रचितामञ्जति श्रीशैव राजश्रीः ।
 वैदेहिकभट्टैर्देहे विहिते समरान्तरे । तावन्ते कत्ववाडाया निन्युः खानं वधागतं ।
 खानोराजभट्टैर्देहेरणे भिद्येति वार्ताया । व शैकडामरो युद्धात् वलधैव्योन्वर्तत ।
 तत्तद्वरायवामयो वदन् शूरपुराध्वना । समरोडामरः शैकडामरः खानमावदन् ।
 इत्थं वतीधवारं स प्रविष्टोमण्डलान्तरात् । वधं कृत्वा विनिर्गत्य खानः पर्वोत्तमागतः ।
 अधर्षवद्वहः काशः सर्वे श्रेष्ठपरावधाः । राजा शिशुनखायं खतर्धं मन्त्रिमण्डलं ।
 अविधेयानिजास्वामी खानपक्षप्रतीक्षितः । यैरानिरनुगास्य निवेद्योऽनं नृपमन्दिरं ।
 वप्ता नाम न हृत्पक्ष्य सर्वेखानार्थवर्जिता । इति वक्षिमायन प्रकाशातजातव्यथाकुलः ।
 मासौ हो गमयामाच मार्गेऽपि खड्गेनि ।

दुष्टा महावर्धनसिन्धौकिकविदुषोऽपि रत्नाकरं अवहन् वीर्यं सुशामलोमान् ।

यस्मान् महाभयकराश्चरांसदीयान्बोर्धेयं चारविस्तुमुज्जितभीः समरं ।
 चनाम्नरे पुनः खानचटिकाभारपर्वतात् । इतोचामैमैः चार्द्धं सन्ध्यायः समाप्यौ ।
 तस्मिन्मध्यमरे प्रति मुदितैरिव पर्वतैः । तदहः पतितं दग्धे तुषारं सञ्चितामरं ।
 धामान् प्रचलितान् दृष्ट्वा तद्वाप्ताश्चित्तवान् । मर्मिभोवाङ्मिथं त्यक्त्वा चक्रेवोदुमभंगान् ।
 तावन्मिथपरीवारो बज्ररूपान्मराद्गतः । प्रापद्वाभोदरोद्गारभूमिं कामरसंयुतः ।
 वनूपोभारगपः पञ्चाक्षमवायुरिवोर्मितः । सैव्यं न्यवेष्टवन्तस्त्वं वातदैवतवर्जितैः ।
 स्यूषोवातयुद्धेवोनिजान्ते शेषकामरः । बभञ्च भार्गवाभीकं दामोदरद्वयोत्थितः ।
 चित्रं देदरवाहस्य सस्य विद्धं विभागमैः । चहो दीनवत्तथापि सिद्धमस्य विभेर्भङ्गात् ।
 किमन्यदन्त्येनोऽपि खानः कक्षीरकुक्षरान् । इतन्निद्रुतविध्वंसयूथान् सिंहरव्यधात् ।
 प्राग्वत्सोऽनिद्रुमात्रस्य मार्गपः शेषकामरात् । अन्येषां वीर्या ताटस्थं प्रपदे मगरान्तरं ।
 क्षिप्तेषु सेतुवन्नेषु प्राक्षेदेदेधवन्तदा । पारावारगताः पौरादेराज्याकुलतां दधुः ।
 परिमप्रतिहारयाः प्राप्तामववराश्रितः । नृपपदं परित्यज्य खानपदं समाश्रयन् ।
 क्षमेदजगत् प्राप्ता सैव्यं दिवाजिहोऽनयन् । वेदवत् स्फुटन्मन्त्रे निरुक्तेत्यतश्चाकुलः ।
 इकदा सन्धेयैश्च कृत्वा भेषामहस्यदः । नोभराजानकयुतेऽद्वैतं क्षामिनि तद्वाधात् ।
 यथा चित्तं तथा काशेयस्य क्षामाहवचनः । तस्मात्प्रतिपेक्षस्य कर्तव्यं किं न विधत्ति ।
 भागिनेयं नृपपदेऽप्युपेक्ष्य क्षार्थलुब्धोः । द्वेग्धाभूयस्य तेनाभूत् सर्वनाशक्य कारणं ।
 नष्टसैन्यः सदैव्याऽप्य मर्मिभः शरपं भवत् । व्यज्ञातकुटं प्राप्तात् सर्वान्धमस्त्रितं हितं ।
 येषव स विद्वद्वागामकरोऽप्यवनादिकं । तादृशीं स दत्तां प्रापद्विष्णु पञ्चाराजवन्द्यदः ।
 यत्तद्वानुगुणधारितचक्रधारवर्षाद्भुकोपचितवेष्टविशेषभूयः ।
 यद्वाभभूयद्वयं योऽभवद्वृत्तभोगप्राप्तोदन्नामितरवन्धु भिगयुः सख्यौ ।
 क नृपः क मदीयमात् सर्वेषां क परिच्छदः । नाकारतद्विने किञ्चित् प्राप्नोमुनिगुहान्तरं ।
 राजद्वारापचारोत्सवापभारादिचार्दितः । तद्वाता नाशकद्वन्द्वं नावं क्षीयवितोऽविभन् ।
 अन्ये वैभ्याः सदैव्या गिरिविक्रमिमल्लवराभूषराभास्त्रिज्ज्वादिहरिष्टोद्गतधनविलसद्दृष्टिनिर्गटचिताः ।
 दिष्टैर्दुष्टैर्गिरिः परिहृतवचनाः शुद्धसमैर्निर्गटाः । कारामारान्तराले पश्य द्रव वक्ष्यते निबद्धाविबद्धाः ।
 गजानां मुमुषुः परे जनपदान् दुष्टाः क्षत्रादव्यवस्थीत्या परित्यज्य सर्वमवसन्नानरावाक्षिपः ।
 क्षार्गेत्यव्यवस्थावत्तवत्तस्यैः पूर्वापकारकुतेक्षोऽभूद्वाव्यविपर्ययोऽस्मिन्नदः कृष्णाक्षकाशेयसः ।
 सर्वलोपयुक्तं तस्मिन् धर्मिणां दुःखदे पुरे । चातन् द्रिष्ट्वा चक्ष्वाक्ष्वाचाक्ष्वाहारिद्रुभाणिनः ।
 ये कुटुम्बाश्चदपुण्यकलाभिरामानस्यारपुतरवाः शरवाः पिकावाः ।
 ते शीर्षद्भुज्जलसूक्तमुखा विमर्षीः किं तस्य चक्ष्वति काकविपर्ययेण ।
 ते राजवत्सवा दम्पात्याः क्षिप्ये च येनकाः । कृषावेष्टेष्टां वाताक्षिप्यद्वन्द्वे नृपे

इत्थं वर्षद्वयं वत्तमासान् भूत्वा नृपायने । नृपोदावष्टिवर्षेण स्नायिने ध्वंसमाप्तवान् ।
 राजा मङ्गदशाहस्य विंशप्रस्थान्तरात्ततः । शानीय किर्यपालेन वक्षुपथे समर्पितः ।
 राजधान्यङ्गने राजवासे तं मनुजैः खड्ग । विधाय इति सपूज्यै ररजुङ्गामराधिपाः ।
 राज्यप्राप्त्या सुखं तादृक् तस्य नासीत् सुदुःखितेः । यादृक् तद्वृत्तस्तस्य नृपमन्त्रिप्रसादतः ।
 वेदवेधबधे लुब्धः पुरेऽभूत् चिगुणा ततः । खड्गैः कृता दाहवर्ष्ये तस्मिन् राजविपर्यये ।
 प्रधानवणिजः केचित् कोटिसङ्ख्यवर्द्धिताः । हर्ष्यन्त्याचाहतेरङ्गैस्तस्मिन् रचितासवः ।
 दिनचयं ददामोमेवणं यदि आयते । इति वेदेविकीर्त्तयन्त्यापेण मन्त्रिणाऽभवन् ।
 काश्चोरिकायथा लुब्धं वरिध्यावागता व्यधुः । तथा वेदेविकीर्त्तयन्त्यापेण काले किञ्चि न दृश्यते ।

प्रतिपदभ्रमणैः सपरिचयेन मधुकरी तनुते मधुगोलकं ।

निहितधूमतया विनिवार्यतां तमुपलभ्य परः सुखमनुते ।

कष्टैः संसासपर्यन्तं महद्भिस्त्वद्वितं गृहे । अथमपरेभुक्तं सर्वं तन्व्यामर्चयिते ।
 रक्ताकटणपूगान्तः चित्रं कैरपि यद्वनं । न नीतमद्भुविस्मान्मृत्तिकास्तरणभ्रमात् ।
 सद्युस्मिन्सकुम्भाभ्यः पक्षिपुष्करिणीकृतैः । रचितं कैरपि द्रव्यं नीतं ताडितदर्शनात् ।

सत्यं जवीमि धनिकाः शृणुतास्वदुःखं यत्त्वद्वितं वसु गृहे परवसुनाथैः ।

तद्भोगद्वानसफलं कुरुताविलम्बं नो चेदृथा स्मरत राज्यविपर्ययेऽस्मिन् ।

भयभाण्डकरण्ड कीः प्रसार्य परितो गृहे । सुविताः सा इति व्याजात् खड्गाः कैरपि वर्द्धिताः ।
 जलान्तरजवागारान् शून्यानापूर्य वस्तुभिः । ररजुङ्गामराः केऽपि शून्यीकृतगृहाधने ।
 तेनेवर्त्तितगर्जान्तःचित्रैः पौरधनैर्बनैः । तस्मिन् काले प्रतिपदं सत्यार्थाभूदनुभवा ।
 मार्गरीधोद्यतैः सर्वैः सेपणीयाश्चवर्षिभिः । राजानवाटिकीयैस्तैस्तत्कालं सादसं कृतं ।
 कर्मस्नाननिधानसंधसदृशप्रोत्सारणादिष्विमेदिष्टप्राक्तनं सेवकान्मज्जटाहसन्तकालोदयः ।

भूपञ्चामधुगोलकस्यसरचासङ्गातधूमोद्गमः सोऽभूद्राज्यविपर्ययो नवसभोद्यानद्रुमालीमधुः ।
 किं स्नाचारविपर्ययात् किमु धनस्यान्यायतोपार्जनात् किं वा द्रोहितया सतां किमथवा सङ्गोपाहार्यतः ।
 निःसामर्थ्यतया यथा हिऽविभोर्द्वेष्टेण वा मन्त्रिणां राज्यं सुखनभूपतेरिव बभूवायं प्रजोपद्रवः ।
 येनादौ वेदवेदे रणरसिकतया मोक्षिता बन्धनस्यास्मिद्वादेवाविकारोव्यधित जितरिपुः स्फूर्जितश्च प्रयातः ।
 प्राञ्च्यं राज्यं व्यधाद्यः कतिहनरपतेनौद्यथित्वारिचक्रं जीयाच्छोडामरेजोवरसचित्रपतिः शैकमेकैक एकः ।

इति श्रीजैवराजतरङ्गिण्यां पण्डितश्रीवरविरचितायां कतिहशाहराज्यप्राप्तिनाम चतुर्थोऽध्यायः ॥

॥ समाप्तिं श्रीवरराजतरङ्गिणी ॥

॥ चतुर्थी राजतरङ्गिणी ॥

नमस्यराचराकारधारिणे कर्ममौलये । त्रिदाससङ्घसङ्घपरमात्मसङ्घपिने ।

विशोक्य मित्रं त्रिवयोः सङ्घं वर्षाधिराजोमिलितोऽतिमत्तः ।

गौर्याभुजावर्तनकङ्कणेन सचावताको विरिजामिवाङ्गः ।

विरतं भोद्यान्ममोपदमुदहरोचिवा इत्युक्तापि । बन्धे तं गुह्यतरणिं बुद्ध्याप्यहस्यरोजदीप्तिकरं ।

वन्ध तर्कवितर्कैर्बलमतेर्वाक्यं प्रमाणात्मिकं व्यक्तात्मा नृपकीर्तिवस्तुरचना देदीप्यते सन्धेतः ।

लोकैः सत्यद्रोभनेरविरलानुप्रासकुतैः शुभैर्गोमार्गानुगतैर्मनैः सुकविना साहित्यभावात्मितैः ।

शोकहृणद्विजप्रोक्तश्रीमद्राजतरङ्गिणी । चाकोट्योद्यमिताभ्यां सं वपुः कर्तुमशक्यं ।

श्रीजोनराजविबुधश्रीवराभ्यां मनोरमं । कर्म दासद्विवर्णने पश्यं राजावलिद्वयं ।

गङ्गाभगवतीतीर्थस्थाने धन्यसम्भूतः । कविः श्रीप्राज्ञमहात्म्यः समग्रमुक्तभूतः ।

राजावलिपताकां स्थां राज्ये कतिचभूक्तेः । एकोननवतिं वाचस्पतिकोचके ततः परं ।

अथ देवादिरोषेण दुष्टलुब्धकभीषितः । नापहीद्वानहृत्तान्मन्त्रैर्वाचं मानये कविः ।

तदाप्रथमं तद्वत्तत्त्वमं कियते मया । बुद्ध्यामवात्मकेनाथ इत्युक्तेनात्मचापलात् ।

पूर्वेषां राजसत्त्वान्ने विद्यन्ते वृथुष्यदा । तद्भारमान्नेकेन न कुर्वे कविवाङ्मया ।

न पूर्वकविवक्तृत्वं केदं मन्दधियोमम । वर्षेनपिच रीत्येवः सङ्घसङ्घात्मे कथं ।

राजोदयममं यन्मः सुता बोधनपूर्वकं । अनुदकन्तु महात्मसुधाहृदिनिवर्तकैः ।

कश्यपेभ्यः महाराजैर्नवाचकुलादुरः । श्रीमान् यताचमूपाः प्रशासकभवन्महो ।

तस्मिन् प्रावति तस्मैर्को प्रजाः सन्धेयुक्तवदाः । चाद्यन् सुधर्मेविरता हयादादिष्वभूविताः ।

स्त्रीधूतमद्ययनेन्यसक्तः सचिवाद्यधीः । श्रीमराजायकसङ्घान्धोऽभूत्तस्य भूपतेः ।

आचरोपलवरोर्जितप्रियामन्त्रवाचप्रभवेऽल मन्त्रिराह ।

धार्मिकोऽभ्यपतिरेभ्येभ्यः सञ्जतिः शुभरतिः धरोऽभवत् ।

प्रतीहारपतिर्होमभ्योऽभ्योगुणैसादा । तृतीयः सचिवोदैवात्मसङ्घर्षमुपागतः ।

सामान्येन महीभर्ता पुनोमल्लेकवृत्तिरः । वैचिकैरामराज्ञैर्कामेनास निरुजितः ।
 ब्राह्मणाः स्त्रियाचारहीनाश्चासंकरा भुवः । अदेवा सोमचन्द्रेऽभूत् क्रियालोपप्रवर्तकः ।
 सर्वविज्ञानविम्वरमेवरा कदेवजः । बाष्कासिमस्य कावोऽस्य क्षुपदेवं विना मुदः ।
 सोमचन्द्रसादादेशादृत्वा देवालयास्त्रि तान् । भूमिं द्विजेभ्योनीत् तद्गुह्योक्तान् यथागतया ।
 सुपाख्यैर्बैरग्रेषु स्त्रियादभ्यनवाञ्जया । बोधस्थानइति व्याजादत्युपासरोऽमुगैः ।
 सविधानं तदात्याजि देवतैः प्रतिमासु हि । कच्छंविधत्ते मनुजस्तस्यानेषु विमुष्टनं ।
 दुराचरोऽयं साचरोभट्टोभुष्टोमटोविटः । इत्येवमासीत् तत्काले सभासाम्बं कलेर्बलात् ।
 सोमचन्द्रात्प्रस्थाप्य दानमानौ च गौरवं । असहिष्णुभिरभिरपुत्रैरभ्यालकादिभिः ।
 विभेद्य होसराजानं प्रतीहारादिचक्रिणः । अवधूय स्रजनकं यौनसंबन्धयन्त्रितं ।
 श्रीजेनसाभदेनस्य पुण्यरागिरिवोच्छ्रितः । सन्वितः श्रीवित्तान्नास्त्रिकालमभूत् यः ।
 राजानसोमचन्द्रेण प्रावितोनिर्धैलेधनेः । श्रीजेनकदसः सेतुः पारावारप्रतापे ।
 वस्त्राद्यमठमल्लेकपुराणरसमाश्रयेः । शोविनोवेष्मनिः साकं रात्रौ वैरिजगोपया ॥ सुलके ॥
 दग्धारणनिभे जाते नगरे कदले तथा । नावशिष्टं विटलेप्यसा स्नानवाजोजनस्य च ।
 समं वृत्तः क्षीणकाले सोमचन्द्रस्तदुपगता । सस्येन्यसंयतं कृत्वा निविष्टोजालद्वारे ।
 श्रुतेकीथोवसन् कोऽपि ब्राह्मणोऽब्रह्मवर्षसा । युक्तेयेनाभयनस्य राजानस्यग्निगृहः ।
 प्रतापाग्नौरेवस्य पुरस्य दहनार्विवः । राजानसोमचन्द्रेण स्रवपुः श्रीफलवितं ।
 राज्ञा दत्ते वरिगन्तुं धर्मदारे दिनेः पथि । विप्रत्रापाख्यसंभानुः सोमचन्द्रमचामिसत् ।
 मल्लेकालादयः पुत्रा विद्रुताः समराङ्गयात् । विधास्य सोमचन्द्रस्यान्वक्रियां नृपत्राचनात् ।
 मार्गैश्चाहिमोमन्त्रो स्नान् परान् समतोषयत् ।
 विद्रुदेवं महान्तम् ज्येष्ठपुत्राय मार्गपः । मल्लेकपिदजाद्यादान्मल्लेकालकाय च ।
 ब्रह्माधिकारं दत्वाय विभज्यान्वप्रमेयकान् । मल्लेकलुङ्गरीदिभ्यः स्नातमेभोददौ महान् ।
 होसराजानज्येष्ठरप्रतीहारौ तु चक्रिणः । बाह्यानेतान् कामरास्य रात्रेभ्यान्विदधेऽधरः ।
 मृते प्रक्षाले सचिवे चैवत्पिच्छटास्त्रतः । कर्षणेचरदुर्दण्डिर्गर्भहर्षदायिनः ।
 धमेवाश्रयते रज्जुं नदीं तर्जुमहो नरः । क्षिण्यकक्षालकौ ते विधिर्विधुरताङ्गतः ।
 सोमचन्द्रवधायेन बाह्यानीतादि कामराः । मार्गैरेनास्य तेः सर्वैर्द्वौहाऽकारि नृपाश्रया ।
 नौसेतुच्छेदं कृत्वा ते प्रतीहारादिदामराः । नाश्वित्वा मार्गपतिं विदेवमनसंस्तुतः ।
 कामरउत्समल्लेकदौलत्याद्यानृपाच्छेदः । समजन्मन्निपदर्थे वटपदा इव तेऽटवी ।
 आस्थाने कामरेत्रेषु सम्पन्नैर्षकारिषु । सविनोदुर्मेनाशानस्यवसावस्यनराः ।
 सुदृप्तं कामरेत्रीये बिभ्रानां प्रत्यभास तत् । तमिच्छावत्तज्जुक्तानामप्रकाशकान्मि ।
 नयानरङ्गाः काराया क्षिप्तासौकामरैर्भिभि । आलेमरादयेदोऽवकर्तारः सुभयादमी ।

१०

११

१२

१३

१४

१५

ज्येष्ठारप्रतीहारशेखराजानकादयः । दुष्टकृत्मानानो दिनैस्तान् कामरान् प्रति ।
 आख्यानाभोनयोगाजखानमल्लेकदन्तयोः । ब्रह्मा गदाधमेराखेजधानोरोदयोर्दुतं ।
 मुक्ता तदुत्तमल्लेकोराजायादगमदक्षिः । चिरं बुद्धारिभीराश्च नोतः खानिकमादरात् । १०
 तद्वधाद्राजधान्यन्तर्हाकारोमहानभूत् । उदभूत्यारलोकास्तु नृपतेश्चावब्रह्मदा ।
 कामरोहोमल्लेकः सूर्यभोगान्तरादयः । मुक्ता ज्ञातिवधं धैर्य्यं च चाल महामटः ।
 प्रपुण्य वैरिभिः सोऽयं कामरस्तत्र सङ्गरे । वीरः खः सुन्दरीयोगं समरोज्जामरोऽगमत् ।
 ज्येष्ठारप्रतीहारज्ञातेयः कुञ्जलोमहान् ।
 विभागोक्त्य राज्ञाणि यद्यर्थं पञ्चवैदिनैः । प्रददौ होसराजानमुख्यानां नृपतेः पुरः । ११
 आशङ्क्य नृपतेः पार्श्वस्थं तमुत्सवमल्लिके । अकरोदन्धनं नीत्वा दुर्गेभं तु खड्गालये ।
 विभवं मासमाचक्षते गन्धर्व्वनगरोपमं । विधाय देवादध्वेष्टभीत्या चेनुरिवाधमाः ।
 हृत्तान्तमुत्समल्लेकदुग्धभ्राता विमुक्त्य तत् । रावत्यदेवकोमला खड्गालयमधेष्टयत् ।
 खड्गेगङ्गामठोपात्ताहोतैरुत्सवमल्लिके । विमुक्ते द्युदभूत्कोऽपि सर्वोऽन्योन्यान्त्यानयोः । १२
 आशङ्क्यमयतां तो दौ नृपकण्ठतर्हं दृढं । विपत्तीमातपक्रिष्टौ मंगैश्चागमनात्सुको ।
 एकोननवतैः शृङ्गावाडादाश्रयजावधि । बधादिहृत्तं राजानकामराणामभूदिदं ।
 ब्रह्माले वल्लिस्तोर्मा मंगैश्च पुनराययौ । विभागोक्त्य कम्पोरान् सर्वैर्वा दन्तवानसौ ।
 राजाधिकारान् संस्थाप्य खान्ताज्येष्ठोऽभवदभोः । योगीव कतिचित् कासं खदेष्टे विगतज्वरः ।
 उत्समल्लेकराजानशृङ्गारौ निरदाहयत् । गृहानव्यालमेरस्य नावनेऽब्दे जिगोषया । १३
 निरोधवेष्टदाहादि मुक्ता पुनस्त्य मार्गपः । भाङ्गिलान् कृत्यमार्गेण हिन्दुशटे समागमत् ।
 तस्मिन् दिगन्तरं याते मल्लेकाब्दालकोऽग्निभिः । बन्धनाथ निनायोधैर्दुर्गं लङ्ख्यखालयं ।
 उत्समल्लेकराजानशृङ्गारौ नृपसंयुतौ । विभक्तुमैच्छत् कम्पोरोत्पत्तिं वाराहमूलकं ।
 तत्र राजाज्ञया नोतेस्मिद्धादेशाधिकारिभिः । देशोत्पत्तिविभागश्लेषशौर्लङ्किककर्षेभिः ।
 कायश्लेषधकम्प्रीवसंस्थेयजुगकादिभिः । भागवत्वं विधायाव्याराजदेशेषु सर्वतः । १४
 भागः कताहशास्य मल्लेकोत्सस्य चापरः । तृतीयोऽब्रह्म राजानशृङ्गारस्तेत्यलिख्यत ।
 विभज्य भक्ता देशेषु देशोत्पत्तिः पुरा त्रिभिः । उष्कजुन्तकनिष्कालैस्त्वैवेतैर्महात्मभिः ।
 ततोऽनगरमाह्वय राजराजानकामराः । नात्यजन् हृदयादैरं गूढं नकुलवर्षवत् ।
 मुख्यं मन्त्रिपदमुत्समल्लेकस्य ददौ नृपः । सिद्धादेशश्च राजानशृङ्गारस्य महत्पदं ।
 आख्यानउत्समल्लेके स्थिते निर्णयकारिणि । शृङ्गालेडिकसयोगः सुतोऽभूत्तत्तदा । १५
 कस्मिंस्तोर्णाडिउत्तरार्धजदिनोः प्राप्तयोदैयोः । प्रादात् स उत्तरं द्रष्टुं खाभिज्ञामाहताश्रयां ।
 तदा आहितशेषैः सुवेष्टोमन्त्रिणां वरः । मसोदशाहिसहितश्चाहिनोऽब्धेष्टचायवौ ।
 वाराहमूलं सम्प्राप्ते तस्मिन्ने राजवैजिकैः । उत्समल्लेकमुत्थासे योद्धुं खण्डपुरेऽविब्रन् ।

पारावारस्थितं सैन्यद्वयं वीर्यं नराधिपः । फताहशोमन्त्रीमृतमलेकमवधीत् ।
 मन्त्रिभ्याधिपेनेयं परिणीतेव भामिनी । चक्षान्कापुहवान् ज्ञात्वा राजलक्ष्मीर्हतामना ।
 श्रुत्वा तदुत्समलेकानुपमूचे महीपते । एकाकिनमवन्तुं मां दृष्ट्वा किं न करोत्ययं ।
 कदाचिद्दृश्यते चित्तामणिः खड्गसुमादि च । राजप्रतापदग्धाहि नोत्पद्यन्ते नरवंशाः ।
 उत्तिष्ठ राजन् युधस्व देवाधीनाविभूतयः । श्रुत्वा मन्त्रिणांवाक्यं योद्धुं नपवन् ययौ ।
 श्वेते भवतुङ्गं तत्पथायाते मसैनिके । सबल उत्समलेकः कोशमन्योविद्यत ।
 मध्ये भूला गिरिं तत्र स्त्रितात् सैन्यदयाद्विष्टाः । रत्यान्योन्यं वरामारं पारावारादथाचिपन् ।
 प्रबुध्य वैरिभिश्च मार्गैश्चात्मार्थार्थकः । स्वप्राणैः पञ्चमगस्य प्रादादस्मिं मरुत्तरं ।
 हते तस्मिन् रणे तत्र श्रियमार्गपतावतः । बन्धुत्वादुत्समलेकोजिता शिथिलतां ययौ ।
 श्रेष्ठिल्यमस्य दृष्ट्वा ते वीरामार्गैश्चसैनिकाः । सर्वाममाध्वना यातस्मानुससुमेहोजयः ।
 फताहशोराजानशृङ्गारान्तिष्ठ तत् । श्रुत्वा स्वयंपुराङ्गिन्दुवाटं शूरपरायणो ।
 अनुयातैरप्याश्वैर्मैकैरुत्समलैकैः । शरोधि न्योवायामान्ते केवलीव गुह्यमुखे ।
 नवाब्दान् पालयित्वा क्षां याते फताहभूमिपे । मरुदग्धाः सम्प्रापद्वाज्यं मार्गैश्चसंशयः ।
 मार्गैश्चप्रोत्था नृपतिर्भक्षान्नं स्वाततायिनं । सहस्रस्कन्दरं खानं यौवराज्यपदोर्जितं ।
 महामार्गपतिर्भूयोराजलक्ष्मीविराजितान् । स्वपुत्रान्करोत्काराष्टहे शत्रुनिधानतः ।
 दत्तकन्योऽप्ययं जन्यद्वयं मां घातयेत् कथं । निश्चिन्तुत्समलेकोयावदासौ सा बन्धनं ।
 मार्गैश्चपुत्रावलिनं सदेवक्षं कुकर्षणं । अथ शृङ्गलवङ्गाहिमवधीत्यश्वैर्दिनेः ।
 युद्धे भट्टार्जुनस्यासौ कारायाः शेषचक्रिणः । बह्वस्य तादृज्योऽस्य तस्माभूच्छक्तिभिः परैः ।
 बलिना कलिगण्डणा नृचन्द्रे गलिते ऽर्केऽप्युदभूदलान्धकारः ।
 जनताप्यनिशं भृशं हरोद कलधन्वी पितरीव पञ्चपातं ।
 विरते सौत्समलेके लोके राजिञ्जराः खलाः । विषेहवन्धतमवाविस्फुरद्दीर्घदृष्टयः ।
 भाग्योशादिगुणैर्जातोद्याम्याणां तत्र वत्सरे । विज्जमिश्रवणे मूकावधिराभन्त्रिणाऽभवन् ।
 नव मासाश्चवाहानि राज्ये कृत्वा महम्मदे । वरिध्याते कपोताः शङ्खः फलिह आचयौ ।
 प्रतीहारश्चहृद्वीरस्वादाम्निपदं नृपः । सिद्धदेवश्च राजानशृङ्गारस्य महत् पदं ।
 स्वयंभूयश्चण्डोऽष्टमहसः शीर्षशालिनः । काचचक्रस्य शस्त्राधिकारं राजा स्वयं ददौ ।
 नूनं नःकेशचक्रेशावतारः काचमल्लिकः । आजोवममवद्यस्व राजश्रीललितं वपुः ।
 श्रीमद्देवचक्रस्य कमराज्याजिजम्बनः । प्राङ्मूतः काञ्चनावीरोरामोदमरथादिभ्यः ।
 प्रजापुण्योदयाङ्गोधासिका धीरजायत । अथवात्यक्पकलोऽस्य राज्यस्याज्ञासि भूभुजा ।
 तथाहि प्रेम्बदुःख्यापाराधिपतां नृपः । अकरोत्तापहान्नमर्गणनाथेपवारणं ।
 कृतचित्तकजन्तुनामस्त्रीन्यादाय भूमिपः । गङ्गां यातुं समदिसत् सौख्योपद्रवमानये ।

॥ चतुर्थी राजतरङ्गिणी ॥

चित्राखीन्य कर्णधां प्रत्याघाताजनाः पथि । अकस्मादातहृष्या तेऽयुतवज्राविपेरिरे ।
 चिरेण गृध्रा भुक्त्वाखीनीति कुधातया । मन्त्रेऽस्त्रिंशत्तमोकोऽपि निनीर्त्तयन्वा भुवं ।
 चायुःश्रेष्ठं समानित्य पादपावसमाजयाः । मृतायस्तेषु ये प्राप्ताः केचिन्निवृत्तिवोमतः ।
 अस्त्रिकेनकवत्यस्यै वरत्काले च मार्गपः । मल्लोद्वाहिवहितोवाङ्मितात् पुनरावधौ । ११०
 सवेनोवाङ्मिले यामे निविष्टोऽभूत्सहीभुजः । फतादृशाचः प्रवसे बलं बुद्ध्याच निर्ययौ ।
 प्रयुध्य वैरिभिर्गाढं धार्मिकोऽभ्येष्टनायकः । गतः सः कामिनीयोगमात्मजोऽच रणजिरे ।
 कलौ धर्मस्य पादेकोवर्ततऽस्त्रिंशं भुवस्तथे । महामहोदयस्यैः स चतुष्पाद्येन योजितः ।
 नूनं काकौटगगने निनीर्त्तयामार्गपः कुधा । प्रत्यब्धं तद्गिरिस्थानाद्भ्रमागमचिकोषैषा ।
 अन्येऽप्यब्धालमस्यैकमुदराद्याहि तक्षुताः । गतादिगन्तरे भूयधुक्तायकमनोरथाः । १११
 वितस्थिः पूर्यते जोर्यवस्यै हस्तोविभीर्यते । इत्येवमादिकादोवाजायस्यै पापिनां विभ्रां ।
 सत्यगन्तकमारीव व्याधुपद्रवकारिणी । उदभूत् सन्नितामारी जनतायवकारिणी ।
 मृताणां नाभवत् सज्जा यामेषु नगरेऽपि वा । चण्डकर्पटवाचोऽपि येवामास्ते स्य दुर्लभं ।
 बान्धवमिव सक्तः प्रसापस्य कैथव का । प्राणरक्षापराः केचिदायुःश्रेष्ठेण रक्षिताः ।
 जगद्ये भ्रमिने भारोदोषे देवोऽय दैवतः । वान्तो मल्लदृशास्य कक्षीरागममं प्रति । ११२
 गत्वा मल्लदृशास्य नौशाहारात् सखोदरात् । एस्कन्दराजपतेः स प्राप महतीं चमूं ।
 प्रत्याघातोऽभ्यपसुतेः वहिताराज्याच्छ्रवा । प्राप्नोराजपुरीदेवमिति कृताक्षुपोऽष्टपीत् ।
 चक्षादुर्वान्तथाप्यासन् पूर्ववैरामहीभुजः । समस्तान्निष्णः ब्राह्ममल्लदाममनेच्छतः ।
 काचचक्रेश्वराजान्दृष्ट्वा रौ सख्येर्हते । गतो प्रतीचिह्ने शूरपुरे नवनृपस्य तौ ।
 विधुरे हि विधौ श्वेत्यशालेमेरोऽस्य भूपतेः । ओमत्फतादृशास्य वचुपचमयावयत् । ११३
 वैदेमिकानिःश्रयः ब्राह्मिभृजोयदत्यथै । पुनवदङ्गितोराज्ञा यामहेमाद्यनुपदेः ।
 प्रतीहारज्यहृष्टैरमन्त्रिणैकेन संमितः । श्रीमान् फतादृशास्य पुराचोदुं विनिर्गच्छे ।
 कोवाकसं फतिदृशास्यले निविष्टे गूढेचयैः प्रतिभटेर्विदितारिहृताः ।
 रथारिमथमथ शूरपुरायुक्तुकामाः प्रवीरवचनान्धियम्युरच ।
 फतादृशास्यै वीर्यैतयुक्तुमन्त्रादद्यापतत् । मन्त्रिभिः प्राक्तनकोशाग्रभुजादपि रक्षितः ।
 एवं समासं वर्षेकं भुक्त्वा भूमिं स भूमिपः । वर्षे दानवते मासे हरे राज्यादद्यापतत् । ११४
 ततः फतिदृशास्यै स निरखोवाङ्ममच्छ्रव । मन्त्रिभिश्चटिकाभारनिरिमुक्तुलोपरं ।
 श्रीमान् महामहोत्साहः ब्राह्ममल्लदः पुनः । समं गजपतेः सैन्यैः कक्षीरावविज्जयाथी ।
 मल्लोद्वाहमनोभाषधुः सेनाजनस्य ते । जङ्गमाद्रिधर्म मार्गे काले धाराधिरोहणे ।
 वाजिनां श्रेष्ठया हस्तिकर्त्तव्येन चतुर्गतेः । पटवैर्जयन्त्योऽभूद्विजुषोऽनुपतेर्विभ्रां ।
 गजराजान्दृष्ट्वा रम्यदालं मार्गपं वधिः । कर्त्तुं मन्त्रिपदे राज्ञिना कापुदभूद्विदि । ११५

नृपादेशाश्चामन्त्रिपदं चक्रेकाक्षयः । आलेमेरायगुह्यतोऽप्यपरोत्तममन्त्रिपदः ।
 क्षामात्यान् देवराचायै आपत्तिना गतोभुवं । विभञ्जाटनिकं लोकं प्रतिमुने वदितुंये ।
 नायामकोटं सुहराधिपराजानोवको । प्रविष्टो वैन्यपक्षेष्टो बभूवकार्यचिकीर्षया ।
 हिमार्तोऽराजकोदेष्टोऽपरिज्ञाताश्च मन्त्रिणः । देष्टोदुर्मोर्नयोऽवसकपेऽन्यहमित्ततः ।
 चक्रेविविक्तलक्षणैः वीरं मल्लेकज्यङ्गिरं । साहाय्यार्थमात्रिण्ये रात्रयोवैः क्षतार्थेन ।
 माधमाचमुपित्वाच कोटे तैर्नैरिणां क्रुधा । प्रभाते नगरं वीरायच्युर्बुद्धचिकीर्षया ।
 निर्यते काचचक्रेवैन्ये रिपुवत् प्रति । परस्परमभ्युद्धं वीरानां जालद्वये ।
 बुद्धा सुहरमार्गेति याते राजानोवकः । जला रक्षाग्रौ स्वप्राणानां चिकीर्षयाकपोषितः ।
 हिला तथाकुलीः काचचक्रेवसारयोऽप्यते । नाजोकमार्गपत्याद्याः प्रसूयः प्रवभाविताः ।
 प्रवीरोदेवरावचक्षितः समराङ्गनात् । इतोमारोनरोतरे चक्रेनैर्निराबुधः ।
 तादृशात् समराङ्गनाः काचचकोऽखिलैर्जनेः । देवराचकराऽशाधि राधिवार्जुनवशिष्ठः ।
 सचिवः काञ्चनयकः प्रवीरः काञ्चनमित्रः । चक्रुत्या सह सम्प्राप्यक्षिप्य तत्र संयुगे ।
 सनोक्त्य नृपनिर्दानमानाद्यैराजमण्डलं । प्रतिमुखागतोऽकार्षीत् पैराज्यं रात्रमखले ।
 वर्णेन स हि मल्लेकज्यङ्गिरादयोऽखिलाः । चक्रेमन्त्रिणा कारागारचित्तानमौजयः ।
 चक्रुलीसुननिर्द्वेष्टं आपिते भूपतो ततः । चतुर्नवतिवर्षेऽप्यथावसे काचचकपः ।
 मल्लिकज्यङ्गिरप्रोत्था खानमेवाहिमं व्यधात् । मित्रादेवाधिकारेऽप्यसुजनं धोमतां वर ।
 क्रियानतायामूलानि पूर्वैर्त्रिभ्यद्विजयना । रोपितानि च कालेन विनाम्यन्तवारिषा ।
 श्रीमन्निर्मलकण्ठेन दिजग्रेण हिमगमे ।
 योमराजानकालोद्यत्तच्छेपोपद्रवजोमहान् । सस्य कण्ठभङ्गोऽप्युक्तकालोनिवारितः ।
 प्रलोभ्य काचचक्रेन स्वप्राजेन धनेन च । तत्कार्यं चक्रेवैराजानुमतोऽप्येवोदितः ।
 बुद्धामेराः सुदोभङ्गनिर्घातधामघातयत् ।
 आह्वयतेजः क बोविप्राः काचारोऽद्यतने युगे । इत्येव खिलोविनसोऽलमुत्थानवधोद्विजान् ।
 आह्वयितः वैदकास्ते योमचक्रैश्च व्यञ्जितः । प्रफुल्लः काचचक्रेन मेऽसुखोपद्रवकनः ।
 ततोऽप्ये पञ्चनवते आकले बाह्यमण्डले । पताङ्गवाचराजोऽप्युदरं वातो नृपाधिपः ।
 बुद्धा मल्लद्वारेण तद्दिने नाशि नाशपि । नाश्यादि राजराजानां क्षारं क्षारं दिवानिभै ।
 नक्षत्रोदीर्घदर्शी च वर्यवाम्पुत्रिकमलः । प्रभातः प्रियमृत्युश्च क तादृग्भवेत प्रभुः ।
 सम्प्राप्ते नरदेवेन जय्य बाह्येऽप्यमण्डले । प्रमथोऽस्त्रामवतन विधिकार्यं हि कुर्वते ।
 कर्षीरक्षमचारोऽप्यस्यैर्नरनायके । प्रवीमृतद्वारायैतः कर्तुमन्यक्रिया दिभैः ।
 कक्षीरेष्टः समारोप्य वामाक्ष्यं सर्वं नृपं । दृक्पतन्नाजिरे श्रीमन्मन्त्रादिभूमजां ।
 जोगनैः कटिकावर्त्तभूर्तैः कायेरिवायिते । राजोचितक्रियां कृत्वा भूमसीधनारेऽपिपत् ।

१००

१०१

१०२

१०३

१०४

कन्युं राज्यमवाप्तिनं वठविद्योऽर्जुनं समाल्यान् वृढान् भर्तुं पामरसेवकान् विनृपतिः किं किं न कुर्व्याच्छ्रमं ।
 हा देवं तदपायितुं प्रथमतेऽनघादिवात्याहतोमूखोत्पाटनमाप्य धिक्पतवत्सूयं पतेदाकुलः ।
 क येकदामरेन्द्रादीन् वला खलचिवाक्षपः । विपत्तौ प्रमथं प्राप हाहा खलविपर्ययः ।

१८१

॥ इति प्रतापराजस्यार्थाष्टकं ॥

तदेवमेत्य राजानश्चक्रेण महात्मना । अन्यगामि नृपेभ्यः प्रेक्षेव खर्गवासिनः ।
 तस्मिन् काले वक्षिस्तकवर्ती गजपतिर्दिवं । रस्कन्दराख्योऽप्यगमत् सुरराजदिदृक्षवा ।
 अभवाद्य भूपक्ष राजपक्षं विप्रक्ष तं । मल्लैकव्यङ्गिरामिरखुब्धाक्षैर्दमुखान् भुवं ।
 रक्षाहेखानश्चक्रारभट्टादीन्सकनायकः । वैद्याख्येऽप्ये वलवतौ नगरखानगेधयत् ।
 सिद्धादेशातिपदवीं तदीयाश्चक्रपोद्दौ । देवदृष्टुं राजानहोषमस्य महात्मनः ।
 तद्गौरवं निर्भिकांशैरवशिष्युः स चक्रिराट् । होषराजानकं कारं चिन्नाक्षीदकुतोभयः ।
 मल्लैकचक्रैरङ्गताजं मेरादिबान्धवान् । तोषयित्वा राष्ट्रभेदैः पूर्वकामांसादाकरोत् ।
 ज्येष्ठेऽथ सप्तमवते रक्षाक्षध्वपतेः सुताः । मल्लैकान्धालकाद्यान्ते सन्धाय देशवासिभिः ।
 फतिहशाहजं खानमादाथैस्कन्दराभिधं । ससैन्यमाद्यथुवाङ्मात् खर्गैश्चार्थकाङ्क्षिणः ।
 अतः प्रवेश्यकोषकाचकोऽतिबली ययौ । खोदुं लेलपुरोद्धारं आश्रयुकोऽध्वपान् प्रति ।
 दृष्ट्वा चक्रवर्त्तं भूरि जम्भर्त्त्यान्पथैल्लिकाः । नायामकोटं राज्यन्ते दुर्गमं प्राणरक्षवा ।
 अथानुसले चक्रैश्चैन्मगाध्वपतीन् प्रति । कोटभूम्यन्तरे भूरि ससैन्यं स न्यवीविशत् ।
 चमूदयादिनिर्गत्य शरासारैरवाकिरन् । धोधादिवक्ष्य भूमिश्च गर्जन्तः समराङ्गने ।
 तावत्पतीश्वरपतिर्ज्यैष्ठ्यैः ससैनिकः । गदायमेरवहृदोरभेराधुलुहरेऽविशत् ।
 ऊर्ध्वधः संहितं प्रथसैन्यं वीक्ष्य स चक्रपः । मधोदचक्रं समुतं व्यधजकुहरं प्रति ।
 ताजचक्रादिष्वितीवोगेभीरममोदकः । शराभेदेननगरं सम्प्रापारियुयुस्यथा ।
 हुगोचरं गते चक्रिसुते युयुधिरे भटाः । आगच्छ प्रविशेत्सुषेनदन्तः समराङ्गने ।
 मधोदमेरवश्चिन्ना वीरोन्मोरगदायकः । शरावर्तो चक्रतोऽस्य वैजयन्तीतिव श्रियः ।
 पार्थपुत्रोपमे तस्मिन् रणं चक्रिणि कुर्वन्ति । अरिमन्थात् सुसन्नद्धोनासीत् कोऽपि धनुर्धरः ।
 सा पलायन् समरादोरावीरगुणोच्छिताः । जिताः ब्रह्मभूदेन व्यूहेनागम्यतामिति ।
 इत्युक्तेऽर्जुनराजानकैनेकेनागताभटाः । युद्धाय विविधसूयं बलभादव पावकं ।
 प्रत्यायाते ससैन्येऽथ प्रथुष्यैर्मेहरथैः । गदायमेरः खर्गारोप्रणविलमयामयत् ।
 खल्लैः चक्रिजोदत्तनायकः पुष्पसायकः । दृष्टुं व नीतसूयं स खल्लोभिः समराङ्गनात् ।
 येनायं निहतं वीक्ष्य वीरास्तदनुवाचिनः । मधोदमेरं धावित्वा जघानाक्षिणं ब्रूते ते ।
 अरनिर्भक्षनयनोन्मपतकिहतोभुवि । मधोदमेरः प्रवरोधनिनां चक्रिणः सुतः ।
 विजोर्ध्वं रिपुभिश्चक्रिसुते तरलचक्रिभे । अनीकिनो पदं लेभे मुक्ताहारा न कुवन्ति ।

१८२

१८३

१८४

१८५

१८६

शेषराजानकोमाजनेरः इन्द्राभट्टकः । एते विद्वत्सत्तजो बहूः पाणिनीयैः ।
 प्रतीहाः पतेः सेना प्रमृष्टा पुरमाविशत् । दिनद्वयमथोषिता सा प्रधाता यथागतं ।
 तादृशे तनये वीरे निहते सङ्करेऽरिभिः । काचचक्रस्य तदुःसात् कालुष्यमगममनः ।
 सेनान्यं दुःखितं वीक्ष्य ताजचक्रादधोनिजाः । श्वोचनमनये शस्त्रिनं हेन्यं मा संख्येश्वर ।
 निर्धयावथ चक्रेशोवाहुं भार्गवसैनिकान् । पारावारक्षितान् कोट्य पुनर्भोकादविह्वलः ।
 युयुत्सो काचचक्रैश्चैर्ये रिपुबलैश्चिरं । शान्तादीनृतयाभूवन् किंकेल्यतयाकुलाः ।
 मार्गेशः स्वातवीर्यांशो वैरिनिहत्य चक्रिणः । पौरुषं वीर्यं खानेन युनायातादिगन्तरं ।
 यथागतं गतेष्वपु ससैन्येषु नृपान्वितः । विजयी नगरं प्राप चक्रेशः शोकविह्वलः ।
 वीरं धीरं गुणशून्यं महायोधपुरःसरं । मल्लकोदीनतं ज्ञात्वा चक्रेशोभूद्रुधोऽग्निनः ।
 समस्तं रामराष्ट्रादि पुत्रसन्धि धन्विने । ददौ दौलतचक्राथ भ्रातृपुत्रावप्य प्रभुः ।
 वर्षेष्टाव्रते राजपुत्रमाजम्भुरध्वपाः । हभेमखानमादाय चटिकाश्वारपथ्यतात् ।
 तामसीमद्रास्थाने स्थापिते सैनिकेऽध्वपैः । मल्लेकाचचक्रस्य बलं सन्धपुरेऽविशत् ।
 विज्ञातचक्रित्रीयांशे मार्गपाचक्षयसैनिकाः । गिरिमार्गोदवारोद्यन्माधर्मांशेषु केवचित् ।
 अध्वशैवन्तास्तदैन्याभिर्गत्याभिप्रय द्रुतं । भोमराजात्मजशरदराजानयकिणश्रुतं ।
 तच्छ्रुत्वा तेऽध्वपाः प्रत्यागतास्तत्पथ्यताध्वना । आश्रापिशाचिका त्वका मिश्रीहासुविह्वला ।
 मार्गेशवादिनी भिचरी दास्यान् श्लोकावयात् । विजयीं व्रतधा याता सम्बुद्धा वाष्पपन्थे ।
 हभेमखानः संऽस्त्रयोमार्गं पञ्चत्वमागतः । आरुह्य त्रिविकं तुरंगमानो गोनिप्रार्थये ।
 कक्षीरानथ कृत्याम्य चान्यकर्म मृताजिरे । श्विनः श्विपार्थेऽपोगर्नेऽमात्यैर्भद्रात्मभिः ।
 शस्त्रेण ये वारयितुमशक्तावैरिणोऽभवन् । नखरपास्तभाग्यानामुदये काचचक्रिणः ।
 प्रतीहारकुलोदन्त्यश्चोमल्लकज्यङ्गिरः । ज्वालाभिर्भास्वदेष्टव तत्काले पञ्चतां ययौ ।
 आनीतायुकिणः मार्गपाष्वाल्लुहरादयः । यौनससन्धन्यायेन कक्षीरान्विनिद्रुस्यतः ।
 तथाहि लुहराध्वेशः स्मृतां परीणीतवान् । मल्लेकाचचक्राथ शक्रायेव पुलोमजां ।
 मल्लेकाचचक्रावथ चक्रेशः स्मृतां ददौ । परीणीत्यङ्गिरः कक्षामिव खेदतरङ्गिणीं ।
 श्रीमता तत्रचक्रेण स्मरणेव रतिर्यथा । उदाहिता मार्गतेरप्यल्लक्यात्मजा तदा ।
 ततः काचचक्रेण राईधोयैः क्रमागतैः । मरुद्भिर्दानमनैश्च मार्गेशां कृतार्थेण ।
 चन्धं बद्धितं प्रेषि मार्गैः सह चक्रिणः । बन्धुना रिगचक्रेण देवादुरोक्ततस्तु यः ।
 कान्धोजवरेणैव वामोरेण विपाटितः । तदैव हस्तिनापुर्थाभिर्भादभेनानृपेश्वरः ।
 तद्रूपेणात्यरजोध्वसान् प्राकाशन्त कुर्वन् । आश्रागजपतेर्वीररज्जानामनुयायिनां ।
 मार्गेशदीपचक्रैश्चैवपूर्णाविकारितः । कर्णेजपाभूपरेण रिगचक्राक्षिभरयोः ।
 तद्रूपेणात्यलज्जलकमवस्यक्रिणः कृताः । रिगचक्रनिरोधाख्यजपावधेन श्रेयता ।

ताजचक्रालये बहुशालेमेरोनिजानुगैः । विमुञ्च रक्षितोराचो नोत्वा चित्तोदितम्बरं ।
तदैवम्यादिवाग्देवोपगमादावृणोत् कुत्र । मञ्जोदराहभानुसं चक्राज्जनिनेदिनैः ।
इत्यमेकादशाब्दान् स दत्त मामान्दिनानि च । रक्षित्वा काश्यपी राजा मञ्जोदराखितोऽभवत् ।
धर्मः फलति कालेन सद्यः पाकोहि सोऽभवत् । खानखान्याद्याया यामूद्राज्यमेषाक्षृपस्य सा ।
गम्योडाख्य खड्गस्थानं प्रहितोऽयं स चक्रिण । दत्त्वा न्यायकखण्डादीन् कूरान् रक्षिजनाधिजान् ।
॥ इति महम्मदशाहराज्यवंशः ॥

२४४

जगत्पृथिव्यतिथिं सहेतवे हृषिकेतवो भवान्निधेतवे नृपविष्णुवद्भात्मने नमः ।
अथ काश्चनचक्रेण पुत्रामह्यदभूभुजः । एभाक्षशाहइत्याख्या कृत्वा राज्येऽभविष्यत् ।
स्वमन्त्रिपदवीं दीप्तां चक्रे चक्रेश्वरस्ततः । खोक्तव्यं राज्यतन्माणि द्रष्टुं श्रुत्वाऽहोवैधर्मैः ।
नायामप्रमुखेराहैराजयोगैर्यथोजयत् । अनुजांस्त्राजचक्रेश्वरमेवामेरादिकान् खकान् ।
वाञ्छे चाब्दालमार्गेभोदिक्षोपं मुगुलेखरं । सेवां मार्गेयितुं मर्जवाभोरं प्रययौ वषा ।
अकारेऽङ्कितवाक्छेष्टासम्पूर्णं वीक्ष्य मार्गपं । चणं तुहस्कुराजोऽभूदिस्मयान्तकम्बरः ।
तुहस्कभूपेन ततोज्ञात्वा मन्त्रिवरस्ततः । सहस्रमञ्जु वीराणां सेनास्ये प्रतिपादिता ।
इत्थं प्रष्टुं वात्सान्तां देवे पञ्चमहायेन । वैशाखे सुतवांश्चक्रपतिर्भिकमञ्जोभितः ।
खक्रोडामिव कुर्वन्तु भूमौ चक्रिणु मार्गपाः । मञ्जोदराखलहरमार्गेभाद्यामहारथाः ।
गिरीनुल्लङ्घ्य वाङ्गलात् कश्मीरान्निविष्टुं । प्रिखालभेगमञ्जोदखानादिमुगुलेष्टताः ।
फताहशाहजं खानं नाजोक्ताययायिनं । कृत्वा निविष्टाः सखद्व्याः प्रतापपुर्ध्वजनि ।
श्रुत्वा चक्रपः सेनां नोनाथे स्वां न्यवीरिणः । सेन्यदयोद्गतावीराः खानिभक्तिमद्वैद्यन् ।
विपक्षपक्षिभिर्यत्रैवेत्येव्यविहायसि । विहाय सम्पदं यातुं नाश्रुत सपक्षिभिः ।
ततश्चक्रपतिं दूतः प्राह मार्गेभाचक्रं । भोभायकपते वाञ्छे सामन्ताः करदायिनः ।
कृतयेन स्ववीर्येण लवेः पञ्चभिरावृतः । इतोयजपतिः श्रीमानेभाहमेवलात्कटः ।
तस्य मेरेजवाभोरराजखानुचरादमे । मया नोताः खहायार्थं सखद्व्याऽस्तु भवान् रणे ।
इत्युक्ते लेखहारिणं चक्रेश्वरं नन्ददम् । दिक्षौ न देवः काश्यपीराः प्रतिष्ठाना वयं न ते ।
फलपाकांसतोदेशान्मुगुलानां मरौजसां ।

२४५

२४६

२४७

अथ वीरामरौजस्त्रामहावीर्याधनुर्धराः । एभाक्षखानधेरुज्जमेरमनेकताजकाः ।
तथा मार्गेभपञ्चास्तु मञ्जुकुलहरादयः । रिगचक्रेश्वरमनेकोखेच्छाभिषिगादयः ।
कुहपाण्डवैर्यय युद्धं व्यकुमिवोद्यताः । निर्ययुः समरं वीराः खवाङ्गबनदपिताः ।
रिगचक्रेश्वरेण भक्तिः क्षिता च वैरिषु । प्रहताङ्गुतवीरेण ताजमेरेण सत्वरं ।
मेरेश्वरङ्गचक्रेण प्रहिता करवाखिका । रिपोर्लुहरमेरका याता पुष्पकोतापमां ।
खवं प्रवीरैरन्यान्यं प्रकीर्य समरम्बरं । खवीर्यमृगनाभुद्यसौगन्ध्याकुलितं कृतं ।

२४८

ततः स्वैर्यैः सेनामहाजचक्रैश्च यथा । वातेदूतपताकाभिस्तैर्यस्यैव वैरिणः ।

रणः प्रवृत्ते तत्र चक्रमार्गैश्चैव यथा । आगच्छ कहि तिष्ठति ब्रह्माऽभ्युदयसङ्घे ।

१८०

समरोद्धतमेव ताजचक्रमवदक्षुदरमार्गपक्षमेव ।

कुत युद्धं किमतः परं किमन्यन्ननुजैः स्वामिदशासु माप्यते तत् ।

तत्रिभ्यश्च चिरं युद्धा वीरैर्कीर्तकताजकः । त्रिभिश्च वीरश्रयनं नाकनागेविराजितं ।

कीर्तिस्रेष्ठं गते तस्मिन् परे चक्रसहोदराः । मध्यामक्षेऽक्षेरङ्गमेराद्यामुगुलैर्युताः ।

स्वैर्यैर्निहतं युद्धा चक्रैश्चोत्पलान्वितः । स्वशालयं यथा भोत्या शोकैश्च ममाकुलः ।

अथ मार्गेश्वराजित्वा मल्लैकाब्जलकादयः । विविशुर्देवगं लोकानाश्चासन्नोभयाकुलान् ।

१८१

गत्वा नृपाङ्गणे सन्त्ये कञ्चामरशोभितं । प्रददृगाञ्जलिकमध्वेश्वराजसुनवे ।

अथ नाजकशब्देन पिब्ये सिंहासने श्रिते । प्रहर्षाकुलिताऽन्धवाचाः सन्त्येऽभवंस्तदा ।

गत्वा जमालमरुगां सनृपास्तोऽथ मन्त्रिणः । मल्लैकाब्जलकानाञ्जलमेव च आपरः ।

मार्गेश्वरानुहस्तो गिरिगच्छकश्च आपरः । विभक्ताऽर्घ्यं चतुर्भोगैश्चतुर्भिरिहत्यभूः ।

स्वशालयस्य चक्रैश्च विस्तृष्टैश्चोत्पलभिः । लेखहारस्तमाह सा मार्गेश्वरमुखाचिरे ।

१८२

भोभोश्चकपते स्वामिभक्तिज्यास्तु भवाङ्गरेः । दुर्धर्म्मभिरमाद्यानां विमला मलिनीकृता ।

अथ बालस्य सास्त्राण्ये राज्याकार्येषु मन्त्रिणः । बद्धाञ्जलयदवाहनं स बद्धोभवता कथं ।

रवेरावरणं मूढः कुण्डलेन विदधाति कः । इत्थं दूतमुखाङ्कुला मुनोश्च नृनर्तनं त्यजेत् ।

तेनामहादशाहः स गत्वा लोचनमासदत् । पूर्वोर्ध्वरीचवद्भ्रात्रुत्काशमपि चापहीत् ।

नोर्ध्वोर्मन्त्रियत्वाथ मार्गेश्वरमुगुलास्ततः । विसर्जयामास नृपः संमान्येतान् स्वकम्पदं ।

१८३

उत्तङ्गुलोदरं प्रापुस्तद्वक्त्राः स्निग्धेननं । मल्लोदशाहं संलेभे चालेभेरसिरं प्रभुं ।

हेमन्तमतिवाह्याच्च वमन्तमिव तं नृपः । कक्षोरपर्वणे भेरामार्गेश्वरानुमनोमथन् ।

राज्यं कृत्वाथ वर्षैकं दशम्यां नाजिकानृपः । ज्येष्ठशुक्ले नृपात् प्राप यौवराज्यं महम्मदात् ।

यष्टेऽब्दे मल्लदः शब्दोऽभिषिक्तः सचिवैः शुचैः । राज्ये स्वशासनानुभूतभोगाजितदवादृतः ।

दिवं भेरिजवाभारः स प्रयातः स्वपुत्रयोः । दत्त्वा स्वविभवं कामराणशोमायथोत्तदा ।

१८४

मत्तमेऽब्देऽध्वपैः साङ्गं युद्धेऽहः काचचक्रपः । भोर्ध्वारयामादगमत् सधैर्येऽथ दिगन्तरं ।

याति चक्रपतौ वीरे ततः पश्चिमदिग्भूः । रतिहेतुदशा कोतुं मूर्ध्नि निजमधार्धतः ।

तदर्थं कार्त्तिके शुक्ले मल्लोमाख्यश्चमूपतिः । भेरिजकामराणश्च कक्षोरान् जेतुमाययौ ।

त्रिखालभिगमल्लोदशानादिमुग्धैः सह । कुर्ध्वन् दश दिग्घः पूर्णगर्जह्निः प्रबलैर्दलैः ।

श्रुत्वा मल्लोदशाद्याशक्रेण शीघ्रमानयन् । बाहायकार्थमधैरैरिहोपकृतादर्थं ।

१८५

महसैरश्ववाराणां सञ्चालनगरमाविशन् । कास्मीरिकाश्च दुग्मासु स्ववसानि न्यवीविशुः ।

अथातः पौरजने याते गिरिगङ्गवर्त्मसु । वीरेषु सैन्यवाञ्छनात् प्रनष्टेषु च तत्र तु ।

ग्रन्थं पुरवरं दृष्ट्वा मुग्धलोके कुधादहन् । गृह्णाणि राजधानींश्च कुदहीनविमुक्तकाः ।
दुर्गैर्भागितावीरास्तुल्यैराहवेच्छया । स्नेहया प्रासव्यस्यं विकीय चक्रपादधुः ।
ग्रामेषु नगरे राज्ये तुल्यैर्भिक्षपैर्हीताः । महत्सङ्ख्यालोकानां जलुष्यवधकारिभिः ।
ततः काश्मीरिकैर्वैरैर्भोगैश्चकिमिह ते । चर्कैर्जुभिलमोचोव सन्ध्यापायितारतः ।

११०

॥ इति तुल्योपद्रवः ॥

मुक्तास्ते साहसादीराः समुद्रेषु स्थितिं व्यधुः । मार्गज्ञानादरचसः काचचकोवधिर्धिया ।
वर्षेऽष्टमे रुन्धौ गूरुपुरात् सोऽप्याययौ पुनः । ब्रह्मं प्रतिहतं ज्ञात्वा वाङ्मंवातो यथागतं ।
मार्गमासेऽव शरदि काष्कारोयास्तमूचराः । मेरोजशैदराधाः शीघेदखानमदीशतः ।
इयारोऽहसहसैर्दादभभिः परिवारिताः । काश्मीरानाचधुर्जैतु श्येनादव विहङ्गमान् ।
कोटाद्रुगणगिग्यन्मन्त्रागच्छन्तो नृपालथं । प्रविशन्तोभवन्तोत्यं मुक्ता रुन्धोविपेदिरे ।
तुरङ्गोपग्नराशोकैः काष्कारोपद्रवोमहान् । अज्ञासि सूर्ययहणं चन्द्रयासादिभिस्तैः ।
चलिते सकले जीवलोक वेष्मावलिततः । शररात्रिरिवोच्छ्वासगून्वाभूद्भयदायिनी ।
तस्यां दाहकिंया कर्तुं तोत्रवह्निप्रदायकाः । सेकन्दरमहाराजधानीं रत्नामतेजयन् ।
नीचावचष्टहेलद्वयमंख्यैर्दग्धैः पुरोन्मैरा । जाता शम्भानभूक्तं सा दग्धकाष्ठभयङ्करा ।
राजधानीदयं तादृक लभ्यते कुच भूमिपैः । सुधादाग्निहृत्काचिवैः कोटिसङ्ख्या व्ययीकृता ।
श्रीजैननगरे दिदामते चाग्निं विना कृतं । राजधानीदयं भूधमुक्तमिव तत् स्थितं ।
वेतालसाधनायुक्तादवायन् मुग्धलाभुवं । लब्धं यत्सप्तनिहितं गुप्तं पौरधनं तु यैः ।
जलावरणयुक्ताभू भूपभूमिषु त्रिभिषु । काश्मीरिकास्तमूनायाश्चाजयान् स्नेहयच्छया ।
चिरोद्धारश्च हाव्येऽङ्गकोटं चक्रधरं तथा । मुक्ताभवाहयन् मायचयं केचैः प्रयुध्य ते ।
दैव्यरूपेण खःभन स्थितास्तकधरान्तिके । काश्मीरिकान् प्रति कृतं युद्धं निष्फलमभयगात् ।
बन्ध्यमप्यभवद्युद्धं कृतं काश्मीरिकान् प्रति ॥ इतिवा पाठः ॥

१११

११०

१११

खिलोक्तानुद्व्यैता भुवोमहाराज्यगाः । ज्ञत्वा फलसमृद्धिं तां हत्वा घास्यजगान् कुधा ।
ये याता भौषु तोर्ना संखयाशमाजिभूमिषु । सवालहृद्गाः सुखिनः स्नायुःशेषेण रक्षिताः ।
जलुष्योपपन्ने पूर्वं तथा कञ्जलसङ्गरे । शोभोऽभून्नादुक्ते देगे कुलत्यात् पापिनां विभ्रा ।
चक्राधारदित्य भूपेन्द्रयुक्ता भीमादेवोसज्जधौ सज्जिवेगं ।

चक्रसौत्वां सिद्धीवामपारं चक्राधामार्गपात्राहवाय ।

११०

खानरस्कन्दरोमेजोशैदरोऽन्ये महाराथाः । काश्मीरिकान् प्रति ययुः सज्जहृत्ताच संयुगे ।
मार्ताष्टपादमूले तन्नादौपुर्व्वलदद्यात्प्राणान् । मलेकालकहोवनमेरुशिखायाः कमालमेरुः ।
काष्कारोयाः प्रवीराश्च केचियुद्धा दिवं ययुः । सफलं खवयः कृत्वा मञ्जेकाद्यादिभीरणे ।

रेमृटाः कुक्षत सदैव देवसेवां तान् सर्वान् भवविभवान् विहाय लोलान् ।
 दृष्ट्वा तस्मिन्मयालिमरणाच्चः सङ्ग्रामे मुगुलवरेर्हि देवसेताः ।
 विदुरोपमिते तस्मिन्निहते दुदुर्बुधैः । काश्वीरिष्ठाः क्षताश्चावाशुकेनाभिजनायकैः ।
 कवचधनर्षकायस्त्रयस्त्रय वेतालराक्षसाः । महामांसाश्चनखयाज्यव्याघ्रादवाह्वे ।
 रणोद्याने वीरपानमदेकास्त्रेषु तेजस्य । इतस्मिष्टे समूये स्त्रात्रयेषु न्यविशत ।
 अथ चक्रेष्वामोर्गो नृपादेशान् समेत्य तैः । मुगुलैः सह मन्थानमकाष्टौ पौरवोर्जितौ ।
 नववज्रानि वस्त्राणि कतेफलोद्वस्यतैः । ताक्यं तद्गावदादाय मुगुलाभूपतेः पुरा ।
 नृपमुद्राङ्कितं पञ्चं गृहीत्वा मौसुलाचरैः । प्रत्यायाताः स्त्रैरेव तत्कुर्वन्तो हर्षनिर्भरं ।
 धाटीभिः पामरानीताः स्त्रीपुमान्पुन्यदन्तिकात् । भुक्ता हस्तममेराद्यैरानीताः करुणाचरैः ।
 ततोऽप्येव नवमे ज्येष्ठे स्त्रेरेव मुगुला ययुः । वनात् पौरात्रिभ्यं बाष्पादाय राजसुतामपि ।
 इत्थं मतीसरोद्रेषे पीडाभूत् पापिनां विभो । पूर्वपश्चिमतः केनारनिश्विदिवि दग्धेनात् ।
 ॥ इति काश्वीरियोपद्रवः ॥

पक्ष्मशालिवरस्त्यतिपूर्णशेषेषु सस्यतः । नभससारकाः पेतुर्भूयः केतुरदृश्यत ।
 सस्यशृङ्गीर्णैः शरणि तदुपद्रवरक्षसा । उदज्जम्बहाद्योरोर्दुर्भिक्षोऽस्यनेरिपुः ।
 निर्विष्टे मण्डलेऽमुष्मिन्निहस्यैविकास्ततः । कुत्सिपादादयो लोकपीडकावलवन्तराः ।
 बह्वस्त्रभर्भिर्मन्त्रैर्भ्या मूक्येन खार्यभत् । धान्यस्य गतिमादातुं कान्यस्य धनिनोविना ।
 भर्तृभक्तिं सुतलेहं शृङ्खलां पित्रेरेव च । हिला स्त्रप्राणरक्षायै चैवः स्त्रीपुत्रवाः सुधा ।
 भुक्ता द्विचिचतुर्भारं कुधात्मादिबसान्तरे । अटन्तः प्रेतकपादि दृष्ट्वा भोजनवाञ्छया ।
 तत्कालेऽप्यलमजेकादयः पुष्करताहि ते । प्रत्यहं तच्छुल्लभतैः पक्ष्मात्रैः पुपुषुर्जनं ।
 यामेषु नगरे राजमार्गेषु गणनास्त न । कुत्सिपासाप्रमोतानां प्रेतानानिब देहिनां ।
 सञ्चितं कणकुप्यादि विक्रीय व्यधुरात्मनः । प्राणसन्धारणं केचिच्छाक्रेनाचोटपिच्छकैः ।
 उपद्रवभयादिषु दुर्भिक्षोपश्रवो महान् । गलनेषामबाहुविक्षोभोऽस्तिदुःखः ।
 ज्येष्ठानां दशमाप्यस्य नवमादत्तराहुर्भ । चोरे दुर्भिक्षतमसि परितः क्रान्तमण्डले ।
 गुण्ठिवीजोद्भवस्त्रेहधूपैर्देविः प्रकाशयन् । आशा चकनृपाभात्यः सुकालोद्योद्भूमाययौ ।
 यथा गोधूमकलटा उद्ययसम्भजा भुवः । कुर्वन्तः स्त्रफलैः श्रेयज्जोरात्राजिकामिव ।
 स्त्रबलेर्भञ्जमाक्रान्तमवेक्ष्यान्नाधिपः स्वयं । आचयौ बलिनं जेतुं दुर्भिक्षं चारराचरं ।
 वितत्य मरुतौ सेनां प्रियक्रुद्धास्त्रिकोद्वेहः । यन्मास्त्राभिरिवाचोदैर्जिता तं च न्यविशत ।
 ॥ इति दुर्भिक्षोपद्रवः ॥

अक्षराजफलैः पुष्टाजन्तोऽतिवृद्धास्ततः । पुनर्जातमिवात्मानममन्यन् दिवानिबं ।
 तदा काश्चनचक्रैः स्त्रितिं जनपुत्रे व्यधात् । मन्त्रिलमभ्यपादेनाद्राशोऽभ्यर्च्य विभूषयन् ।

अपचाकारकसकपतिमंडवराज्यः । भूमीरदृष्टचमार्गपाषां ताटस्थवोचपात् ।
 अचान्तरे महान्देवोद्देशोदुहैरिवामयैः । सखावायाचधैरेतैः दीपवा जर्जरौकतः ।
 तदुत्थपापसन्नापाचैवान्तेऽप्ये चकोदमे । राजा मल्लदशाहोऽभ्यदक्षोनिधतेर्लतात् ।
 कामं देहं राजाकान्तं ज्ञानं वीक्ष्य च भूमिपः । मनेकलदभ्रातृवं वक्ष्ये प्राह मन्त्रिणं ।
 राजधर्मोद्भवैः पुण्यपापैः सन्निहितोऽपि बन् । तथापि कायः सापायदतिघ्नं च निश्चयः ।
 अस्मदंशे महोद्यमः ब्रह्मदेवादेयनपाः । श्रीनेनास्मभदेनद्यप्येते पूर्वपितामहाः ।
 तदंशोऽहंमदीयः कः कोदुष्टोमत्यरो भवेत् । इति चिन्ताकुलं चेतोऽन्तरेकाद्यापि दृश्यते ।
 इत्युक्त्वा विरते राक्षि मार्गेश्वरालकादयः । चागतास्तादृशं वीक्ष्य सास्त्रनेपासमब्रुवन् ।
 भूपास्तदपचारेण प्रजाभग्यिरद्यापि ते । कायकोशोऽस्ति खल्वेव दृष्टोभूत्यापराधतः ।
 सुतात्रवीक्षुपलेषां वशोमत्तनयाः सदा । भवद्भिः पालनीयाश्च क्वं यामः पराध्वनि ।
 आकन्दोऽभूत्सहाराजस्ये सुता नृपोदितं । तदस्ति निष्ककोमलस्य राक्षा धर्म्यं चोजिताः ।
 प्रप्ते पुण्याकरे मासे व्यथार्त्तस्यैव भूभुजः । दातुर्जातु विपत्तिः स्यात् कल्पपथे कथञ्चन ।
 ज्यैष्ठ्यकादिदिवसे गुरुवारे नाराधना । वर्षान् पश्य कृतो भूयोराज्यं कलासमाययौ ।
 तस्मिन् धाते दिवं लोकः सज्जोकोविललाप तं । हा कं मयाम भवति नाकलोकमुपस्थिते ।
 अस्मान् कोनृपते कक्षाणां विना पालयिष्यति । अगादसुन्दराकार महासेनपराक्रम ।
 महत्पादमहोपाल महो हिला क यास्तसि । इति प्रकापमुखरे राजदारे क्षिताजनाः ।
 संक्षिप्तस्य नृपस्यादुर्वाधैरिव जलाञ्जलीन् । कर्णरिचमद्योराय त्वं दृष्टमृतजिरे ।
 दत्तस्तन्माः पितुः पार्थि गोगर्से मन्त्रिणोऽक्षिपन् । केन्दुकोमलव्यासु नृपार्थं त्रयं प्रभेः ।
 कं प्रकर्षितभूम्यन्तसोमन्त्रे विवरंस्थितिः । तदस्ति लोकमूकस्य लोकयोऽप्युत्तमनाम् ।
 धूमदि रन्ध्रनाभावाश्चालक्ष्यत स्येषु तत् ।

॥ इति महत्पादमाहस्यार्थं ॥

मार्गेशेन कृताशंसः सप्रशंसोऽस्य मन्त्रिभिः । ब्रह्मशाहोऽयमित्याख्यां कृत्वा पुनोऽप्यविश्रुत ।
 नवराज्योर्जितं चेतं युवानं वीक्ष्य भूमिपः । महान्तः पामराः सर्वे तुतुवराजवत्तभाः ।
 चिरं खे पौत्रके राज्ये स्यादादिति जगन्निधः । प्रत्यक्षन् राजस्ये प्राप ब्रह्मशाहः सदानुजः ।
 तस्मिन् राज्यस्थिते जैनपुराजगरमाययौ । काचचक्रपतोरिगचक्राशुकोमहाबलः ।
 दृष्ट्वा वीरं तस्मात्तान्मुग्धमहाक्षितकृतः । मार्गेशोऽस्य नः प्रायात् कीचाभमेऽभ्युपनिर्वाकं ।
 प्रिविष्टाजगरं रन्ध्रं काचचक्रः स्थापितः । नृपस्य तेन वक्ष्ये परपक्षमिदं नः ।
 तथा काचचक्रकोशे स्थात्वा दूरगतान् रिपून् । सर्वलोगधर्मोद्गारे निर्विष्टोऽरिजिनोवचा ।
 अत्यन्तिकसं बलिनं रिपुमाकथ्य मार्गपाः । त्वम् निवेद्यमासासुख्यै कलमदात्मिके ।
 महात्मा रिगचक्रैः काचचक्राभ्युपगम्योः । गत्वा प्रेरितकृतः यं याम कर्तुमयेष्टवान् ।

नगरे काचचक्रैः क्रमराज्ये तु मार्गपाः । सन्नुधेऽहं समलोषामिति सर्त्विं व्यधादयं ।
 अथ मार्गेश्वरैरुत्थानानि कमात्मनः । जेतश्चक्रैर्मलेकदौलतेभ्यश्चान्तराजान् ।
 स्वबभूव काचचक्रैश्च आरोग्यं जयो पुरं । निवासमकरोद्वीरिगचक्रालयेषु सः ।
 काचचक्रे स्थिते राज्ञोऽन्निके निर्णयकारिणि । बलं बलवतां दृष्टं श्रेष्ठेण तु पृथग्जने ।
 आगत्य रिगचक्रैः काचचक्रात्मिकं तदा । दिगान्युत्थिता ज्ञात्वास्य स्वल्पप्रेमागमत्युनः ।
 मार्गेश्वरनिकटे गत्वावोचचक्रैश्चैष्टितं । सन्त्य वीरान् सर्वान् सङ्घटय्य नृपायगान् ।
 रिगचक्रः स मार्गेश्वरं ज्ञात्वा दुष्टमिवामयं ।

कश्मीरभूमौ प्रथिताचमात्याभीमार्क्यमद्रोणममारयेषु ।

मलेकभ्रीदौलतगजखानचक्रैश्चमुखाद्य विचारदद्याः ।

सिद्धादेशात् प्रसिद्धस्य सिद्धादेशाधिकारिणः । श्रीमन्मलेकराजानुज्यकस्य मुखाद्यथा ।
 विद्यायन्तेऽचदेशीधैः कान्दिश्रीकैर्बलातुरैः । मर्त्यजनपदैर्निर्दुरातङ्ककलहितैः ।
 ॥ तथाहि ॥ जैनशास्त्रे दिवं याते दुर्भलाबलवन्तैः । पीडिताः कान्दिश्रीकासु जनादुर्दण्डतोमताः ।
 श्रीमैकडाभरेण नृपामात्येन पालिता । लालिताश्च पञ्चा नित्यं दुर्धन्यानिवारणात् ।
 पुण्यपापपरीपाकाश्चान्त्रिभिरन्तरम्भरात् । पोषिताः शोषितालोकाः सदिचाराविवेकतः ।
 भानुरिव ततद्वक्त्रपतिभक्तैककाञ्चनः । उदेत्य मन्त्रिषोऽपि तां नृपादेशाद्भुषयत् ।
 विचारनिरतेऽमुष्मिन्नाभौने राजमन्दिरे । बलं बलवता दृष्टं श्रेष्ठेण तु पृथग्जने ।
 वैमत्यान्महतां पापादिशास्त्रं ततउत्थिताः । मुग्गुलान्कदुर्भिक्षदोषास्तस्मिन् वर्हते ।
 मार्गेश्वरालकाभीतोभरेजोऽगणयन्ततः । अप्राप्तानिव प्राप्तः स कश्मीरांश्चक्रिणोभयात् ।
 काचचक्रैश्चमलेके हिन्दुवाटे गते दिवं । काश्मीरिकाणां वाङ्मनानामभूत् कलुषितं मनः ।
 तदाकर्णाय भरेजश्चैधरैऽचीकरन्महान् । कुलागतनिव स्वस्य तदा कश्मीरमण्डलं ।
 चक्रैश्चैष्टिते भूमौ मुग्गुलादेत्यकपिणः । विषेहः शारदसपीठे निःशङ्कमकुताभयाः ।
 भरेजमश्रुगोलस्य कश्मीरस्य चान्निकं । आद्ययुः परदेशेभ्योमुग्गुलाः सरघादव ।
 बलेषु बहूमानेषु तेषु यातीतवाधिका । लोचप्रतिघोषापासा भूर्हता तैर्धियोगिभिः ।
 दिवानैर्धैर्यस्यैर्लिखिता मुसलाचरैः । भूमिः समथरापाणां हताप्यायानवेद्य सा ।
 इत्येव भूर्भोमासि साध्वीवाद्य व्यकम्पत । दारिद्र्येऽपि जनाञ्चोचान् हताप्यायानवेद्य सा ।
 प्रमदमुग्गुले देशे भूमौकुरस्त्रिलोचनः । काश्मीरिकाणां विजयाद्भूयोऽभूदर्थलिप्सया ।
 तुल्यसाहचर्यान्ते काश्मीरानात्यजं स्वयं । देशेभूमिर्भोजनस्य चिकित्सादण्डमहुतं ।
 दृष्ट्वा प्रभोऽपि लोकोऽयं नामुच्चदृष्ट्याहृष्टः । दुर्भासना महावैद्याधिकित्सां शास्त्रगामिव ।
 दुराचारादिषु भूमिवायुकाम्नेव भूरिशः । चिन्तेऽपि चाच्युक्तासि कम्पिता स्वामिनोमुक्तः ।
 अतन्नाणान्महीदामाम्ने लोचप्रतिघोषे । मोक्षसातिथिसत्काराद्बोधधर्मेण ज्ञान्यति ।

चतुष्टयविशेषेन केचनकोजमकारव । आवा विनिर्दिष्टः चतु जगद्गाराधमाभिधः ।
 इष्टैर्न लीयते वाये प्रादुरावन् दशैश्च । सद्यसाध्यासमाध्याक विभोर्दुर्बुद्धलोकया ।
 चक्रकावर्द्धिः यत्न भवः वदन्निबद्धाहृतं । जगन् कारभवे चर्चिकपाः कष्टाः पिगम्बराः ।
 विबुधानामथी सोमान् रसोकोच्च पिगम्बरः । दिगम्बरे च्छया लोचकपाद्योमानलोकयन् ।
 खदेवकृष्टिभ्रमथे धिमवान् निरवतनः । तथाहि देवः काष्कारोद्गरोभ्रमिवरखिवः ।
 यतां मुक्ततद्वारोऽभारः सर्वधनुजतां । नावाहुमलताकारो विशारः सर्वधनुर्दः ।
 मेधावी रेवतीव्रप्रचितभुजकः सद्यसोधरश्च भूषाकोच्चः प्रतापोर्जितनिकययथा भूषितोमानवर्धैः ।
 लोधान्देवजगन्मार्जितवज्रवसुधाप्रोद्धतो भानुमूर्तिः काष्ठीरगन् योहि नागानवर्तननिरवतान् न्यायविज्ञान् व्यधत् ।
 मेरेजवैधरमयकदकाक्रमोलीवाचिरं कम्पनीममतीर्यव ।
 कर्तुं यतीधरधि नौधरवानतुल्यं पूर्वोर्ध्वरीवचरितं चिरकालनष्टं ।
 सर्वैः पिगम्बरवरेर्लिखितैः खदेवसाक्षात्तेरव पिम्बरवाटिकायां ।
 यतां कुकृत्यचरिताव्यदवाग्निदग्धा यत्कथं हहिनिवरीः परिपोषकाश्च ।
 श्रीमत्काञ्चनचक्रे च विभिन्नान्धर्षिताकाशरा राजिः काञ्चनदानतस्तव सदा सर्वं यमीश्वरमे ।
 भ्राजिष्या करपद्मपर्णनिष्येऽभिज्ञानमेतादृशं ययः योऽस्य करः परोपकृतयोऽर्थं सर्वं समाः ।
 श्रीमन्मार्गपतीव तावकययः इष्टं विलोक्यावचिष्यताधीवसमानतोऽद्युपतिक्तां सेवितुं धर्मतः ।
 कुन्दैः कुपलकर्णिकारकुटजैः कथिष्यता मखरीपुष्पैः सद्यसकोकिलासनभरैः कुम्भिष्योद्गोष्यैः ।
 सक्तः प्रमुदिताः केन न केन तव कर्षका । वसन्तोभयतामस्तु वसन्तः इष्टमस्तु सदा ।
 जिष्णुः सन्तापितारातिः कासखड्गधरो रथे । प्रवेता जगतां प्राक् खड्गरो विजतात्मना ।
 कलावान् राज्यराट् भास्वान् गुहकाव्यमज्जुलः । जीव्यादुभयगोनित्यं गाजजाहोमहारथः ।
 मुन्यप्रिसङ्गो ध्वं च इष्टौ साक्षरितेतरैः । यदृश्यां रात्रौमावपुत्रस्याम्बरभूभुजः ।
 मुग्धलोचस्य सेनानीकरवाङ्मधराचितः । नाजोक्तज्ञावः प्राचायकदेवं प्राप्तो जिनोवया ।
 संमत्य गाजजाहोऽयं कुला तदाश्च चेष्टितं । मल्लिकार्जुनचक्रं वाञ्छदेवं कथयन् ।
 सौलमल्लिकचक्रेऽप्यवैभवात्मकैः । कुम्भापातिहमेराकवाधैर्मन्त्रिवैरुतः ।
 वीराद्युतैः पत्तिभिश्च निःसंखैः षट्मण्डपैः । महात्मा योक्त्वोक्तोर्णिवष्टः सुवक्ष्यते ।
 तावत्कुम्भलोचनेन महता वाङ्मूर्धता । विमला यज्जनकोव चित्तभूः कनुमैर्ध्वैः ।
 ततोराजपुरीदेवममेवमाहचोदये । मुग्धलोचस्य प्राक्षिप्याः पाचायैरकतादरैः ।
 कुट्टः काष्ठीरिकोराजाकथं इष्टपुरादधिः । ययसोधिभुवाटं च प्रयातकान्तिगीतया ।
 जर्जितां गाजजाहकं चम्पू दृष्ट्वा मञ्जीवरी । मादेवं चैवमेवमाह्वयामीश्वरखिभिः ।
 यद्योर्जितं गाजजाहकमाजकतुष्टुतं । कथमेवमुपरमोक्तवाक्यं चान्तिधः ।
 इष्टेषु दुर्मर्गेषु प्रभूतं ज्ञानं सर्वं । वीरैः कतिपयानाद्यैर्मैत्रिराजुवीर्यतः ।

सुज्जहाज्यकयोमोफ सकाद्यैर्मग्नान्वितैः । याम राजपुरीराजा गाजग्राहभयात् कृतं ।
 गोब्रह्मरक्षिते ग्राहनाजोके मुग्गुलास्तथा । उज्जसे सन्निबन्धेन कालं दुर्गादिकर्षाभिः ।
 विस्फोटगाजभूभक्षा दूतैर्मोमुखवाचिकं । करबाजधरादीनां प्राह गत्वा समान्तरं ।
 भोभो चेच्छपते कक्षादकक्षात् प्रवैलेर्जैः । आयाताः केन विमृष्टा अज्ञातनृपविक्रमाः ।
 अथवा प्राक्तनी जैली ब्राह्मिपुङ्गु नु विस्मृतं । बलद्वयवधात पापं युष्माकं परिण्यस्यति ।
 यदि शक्तिः किमेतैः स्यादुर्गपन्थादिकर्षाभिः । विधिर्देदाति यद्यस्य स तत्फलमथाश्रुते ।
 चक्रिराजानकाद्यावास्मिताशंभ्रहराहतः । देशः के मुग्गुलाः के वा सुज्जहाज्योभविष्यति ।
 इत्युक्तोन्मुखहारेण सुज्जहाज्योऽश्वीदिदं । शासनमकुराख्यानं मुग्गुलेष्वस्य वक्ष्यहं ।
 चक्षेत्रभूपं दातारं गुणग्रं ध्वन्विना वरं । विचारे नौशरोवानं कथा स्तुत्या स्तुवीमहे ।
 काश्मीरिकाणां देशांभान्ने ज्ञानां पारिवोविकं । दत्त्वा मुग्गुलराजस्य सेतःऽऽद्विर्विधीयतां ।
 अथवा देशधाटीभिः किं स्यात्प्राकृतमेतया । युद्धेन वीरहानिः स्याज्ज्ञाता सर्वेषां भूमिपः ।
 इष्टाः श्रुताः स्तुतानिव गाजग्राहस्य सज्जिभाः । योद्धुं दिगन्तरं को नु यातएतत्परः समः ।
 दूतात् प्रत्यागताच्छ्रुत्वा क्रोधविस्फाववाक्षुपः । अथकटेऽद्रिस्तुङ्गात्स समाकटोमहद्यमः ।
 श्रीमच्छङ्करमन्त्रेण शालेमन्त्रेण हृत्पि । खानअष्टादयोधोकाएभशाहादयः सुताः ।
 खानः स ब्राह्मिभोजीऽपि हृतस्यान्वेष्य मन्त्रिभिः । खल्वेवैवमुत्तुङ्गैः कसोरैश्चविभूषितः ।
 सक्षेत्रश्वाराणां बाजिभिर्नगराजिभिः । ब्राह्मणहगदाप्रासवक्रितोमरभूषितैः ।
 नागरभ्रगतोपाकनामास्तरजगद्युधैः । पदातिलक्षैः सज्जहैः शत्रुसेनान्तिकेऽवसत् ।
 अन्तिकादन्तिकं व्यूढे निविष्टे सैन्ययोर्द्वये । पारावारगतायोधारणरज्जुमभूषयन् ।
 हामदुन्दुभिनादेन कर्णतालैश्च श्वेकैः । गजास्वानामस्तरजगर्जनैस्तर्जयन्निव ।
 अथ पत्तिसहस्रेण पुरोगेन प्रभूषितः । प्रवीरोगाजग्राहोऽयं समरारम्भमघदीत् ।
 इष्टा वीरं तमायान्तं केचिन्मुग्गुलपुङ्गवाः । मनःवैचित्र्यमादाय ज्ञानैर्घुङ्गाय निर्धेयुः ।
 नृपाद्ये चैववीराणां सामिभक्त्या पुरोगताः । मुष्ट्यानि चिच्छिदुर्घुङ्गे शरावानिव चकतः ।
 गणे वैभक्त्यानेन प्राणदानेन तत्क्षणं । विवाहोऽजनि सखीणां पञ्चवालेन योषितां ।
 वीरव्रतं पुरोगानामहृतश्च तपः प्रभोः । विचिन्त्य मुग्गुलाश्चलुर्हतशेषायद्यागतं ।
 स्त्रप्रमाणवेतनेर्धोऽपरोऽस्त्रव्यवहारिणः । विजित्य कीर्त्युपचयं स्वर्यातस्तदसदयान् ।
 पक्षीनामहृतं वीर्यं वीर्यं चेच्छवसान्नरात् । धाव्यान्तं कृष्णकुम्पादि तद्राक्षानुपदीकृतं ।
 स्त्रसेन्यापचयं शत्रुसेनोपचयेन च । विचिन्त्य मुग्गुला धाता बाणिज्याव वेतने ।
 सह राजपुरीराजा पाषाणजान् करदाखिनः । कला प्रत्यासद्यो गाजग्राहः सुविक्रमोर्जितः ।
 नित्यजेता सिरं स्त्रेया राजन् साक्षाद्वीरिणः । दत्त्वाविजोनाच्छ्रुत्वा काश्मीरान्तर्गतेऽविश्रुत् ।
 वेदेः पदस्तरैः पदक्रमणैर्जैहान् विद्वान् केशवकाशकरैः पुराणपठनेर्जकैः यज्ञज्ञानमैः ।

श्रवैष्णवधोरवोद्धुहितैश्चैर्विहारैर्षट्शैकाकुलुप्तमलालिनिवहैः पुष्पैः सुगन्धैरपि ।
 पौराण्यमृतिरंशस्त्वनिचयैः किञ्चाग्निहोत्रादितैर्विप्रैर्ध्यानतपोजपादिनिरतैः शान्ताश्चैवायुक्तैः ।
 नागैः कोटियुतैस्तथा हरिहरैर्गन्धर्वविद्याधरैः स्वर्गसाधुतत्त्वज्ञोत्तमजला कक्षोरभूतलम् ।
 चत्वारिंशदपि पञ्च निरिक्ताः वदितुं यथायथा नृणां लक्ष्ययत्ननादिनिधनाद्वाविर्जितः शक्यः ।
 नीलादीनि व्रतानि सप्त फणिनां तोयैकसाहस्रैर्विख्याताश्च चतुर्दशोत्तमतराः कक्षोरभूतलम् ।
 अष्टादश समभर्ता योऽभवद्वस्तिनापुरे । वीरोयुधिष्ठिरभ्राता भ्राता धुम्भरश्चाङ्गुलः ।
 स दिग्गजयराणेन भुवं जित्वास्त्रिभुवामिमा । पातालमविमर्शयन्नस्य चतुर्दशदिशः ।
 तत्र नागपुण्याशु जित्वा नभिसुखे रणे । प्रायः नागसुतां वीरोवर्धनं तत्राभजन्मुने ।
 आगतोऽयं गते काले वज्रले पुनरप्ययम् । दिग्गजाय जगामाशु संपुत्रेण हतोरणे ।
 जीवाद्यतस्तत्क्षणं परित्राण स्वभाव्यथा । हृष्टस्य सुतवोर्ध्वेन तेनैव समुपास्यताम् ।
 अथ कालेन नीतऽन्निर्जने तस्मै भुवं । विभज्य दधतुः सर्वम् परोक्षिदभुवाहम् ।
 आभोरदेवे निवसन् सार्द्धं व्रतमसौ समाः । योऽभोजनं व्रतं यद्वै सुतायां वीर्यशालिनाम् ।
 तेषामपि सुतास्तदन्तस्तुताश्च सख्यसखः । आश्रित्य पुनर्वीरो मातामहपुरं गच्छी ।
 ततस्तोऽतिबलान्मत्ताः परस्परविरोधिनाः । प्रजानां विदधुः पीडां सर्वदाश्च न्यवारयन् ।
 आकाशकमणान् पिबा व्रतास्ते बलदर्पिताः । क्षमायास्त्रिभुवनं देवान् धाटीभिः समपीडयन् ।
 दृष्ट्वाकाशगतः कश्चित् विद्वत्कन्यपीडनं । विश्रम्भितकरोन्मूढं दद्यावानीश्वरं प्रति ।
 अथाक्षरचार नभोवागेवमशरीरिणी । सृष्टः सागरमध्येऽस्ति साक्षिरेव यमोपमः ।
 स मृहीतस्तत्क्षणेन रोमदेवे च वर्द्धितः । तेनास्मिन्ना दयाकण्डः कण्टकोद्भूतं व्यधात् ।
 लोकोक्त्युक्तवर्ती स सर्वभूतलिजित्वरः । श्रियमाप्नो न केनापि दृष्टोऽभून्निबन्धुभिः ।
 ये लोकान्तरकर्म कर्तुमनुले सृष्टाः परं वेधसा तेषां तादृजमेव योऽयं कृतवाचस्त्वावसानं तथा ।
 दृष्ट्वा तस्य सहस्ररश्मिरिव सख्यैर्लोकादोप्तिप्रदेशान्तः केन कुतोऽभ्युदेति यदि वा कुचाकम्भेति च ।
 तदंशजस्या पार्थिवोद्भूतं गत्वा दद्यात् पितुः । पद्मगङ्गाभूमौ योगङ्गरपुरं व्यधात् ।
 तदंशः कुङ्कुमाद्भूतः सर्वम् दिग्गजसुतरां । जित्वा स पश्चिमां चक्रे धनुर्देवालयं शुभम् ।
 तादृशसुतस्तस्य लोचनवधूषितः । सद्योऽप्यात्ममादाश्रयकोलोमविवर्जितः ।
 त्रिकालदर्शी चादृष्टपाप्मनोऽतिबलान्वितः । दद्यात् सततं योगो वदान्यः सर्वेष्टास्त्रितः ।
 तस्य प्रभावतोराज्यं कक्षीरेषुपमुच्यते ।
 कक्षीरभूमिपालानां यः स्यादग्रभूषितकः । दिगन्तरीषभूपास्तद्विराजो निर्दालितः ।
 काक्षीरः पार्थिवो तत्र राजा श्रेयोहराजकः । इति तत्पुत्रायादेव सस्यादीकोचनचयी ।
 नास्य अचुरभूत् कश्चिदप्यसौ कस्य चिद्विपुः । देवीमयापदं लोके तपसैव न्यवारयत् ।
 तादृशकुलोत्पानां नहि मृच्छतिचोत्तमः । योऽवश्यं सम्पदः स्यादाददात्येव जलाश्रयि ।

४०६

४०७

४०८

४०९

४१०

दिल्लिराकर्णायामास गिरं खादुत्यनामसौ । अश्वाय राखं कक्षीरेविति नैवाश्वमव्यत ।
 ग्राहमेरः सुतो बोऽसि तवात्यननवप्रथोः । य क्लिष्टं तथा यस्यादात्ता पुनइति मुनिः ।
 ॥ इति तारिखालसंभववर्णनं ॥

राखं नामाकस्मानाय दत्ता दौलतचक्रकः । खयं न मुमुजे देवं निर्देष्टुं श्रमेवतः ।
 कल्पितोऽयं लोकेन नवे तस्मिन्नाधिपे । रज्यते का जनोनिर्धे विविरेण मधाविनः ।
 गजोक्तग्राहं तद्राखं गृहीते निर्भवर्जनाः । उद्वेगाद्रिजृते खयं प्रातः पश्चाकरादयः ।
 मिलितेऽस्य सर्वेषु परस्परविरोधिषु । पुनर्गामविभागेन ग्रैर्वैरमजावतः ।
 शूद्रेणादशलोका मेजाहैरश्वेवकाः । यज्ञजातिविरोधेन सदात्रिपुरेऽव्ययम् ।
 वितस्तातीरमास्थित्य समुद्रामडवाचिनः । सुयुधुर्दहनाखेय चक्रदौलतकादयः ।
 मायमेकं कृते युद्धे दहनास्त्रवरादिभिः । दौलतचक्रलोकेन विजयोविहितस्तादा ।
 अचान्तरे स होमायः पातिवाहोऽभवत्तुवि । नमस्तमसामभूपासमोऽप्युपदाम्यजः ।
 तेन निर्वापितोराज्ञा मिथोवैरमजानलः । प्रजानां चदयोऽप्याधो न दारिद्र्यदवानलः ।
 अजहोमायनामाहोदरी तस्मै महीधतः । स देवं दुर्गमं क्षिप्त्वा ज्ञातव्यमिति चिन्तयन् ।
 किन्तु जेव्यामि कक्षीरदेवं पर्वतदुर्गमं । तत्र स्थितं न बाधते मां होमायमहोपतिः ।
 दत्तुका चक्षिते तस्मिन्नाजहोमायभूपते । कक्षीरेः सर्वं यद्योमोऽबभूव नगमस्तके ।
 ततः काक्षीरलोकेन पर्वतोपरिवासिना । अजहोमायभूपत्य निहतं सर्वभैरिनिः ।
 अथन्तु नृपतिः प्रयात्याति कक्षीरमपङ्कजं । गजोक्तनृपतौ वाचाहिमदाहः सर्वतोऽभ्यन्तः ।
 द्वितीये प्रहरे राजेः प्रसूते सकले जने । अभूव अरजोक्त्योमथितानेकमानवः ।
 भूमिरभ्येपु जातेषु भूकल्पेन पदे पदे । यच्च सञ्चरतां मार्गः पान्थानां विस्तृतोऽभवत् ।
 भूमिरभ्यगते गेहे राधौ निर्ममनोऽसुताः । उपस्थाच्छादनं भिक्षा जनाः प्रातर्निर्निर्ययुः ।
 वितस्तातोऽथपतितात् अश्वात् काष्ठमयास्तदा । यमकोत्रिज्यतोतेषु प्रबुद्धा निर्धेयुर्जनाः ।
 हसेनपुरहोसेनपुरहोर्दूरवर्जिनः । नदीमुत्तङ्गं भूकल्पेऽप्युत्तङ्गोऽद्यापि दृश्यते ।
 कश्चिद्वा तातेति कश्चिदपि च वा मातरिति वा कश्चिद्वा भिचेति कश्चिदपि च वा भ्रातरिति वा ।
 तदा तत्रत्यानां कण्ठरहितं दुर्लभनिनां निबन्धाभूदस्त्रप्रतिहतमिवातीव चदयं ।
 निर्घातध्वानभोमे लभसि हतगतौ तारकाणां समूहे कसोलालोऽलतुम्बीकतवदविरतं चक्षुसे भूमिस्थिते ।
 भूमे भिचे कलचे सुजनसुहृदये द्रव्यजाते जनानां भूकल्पातद्ब्रह्माप्रचलितममयी खेदवासीय तेषां ।
 विजयेऽस्यमात्तं पञ्चरात्रोपकल्पिनां । पुष्कलोर्ध्वप्रभावेण भूकल्पात्तामवद्वयं ।
 पुनः पुनः प्रतिदिनं भूमिकल्पे प्रवर्तिते । उवाच सकलोऽस्योक्तः पदमण्डपयङ्गिषु ।
 याते यज्ञविधे काले निर्धेये सकले जने । ररञ्च सकलं देवं सम्यक्दौलतचक्रकः ।
 निरुद्धा जलसङ्घारं धेतोऽस्त्राङ्गभूमिषु । विदधे विजयास्त्रां न ब्रह्मणेऽपि कीर्तयन् ।

एतादृशे कृते कार्ये कुटुंबेनालपोदिताः । अथ दौलतचक्रक पतितासु विमानिभिः ।
 अदृष्टदेवताभिः प्रविष्टावर्षसङ्कुलं । राजद्वारं निरीक्षित्वा मभवादिस्त्रयावर्षं ।
 ईदृशं मत्पदं केन कृतं पाषाणवर्षं । इत्थं परस्परं लोकः कथयामासु विस्मितः ।
 तलमूलाभिधे यामे सम्यग्ज्ञानपरायणः । अभिमन्युरिति ख्यातः साधुरासीन्महातपाः ।
 एकदा तद्गुहं गत्वा साधुं दौलतचक्रकः । उवाच निर्भयं प्राप्य कथं राज्यं भविष्यति ।
 इत्युक्ते तेन सोऽवादीश्विवारय मदाज्ञया । वार्षिकं ब्राह्मणकरं तेन सिद्धिर्भविष्यति ।
 इत्थं निवेदिते तेन साधुना खेच्छसन्ममः । उवाच वचनं सम्यक् शृणु वक्षि महामुने ।
 तलमूलाभिधे याममर्पयिष्यामि तेऽधुना । विप्रदण्डं कथं खेच्छावारयामि तदाज्ञया ।
 इत्थं दौलतचक्रकेन वचने कथिते सति । अभिमन्युर्भूवाधौ रावण्याकुलमानसः ।
 तेनाग्रे ब्राह्मणकरोयदा नैव निवारितः । साधु दौलतचक्रकं ज्ञेयं रोषसंयुतः ।
 समुद्रमध्यासाद्य चन्द्रार्कौ ते पतित्यतः । इति ज्ञापयन्महामुनेन दौलतचक्रकः ।
 मासमेकं कृते राज्ये हभेभाभिधभूयता । जयाह तत्पदं सोभाज्ञानमानसतः स्वयं ।
 तत्रतापाग्निदग्धेषु सिक्ताः स्त्रीनयनान्मुनिः । गृहेषु वैरिणां नित्यमुत्पद्यन्ते तृणाक्षराः ।
 रुदच्छाचनारीणामनुवर्षाकुलेष्वपि । ज्वलत्पूष्पैर्गृहेषु यत्प्रतापदवानलः ।
 अथ दिग्दाहभूकस्यान्धमोक्षं पृथिवीभूता । पृष्ट्वावाक्यमिदं प्राङ्मणकागणनापराः ।
 देशेऽस्मिन्नाव सन्निविष्यति महद्युद्धं समुद्रं प्रभो यद्गामेभ्यः निःसरिष्यति महावेगा चरत्तापगा ।
 लोकानां प्रचरिष्यति प्रतिपदं दुर्भिक्षपोषाद्यवा तस्मात्साविविचारणेन धरणीं भूपास भोः पास्य ।
 अथाययौ स्वधेनाभिर्धर्मैर्दरसेवकः । करभदोरनामासौ भूयोदेवजिगोषया ।
 निश्चिन्तादृशीं वार्त्तां गाजग्राहिर्निधेयौ । तुरङ्गमसुरोद्भूतचूर्णीकृतमहीधरः ।
 स समाश्रित्य भूपालोदेशं राजविराभिधं । पदातिमार्गलोकानां समराय समादिशत् ।
 राजविराभिधे देशे मिलिते राजकदये । भोतिर्बभूव लोकानां हिराजानामवहिनः ।
 रणे विलोक्य सर्वथां पत्नीनां गतिचातुरीं । बभूव वायव्यस्थो भोतिचक्षुलमानसः ।
 करभदोरोद्भूताय काश्मीरवरवर्षणं । स कुटुः करभदोरः पत्तिलोकत्रिलोकनात् ।
 अन्धकारदिव प्रातः साक्षाददृष्टदृष्टनात् । तस्मिन् पलायिते देशाग्निर्वैव सकलो जनः ।
 सर्वे विनिर्गते देशात् कुटुम्बनिव तत्क्षणं । तदाका वदधे तेजः करैर्ज्वाल मेदिनी ।
 विससार प्रतापस्य योषकासि रवेरिव । अचात्करे महारोषजर्जरीकृतमानसाः ।
 हन्त चक्षादयोलाकास्यस्तुर्नगराकरं । सदाशिवपुरे दुर्गं कृत्वा तिष्ठन् वैरिषु ।
 दिदामटान्तिके तस्यै भूपोद्भूचिकीर्षया । युद्धेऽस्मिन् हाटके स्नामिसदाशिवपुरस्थयोः ।
 वितस्ताखण्योर्मध्ये वारयन्तीव सा बभौ । नदीमुज्ज्वा भूपालोद्भूतं कृत्वा महत्तरं ।
 सितानदीप्रवाहेषु हभेचक्रमभ्यरयत् । मते वज्रविधे काले नोक्षीचक्रमपोदितः ।

आद्यथै मुग्धमुक्तामी श्रीकक्षीरजिगीषया । ब्राह्मण्येकमासीति नाम यत्ताभवद्भुवि ।
 स कक्षीराक्षरं प्राप बज्रलोकावसन्तितः । तत्तदागमनं मुखा येन्येन महता हृतः ।
 आसवाद स भूपालः परिहासपुराणिकं । कृते बज्रविधे युद्धे सकले धैनिके हृते ।
 ब्राह्मण्येकमासी स चञ्चल निजवर्त्मना ।
 बभूवुः समरे तत्र यवनाविगतायवः । यमस्तोष रक्षोयथाजिनाधिगतायवः ।
 आनीतैः समरस्थानाङ्गपालोनगरान्तरे । मृदमुद्गुह्यमास मृतमानवमलकैः ।
 एकदा सप्तवर्षस्य बाललोकाश्रुणातः फलं । कृपां विहाय भूपालः करं चिच्छेद तत्स्थलं ।
 धैरे मुष्णति कस्मिंश्चिन्नोनाम यामनिवाधिनां । बलाज्जहार भूपालः स्वर्णमुद्रावृतदयं ।
 मातुलं स्वं जिघांसनं यौवनस्यं प्रतापिनं । जपाज्जघान भूपालः स्वसुतं चैदराभिधं ।
 निहते स्मस्तुते तेन यौवनस्ये दुरात्मना । धृतः पुत्रोऽप्यनेनेति हाहाकारोमहानभूत् ।
 अष्टादशाभवंस्तस्य युवराजस्य मन्त्रिणः । सुताञ्जघान भूपालपुत्रस्तदव राक्षसः ।
 एकदा कुष्ठरोगेण बज्रलेन महीपतिः । बभूव विगतोऽप्योद्यदणनेव चन्द्रमाः ।
 कण्ठः कीटकृता देह पूष्योणितनिर्गमः । नरके यानि चिह्नानि तान्यासस्तस्य जीवतः ।
 कीटोजघास मांसानि पोत्वा तत्पूष्योणिते । नरकादधिका पीडा बभूवैतस्य जीवतः ।
 हा तात मित्र हा पुत्र मम कष्टमुपस्थितं । इति क्रन्धितमाकर्ष्य कोनाभूद्दीनमानसः ।
 इति स्पष्टमहाकुष्ठनिपीडितः शैलवरः । सह संसारलोभेन प्राणांस्तथाज भूपतिः ।
 मृतस्य तस्य भूपत्य भ्राता हेसैनखानकः । निखन्य भूतले मम्यत्रिन्ममे मृतसंस्कृतिं ।
 अकस्माद्भूतलं तत्र जग्वाल नरकाग्निना । धूमेनोत्पतता कुर्वदिक्षितां जगसन्ततिं ।
 निःश्वसद्व कालेन पीड्यमानस्य भूभृतः । उत्तम्यैः सर्वतोभूमः सर्वलोकाविकीर्तितः ।
 रात्रौ तद्भूतलं गत्वा पीड्यमानस्य भूभृतः । इदमाव सकललोकाकोचमकिङ्करताडनं ।
 तेनाग्रे यादृशं वीजं तादृशं लभ्येन फलं । इत्थं परस्परं लोकोवदति स्म सविस्मयः ।
 वर्धदयान्तरे कृत्वा राज्यं पापमलीमसं । कुष्ठरोगविघ्नीं प्रोवाजघाहन्मर सः ।
 हा कथं तेन भूपेन कृत्वा पापमहर्निषं । अल्पकालप्रपञ्चेन नाशिता बज्रवत्सराः ।
 खल्योते नृपतौ भ्राता राज्यं हेसैनखानकः । जघाहास गते चक्रे पूर्वार्द्धमिव भास्करः ।
 राज्यमाश्रित्य भूपालो दुर्विचारदवानलान् । प्रजानिन्वापद्यामास पीडाप्राववतोद्यदः ।
 सदा प्रत्यर्थादानेन लक्ष्मीलेन वशीकृता । तदा प्रत्यर्थादानेन कीर्तिर्दूरतरं गता ।
 चिकीड सह कान्ताभिर्भूयः पीतलवासवः । सुखं तत्सदृशं स्वर्गं स चकार न वासवः ।
 तद्गृहे गुणबद्धेव लक्ष्मीराशेरनन्यथा । तां विलोच्य तद्याभूतां कीर्तिर्भूत्येव सा सत् ।
 तदीयमृदमाश्रित्य प्राप्तसर्वमनोरथः । याचको नाभवत् प्रीतोदानेन दाययाचकः ।
 यततं यत्स पादाब्जसमस्तान्यस्तमस्तकः । अवाप परभां लक्ष्मीं लोकः प्रोक्तविजितः ।

४४४

१६१

१६५

१७०

१७४

१७७

तस्मिन् रक्षति कक्षीरदेवं नित्यं विज्जेतः । अभूत्पुष्पलोत्पत्तिपरिपूर्णा वसुधरा ।
दुर्भिक्षैः रराजभ्योभवे तेन निवारिते । अमंसा खर्गवदृवं लोकः कक्षीरमण्डपः ।

यदा यदा तेन कृतो विचारश्चासीत् पौरस्य तदा प्रचारः ।

अभूत्त दामावसरे विकारस्ततोऽभवत्तस्य यशःप्रकारः ।

खानेजमानमामाभून्मन्त्रो तस्य महीभूतः । स निर्मते महीपक्षे चक्रन्द नगरं क्षणात् ।

[येनापराधः कृतस्तप्रातिवेष्टिकान् राजा मुमोष । प्रत्यहं जनश्लोकान् जघान । खलपा
पराधिऽधिकं दण्डं कृतवान् । एकस्य ग्रामेऽप्यपरधिं सति मङ्गलमाभून्मोष । सुपात्रे कि
मपि न ददौ कुपात्रेषु समर्पयत् । स्वसेवकं जैतानामानमादिदेश । मत्पुत्राहन्तां । स
खेहवज्राजपुत्रं न जघान । ततो राजपुत्रं देवावरखानोजघान लोकान्तकः । हा पाप
राजन् परलोके का गतिस्तव भविष्यति । खसुतस्यापि कृपा न जाता । तस्यैकानपराधरहितान् किमवधीः ।]
तदीयसैन्यमागत्य राजग्रामांश्च तद्वृणं । होसैन्यपतिः प्रातरन्धकारमिवांशुमान् ।
सुखं बहुविधं तेन कृतं नित्यं महीभूता । संरक्षता विधानेन प्रजाः सञ्जातविद्ययाः ।
विरोधे कृतबुद्धीनां वैरं संरुचेतयां । मङ्गलखानकादीनां चकधं नयमानि यः ।
निर्मितानां महो जेतुं भूयः सम्प्राप पर्वते ।

एकदा शारिकास्थाने मिलिते चक्रले जने । वसन्तदिवसे राजा स चकार महीभूतः ।

कुहुमागुरुकपूरचन्दनाद्यनुलेपनैः । रराज सकलोलोको वसन्तदिवसे तदा ।

विहितोऽक्षतदन्तधनस्यभेदाय भूपतिः । निजसेवकलोकाय गजवाजिधनं ददौ ।

भूयः श्रीपद्मो तत्र दिवसे पृथिवीपतिः । ददधं मिलितं लोकं ज्येष्ठददाक्षपर्वते ।

कथित् कान्तां प्रतिहतसैः समक्षेणै जिवति स्य शोभोऽन्यको हवितसमवेत्याकुलः कश्चिदानीत् ।

पीत्वा कश्चिन्मधु समभवत् पुष्पसम्पूजिताङ्गः श्रीपद्ममिति कृतसुखो निर्भयैः सर्वलोकैः ।

वराङ्गानां नवसुन्दरीणां विलोक्य साक्षाद् जन्मगीतं ।

ददौ समासाय नवीननावं सुवर्णदुर्गं पद्मांश्च राजा ।

अथापस्मारदोऽस्य प्रबभूव महीभूतः । कलङ्कदिव चन्द्रस्य निर्मलस्य जनैः जनैः ।

होसैन्यशस्त्रोतांशैः यक्षोऽपस्मारराज्या । दुर्भिक्षारान्धकारेभ्योजनोभीत्याकुलाऽभवत् ।

होसैन्यपृथिवीपालाराज्यं संक्षाय्यो गेहरे । कुतुहलादिव खेगे यदो दानसमर्जितं ।

सप्तवर्धेऽस्मृतेषु नित्यं सुखमयेषु यः । खेगाऽयं कीदृशोऽस्तीति दग्धमार्गं यथाविव ।

विमानतापि द्रविणस्थलेन यदेव जाता कतिपयं कक्षीः ।

आराधितापि दग्धं धनेन कीर्तिः कथं तिष्ठति लोकमध्ये ।

आलेखानामिते राज्ये तुल्यः सकलाः प्रजाः । उदवाद्रिङ्गते सर्वे प्रातः कमलिनी यथा ।

कक्षीरदेवमालोक्य सम्पद्भूपाक्षपाक्षितं । निनिन्द मुञ्चितोलोकः खेगे दैत्येभ्यः जितं ।

विचारे विहिते तेन दुर्जनाविषयं ययुः । उलूकारव दूमाद्रि प्रयाते दिवसेधरे ।
 तस्मिन्महारे चौरागुप्ताश्वान् भयाकुलाः । मध्याह्नकाग्रे सम्यक्तं विलम्बाद्वाहवः ।
 प्रत्यभिधोददौ दानं महावमितिबन्धुतः । चकार वफलाभित्यं मार्गशान्तिगतां सादा ।
 यस्मिन्नेवं दद्याच्चक्रे भीतानां धरणीपतिः । अतः संज्ञादद्याच्चक्रे प्रजाः सञ्जातकौतुकाः ।
 चक्रसादवनीभूतं बभूवाद्य दिक्षां मुखं । भाविदुर्भिक्षसंहाररौद्रकाष्ठानलोपमं ।
 उत्पातलक्षणेपेता चक्रे च वसुधरा । दुर्भिक्षमारोदहनादवमयेव साभवत् ।
 मार्गे मार्गे तदा तस्मिन्महाराः ब्रवपङ्कयः । दुर्भिक्षकालमर्थेन चर्मस्य पटहादव ।
 सुवर्णरजतादीनां नाभून्नाथ प्रद्योतनं । किलपात्रं सुदुष्प्रापं चिन्तारत्नमिवाभवत् ।
 काचिच्च खिन्ना भर्तारं यद्विणी खेहवर्जिता । जघास भोजनं गूडं पुष्पे दूरे निवारिते ।
 बुभुक्षायहिते पुनः कन्ययापि कृतार्थना । चकार भोजनं गरी प्राणास्थजति भर्तारि ।
 एकदा वज्रभिर्लोकैराजहारि सृते गजे । अक्षपुर्विक्रया लोभाभ्यां नीतं प्रयत्नं प्रयत्नं ।
 एकदा कन्दुकारेण हत्वा नापितबाहकं । पक्ता भक्ष्यप्रसङ्गेन विकीतं मानुषमिव ।
 विहाय खट्वं लोकः पुण्डरीकमन्वितं । देवान्तरं तदा जग्मुः प्राणबाणसमुत्सृजाः ।
 तस्मिन्महारे वायुर्वभूवोत्पाटितद्रुमः । कल्पान्तकालसंहारभोक्तृलोकविचारितः ।
 वायुनोत्पापिते धूलिराग्रे बलिमभास्करे । मध्याह्नकमयः साक्षादूर्ध्वराचदवाभवत् ।
 वायो बलति चाकस्मात् सदाशिवमोत्थितः । अग्निर्ज्वाल सक्त्वाऽन्त्रिंश्व मिवदिदृक्षया ।
 वितस्तातीरमुज्ज्वलं समुद्रामठसंयुतं । ददाह नगरं सर्वं वायुवेगानुगोऽनलः ।
 ज्वलन्ती नगरी रेजे वितस्ताजलविम्विता । जलान्तरैस्तस्मिन्नेव दाहनिर्व्याणहेतवे ।
 धूमेनोत्पातिता व्योमि तारकापिहिता अपि । अनेकाङ्गारकपेण बभूवुर्दिगुलादव ।
 धूमेन पिहितासारास्य व्योमनि तावभुः । ज्वलन्तं वज्रमालोक्य भवेनेव सलाबिताः ।
 नववर्षार्जितान् भोगान् भुङ्क्ता स धरणीपतिः । दुर्भिक्षपीडाविज्ञप्तिं कर्तुमिव ययौ दिवं ।

तस्मिन् प्रयाते दिदिवं नरेन्द्रे राज्यं यद्वीते च तदीयपुत्रे ।

अम्बालखानोऽपि चकार कोपं विह्वलयन्तं महीभृतोऽपि ।

यदापि सिंघते भ्राता भ्राता यज्ज्ञाति तत्पदं । इत्वं कुलकर्मोऽस्माकं कथं राज्यं सदृक्कति ।

इत्युक्ता प्रसिते दूते तेनाम्बालाभिधेन तत् । युद्धं बोधोभवाहस्य वेकन्दरपुरेऽभवत् ।

अम्बालखानकोयुद्धं कृत्वा सत्वारिषेणिकं । कुठहलेनेव दिवं ययौ भावदिदृक्षया ।

बोधोभभूपतीराज्ये यद्वीते प्रददौ धनं । प्राक्तनाः कर्णमान्बाह्ममुखा निष्कारयन्निव ।

अथ सर्वैर्महायोगदुर्विवेकेन चोदितः । तस्य नेमारुखानोऽगादूर्ध्वं युद्धचिकीर्षया ।

सम्पदखाननामाभूद्योभोभक्षापसेवकः । युयुधे सह तनय तदा दिदामठान्निके ।

महानीलरजोरात्रिमेवान्तरनिमूर्च्छिताः । जगज्जुर्द्वेनास्त्रस्य आलात्रियुक्तादव ।

॥ चतुर्थी राजतरङ्गिणी ॥

१०८

निःशोभा अभवत्कोकामृते मङ्गलस्नानके । अस्तं दिनकरे याते सार्धं पद्माकरादिव ।
 चलन्तः सादिनोऽप्यासन् वितस्ताजलविम्विताः । विम्वलद्वयपाताले तत्पराभववद्भुवा ।
 मासद्वयस्य सार्द्धस्य भोगान् भुङ्क्ता स भूपतिः । जगाम खड्गलोकानां मार्गे पर्वतदुर्गम् ।
 राज्यं मोमारस्थानेन अस्मि योसोभभूपतिः । चञ्चलोदयति प्रातः सूर्ये चन्द्र इवाद्भुगः ।
 समस्तपृथिवीपालव्यक्तालदीनभूपतेः । अरणं अरण्योक्तं यथो योसोभभूपतिः ।
 मोमारस्थानलोकस्य अनेर्वैरमजायत । परस्परविमर्देन वनस्थेव दवानलः ।
 सपादस्यैव ममस्य सुखं कृत्वा स भूपतिः । उवाच देवतागारे प्रचलोकाभिरक्षितः ।
 मोमारस्थानं निजित्य चङ्गद्वैरकादयः । राज्ये निवेशयामासुः श्रीमन्नङ्गरचक्रकं ।
 तस्मिन्नङ्गरभूपाले भूमिं प्रायति सत्यतः । बभूवोपद्रवोन्मत्तं सिंहेभ्योयामवासिनां ।
 राजौ योयः प्रतिग्रामं दृष्ट्वा दारान्निमित्तः । निहतः स स सिंहेन पित्रासेनेव भक्षता ।
 व्यक्तालदीनभूपालपाददर्शनवर्धितः । आस्यौ वत्सरे याते श्रीमान् योसोभभूपतिः ।
 श्रीमत्सत्यपुरग्रामं वितस्ताजलदुर्गम् । त्रिभुये स मन्त्रीपालउदयान्निमित्तं शुभान् ।
 तदा लङ्करभूपालो निर्वयौ नगरान्तरात् । अनेच्छलोकसंयुक्तः सिंहेनगमुखादिव ।
 ज्ञात्वा सत्यपुरग्रामं वितस्ताजलदुर्गम् । यथो द्वैरचङ्गोऽथावन्यमार्गेण सत्वरं ।
 ज्ञात्वा योसोभभूपाललक्षत्रिपुविषेष्टिनं । वितस्ताजलमुत्तङ्गं वृष्टये लङ्करेण वः ।
 विधाय तुमुलं युद्धं सत्यप्राणिभयावहं । मन्त्रो लङ्करस्थानस्य ममाराज्यालमेरकः ।
 नष्टे लङ्करभूपाले मिलितैर्निजशैलिकैः । अवहन्त स भूपालोनदैरिव मन्त्रार्थकः ।
 लङ्करस्थानो योसोभस्थानपादमङ्गलसिद्धिः । सञ्जातरममं सोऽपि निर्नचमकरोत् क्षणात् ।
 ज्ञात्वा द्वैरचङ्गोऽसौ योसोभभूपतेष्टितः । त्रिभुये जाङ्गलं देशं पुनर्युद्धचिकीर्षया ।
 युद्धं योसोभभूपालचङ्गद्वैरचोरभूत् । वनेषु शोणितान्तरदूरोक्तदवानलं ।
 व्यक्तालदीनभूपस्य यथो द्वैरचङ्गकः । सकाशं वसुभिर्हीनोभास्करस्यैव चङ्गमाः ।
 शशास चलिते तस्मिन् देशे योसोभभूपतिः । अन्धकारे गते दूरं पद्माकरमिशोष्णागः ।
 वर्षे वायवः सम्यक्स्यौ वायुः सुखावहः । तताप तपनः साक्षात्तस्मिन् रक्षति मेदिनी ।
 सिद्धिदूरीकृता तेन चञ्चल वसुधामिमां । अङ्ग्रे गुणवद्भवे लक्ष्मीरामोदगन्धगा ।
 गुणेष्वनलोऽपि तस्य राशः स एव दोषः प्रकटस्तदाभूत् ।
 यच्चक्षुषागृह्यत तेन लक्ष्मीः स्त्रियापि कीर्तिर्निर्मिता सुदूरे ।
 चङ्गमागुणिवैरीति प्रसिद्धिं परमोगतः । साम्ययोगः कथं तस्य नृपेण गुणिवन्धुना ।
 इमेभस्थानप्रमुखेषु तेषु दृष्टेषु योसोभमन्त्रधरेण ।
 निष्कृत्य चरूपि विनेश्वरोऽयात् कश्चोरदेशे विहिते विचारः ।
 व्यक्तालदीनभूपालसेवार्थं कृतोद्यमः । याकोभराजपुत्रोऽपि प्रहितकोम भूयता ।

१११

११०

१११

११०

१११

उपायनेषु दृष्टेषु याकोभनिहितेष्वपि । कयोर्विजयोत्कण्ठा वमभूव महीधतः ।
 व्यक्तालदीनभूयेन कयोर्विजयार्थिना । कृताञ्चा भगवद्वाचप्रमुखाणां महीधतः ।
 तद्विज्ञाय स याकोभस्यज्ञा भूयारुचयेन । प्रत्यावयो ककयोर्विदेवं मार्गादवस्थितः ।
 पितरं स्वं समागत्य याकोभोऽवददधयः । भगवन् भगवद्वाचः प्रवितस्तेन भूभृता ।
 महतेऽप्यममर्थस्य महत्त्वं याति निष्कलं । पञ्चमसङ्काकारं कुञ्जरं दन्ति केवरी ।
 इति निश्चित्य सर्वं ते निर्गमाय अथार्थिनः । आद्यां विदधिरं सर्वपञ्चतोषदरापेयात् ।
 विनिर्गते महीपाले सञ्जीभूतेऽथ वैनिके । वैजयन्त्यस्य दा रेजुन्नामगोक्ततभूदहाः ।
 वराहतीर्थमाश्रित्य तस्या योयोभभूपतिः । तदीयमन्त्रिणोऽप्यथ ययुर्दुश्चिकीर्षया ।
 उवाच सचिवान् भूयो न युद्धं कर्तुमर्हथ । व्यक्तालदीनपादार्जं खेनायासवामहे ।
 कथं मन्त्रारं जेतुं शक्तिर्नीचस्य जायते । न समीरस्य वेगोऽस्ति पञ्चोत्तामूलने समः ।
 कुन्तेति सचिवाः सर्वे तमूचुः श्रियोपतिं । कथमेतादृशो बुद्धिभक्ततामपि जायते ।
 अहतगुहसदाक्यः सिद्धिं न गच्छति साधकोऽन्यति न सुखं रोगी वैद्यप्रयोगविद्योगितः ।
 अगणितमहायन्ता दन्ती न विन्दति चातुरीं सचिवश्चलदेवो राजा न याति सुवेभवं ।
 निश्चयेति स भूपालः सचिवांस्तानवाचत । दृष्टं सैन्यं न युष्माभिर्ज्यैवालदीनभूपतेः ।
 प्राचीमेव प्रचीपतिः स भज्जे ओदक्षिणां समः । पानोयाधिपतिश्च पश्चिमदिवं विन्नेश्वरोत्तरां ।
 इते केवलदिकपतितविभवस्यैव कथं कुन्ते जीवात् सर्वदिगीश्वरानरपतिर्ज्यैवालदीनाभिधः ।
 नाकवरसमः कथिदातामूख भविष्यति । दानं वनर्पितं येन पण्डितेऽपि वैरिषु ।
 कर्णः सुवर्णदानेन भूमिदानेन वा सतिः । समस्तवस्तुदानेन यत्रः प्राप्नोति भूपतिः ।
 विष्णो चेन्नरवाहनोभवति तत्कार्पण्यमुवाच चन्द्रसेत् सक्तु निर्वलः प्रतिदिनं देवः कसदाभिधः ।
 तेजस्वी यदि बद्धिद्वज्जततमोभूमः सदा दृषकोराज्ञा दानवधः प्रतापनिकरैरेतेऽमुनाधः कृताः ।
 इत्थं व्यक्तालदीनस्य मेवादेवाकतत्यदे । योयोभभूपतौ सम्यक् सचिवाददमन्त्रवन् ।
 शत्रुपादस्यैव यस्य जीवितं तस्य निष्कलं । स एव पुद्गोभन्धोव्यदेष्टि रिपुणा सह ।
 भवन्तः सन्तु दूरस्थाः कुम्भस्यत्कार्यनिर्णयः । जातु स देवमाश्रित्य योऽस्यामः प्रत्यक्षं वयं ।
 सहस्रक्षिण्णोरविर्जगति सप्ततापोऽज्जलेगुहाकारगतं तमोहरति नो यथा जातुचित् ।
 तथा नरपतिः समोभवति चक्रवर्ती कथं विनाशयितुमुद्यतोविहितजातुलसादनं ।
 इत्थं निश्चय भूपालः सचिवोदीरितं वचः । निष्ठापयसचिवोवाच वचनास्तमोदीकरीः ।
 अर्थं त्यजत मदाक्यमनुपास्यताधुना । अहं व्यक्तालदीनस्य यदीत्यामि पदाम्बुजं ।
 अलङ्कारभूतोऽस्ति योभूपतीनामलङ्कारदेवेन कथं यदीये ।
 अर्थं कामतप्तौमि ज्वालादीनमलङ्कारस्योऽस्ति चित्ते यदीये ।
 करिष्यामः कथं वैरं श्रीचक्रवर्तिना समं । मयेव देव कर्त्तव्या सुखं देवे भविष्यति ।

न भूतो न भावी न वा वर्तमानः कदाचिच्च कश्चिन्नोभूतमानः ।

इति प्रायश्चोदित्युक्तोवर्तमानः सदा जल्पतोवर्तते मेऽभिमानः ।

पातिषाद्दिगुणान् श्रोतुं कर्षोऽश्वापसायते । इतहाहममाकर्ष्य कर्षोऽश्वा पसायते ।

विधात्रा लिखिता भाले लिपिं दारिद्र्यदूषितां । पतन्ति चरते तस्य जनाः कर्तुमिवान्धया ।

मस्तके भूषणं राज्ञां लक्ष्मीप्राप्तिमहोदधं । अस्ति पादरजस्तस्य दुर्लभं महतामपि ।

प्रत्यक्षदेवमादित्यं ध्यायतस्तत्कवर्त्तिनः । साक्षाद्भक्तिप्रभावेण दूरे चास्ति विपलायः ।

वेदाज्जिगीतमेदानमुरवरकराक्रान्तदेशान् सुरेजान् लब्धव्यान् मन्दरपीन् प्रतिदिवसमवसासुलाक्षीकपाशान् ।

वैधोगेविन्दश्चालाहमिमुल्लसतप्राञ्जलीसापि मत्वा शून्यं प्रत्यक्षदेवं प्रथममिति मतिमान् चादिज्ज्वालदीनः ।

अकवरनृपतेयं देति सैन्यं कथमिव द्रव्यमनेन मदलेन ।

प्रसरति जलधेयं ददा तरङ्गोभयति दि प्रूपनिवारणं निरर्थं ।

प्रत्यक्षदेवमादित्यमलकोद्यदि निन्दति । का शान्तिलक्ष देवस्य जनतामुपकारिणः ।

इति निश्चित्य भूपालोऽज्ज्वालदीनभूपतेः । चरणं शरणोक्तुं भगवद्वाचमाश्रयत् ।

अष्टवर्षाश्विनान् भोगान् भुक्त्वा योसोभभूपतिः । ज्ज्वालदीनभूपालसेवनार्थमद्यागमत् ।

गते तस्मिन् महीपाले भगवद्वाचसेनिकं । चाकोभोनाम तत्पुत्रः प्रार्थ्यं राज्ञमद्यायसीत् ।

संयामे पितृचञ्चलमजितं कोऽज्ज्वालितं । दत्त्वा चाकोभभूपालः सन्धीकोकानरक्षयत् ।

चलिते भगवद्वाचसेनियेऽभ्युपसंयुते । यमे चाकोभभूपालो मेघमुल्लङ्घयद्गमाम् ।

शेखरास्त्रविनिर्दिष्टमालो मतवतुष्टयं । अन्योन्यमतवैरेण बभूव कलहागमः ।

ब्रह्मचक्रादयस्तस्मै नृपस्य धृतमत्सराः । सदात्रिवपुरे दुर्गे चतुर्गुह्यचिकीर्षया ।

अथ चाकोभभूपस्य दिदामठसमीपतः । बभूव तुमुलं युद्धं ब्रह्मचक्रेण तेन तम् ।

अलंमाशिरमक्षेकचालकादिपुरस्कृतः । युयोध ब्रह्मचक्रोऽयौ चाकोभप्रभुणा सह ।

ब्रह्मचक्रस्तोगत्वा मल्लेकचालसेदितः । जयाह जलमध्यस्थं यामं स्वयंपुराभिधं ।

उद्यन् यथा दिनकरः किरणोत्करेण राक्षस्यकारनिकरं हरति चलेन ।

सैन्यं तथैव यमबादकरोत् करेण चाकोभस्य कृतबाधकर्मचलेन ।

अलंमाशिरस्त्रानोऽसौ युद्धं कृत्वा पलायितः । नगराण्यं ब्रह्मचक्रं च दरोध महीपतिः ।

त्रिजये विहिते तेन चाकोभेन तदनारे । मध्यदेशमहीपालाङ्घ्र्यं नित्यमजायत ।

मध्यदेशमहीपालज्ज्वालदीनभूपतेः । कञ्जीरविजयेत्कृष्ण भूयः सम्यमजायत ।

कासेमखाननामानं चक्रहेदरसेवितं । प्रियामास भूपालः कञ्जीरविजयेत्कृष्ण ।

दाविज्जानां तदा सेनापतीनां निर्गमाय हः । चकाराज्ञां महीपालः कञ्जीरविजयेत्कृष्ण ।

ते सेनापतयस्तस्य भूपतेराज्ञया चलात् । काशोरनगरात्तस्मात्त्रिजयमुज्जितसिन्धः ।

कृपानिबद्धकाशाम् पङ्कजेवास्तदा वृद्धाः । मन्त्रं समतां चातस्तदा सेनाप्रचारतः ।

तत्र रेजुः पताकाभिः पटमण्डपपङ्क्तयः । कश्मीरपर्वतानोक्तवस्तुस्त्रितमुखाश्च ।
 उद्ययी च राजारत्रिस्तथा सेनाप्रसारतः । सेन नभसि सूर्यस्य राज्ञोतिर्विधाभवत् । ७१-
 मार्गस्थानां हि धूलोनां वथा वज्रा न विद्यते । तथा वज्रा न सेनायाः पदातिगजवादिनां ।
 दिनैः कतिपयैः सेना दुराध्वमस्त्रिनीकता । चन्द्रभागावदौ प्राप चकोरीन्दुकलामिव ।
 वज्र एवेतिजुस्तत्र पयसोयद्य निमेषं । तडागदूषितालोकाः सुखं चक्रुर्व्येष्टितं ।
 ज्ञानवस्तुचलदाजिभोतिचञ्चलमानवे । चन्द्रभागातटे दूरादुपहावः क्षतोऽभवत् ।
 ज्ञानमुक्ताद्वाद्यचापये दत्तकरेणुकान् । अन्यदन्तिकतत्रावाज्यनेभीत्याकुलोऽभवत् । ७२-
 चन्द्रभागां समुद्रद्वयं दिनैः स्वयत्नैरपि । पर्वतस्थानिकं प्राप सेना काश्मीरदेशना ।
 पर्वतेषु पदातीनामारोहकावरोहकैः । जानुगुल्फपदातीनामवकादोमहामभूत् ।
 कश्चित्तोये धारा कश्चिदपि जलं दुर्लभतरं कटित्पद्मे ज्वलिः कश्चिदपि शिलाताडनभयं ।
 कश्चिच्छीतं नित्यं कश्चिदपि सदोष्णोऽप्युपतनं नगस्थाने पक्वा भवति यममार्गोऽपरद्वयं ।
 सुदृष्टिकोमलीभूतं तासु पर्वतभूमिषु । नवद्यावादुरं जलदृष्टशरणवाजिनः ।
 मध्यदेशीयलोकानां पश्यतां पर्वतस्थितिं । पृच्छतां यामदृष्टाणां चमत्कारोमहामभूत् । ७३-
 तास्ताः सदृष्टभ्रमवः सुगमतां मोताः शिलापट्टकेषु ते कुञ्जगकुञ्जराः किल भटंभौतिं तदा प्रापिताः ।
 शोकः कुञ्जमतिप्रकाशमकरोत् सानुं यतोद्योऽङ्गमं मेना पर्वतमलके समभवत् कल्पान्मकालोपमा ।
 चक्रवर्तिप्रभावेण तस्मेनादर्धमेन च । पर्वतीयज्जना चाद्यन् भयाचकितमानसाः ।
 ज्ञानानुपायनोक्तय मातुलङ्गफलानि च । पर्वतीयज्जनास्तत्र कामेस्तानमाययुः ।
 यदश्वोमचरोऽपि मांशव्रकलैः संश्रय्ये मानवैर्वेदतोद्यतलस्थितोऽपि बहिःशैल्योऽपि चावध्यते ।
 यद्वज्रस्यमपणेन कतिभिर्दुरात्पशुर्निघने तद्वत्तेन वज्रोक्तता जनपराः काशेनगावा धौः ।
 देदरचङ्कनामाभूषाकोभि वैरतत्परः । मर्गसन्दर्भेभ्यो तत्स्थानकामेभ्येनिके । ७४-
 चक्रान्तरे च काश्मीरमार्गश्च गतत्परः । वज्रामनायकोऽप्यौघोद्योकोभमयविज्जलः ।
 वज्रामनायकोलोकं स्थापयित्वा बहिः स्वयं । जगाम केवलतया खानकाशेममैनिकं ।
 तत्र काशेमस्थानोऽपि सर्वकार्यविचक्षणः । चकार वज्रसंभामं वक्षैराभरणौधनेः ।
 अयान्यैरपि योकोभमवगच्छ समर्पितं । राज्यं होशैनस्थानस्य पञ्चानिगिरिस्थितेः ।
 काशेमस्थानमास्थानं देशान्तरव्यवस्थितं । मध्ये होशैनस्थानस्य राज्यं मुत्वा युकोप यः । ७५-
 अथ योकोभमुपालः प्रस्थानं कृतवान् चलात् । होशैनस्थानं निर्भक्ष्य पञ्चानिगिरिं प्रति ।
 योकोभप्रदितं धेन्यं प्रभुसेवापराङ्मुखं । याकं होशैनस्थानेन वन्धिं यके वद्व्यथा ।
 मुत्वा योकोभमुपालोमिमितं निजधैनिकं । निन्द्यं वपलचित्तानां सेवकावाञ्छकार यः ।
 हरति यन्मनो विना विपनौ विद्विषति च । सेवकाः सर्वे दुर्याद्यास्तस्यमानतु तस्कराः ।
 ब्रह्मचर्याभिधं बन्धाक्षोरमद्वयमुतं । मोचयित्वा च योकोभः काङ्क्षाटाक्षरं ययौ । ७६-

याकोभूपमधिकृत्य निरस्तवीर्यं ते सेवका न विदधुर्बहुमानसेवां ।

चिन्तामणिं लुठितहस्ततलाभिघातैः खेलन्ति वानरगणागलिकाक्रमेण ।

याकोभे चलिते सैन्यं विस्मर पृथक् पृथक् । हारस्तब्धे हिस्से मौक्तिकं विद्रुतं यथा ।

काष्ठवाटान्तरे केचित्कोचिन्नगरवासिनः । आसन् केचिद्दिदेशस्थाः केचिन्मृगुलमङ्गरे ।

होसैनखानादाहृत्य राज्यं पर्वतमस्तके । जगद्दे शंशचक्रेन कासेमाभिधमृष्टया ।

कामेमखानमायान्तं निश्चय कृतनिश्चयः । जयाह शंशचक्रोऽसौ पर्वतं जनदुर्गम् ।

७४०

खल्लोलोक्तमद्युक्तः शंशचक्रोऽभवत्तदा । कासेमखानकोऽप्यासौ दल्लोकसमन्वितः ।

पुरस्तात् स कामेमखानोद्देहचक्रकं । चकार तुमुलं बुद्धं सुधीरमिव राघवः ।

काश्मीरसैनिके सर्वे चक्रद्देहदर्शनात् । चचाल राक्षितामिहं प्रातरिवारुणोदयान् ।

यथा महान् रजोराशिर्व्यायमात्रेण नश्यति । तथा मृगुलसैन्येन नष्टं काश्मीरसैनिकं ।

काश्मीरसैनिके नष्टे मृगुलैर्विजयः कृतः । इति श्रुत्वा पुरश्चोणां हाहाकारोमहानभूत् ।

७४१

भयधूतकराभोजाविनोदनयनोत्पलाः । कुस्तलामियुतास्तस्युः पश्चिन्यदव घोषितः ।

शोकात्प्रकारे सम्प्राप्ते रराज नयनोत्पलं । स्त्रोणां किन्तु मुखाभोजं सङ्कोचमगमत्तदा ।

रुदन्तीनां कुचे स्त्रोणां निपेतुं व्याप्यविन्दवः । जलन्तं हृदि शोकाग्निं दूरीकर्तुमिवोद्यताः ।

द्राक्षाघोटफलव्याघ्रं पुष्पकुङ्कुमशोभितं । प्रविश्य नगरं मेने स्वर्गवश्वनोभृशं ।

शार्के प्रयातेऽष्टसप्तचक्रसङ्घे द्वितीयादिषु कार्ष्णिकस्थे ।

शुक्रोऽय पचे रविवासरे च सैन्यप्रवेशानगरे बभूव ।

७४२

द्राक्षाफलमयास्त्राद्य कार्ष्णिकापायनीकृतं । निनिन्दुर्मुग्गुणाः सर्वे निजकान्ताधरामृतं ।

कुङ्कुमपुष्पमालाभिर्भूषिताशेषमस्तकः । मृगुलामरुपानेषु निजे वीर्यं व्यक्तयत् ।

कासेमखाननेतारं दृष्ट्वा हैदरचक्रकं । अथ काश्मीरलोकोऽपि तत्सेवनमन्त्रिभियत् ।

अनेकलोकसंयुक्तं दृष्ट्वा हैदरचक्रकं । भोत्या कासेमखानोऽपि कारागृहे न्यवेशयत् ।

अथ कासेमखानेन रुद्धं हैदरचक्रकं । काश्मीरलोकाः सर्वे ते दूरं जग्मुर्जनान्तरे ।

७४३

एकत्र मिलिताः सर्वे ते निन्दां चक्रुरात्मनः । परस्परस्य संमस्य मतिं युद्धाय चक्रिरे ।

योपितृपत्या विहीनेव चन्द्रहीनेव शर्व्वेरी । लोकपूर्णा तथा मेना राजहोना न शोभते ।

इति निश्चित्य सर्वे ते लोकायवनमर्त्तिताः । खणादानाययामासुं याकोभे कृतनिश्चयाः ।

याकोभमागतं श्रुत्वा साक्षात् कासेमखानकः । मोमारखाननामानं प्राहिणोन्मन्त्रिगोत्रया ।

मोमारखानमायान्तं श्रुत्वा याकोभभूपतिः । बभूव बहुमन्त्राहः सम्पुङ्गुहृदिकीर्षया ।

७४४

कोऽयं मोमारखानास्त्रेयुष्मत्सेवकसेवकः । एतेन सद्यो युद्धमित्यूचस्तस्य मन्त्रिणः ।

त्याक्त्वा मोमारखानान्तं विजयेश्वरसंस्थितं । प्रखानमन्यमार्गेण चकार नगरं प्रति ।

तस्मिन्नावसरे सूर्यः साक्षाद्देवद्योमयः । भाविष्यद्भूमसंहारपुण्यं देवास्तमाययौ ।

शनेः शनैर्दिने याते केवलमभियेव सा । तत्पङ्कमार्थिनी सन्ध्या ययौ स्निग्धा क्षणान्तरं ।

याकोभमायान्तमवेत्य चन्द्रोहस्तस्य खड्गदयदर्निरीक्ष्य ।

राजैति नाम द्वयमाकलय्य भीत्येव यातोऽस्तनगप्रदेशं ।

२६१

अचान्तरे स याकोभोदृराध्वस्त्रिभूषैः । सदाशिवपुरस्थाने चस्कन्द नगरं क्षणात् ।

कृतवति सति कान्ते पुष्पनालिकृन्नाणि क्षिपति च निशि वाणास्त्रिर्दधं कामदेवे ।

सुरतनिरतनारीषङ्गमे सन्निहृष्टे समरभुवि नराणां सिंहनादोबभूव ।

मार्गे गृहान्तरं वापि हत्वा यवनसैनिकं । सैन्येन महता युक्ता राजद्वारं ददाह सः ।

अलिः सूर्यादयार्थीव रात्रिबहुऽन्वजान्तरे । कामेसखानकोऽप्यासीदुन्नाजिगृहान्तरे ।

फतेहखाननाम्नामैः मुगुलोद्धृतसैनिकः । समुद्रततनुषाणः श्वेकन्धरपुरेऽभवत् ।

२६२

जज्वाल नगरं सर्वं यवनवासकारकं । अपि ज्वालाप्रकाशेन काश्मीरैर्युद्धे रणे ।

ततः कामेसखानेन दृष्ट्वा काश्मीरसैनिकं । कारागृहस्थितोराषाद्वतो हैदरचक्रकः ।

लोठं कृत्वा गते सैन्ये वाजिवारणवासमां । प्रभाते स च याकोभोरात्रियुद्धाद्यवर्त्तत ।

राजो दर्जनचक्रताडनमलं राज्ञि स्वयं कुर्वति तारारत्नसमूहमन्तरवणिग्यस्तारयत् सर्वतः ।

प्रातश्चण्डकरे प्रभौ कमलकोशोत्पाटनं तत्पति प्रालेयश्चमवारिणाकुलतरङ्गाऽगोपयन् क्षणात् ।

जाते प्रभातसमये शशिनि प्रयाते चास्तं क्षणाद्दिनकरेण तमोभिरस्तं ।

याकोभभूपतिरतीव बभूव भीतः सोऽभूच्च मुगुलजनः सकलः समेतः ।

२६३

प्रातश्चलति याकोमे यवमानगरान्तरं । मुमुषूरात्रियुद्धेन रोषमन्तप्रमानसाः ।

याकोमे चलितं ज्ञात्वा दृष्ट्वा भग्नं स्वसैनिकं । स्वयं कामेसखानोऽपि निर्जगाम जयोत्सुकः ।

येन येन स याकोभोमार्गेण चलितोऽभवत् । तेन तेन हि कामेसखानो निर्ययौ स्वयं ।

तस्य कामेसखानस्य बहुलोकसमावृतः । अलंमाशिरखानाख्यो बभूव चरणानतः ।

अलंमाशिरखानस्य तैलरामनिवासिनः । मित्रेण शंशचक्रेण युद्धमासीत् परस्परं ।

२६४

फतेहखाननाम्नामभूमुगुलोद्धृतसैनिकः । नगरान्तररक्षार्थं श्वेकन्धरपुरस्थितः ।

युद्धं याकोभभूपालखानकामेसयोरभूत् । काश्मीरक्षिप्रपाषाणशरतोमरदारुणं ।

अथ काश्मीरलोकानां विरोधउद्भूत् पुनः । राजाहमेव राजाहमिति कोलाहलाश्रितः ।

विरोधमुत्थितं ज्ञात्वा सहायधातृचोदितः । ययौ याकोभभूपालः काष्ठवाटान्तरं पुनः ।

ततोयोसोभखानेन मेरुमच्छदकेन च । सन्धिः कामेसखानस्य विहिता शरणार्थिनः ।

२६५

तेन कामेसखानेन अज्जालदीनभूषतः । योसोभखानप्रमुखाः प्रहिताश्चरन्तान्ति ।

अज्जालदीनभूपेन समस्ताश्चरणानताः । संमानिताः सदा वितैः खानयोसोभकादयः ।

काश्मीरेषु महाशीतव्यथितानेकमानवः । आश्रयावथ हेमन्तोदितोयदव मुगुलः ।

ततोयवनगेषु पपात हिममल्लतिः । विजये विहिते सद्यः पुष्पदृष्टिरिवाभ्यरात् ।

याकोभभूपस्य कृतश्रमस्य रणाय कुर्वाणद्वोपदेष्टुं ।

पुष्पोत्करैः संस्कृतसर्वमार्गो वसन्तकालः प्रकटीकभूव ।

०८०

अथ याकोभभूपालः काठवाटप्रदेशतः । आद्ययौ मुग्गुलाञ्छेतुं कञ्चलोकसमावृतः ।

तत्र कश्मिरस्थानोऽपि वार्त्तां श्रुत्वा जिगीषया । निर्ययावथ हस्तश्रयाकुलीकृतभूतनः ।

तथोर्थाकोभभूपालखानकाधेयोरभूत् । चेचदेवे महायुद्धं शरपाशाणदुर्द्दिनं ।

अथ याकोभभूपालः प्रस्थानं नगरं प्रति । चकारालक्षितोभूत्वा मुग्गुलैरनुयाचिभिः ।

धान्यराशिसमोपस्थं नगमाश्रित्य दुर्गमं । याकोभभूपः सहस्रं युयुधे सह मुग्गुलैः ।

०८१

निर्मलसितनुचाणविम्बितार्कमनोचिभिः । पकाश्रमन्धकारेऽपि बभूव वनगङ्गारं ।

अनेकविगल्लोकशोणितसवपुरिताः । बभूवश्च शिरस्ताणा यमस्य चषका इव ।

अनेकक्षिप्रपाशाणचूर्णकृतमहोरुहाः । पर्वतस्यापि काश्मीराउद्यतत्वं न वेदिरे ।

मृतशोणितभंनिप्रनिर्झराम्बुच्छलेन किं । अभवद्यमराजस्य क्रीडतः कुङ्कुमद्रवः ।

इत्थं याकोभभूपालखानकाधेयोरभूत् । युद्धं तस्मासमाश्रेण न जयोन पराजयः ।

०८२

आदृलखाननामापि खानकाधेयोरदितः । जगाम सखलोद्युद्धं काश्मीरान् पर्वतस्थितान् ।

युद्धे मन्त्रिहिते तेषां मधेराच्छादितागिरिः । श्वेच्छानामिव कुर्वाद्भिः कालराशिं समाहता ।

रराज ध्वनिर्मेघे विद्युन्मालानिचक्षला । जिह्वैव यमराजस्य स्वादुचर्चणताडिता ।

धारामारजले मधे चलिते निजमेनिके । आदृलखाननामायं स्वर्गमार्गमयाहृत ।

श्रीरङ्गानामराजाभूत् ज्येष्ठानदीनधेवकः । सोऽपि तत्समं प्राप्य स्वर्गमार्गमन्त्रिश्रियत् ।

०८३

मदाश्रितपुरं दुर्गं कृत्वा तिष्ठति मुग्गुले । ज्येष्ठरुद्रधमीपस्यः काश्मीरैराश्रितो गिरिः ।

तत्र मन्त्रिहिते युद्धे निर्ययुः शोनितापगाः । बभूव सङ्गमोयाभां सह नद्या वितस्तया ।

[मेजाआदृलखाना पातिष्ठाहिमेवकोयुद्धार्थं जगाम । तस्मिन्समये काश्मीरान्धिरखानकोलोकै

र्याकोभलोकास्य युद्धं बभूव । तथोयुद्धे मन्त्रिहिते आदृलखानोऽपि जगाम । आदृलखानमायातं दृष्ट्वा

याकोभलोको वदति स्म । इह मुग्गुलाश्रयताः ते चान्धिरखानमेनिके त्यक्त्वा आदृलखानं जगच्छः ।

तेन सह युद्धमभूत् । अन्धिरखानलोकोऽपि आदृलखानमहायतो चकार । याकोभेन सह युद्धं चकार ।

आदृलखानोऽप्यन्धिरखानस्य सन्तुष्टो बभूव । पातिष्ठाहिकार्यं त्वया कृतमिति वचनमुवाच ।

श्रीरङ्गोऽपि रायसिंहबद्धममन्त्र्यो बभूव तस्य निकटे चलारिंशद्राजपुत्राश्रयन् वर्षं पतितः ।

श्रीरङ्गोराजपुत्रानवदत् । सो राजपुत्रा युधं दत्त । अहं पञ्चरुग्मि चर्चितुं समर्थोभास्मि ।

ते आवदन् मैवं राजपुत्रजातो चलनं न वर्त्तते पातिष्ठाहो राजपुत्रेषु सन्धानं करोति ।

अतएव अस्माभिर्लेङ्का रक्षणीयेति । ते राजपुत्रा न चेन्मः ।]

इत्थं विधाय समरं निरुते चलोके काधेमखानयनस्य बभूव भीतिः ।

भयानवच्छ यवनान् परिभूयमानाः काश्मीरलोकनिकराः सहसा वल्लुः ।

वार्तामेतादृशीं श्रुत्वा ज्योत्सालदीनभूपतिः । सैद्योयोभखानस्य चकाराक्षां जिगीषया ।
 वार्तां योयोभखानस्य श्रुत्वा याकोभभूपतिः । चकार गजितं ज्ञात्वा मृगेशस्यैव जम्बुकः ।
 श्रीकश्योरसरोजमध्यनिरतं लोभाश्रया सज्जतं याकोभाभिधराविबद्धवपुषं नोद्यद्विनिर्गमं ।
 काशेखानकवटपदं भययुतं कुर्वन् कथास्त्रिभं सुख्योऽयं जयति प्रकाशमहितोयोयोभखानाभिधः ।
 प्रशङ्कदादयो लोका मेजायोयोभखानस्य । चेलुद्वयनखलाः श्येनस्यैव कपोतकाः ।
 योयोभखानायाति भयात् काशेभखानकः । निर्ययावुदिते सुख्ये चक्राङ्गोविरहादिव ।
 मेजायोयोभखानस्य काश्रीरजनसंयुतः । मद्वादेमेरनामाभूत् सदा सेवनतत्परः ।
 मेजायोयोभखानेन ज्योत्सालदीनभूपतेः । काश्रीरा बहवो लोकाः प्रहितासुरणान्तिकं ।
 अथ याकोभभूपालप्राययौ काठवाटतः । तथैव मुग्गुलान् जेतुं पतङ्गोऽग्निं यथा मदात् ।
 मेजायोयोभखानेन मद्वादाभिधसंयुतः । हास्येमेरकनामापि प्रहितस्तज्जिगीषया ।
 तस्याचलाभवत् सेना मुग्गुलानाञ्च भूतले । तेऽमे तुलया धृत्वा विधिर्वैतमिवैवत ।
 यवनेर्नैवेते भूमौ काश्रीरैश्च नमोपरि । अन्योन्यमन्त्रिकर्षन्तु गन्तुं शक्ता न तेऽभवन् ।
 सिंहनादाऽभवत्तथैव धेनयोऽभवत्तथैव । लोकजिघृक्षया शब्देऽयमदंष्ट्रोद्भवोयथा ।
 ततोऽभूत्मुनं युद्धं देवदानवभीषणं । महायोधगुणयामनिकषोपलवस्त्रिभं ।
 काश्रीरस्त्रिपाषाणकमितान्तपञ्चवाः । आसन् युद्धं द्रुमादृष्ट्वा भयाद्भूतकरादिव ।
 महायोधकृतान्तसिंहनादापदेवतः । कन्दश्चिवाभवत्तत्र पर्वतोऽपि भयाकुलः ।
 योधस्त्रिपाषाणकमितान्तपञ्चवाः । तदृष्ट्वा तुमुलं युद्धमासन् रोमाञ्छितादिव ।
 युद्धं वज्रविधे कृत्वा तुष्टं मुग्गुलसैनिकं । खवलं भग्नमालोक्य याकोभोऽभूद्भयाकुलः ।
 महायोधकृतमाम न्ये यस्तोषवगराज्जया । केवलोऽहं कथं शक्नोमि चक्रामसागरे ।
 रत्युक्ता स च याकोभः केवलोऽप्यचलत्ततः । काठवाटान्तरं प्राप लज्जमानोदिने दिने ।
 ज्योत्सालदीनसेवार्थं गते योयोभखानके । भ्राताभूम्बेच्छबद्धकः कश्रीरैर्विधिकारवान् ।
 विचारे विहिते तेन निर्व्वैवै सकलोऽजनः । चकोरद्वयं शीतांशवुदयं प्रति गच्छति ।
 कुर्वन्ममेकदा द्विषां वणिजं निजवेष्टानि । कष्टे निबद्धतन्मांसं न नरं प्रत्यवेलयत् ।
 यः कश्चित् पुरुषोमोहात् प्राणिविषां करिष्यति । एतादृशं मत्तत्कष्टमवाप्स्यति न संशयः ।
 एकदा यवनः कश्चिदपराधीवनाकृतं । कश्चिज्जघान काश्रीरं पुरुषं मर्दविकृतः ।
 निहतं पुरुषं सम्पन्नधाय गत्वाग्नये । न मथा निहतः कश्चिदित्यूषे स मृषा वचः ।
 विज्ञप्तस्तत्कुटुम्बेन तत्पुत्रं मेजबद्धकः । उवाच सेतुना केन काश्रीरोनिहतस्तथा ।
 उवाच यवनस्तस्य नैव कश्चिदपराधतः । यद्यप्यनिहतस्तस्य कथम्बुः कुचं तिष्ठति ।
 इत्थं कृतप्रतिशेऽस्मिन् यवने मेजबद्धकः । लोकानाञ्चऽपयामास सरस्वन्मन्त्रिलोकातां ।
 सरस्वलोहिते सम्यक्कथने निर्गतेऽपि च । यवनस्यापराधोऽभूत् पुरुषं निहतमदा ।

अपराधिनमालोक्य यत्नं मेर्जयितुं कः । बालोन्नेन विधानेन दण्डं तस्य समाहितम् ।

ततोऽज्जालदीनेन दृष्टोद्योभञ्जानकः । उवाचानन्तकाक्षीरगुणानामतमस्तकः ।

कक्षीरदेवोविहितोविधाया धर्मस्य निर्धानस्य द्वितीयः ।

श्रेयः समर्थीरमनासहस्रद्वयेन वर्तुं न गुणान् वदीयान् ।

द्राक्षाफलानि चणमाचनस्यकाधूरपूराणि विहाय यस्मिन् ।

शृङ्गारिलोकाश्चरितं सवन्नि पिबन्नि कात्याधरपक्ष्मणि ।

सचक्रानामां वततं मुलानि विलासलोलाक्षिपरम्पराणि ।

चक्रावति विप्रचर्चादुरेफमालाभिमानोव शरीरहाणि ।

हाहा तुषारं व्यथयत्यञ्जलिमितिच्छलाङ्गुलकुम्भं विधूय ।

यस्मिन्मोहं पतितोऽकमये नारी विलासं प्रकटीकरोति ।

अन्येऽपि मन्त्रिणस्तस्य जगद्गङ्गादीश्वरं । सत्त्वर्त्तिवसञ्जातागुणाः काक्षीरमन्त्राः ।

यस्मिन् भगवतो मन्त्र्या मन्त्र्यानां चितये सदा । इदानीं दर्शनं योषे मल्लिखामनिर्गमैः ।

यथाभरेश्वरः साक्षाद्विमर्त्तिधरोविभुः । वर्द्धते शृङ्गपक्षेऽसौ क्षणपक्षे च क्षीयते ।

भगवान् स्वयमग्निः स यच्च जाज्वल्यते सदा । नेत्र्यनं विद्यते यस्य भाङ्गारोद्यक इच्छते ।

अथ ज्जालदीनोऽसौ श्रुत्वा काक्षीरजान् गुणान् । निर्यथैव दर्शनार्थाय साक्षीरनगरान्तरान् ।

ज्जालदीनभूपालः कक्षीरनगरान्तरं । आषाढशृङ्गपक्षस्यामासवाद सौमनिकः ।

आषाढशृङ्गपक्षस्यामासोर्वाहपरायणान् । पुष्ये च स्नानं दानेन भूपोत्राङ्गलालकान् ।

ततोऽमार्त्तपण्डमाश्रित्य गोप्रदानानि भूपतिः । मुक्तानुवर्णयुक्तानि ब्राह्मणेभ्यः समर्पयत् ।

द्राक्षाकोटफलोत्सुकद्विधतालीवनान्वितं । कक्षीरदेवमालोक्य ततोऽप्यधरोपतिः ।

वितस्तातीरमाश्रित्य पश्यतोऽनगरस्थितिं । ज्जालदीनभूपस्य वसुधातीव कौतुकं ।

ज्येष्ठवृद्धसमीपस्थं नानापुष्पोपशोभिने । सरस्वतीपश्यतस्तस्य चमत्कारोऽमहानभूत् ।

ज्जालदीनपादचपविनीकृतमस्तकः । चरणं वरणीकर्म याकोभोऽपि समासयौ ।

वरणाधिपनमायातं याकोभं वरणागतं । मानमिहमदीपासवेवकं कृतवाक्पयः ।

देवान्तरं ममासाद्य चक्रवर्त्तिवमर्पितं । सुखं चकार याकोभामार्त्तपदानतः ।

ज्जालदीनभूपालोद्भूता कक्षीरमण्डलं । देशं योयोभञ्जानाय दत्त्वा देशान्तरं ययौ ।

मेर्जयोकोभञ्जानोऽसौ नृपधेवाविचक्षणः । देशं ररक्ष निःश्रेयसादेशेन विवक्षतः ।

ओमवज्जालदीनेन मेर्जयोयोभरोषतः । विहितः काजिपालाखाः काक्षीरेवधिकारवान् ।

वार्षिके ङेकिने तेन मेर्जयोयोभसेवकाः । चधिकारविकीनास्ते यदे प्राशुलिकादव ।

न दत्तं तेन कक्षीरेव भुञ्जन् स्वयमेव वा । किन्तु राजीकृतं धान्यं दत्त्वा स्वर्धमिवाकुना ।

लोकायोयोभञ्जानस्य काजिपालेन मर्षिताः । कभूतः कुपया ज्ञानानिदाचेनैव जातकाः ।

धान्यं राशीकृतं दृष्ट्वा काजिपालेन वद्धितं । आसवावय कम्पोरलोकास्तद्वरेष्वा ।
 दुष्टेन काजिपालेन द्रविणेन यथोक्तं । अथ भृगुकुलोक्तस्य विरोधोऽभूत्परस्परं ।
 भ्राता योमोभयानस्य मेर्जयाद्धारकोऽकरोत् । अग्निं काम्पोरलोकेन काजिपालजिघांषया ।
 विधाय विविधं द्रुष्टुं काजिपालोऽचक्षन्तदा । पर्वतारोहणादग्ने दृष्टे स्तुर्गै च सोऽनमत् ।
 वयनभिगनामाभूज्यक्षालदीनसेवकः । विधाय समरं सम्यज्जीवन् प्रत्यक्षयौ च सः ।

विप्रे विधाय कुटिलं यदनेन विप्रे भंरचितम् रिपुभिः खलु भचितं तत् ।

शायं कृतं कथमिति प्रकटप्रदासमलोकशोकरहितं वदति स लोकाः ।

येन यासश्चितं विप्रे वद्धयित्वा क्षीयन्तान् । तस्मै निजलोकेभ्यो मेर्जयाद्धारकोददे ।

ज्यक्षालदीनभूपालपादसेवापरान्मुखः । जयाह मेर्जयाद्धारोराज्यं कम्पोरमण्डले ।

तद्दृष्ट्वा भाविनः प्रमथीति चक्षलमानसाः । ततः समस्तकाम्पोरा शार्ङ्गेन जगदुज्जताः ।

इत्ये निश्चयं चरितं वयस्य तस्य ज्यक्षालदीनभूपतिः महमा जगाम ।

रोषेण दृष्ट्वा कटकं कटकं विषाद्यं पूर्णचकार च स पर्वतदुर्गमार्गं ।

ततो ज्यक्षालदीनेन वज्रलोकायमन्वितः । श्रीमच्छिखरेदास्यः प्रहितस्तस्मिन्निगोषया ।

स दरोह ततो हस्तिगच्छपर्वतमलकं । उदयाद्रिमिव प्रातः साक्षाद्वाक्स्वरमारयिः ।

तस्मिन्नावसरे मेर्जयाद्धारोनिजसेवकैः । प्राप्य प्रूरपुरपामं निहतोद्दोहकर्षणा ।

वने तं पतितं दृष्ट्वा जम्बूकशान्तिमिव । क्षामिद्दोहोति क्षुत्क्षयं सहसा जगदुज्जताः ।

आघातएव भगवानिह चक्रवर्ती पूजा क्षमेकविधिना च मया विधेया ।

इत्याकलय्य स उपायनभक्तिचुक्तं याद्धारकोरचितवाञ्छिजजीवितेन ।

मेर्जयाद्धारके तस्मिन् निहते निजसेवकैः । ततः शिखरेदास्यः स प्राप नगरान्तरे ।

साक्षाच्छिखरेदेन रचिते नगरान्तरे । शौराणां नाभयमार्गं तलूकानामिवोपसि ।

ततो ज्यक्षालदीनेऽभौ द्रुष्टुं काम्पोरमण्डलं । आसद्यौ कुङ्कुमाघोटफलपुष्पोपभोभितं ।

काचिद्वर्णकाङ्क्षिणीं प्रियमखीं सम्यग्धैरवी नृपं यथाभूदपरा चमूपतिरथं दृष्टो मयेत्यवनीत् ।

काचिद्द्रुपयोधरां समचलत् सन्मर्जयन्तीं शिष्टमित्ये भूपविलोके समभवत् पौराज्जनां नरा ।

ततः काम्पोरलोकेन कृते भूपतिदर्शने । सद्यः प्रतिपदं नित्यं प्रावर्त्तत महोत्सवः ।

पुरा चक्रकुलोत्पत्तौ भूपैर्जातिविरोधतः । प्राङ्गणेभ्यस्तदा दण्डोदयोतः किञ्च वार्षिकः ।

घोररश्मिर्जातिं कुलशीलसमन्वितः । स ददौ वार्षिकं राशे करं प्रतिपदं द्विजः ।

महायज्ञोपवीतस्य रत्नकायं धनार्पितः । प्रत्यम्बं प्राङ्गणैराशां चत्वारिंशत्पलाः कराः ।

उक्तमोप्राङ्गणोदये तस्याजं चोच्छ्रूयितं । तस्याजं मन्थमोलम्बां जातिं तस्याजं चाधमः ।

चोच्छ्रूयते स्मिते तस्मिन्मन्थकारितदिशुखे । विमोदोन्नतं जम्बूमेराणां मानधे ।

तादृशान् प्राङ्गणान् क्षात्वा ज्यक्षालदीनभूपतिः । सद्यं वयस्यमाघातं विप्रदण्डं व्यहारयत् ।

काशीरदेष्टे विप्राणां शेषः पूजां करिष्यति । तस्मै तस्मै प्रदाक्षामि तत्सर्वं चारितोर्विकं ।
 काशीरदेष्टे विप्रेभ्योवार्त्तिकं योषहीयति । अचिरात्तस्य भूपालोऽहमुत्पाटयिष्यति ।
 इत्यादिभक्तोभूपाल इतवार्षिकसाध्वयः । आशीर्वादपराश्रान् ब्राह्मणब्राह्मणादिनः ।
 साक्षाज्ज्वालदीनोऽपि योषादर्वप्रताम्बुहं । योऽस्माकं वार्त्तिकं इष्टं चारयामास भूपतिः ।
 अक्षवंशप्रभूणां हि भूपतीनां महाशयाः । नित्यं येनभक्षस्य मृत्युरासीदवारितः ।
 श्रेष्ठात्मकारविध्वस्तानिचदर्शनवर्जिताः । ब्राह्मणाश्चन्तयन्त रात्रौ पद्माकरादयः ।
 देष्टेऽस्मिन् श्रेष्ठदावाग्निश्रोवितामेवतत्पयः । नभवनं ब्राह्मणाः सर्वे इत्यारथे स्मदाहव ।
 कचिद्दासः कचिदासः कचिच्चैव निभर्त्सनं । जन्मकस्त्रेव विप्रस्य पथि वक्षरतोऽभवत् ।
 ज्ज्वालदीनभूपालनित्यसेवकतत्परः । बभूव रामदासात्सर्वविप्राणामुपकारकः ।
 तादृशान् ब्राह्मणान् दृष्ट्वा रामदासोमहाययाः । विनोर्षस्त्वर्षदुर्षर्षोषभौ कर्षदवापरः ।

५८०

५८१

यद्वर्षणैरमृतमेव ददाति मेघस्तद्भित्तेन सविकल्पान् एतदेव ।

दानं सदैव ददतोऽनं बभूव तस्य श्रीरामदासनृपतेर्देवदेऽभिमानः ।

माभ्यातर्मन्ददाता भवसि गुणगणैः कर्षं कर्षं पिबेहि शोभा जीमूत्राह तयिभ्राति नवा किमने त्वं बलीयान् ।
 सत्यं वा वेदि नित्यं किमु तव यत्रसा विकसादित्य कृत्यं दानं सम्यक्विधानं किरति चतुरं रामदासः यदायः । ८०
 [अकवरसेवेकेन रामदासेन ब्राह्मणस्य धं प्रति रजतमुद्राज्जनं सुवर्णमुद्रावर्जितं समर्पितं ।
 रजतमुद्रापद्माशक्तवशाणि रामदासेन ब्राह्मणानां दारिद्र्यवृत्तिनां परिकल्पितानि ।]
 यावदन्तरमदानदानयोरामदास जगतीसुरद्रुम । अन्यदीपभवदीपदानयोस्तावदन्तरमिति वतीयते ।
 निवेद्याशीर्षचस्यो ब्राह्मणब्राह्मणादिनः । यद्वं प्रत्याययुः सर्वे पण्डितानिर्षोषादयः ।
 अन्येचरुपि सर्वे ते प्रह्लादनिर्षोषादयः । समानितानरेभ्यः वक्षसाहृतवर्षिणा ।
 श्रीमान् ज्ज्वालदीनोऽपि रामदासनिवेदितान् । विप्रास्त्रिभ्योपचामास चकोरानिव चन्द्रमाः ।
 यामेषु तेन दत्तेषु बभौ पण्डितमण्डनं । मेघे क्वेति दावाग्निचन्तमित्र काकले ।
 ज्ज्वालदीनभूपालसदासेवाविचक्षणः । अभूद्राजानकादिभ्योभूमिदानविषेचने ।
 विपत्तं गुणिनं हित्वा स्वयं गुणवर्जितं । पुयेव भूमिदानेन स ज्ञातिश्रेष्ठभोजितः ।
 काशीरेख्य रामदासवचनकुम्भाक्षलक्षारितं भूदानाहृतमुत्थितं सुविमलं श्रीराजनेहाश्रुधेः ।
 आदिताभिधराज्जना स विबुधान् हा वक्षयिष्या कथं नीतं दुर्जनबन्धुदैत्यसुमहत्संघप्रये तत्सर्वम् ।
 साक्षाज्ज्वालदीनोऽपि कक्षामृतसागरः । स्वर्णदुर्गर्भदानेन भिक्षुलोकमपूरयत् ।
 [ततः पातिशक्तिः ब्रिहस्पतिर्भक्तमादिष्टः । भवता भाष्यकारे रौप्यमुद्रापद्मानि यद्वीत्वा यानि
 पाटय्याद्य सर्वेषु ज्ञानेषु ब्राह्मणानां भिक्षुकाणाञ्च इविकं समर्पणोचमिति तेनापि तथैव कृतं ।]
 देवं योषोभक्षानाय समर्थं पुनरेव सः । ज्ज्वालदीनभूपालोद्देशान्तरमकामयत् ।

५८२

५८३

देशे योषोभखानेनाश्रिते ते निर्ववर्जनाः । उदयादिभूते सूर्ये प्रातः पश्चाकरादिव ।
 समर्पिताः प्रतिग्रामं कार्षिकाः कृतवार्षिकाः । धान्यकाश्च पुनर्युद्धमद्वया तेन वारिताः ।
 प्रवर्तते यथा हंसः पीरमोगविवेकेन । तथाभूत् सोऽपि धान्यकलपोवसविचारणे ।
 व्यक्तालदीनसेवार्थं गते योषोभखानके । मेर्जलम्करनामाभूत्तत्पुत्रोऽवाधिकारवान् ।
 कलङ्करहितः साक्षात्तदा सर्वश्रीरोमणिः । सुधामयवपुः सोऽयं बालैश्चन्द्रद्वानभौ ।
 सेवकोयवनोलोकं वितस्तातीरमाश्रितः । उद्यतां काष्ठभारोऽयमित्यादिश्वर्यमदर्शयत् ।
 तादृशं यवनं दृष्ट्वा मेर्जलम्करकः स्वयं । उवाच सचिवान् श्रीवं पश्यत्यं हन्ति मानवान् ।
 अहो मत्सेवकालोकान् काशीरान् व्यथयन्ति किं । व्यक्तालदीनभूपालाञ्च भयं वर्तते कथं ।
 मार्गे नास्ति विलुप्टमं न च भयं चौरास्त्रवा दुर्जेनाङ्गमे वा नगरे प्रयच्छति वनिल्लोकान् द्रुक्लं कश्चित् ।
 मेघोवर्षति मेदिनी फलपुता सदाधिंकाः कार्षिकादेशे रक्षति न बिभेः चतिरहे व्यक्तालदीनाभेध ।
 अधुना भवता श्रीवं यवनोऽयं निरन्तरां । इत्याश्रितानिरुद्धमभातत् सचिवः क्षणात् ।
 चलिता यवने तस्मिन् भयात् सचिवोऽप्रवीत् । भगवन् यवनः सोऽयं लङ्घयन् पलायितः ।
 इत्युक्ते तेन भूयः स मेर्जलम्करकोऽवदत् । अधुना चलिता तस्मिन् मदुक्तं वचनं कुरु ।
 मध्येवितस्तामीय नावं काष्ठमश्रितां । तथा दहन्नु लोकानां यथा भीतिर्भविष्यति ।
 तथाविधे कृते तेन मन्त्रिणा यवनास्तदा । ज्वलन्ती नावमालोक्य भयेनामन् मृतादिव ।
 यः कश्चित् यवनोभोहात् काशीरान् पीडयिष्यति । स निजस्त्रापराधञ्च सत्वरं फलमाप्स्यति ।
 भूतलाजिगता रेजे कुङ्कुमाङ्कुरसम्पत्तिः । शरदिदुःखया श्रेयश्चिरःपङ्क्तिरिवोत्थिता ।
 प्रादुराशीस्तोषित्वा निर्धनाङ्कुरचोलेकं । शिखाकुङ्कुमपुष्पाणां लज्जयेव जनैः जनैः ।
 कुङ्कुमपुष्पशोभायां द्राक्षाद्योऽसम्पत्तिः । दृष्ट्वा पद्मपुरग्रामं निमिन्द निदिवं जनः ।
 खारीके वापिते वीजे श्रावणे भुवि वाधिकैः । अङ्गुष्ठादीप्रमाणानि पुष्पाण्यवचितानि तैः ।
 प्रातर्यावन्ति पुष्पाणि चितानि धरणीतलात् । आसङ्गतानि तावन्ति सायंमध्याह्नयोरपि ।
 यदाप्रभृतिनागेन लक्षणेण प्रदर्शितं । तदाप्रभृति तादृशं कुङ्कुमं नाभवद्भुवि ।
 कश्चित्पुष्पावचयनिरतोऽकथानोऽपि कश्चित् कश्चिद्भारप्रमथितशिरानौग्रथानोऽपि कश्चित् ।
 कश्चिन्नित्यं तुलननिरतोरक्षणे कोऽपि सक्तस्तस्मिन् कावे बल्लघुसूत्रयाकुलोलोकश्चासीत् ।
 इति कुङ्कुमवर्णनं ॥
 अष्टमर्वस्यतोतेषु व्यक्तालदीनभूयता । योषोभखानादाहृत्य देशोऽन्येषु समर्पितः ।
 आवाहखान आयाते मेर्जयोषोभभैरविकं । पृथक् पृथक् यवौ याते वायाविव रजोभगः ।
 श्रीमद्व्यक्तालदीनेन प्रहितौ निजसेवकौ । आवाहखानचोलात्तान्महद्भद्रकुलखानकौ ।
 आवाहखानक्षौ शाला व्यक्तालदीनसेवकौ । देशाभिर्पतितां दत्ता प्रभुपादान्तिकं सवी ।

कम्पीरेष्वपि तो सम्यग्दुर्विचारं विचरेत्तुः । चञ्चकारं सदा पृथ्वां सूर्याचक्ष्मसावि ।
 अकवरनृपतेरयाज्ञया तो प्रवरपुराणिकमारिकाचमीये ।
 विदधतुरगमाकलस्य दुर्गं नगनगरीतिविदग्धनामधेयं ।
 वज्रविधतपसा विभूष देवं चिद्विजयतिः सत्तु ज्ञानवि दितोये ।
 इह नगनगरीं विवेक्य लोकविदिबमिदं न यमीदृतेऽधिगम्यु ।
 तस्मिन्मन्त्रे गेहे दृष्टे भूपासवेनया । दुःखं बभूव लोकानां नगरान्तराविनो ।
 तादृशं दुःखमासोक्त्य वचिक्वोक्तनिवेदिनं । लोकविवापयामास निर्देहेनेति भूषतिः ।
 नवीननगरीमध्ये आसकाः यन्तु वेवकाः । यः पीडयति काशीरान् सोऽपराधी नविजति ।
 आदेवे विहिते तेन ज्वालाहीनभूषता । अथ मुग्धलोकैःकोऽयं विविधे नगरीं नवां ।
 आरिकापर्वते रेजे नगरी वा सुधाविता । राजधानीं समीपस्थां वसन्तोष पुरातनी ।
 निर्गते यवने लोकसुतोष विहितोत्सवः । ज्वालाहीनभूपासवदामोर्नोदत्त्यरः ।
 द्विसहस्रद्वेहायेतमस्माभदीननिर्मितं । अकस्मादथ सभाज्ञे ज्वाला नगरं सतात् ।
 दुग्धलाजिर्गतान् दुष्टान् नवीननगरीक्षितान् । विरहादिव ज्वाला नगरी वा पुरातनी ।
 अदृशालादिविस्तीर्णे नानाविधोपशोभितं । वज्रिणा ज्वलामेव स भस्ममेधमभ्युत्पूरं ।
 पुरातननगरीदाहे वा समौ नगरी नवा । सपत्नीविरहे जाते मोदते इव वल्लभा ।
 इति पार्तिव्याहिकवरज्वालाहीनक कम्पीरप्रातिपन्नं ।

राजपण्ये ये भूपा कथिताः कविभिः कौता । कश्मीरदेशवाचावपहगाः पृथिवीभुजः ।
 तेषामनुक्रमः साक्षात्पथा दि लिख्यतेऽधुना । षट्सु वर्षावधेव विपद्यावसुतेषु च ।
 प्रयातेत्यादिगोनर्हः ब्रह्माष्ट पृथिवीभिर्मा । कश्मीरेत्यादिगोनर्हः ख्यातः सर्वधराभुजा ।
 समकालभवः पाण्डुपक्षाणां शैव्यजालिना । ३५ । ६ । सुन्दरीभोदरस्य भूमिपालविरोमणिः ।
 पत्नी यज्ञोवती तस्य राज्यभाक् तदनन्तरं । ३५ । ६ । सुतस्य कामहाराक्ष्या वासगोनर्ह इत्यथ ।
 भजन् पेतामहं नाम कलिकाले (३०) इय भूमिपाः । आकाशभङ्गः किर्नहनामकृत्याकृतः परं ।
 पञ्चविंशत्यहोरोमश्रुविकृतिमागरे । विकृता राजानः (३५)
 [कौरवकौन्तेयसमकालभवादापञ्चाशतिर्नृपा गोनर्हादरभ्य विकृताः । तद्वाक्ये मतवर्षाणि (१९६६)]
 चदुम्भं । वर्षाणां द्वादशवर्ती षष्टिः पञ्चदश भवता । भूभुजां कालधृष्ट्यां तद्वापञ्चाशतेर्कोनादति ।
 राजाऽभवत्तु नाम कश्मीरेत्यथ तत्कुलः । (व ३५) ततः कुम्भवाक्येऽभूत् (व ३ । मा ८) खगेन्द्रस्य भुतकृतः । (व ६०)
 अथ साक्ष्यार्थं चर्च्यऽभूत्सुरेन्द्रस्य भुतनृपः । (व ३० । मा ६) [तस्मिन् निश्चयनैः सति ।]
 अथान्यवैजोरजा मोघरोनाम भाग्यवान् । (व ३५ । मा ७) तदङ्गजः सुवर्गाक्ष्य (व ६०) सत्सुमुर्ध्वनकोनृपः (व ६)
 अथोनरस्य स्युः (व ७१) रञ्जोकस्य त्पिञ्जलजः । (व ६२) जलोकस्य भुतनाम कश्मीरेषु सुखप्रदः । (व ३०)
 अथान्यवैजजः ख्यातः प्रापात् वर्षतनुं जितः । दमोदरो द्वितीयोऽसौ सत्ययुगनृपोपमः । (व २५)
 अथभूवन् खगामाक्षपुरवर्षविधासिनः । ऊर्ध्वजुष्ककनिष्क्रीणा युगपद्वाक्यकारकाः । (व ६०)
 तेषामनन्तरं भूभूदनिमन्युर्नृवायवाः । (व ३५) निष्कण्डककृतः ख्यातः जतमन्युरिवापरः ।
 ततोऽहिमर्जहाक्यपन्नो कश्मीरमच्छले । वैद्योपद्रववधूते सर्वप्राणिपथकरे ।
 [तस्मिन्चवरे दि साक्षात्पथान्तेन चन्द्रदेववाक्येन निवारितं कष्टतरं ।]
 वाचा इतीयोनर्हः प्रायः कश्मीरयोवकः । (व ३५) पुनोविभीषणः श्रीमान् ख्यातस्य यमखिनः । (व ३५ । मा ६)

दम्भजिज्ञासो तस्य पितापुत्रो कमावृषा । (व १० । मा ६) चन्दोविनीवपक्षस्य पुनः । (व १५) श्रीकृष्णनिधः ।
(व १८ । मा ८)

विष्टोऽभूत्तसुतः पित्रः पुण्यभूपायणीः कसौ । (व ६०) तस्मिन् उपलब्धोऽयं पेशलाचतवा कृतः । (व १० । मा ६)
हिरण्याब्जमहाराजः ख्यातोऽभूत्तदमनरं । (व १० । मा ७) श्रीहिरण्यकुम्भस्य पुण्येनायपदं जितः । (व ६०)

कम्भीरकायपीकान्मावसोऽभूत्तदङ्गजः । राजा वसुधुवः श्रीमां । (व ६०) सागुनकोविदोऽपि ।

श्रीमिहिरकुवः कृत्स्नचतुरस्रैवजित् कसौ । (व ७०) श्रीमत्सतोमरोभूमिभामिनोभोगनिभरः ।

वकाक्यसुनोराजा (व १६) तस्मिन् चित्तमन्दनः । (व १०) वसुधुवमिधस्य पुत्रोराजनिवास्ति । (व ५२)

द्वितीयोऽनराजामभूत् राजा कम्भीरमच्छले । (व ६०) चक्रवर्तदङ्गजः ख्यातो (व ६०) गोपादित्यवदङ्गजः । (व ६०)

गोकर्णस्यसुतः ख्यातो भूमेर्भूपतिरोऽभिः । (व ५७) विचारचातुर्निष्ठो नरेन्द्रादित्यस्त्यय । (व १६ । मा १)

चन्द्रोऽभिहितस्तस्य पुत्रोऽगोचरिभूः वसः । (व १४) तस्मिन् प्रथमे ख्यातभूभुजः समुदाहृताः ।

चतुर्दशैवधर्मैर्वर्षैश्च नव वावराः । मायाय विजितिरक्षितैर्विजितिराजसु ।

राजानः (११) वर्षे (१०१४) मा २० ॥ प्रथमवारः समाप्तः ॥

कम्भीरदेवभृगुश्रीमहाराजवज्रोभजन् । मत्पादित्यवदित्योऽपि राजा तेवामननरं । (व १२) तस्य सुनुवंसीकोऽभूत्
चतुरस्रैवपातकः ।

स्योगं मागक्यानामकरोद्विरिक्मि । (व १२) तुष्ठीनेऽव्यसुतः श्रीमान् (व २६) विजयोऽयं तदङ्गजः । (व ८)

जयेन्द्रसुतोऽपुनः साक्षात्सामानदृक् । (व १७) तस्मिन् सन्निमानाव्यराजोऽभूत्तजीविनः । (व ४७)

योगिनीहरमात्राजः ख्यातोऽभीमर्गिरिं जयन् । व्रतदयी वन्दराजामहाभिः परिवर्जिता ।

चक्रिन् द्वितीये साक्षाताः वट् प्रख्यातगुणानुपाः । राजानः (६) । (व १८२) । द्वितीये तु तस्मिन् चक्रिन् ख्याता
भूमिभुजः कसौ ॥ द्वितीयवारः समाप्तः ॥

श्रीमेघबाधनोऽमात्यैर्मन्त्रारदेवजः कृतः । ख्यातो राज्यस्य सर्वेषु प्राचिर्दिशविरिक्तः । (व १४)

ततः प्रवरधेनोऽभूत् पायिषो हिरजयो कसौ । (व १०) तस्मिन् हिरण्योऽभूत् पातक्यन् भूमिमच्छले ।

अपुनोऽगान् चयं वीऽयमितपुस्तका कसौ । (व १० । मा २) माङ्गमुभोऽभवत् (४४ । मा ८) दत्तराज्येऽनन्तरिका ।

नोरमाये सुतेऽमुन्य हिरण्यस्य च धात्रये । वशिर्देवानरं याते द्वितीये प्रवरभिधे ।

देवान् ज्ञाति कम्भीरान् माङ्गमुने मजोपतौ । चाचातो देवकैः खेन श्रीमान् प्रवरभूपतिः ।

दिगन्तं तद्व्याघाते माङ्गमुनेऽयं भूपतौ । राज्यं चकार कम्भीरमच्छले प्रवरकृतः । (व ६०)

वसुधुवस्य कान्तं योगात्कवचमा द्रुमे । सुमुखस्य महाराजो द्वितीयेऽयं कुचिहिरः । (व १८) ।

नरेन्द्रादित्यवत्याकां भववासाय नन्दनः । (मा ८ दि १२) तस्मान्मनो रथादित्यः कसौ कवचतपयः ।

राज्यकृद्वाजतरणिः पूर्णपुष्पकमान्भिः । (१००) तस्मिन्कोविदमादित्यः । (व ५२) वाकादित्यवदङ्गजः । (व १७) ।

इत्यं राजकले भूपास्तुतोऽयं समुदाहृताः । वन्दराणां विपद्यावधिके व्रतपक्षके ।

वेकादेषु ये वातास्तुतोऽर्थेऽस्मिन् दमेधराः । राजानः (१०) वर्षे (५५२) मा ६ दि ८ ॥ तृतीयवारः समाप्तः ॥

5

[illegible]

12

10

1999

118

1

10

॥२॥ कलकत्ता १५/११/१९७९

[illegible][illegible][illegible]

